

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

3. 64
Q. H. L.

T. 22

2*

S P E C I M E N
LITERATVRAE FLORENTINAE
S A E C V L I   X V .

S P E C I M E N
L I T E R A T V R A E
F L O R E N T I N A E
S A E C V L I X V .

I N 2 7 0

D V M C H R I S T O P H O R I L A N D I N I G E S T A

E N A R R A N T V R

V I R O R V M E A A E T A T E D O C T I S S I M O R V M

I N L I T E R A R I A M R E M P . M E R I T A

S T A T V S G Y M N A S I I F L O R E N T I N I

A L A N D I N O I N S T A V R A T I

E T

A C T A A C A D E M I A E P L A T O N I C A E

A M A G N O C O S M A E X C I T A T A E

C V I I D E M P R A E R R A T , R E C E N S E N T V R

E T I L L V S T R A N T V R .

*Omnia ex Codd. MSS. Laurentianis, Riccardianis,
Magliabechianis, Strozianis, Ambrosianis
Mediolanensibus, & ex Archivis publicis
eruit, digessit, notisque locupletavit*

A N G . M A R . B A N D I N I V S

A C A D E M I A E F L O R . S O C I V S .

T O M V S I .

F L O R E N T I A E A N N O C I D . I D . C C . X L V I I I .

S V M T I B V S I O S E P H I R I G A C C I I .

C V M A D P R O B A T I O N E .

IMPERATORI. CAESARI
FRANCISCO

PIO . FELICI . INVICTO
ROMANI . IMPERI
ET . PUBLICAE . QUIETIS . RESTITUTORI
PATRI . PATRIAE.
MAGNO ETRVRIAE DVCI etc.

ANGELVS . MARIA . BANDINIVS
DEVOTVS . NUMINI . MAIESTATIQUE . EIVS
DIVTVRNAM . FELICITATEM . ET . IMPERIUM .

Gregias artes , et prae-
stantissimas facultates ,
FRANCISCE IMPERATOR , optime et
maxime Princeps , omnes gentes , non
* 3 omni-

omnino barbaras impense universis temporibus excoluisse patet ; adeo ut qui in studiis literarum exornandis , augendis , ac promovendis , sedulam , diuturnamque operam navarunt , laboresque immensos ad publicam utilitatem feliciter exantlarunt , dum inter vivos versarentur , grati animi , et venerationis officium retulerint , quin , et post fata , eorum memoriam in Deorum numerum referens insana vetustas , ab edaci temporum iniuria vindicare tentarit .

Veram , ac perennem voluptatem , qua humanum ingenium ad literas excolendas adlicitur , et quodammodo trahitur , ac necessariam rerum occultarum , et mirabilium , cognitionem , quibus communis humani generis confociatio indiget , ut eo magis civium felicitas sacra et tecta atque inviolata servetur , esse procul dubio existimationis huiusce potissimum causas , nemo non videt . Quamobrem Patriae meae ,
me

me gratum, memoremque praestitutum arbitror, si multas Maiorum nostrorum sapientissimorum imagines, partim penuria scriptorum, partim negligentia temporum, apud nos obscuratas, et pene deletas, partim etiam per multiplices, et varios codices passim hinc inde dispersas, in literaria Florentinorum historia ab incunabulis intexenda, e tenebris in lucem revocavero, iacentesque e terra in unum erexero, atque extulero. Praeter enim ea ad virtutem incitamenta, quae tantorum virorum exemplo, nostris in mentibus excitantur, hoc pacto ex invida oblivione tot pretiosa monimenta auferuntur, quae urbem hanc ea tempestate apud exterarum etiam disjunctissimasque regiones celeberrimam, veluti Athenas alteras, reddidere.

Literariae huiusce historiae specimen est, INVICTISSIME CAESAR, quod *Maiestati* Tuae nunc venerabundus offerre audeo. TIBI, qui quum Patriae

nostrae Pater magis clementissimus ,
quam Princeps iure dicaris , industriam
in eo incredibilem ponis , ut honestissima
quaeque nobilissimarum artium , et lite-
rarum , studia , quae Lotharingicae gentis
propria fuere , ac singularia , promo-
veantur , atque exornentur . Quibus re-
bus factum est , ut vere inclita , re-
gia , et vetustissima Alsatiae Ducum pro-
genie Te dignum praebueris , quae
cum augusta Lotharii , Caroli Magni
nepotis , gente adfinitatis iure coniuncta
fuit , et per tot saeculorum circum-
volutiones ad nos usque , clara , potens ,
magnanima , celebris , invicta devenit ; ut
fidem faciunt praestantis sapientiae He-
roes , qui genus Tuum augustissimum ,
non solum armis , sed et insignioris
doctrinae gloria nobilitarunt , instru-
ctissimae Bibliothecae , Gymnasia , et A-
cademiae in Lotharingia ab ipsis lau-
dabiliter excitatae . Tibi , qui divino
prorsus numine Etruriam hanc Tuam ,
post extincta Mediceae domus lumina
supre-

supremus arbiter moderaris, apud quos viri docti tutissimo hospitio liberalissime excipiebantur; ut eorum auspicatissimo praesidio, favore, et auctoritate, dici queat, spiritum, vitamque literas accepisse; unde eorum memoria, ubicumque aliquo in precio erunt literae, florescet quotidie magis, et quantum reliquis eorum operibus diuturnitas detrahet, tantum hisce adferet laudis. TIBI denique, qui Tuis legibus sanctissimis, mandatis sapientissimis, et effusa in viros doctos beneficentia, non minorem studiorum curam gerere, quam Parentes Tui fecerint, satis superque demonstras.

Cogitavi mecum ipse saepenumero, qualem quantumque esse oporteret, cuius imperio, maria, pax, et terra, gubernaretur: quum interea fingenti, formantique mihi Principem, quem immensa haec potestas rite deceret, numquam, aut TE praestantior, aut similem TIBI concipere, meditati animo licuit. Ut enim ex eminentissimis ingenii Tui dotibus, quae

quae in TE a maioribus Tuis profluxerunt, et ex quibus Principis, populorumque, felicitas provenit, exordiar, ecquem latet, ad TE vel a teneris annis instituendum, humanarum divinarumque rerum cognitionem, et eam praecipue, quae ex Historia desumitur, et in quam, scientia veterum Numismatum duce, TE penitus insinuasti, variaque idiomata, et selectos populorum mores, concurrisse! Ne mirum itaque videatur, si in virtutum Tuarum amplitudine, eximium quoque studium eminere videamus, quo liberalissimas artes, et disciplinas in clientelam recipere, iisque deditos homines, non amore solum, sed Regia quoque munificentia fovere soles. Hinc factum est, ut apud TE administras, et consiliarios habeas plurimos, qui docte, qui eleganter, qui ingeniose, de rebus omnibus disserere valeant. Quot enim et domi detines, quos et largis opibus locupletasti, et honoribus
splen-

splendidissimis decorasti , et quot per universum orbem egentes effusa liberalitate sublevasti ! Quapropter , dicam equidem , non ut aliorum Principum laudibus quicquam detraham , sed ut Tua erga Musas ingentia merita , si non quibus debeo , quibus tamen possum , laudibus feram , unus illorum , quos quidem nostra hac tempestate noverim , Principum es potissimum , qui calamitosi hisce temporibus , sapientissimis viris perfugium sunt , et salutaris portus , quin et maiori in fortuna constitutis , decus , ornamentumque adferant sempiternum . Hinc certatim Graecae , Latinae , Etruscaeque Musae , immortale , sanctissimumque Tuum Nomen summis laudibus prosequuntur , quandoquidem exsules passim , et vagantes , tam liberali apud Te hospitio excipiantur . Exinde tot publicae , tot domesticae , voces late personant , quae Te pium , felicem , augustum , apud longinquas etiam nationes , sine ulla invidia de-
cla-

clarant. TUE Constantinum pietate, Theodosium religione, Iustinianum legibus, Carolum magnanimitate, Othones munificentia imitari, cum optimis Principibus benefaciendo certare, singulos aut exaequare, aut vincere, omnes unanima voce consentiunt. At quid imprudens egregia tot virtutis TUae facinora rudibus hisce literis commendare audeo? quae ita quidem elucent atque eminent, ut per se satis superque loquantur.

Pro me autem loquuntur Senensis, et Pisana Academiae, quarum instauratio adeo TUIBI cordi fuit, ut nihil in iis ad optimam, absolutamque, studiorum omnium rationem optari vix possit. Loquitur Lunevillense Atheneum Florentiam translatum, in quo nobiles adolescentes egregiis artibus, equestribusque studiis, instrui exercerique, recte sapienterque volueras. Loquitur Botanica Societas Florentina, quae TUE auspice tantum incrementum adcepit, dum ab TUa incredibili munificentia horto
omni-

omnigenis plantis colendis publice
destinato, liberalissime donata est. Ve-
rum id TIBI fat non fuit naturalem
scientiam omnimodis promoventi, sed
& a viro erudito Etruriam peragrari
iussisti, ut penitus fossilia, fodinas,
lapides, terras, arbores, aquas, aliaque id
genus pernosceret, sumtusque omnes
IPSE in opus nobilissimum suppeditasti.
Quid de publica Bibliotheca, olim Ma-
gliabechiana dixerim, quam in concin-
num ordinem redigi, et IPSE post IOAN-
NEM GASTONEM praedecessorem Tuum,
atque ut publice celebrari possit, aes,
quod necesse fuit, e Regio aerario e-
rogari, et impendi, voluisti: quare iu-
re optimo marmorea Tui Protome,
in eiusdem Bibliothecae vestibulo memo-
riae aeternae dedicata est. Quid pro
Laurentiana non praestitisti? ut reconditi
ibidem insignium Codicum Manu-
scriptorum thesauri, Tua largitate opi-
tulante, indicibus locupletissimis con-
fectis, in hominum notitiam, ad maxi-
mam

namque literariae Reipublicae utilitatem, perveniant. Quid de privata Tua lectissima librorum congerie summo studio comparata pronunciem? quam una cum antiquis Numismatibus, a Te undique diligentissime conquisitis, Tuas delicias appellas, servasque una cum gemmis eximii operis in splendidissimo Cimieliarchio, quod Genio Tuo augustissimo dedicasti.

Nemo dubitat, MAXIME CAESAR, publicos, privatosque doctorum hominum coetus, qui ad addiscendas, excolendas, profitendasque doctrinas, una conveniunt, summo amore a Principe protegendos esse. Etenim ex iis perennis humani generis felicitas, veluti e limpidissimo fonte promanat. Hic Iuvenes, quibus in maxima celebritate, et in medio hominum coetu; vivendum est, iam a teneris, non reformidare homines, neque illa solitaria, et velut umbratili vita pallefcere, adsuescunt: excitatur mens, et attollitur semper, quae
aliter

aliter languida , velut in opaco delitescit , aut contra inani persuasione tumescit . Hinc egrediuntur , qui deinde Civium bona , vitamque ipsam , contra nefandos facinorosorum hominum conatus , tuendam , defendendamque suscipiunt . Hic praecipui Religionis , atque Urbium Praesides instituuntur , ut aliis ad bene , honesteque vivendum faciem praeferant . Hic deliguntur , qui iuri dicundo praeesse debent , ut ius suum cuique tribuatur , ut scelesti iustis poenis adficiantur ; et ii denique , quibus negocia publica administrandi , et procurandi potestas datur . Ex hisce adminicula quamplurima ad naturae foetus cultura augendos , ad artes amplificandas , ad faciliorem navigantibus viam patefaciendam , ideoque ad commercium cum exteris nationibus ineundum ; ac demum ea omnia adiumenta validiora , ut eo magis augeatur , firmetur , florida potensque reddatur ; Civitas , proferuntur . Socrates , apud Xenophontem , ait ,
 opti-

optimum Principem nuncupandum esse illum , qui aequissima iura fanciendo , felicissimos creditos sibi populos efficit . Felicissimos autem reddit , dum internam populorum tranquillitatem curat , adfluenti bonorum omnium copia , annona servando , et eas vires , ausaque propulsando , quae aliquid detrimenti suis populis , et regionibus adferrent .

His probe constitutis , AUGVSTIS-
SIME IMPERATOR , maximus ad Tuas laudes accedit cumulus . TIBI enim adeo facillimam regnandi artem reddidisti , ut et a Tuis Civibus , ut Princeps omnium integerrimus , et clementissimus , vehementi amore adficiaris , atque uti humani generis deliciae , et Patriae Pater , sicut Numen e coelo delapsum , summa veneratione observeris . Quanti momenti sit verae pietatis , et religionis cultus , omnibus manifestum ; exploratumque est . Quanti eam facias , quum plurima exempla sese ultro offerant , quibus Tua adversus immortalem

talem Deum religio probari potest, animadvertam tantum, Te maximam curam, tamquam Canonum Protectorem atque Custodem, etiam Clericorum gerere, qui populos doctrina instruant, exemplo praeceant, probos castigatosque mores efficiant, atque superstitionem, publicae quieti noxiam, avertant.

At Princeps iustitiam colere inprimis debet, ut subditos populos beet, et suam ditionem serena pace, ac felicitate tranquillet. Hoc ut adsequatur facilius, ut Civium voluntates una coalescant studiose, diligenterque curabit. Hinc legum necessitas provenit, quae eosdem ad boni civis partes explendas impellit, privatis negociis formam praescribit; quin, et si hominibus indita honestas minime valeat, poenae timor ab iniusta rerum occupatione cohibeat. Quanta igitur cura, GLORIOSISSIME CAESAR, cavisti, ut forensis iurisprudentia in meliorem formam redigatur, quae ob nimium, confusumque legum numerum,

B

lites

lites fovebat magis, quam auferret; nosque ab antiquis illis dissidiis, colluvie, ac legibus infinitis liberaturus, sapientissimis, & eruditissimis viris mandasti, ut rectas, breves, expeditas, nec non honestati, simplicitatique consentaneas, et populi genio, formaeque Reipublicae adcommodatatas leges restituant, et controversiarum compendium praebeant; ut qui hanc artem omni aevo exercere voluerint, regulis hisce observatis, inclitam etiam eruditionis viam ambulare possint. Verum non id sat fuit TIBI magnanimo, nam, ut quicquid iustitiae adversaretur, penitus eradicares, VIII. virum, penes quos animadvertendi in facinorosos homines Florentiae ius est, leges, et instituta, corrupta fere, ac desuetudine obumbrata, Regia cura illuminasti; et aliter se eorum stipendia habere, ut omnis iniuriae causa praecideretur, iussisti. Omnia itaque, quae iacere sentiebas, constituta per TE sunt, plura perpensa, et examina-

minata ; iudiciis revocata fides , aucta populorum multitudo , omniaque , quae delapsa , iam fluxerant , severis sanctionibus vincita sunt . Nulla denique virtute cares , ex illis , quibus civilis concordia , atque commune ocium , in regno custodiatur , ferveturque perpetuum ; et ne in exterarum nationum , Principumve , aut odium , aut invidiam , aut contemptum nostra culpa incidamus , optime cavetur . Hinc praedicanda venit moderatio illa Tua , qua bellicis laudibus innutritus , pacem amas . Dum bella geris , pacem cogitas ; dum arma tractas , quietem paras . Etenim dum universa ferme Europa dissidiis fervet , bellique turbinibus agitatur , Etruria tamen haec Tua , paterno certe consilio , aurea pace perfundi , eaque tranquillitate frui nunc potest , quae politionibus literis excolendis optanda maxime nobis erat .

Verum enim vero optimum Principem

B 2

pen

pem decet, restitutis legibus, quieteque publica comparata, quicquid, ad vitam tolerandam necessarium est, in sua ditione provide conquirere, et cumulare. Etruria porro tam opima est, et fertilis, ut et ubertate agrorum, et varietate fructuum, et magnitudine passionis, et multitudine earum rerum, quae Te curante, adferuntur, nihil in ea ad plenam, absolutamque rerum omnium copiam deesse videatur.

Si tantam igitur populorum curam geris, expalluit iure optimo Lotharingia, et propemodum exanimata concidit, quum primum audivit, Te acceptissimo aequae, ac iucundissimo Principe orbatum iri, et Te in exteris terris sedem domiciliumque defixurum. Eo tum confossa est vulnere, quod nullo umquam tempore coire, atque obduci possit. Quo gemitu, qua doloris significatione sibi funestissimum Tui abitum est prosequuta? Mente videlicet recurfabant suavissimi, castissimique
Tui

Tui mores : obversabatur domus Tua ;
quae Dei templum fuerat , libra iustitiae ,
fortitudinis sedes , fons munificentiae ,
Musarum chorus , ingeniorum , bono-
rumque refugium , praesidium misero-
rum . Et quum tot , ac tanta sese illi
obiicerent , poterat non vehementissime
commoveri ? verum tantisper elato ani-
mo , tam vehementi desiderio Tui ple-
rique correpti sunt , ut relicta patria ,
Tuam sequi fortunam , quam alteri
Principi servire maluerint . Equidem et
istud opinor magnum esse argumentum
virtutis in Principe , si populi ipsum
Iubenter sequantur , et in periculis ipsis
ei semper adhaereant .

Quare gaude Tuo isto tam excel-
lenti bono , et fruire , cum fortuna ,
et gloria , tum etiam indole , et mo-
ribus tuis castissimis , ex quo quidem
maximus est fructus , utilitasque sa-
pienti . A summo autem imperii Tui
apice , oculos in me siste aliquantulum ,
qui ex Etruria Tua Vindobonam ad-
volo ,

volo , et sacris Tuis pedibus venerabundus advolvor , duo adlaturus , gratulationem , et donum . Illam , cum omni terrarum orbe , qui in auspicatissima Tui ad Romanum Imperium exaltatione , perspicuis laetitiae significationibus laetatur . Munus vero mihi proprium , en T. C. M. devotus obfero , confecroque , quaecumque tenuitas ingenii mei moliri valuit , quod argumenti amplitudine , et dignitate , non immerito Te sibi Patronum iure quodam vindicat . Agitur enim de aureo illo literarum Florentinarum saeculo , in quo viri adeo eminentissimi in universis doctrinis florere , ut ex Anglia , Batavia , Hispania , Gallia , Germania , Florentiam , veluti ad studiorum omnium domicilium , confluerent , ut ibi praeclaris literis instituerentur , quas deinde in unamquamque regionem transfulere . Quod si illud , pro Tuo in literas , atque optimarum disciplinarum studia , constanti regioque amore , pacato sereno-

renoque vultu accipies , profecto efficies , ut non uberes solum laborum meorum fructus , ex auspicio ; praesidioque Tuo colligam , verum acriori quoque studio ad universam literariam Florentinorum historiam ,
xii. voluminibus comprehensam , in posterum conficiendam impellar . Atque ita habebimus , cur eam nobis gratulemur saeculi felicitatem , quo ex sepulchris suis , et profundissimis tenebris , excitati praestantissimorum virorum cineres , Te auspice , ad vitam quodammodo revocabuntur , et expressam nobis virtutis , & doctrinae , qua inter suos olim inclaruerunt , imaginem repraesentabunt . Quamobrem immensi omnis aevi annales accuratissime pervolutandi , a scriptoribus notitia repetenda quibuscumque ; abditissima Bibliothecarum penetralia perquirenda , nec ullis parcendum sumtibus , ut qualiter inter maximos aetatis suae Heroas fuerit olim dinumeratus , quaeque fuerint

rint fata eius, et fortunae vicissitudines, luculentissimis enarrem commentariis. Nostris itaque laboribus faveas, SACRATISSIME CAESAR, ut nobilius aliquando obsequii in Te mei monumentum offerri a me posse confidam.

D. FLORENTIAE IDIB. SEPT. ANNO CIOCCXLVII.

ANG. MAR. BANDINIUS
LECTORI SVO

Εὐπάρτεν,

*Postquam Latinae litterae, barbarissimarum gentium incur-
sionibus in Italia paene de-
letae, resumere pristinas vi-
res coeperunt, illarum addi-
scendarum vehementi amore*

*flagrarunt majores nostri. Hinc Lotharius
Augustus & Italiae Rex, Florentiae Anno
DCCCXXIX. publicam scholam universis
Etruscae studiosis aperuit, quae cum de-
inde iniuria temporum forsitan concidisset,
Tusci usque ab anno DCCCCLX. ad Otto-
nem I. Imperatorem Legatos misere, ut a*

§

ele-

elementissimo Principe virum aliquem doctrina praestantem consequerentur, qui praclarissimae Civitatis incolas studiis aliquantulum erudiret. Et revera quod in votis erat, fausto omine assequuti sunt; & Monachum Adelbertum, ut narrat clarissimus Lamius in Part. I. Hodoeporici libentissime ad eos misit. Animadvertendum tamen est, nos omnium vetustissimum litteraturae nostrae monumentum habere in Theudaldo Episcopo Fesulano, quem Anno circiter DCC. Arretii litteras didicisse manifestum exploratumque est. Verum quicumque se res habeat, saeculo X., & XI. nonnullos Latinis non modo, sed & Graecis litteris incubuisse crediderim, eo quod insignia veterum Codicum per ea tempora conscriptorum exemplaria Graeca, & Latina, in Bibliotheca Monachorum Casinensium Florentinae ea tempestate constructa, adserventur. Insuper D. Rodo Episcopus Florentinus, Gerardus, qui deinde Nicolaus II. Pontifex Maximus, S. Ioannes Gualberti, Rozo Magister Cantorum Ecclesiae Florentinae, Theudo Monachus, B. Bernardus Cardinalis, Guido Arretinus, sacras praesertim doctrinas plurimum excoluere. Mathilda quoque Comitissa non parum egregia studia fovit atque locupletavit, cum eminentissimis animi sui dotibus

baud

band exiguam bonarum artium exornandarum curam addidisset. Ipsi enim, teste Domnizone, in ejus Vita Lib. II.

Copia Librorum non deficit huicve bonorum:

Libros ex cunctis habet artibus, atque figuris.

Commisit quoque Wernerio JC. ut Justinianas leges digereret, eo quod, teste Uspersgeuse, in tenebris neglectae miserrime delitescerent. Postquam itaque luminis aliquid, atque adiumenti bonis artibus, tantorum virorum ope, adlatum est, a diuturnae ignorantiae tenebris, vel excunse saeculo XL se magis vindicare coeperant Florentini. Et profecto ea Epistola Alexandro II. Pontifici ab illis missa, in qua de ignea D. Petri purgatione agitur, non invenasce Latina lingua exarata fuit, ut fidem facit doctissimus Lamius Part. I. Hodoeporici. A. MCXLVII. Actus Episcopus Pistoriensis floruit, ita, neque Hispano, neque Romano, ut probare contendunt Cll. Bollandusque Tom. V. Act. SS. Mart. die XXII. sed a Florentinis usitato nomine dictus. Hic ut fidem facit Michaël Pocciantes in Catal. Scriptor. Flor. sacrorum Codicum cultor perextimius fuit, ut ex Libro Epistolarum ejus

ejus, & ex Vita D. Joannis Gualberti colligi patet: quamquam sunt, & qui Bernardi de Ubertis S. R. E. Cardinalis gesta collegisse testentur. Laborans deinde Cardinalis amplissimus nobis recensendus occurrit, qui ex castro Ponturmi originem ducens, in Galliam adolescens studiorum causa profectus, in Parisiensi Academia Doctoris laurea insignitus fuit. Quapropter ejus nominis fama ubique pervulgata ad aures Alexandri III. devenit, qui illum in Cardinalium numerum cooptavit. Legati munus in Insubria pluries gessit sub Alexandro, & Urbano III. & denique, Anno MCXCI. sub Clemente III. diem suum laudatissime obiit. In Theologicis, ac Philosophicis disciplinis maxime excelluit, ut videre per se quisque poterit apud Collectores Vit. Card. & praesertim in Dissertatione, quam de ea erudite contexuit Franciscus Maria Suarefius. Animadvertendum tamen est, in hisce Litteraturae nostrae incunabulis sacrorum tantummodo Codicum studia primitus exculta fuisse, humanarum autem litterarum nomen vix noverant Florentini, ad tempora usque Henrici Septimellensis, qui Anno MCLXXXIX. celeberrimum illud poema de diversitate Fortunae, & Philosophiae consolatione, in Libros IV. distin-

*distinctum conscripsit, quodque tanto omnium
 plausu receptum fuit, ut in publicis scholis
 praelegeretur. Eodem fere aetate recen-
 dendus est magnus ille JC. nobilisque Philoso-
 phus Cyprianus, qui Ravennae ius Civile
 edocuit; & magnus ille Legum Glossator
 Accursius, admirandi ingenii, & singularis
 industriae vir, qui corpus Iuris Civilis resti-
 tuit, & latebras omnes obscurioris Iuris mi-
 rifice patefecit. Multam profuit explicandis
 legibus Iheronimus, multam Joannis Bosiani
 opera, & Azonis industria; sed vigilantia
 Accursii JC. omnium caras viriliter supera-
 vit. Obstupuit eorum temporum aetas, simul
 atque tam egregia, tam salutaria, tam mi-
 rabilia eius opera promulgata fuerant; adeo
 ut domus ejus tamquam oraculum Italiae,
 esse Barptolemaeo Baphio in Orat. de Felic.
 Urbis Flor. eo tempore visceretur. Fran-
 ciscus vero filius quantam sibi existimatio-
 nem, & gloriam comparaverit, aliis diu-
 dicandum relinquo. Paulo post Dinus Mu-
 gellanus & Lopus a Castiglionchio non-
 porum Legum studia illustrarant, et Fran-
 ciscus a Barberino, & Joannes Andreae,
 Patre Andrea Presbytero natus, in Mugel-
 lo, Agri Florentini parte; adeoque, Iuris
 Canonici Principes nuncupari apud posteros*

meruerunt. Philosophiae, & Medicinae studium hoc eodem saeculo maxime lacupletavit Thaddaeus Philosophus, & Physicus celeberrimus, qui Bononiae publice omnium plausu profitebatur, adeo ut apud Italos, veluti alter Hippocrates haberetur. Huius gloriam sequutus est Turrishaeus Rusticbellius, Bononiae Professor, qui Medicam Artem laudabiliter exercuit, utpote qui mente sublimi semper grande aliquid moliretur. Sed quid dicendum de alio Thaddaei Auditore, Dino de Garbo nuncupato, qui A. MCCLXXXII. vixit, & ingeniosissima in Avicennam commentaria, aliaque opera edidit? Quid de Thoma ejus F. qui utilia, & ingeniosa de Arte medendi opera in propatulo collocavit? Sed & Astronomica Ars per id tempus incubula sua feliciter auspicata est, duorum clarissimorum virorum opera, Guidonis scilicet Bonatti, & Paulli Geometrae, qui utilissimam hujuscemodi facultatem, ab indotissimis hominibus pessime pertractatam, ad pristinum nitorem restituere conati sunt. Salvius Armatus Ocularia, adeo humano generi necessaria, Optices ope, ut nonnulli volunt, primus invenit. Ecquem insuper latee sacra quoque studia excoluisse plurimum, post supra memoratos ea aetate sapientissimos viros,

res, Aldobrandinum Cavaleantem, qui ordini D. Dominici adscriptus egregia ingenii sui monimenta nobis reliquit. Reliquit enim orationes Latina lingua exaratas pro Diebus Dominicis totius anni, aliaque scripta doctrinam, atque pietatem maxime redolentia, & obiit A. MCCLXXIX. Robertus quoque Bardius sua memoria Theologorum, ac Philosophorum Princeps habebatur, & Parisiensis Academiae Cancellarius per XL. annos honorifice tam moderatus est. Alios quamplures hac in facultate praestantissimos, quos haec aetas longa serie progeniit, facile praeteribo. Humanarum litterarum, Oratoria scilicet, atque Poësis, habuere deficiente saeculo XII. suos instauratores Comitem Guidonem Guerram III. & Farinatum Ubertium, qui etsi Duces, Oratorum tamen nomen obtinuerunt; Brunettum Latinum, Dantem a Mariano, & Auctorem anonymum poematis cuiusdam, cui titulus il Mare di Amore, Dantem Aligerium Brunetti Discipulum, qui quantam patriae nostrae, immo Italiae universae, existimationem attulerit olis diludicandum relinquo. Exstant eius egregia opera, cum Latino, tum Tuscanico sermone conscripta: ejusmodi autem italicum poemata posteritati tradidit universae, nihil ut

reconditum, nihil sublime, nihil divinum, excogitari possit, quod iis versibus non contineatur. Paulo post Franciscus Petrarcha Florentinae litteraturae splendidissimum sidus eluxit, divini ingenii vir, Graecae, & Latinae linguae primus Florentiae instaurator. Ad Philosophiam tamen, quae de moribus agit, & ad Poësim excolendam mirifice intellectus, cum nondum sextum & trigessimum annum attigisset, in Romano Capitolio corona Laurea decorari meruit. Quid de Ioanne Boccaccio dicam, qui tam praeclara disertissimo eloquio, ac poësi praestanti volumina scripsit? Quid De Guidone Cavalcante Poeta, ac Philosopho; quid de Nicolao Acciaiuolo; quid de Zenobio a Strata, quid de Bruno Casinio Rhetore dicam? Quid de Francisco Landino; quid de Coluccio Salutato, pronunciem? Facius vero Ubertus, non modo carminibus, verum & maxima Geographiae cognitione insignis evasit. Historia denique Florentina primordia sua a Ricordano Malaspina, Iacchetto Filio, Petro Paulini, Dino Compagno, Ioanne, Matthaeo, & Philippo Villanis agnovit, quorum posterior Historiam quoque litterariam nobis primus exhibuit, quam paucis ab hinc diebus luce donavit eruditissimus Comes Io. Mar. Mazzuchellius. Postquam

itaque

*itaque tantorum virorum auspiciis litterae ex
inscripta, atque oblivione ereptae, vindicatae-
que, meliorem, nitidioremque cultum accepe-
re, jam sacculo XIV. & XV. doctissimorum
Scriptorum veluti agmina, quorum glorioso
nomina in hoc nostro Litteraturae Florenti-
nae specimine commemorata invenies, nobis
certatim occurrant, qui perditum studiorum
decus revocare in lucem, & provehere altius,
ingeniaque adolescentum expolire doctrinis
subscipere, ut ad hunc usque diem in omniam
versentur ore veneranda illa nomina, quo-
rum insignem probitate vitam, reliquasque
virtutes prorsus singulares, marmora titulis
splendidissimis exornata, statuae numquam col-
lapsurae, excusi numi, & quae aere, fer-
roque perenniora sunt, certissima litterarum
monimenta loquuntur, quae ex ultima me-
moriam ad nostram usque producta, omnem
evasisse videntur penitus mortalitatem. In-
credibile dictu est, quantum non modo Flo-
rentini, verum & exteri ipsi, nostrorum
Scriptorum gesta luculentissime conscribendo,
eorum famam aeternis amplificandam prae-
conis, & commendandam immortalitati cu-
raverint. Quamobrem tantorum virorum ve-
stigiis insisterens, jam ab Anno MDCCXLV.
nonnullis opusculis meis ad sacram profa-
nam.*

namque antiquitatem, nec non ad historiam
litterariam pertinentibus, Deo adiuvante,
confectis, ad litterariam Florentinorum Hi-
storiam XII. voluminibus comprehensam au-
dacter contexendam animum induxi meum,
mihi iure suadens, in se non parum volupta-
tis ac fructus doctorum hominum cognitionem
habere, quorum exempla animos natura bene
constitutos, quasi stimuli quidam, nos ad de-
cus, ad honestatem, ad immortalitatem con-
citant, ut illis doctrina, virtute, & gloria
pares esse valeamus. Verum maximo opus esse
labore, & impensa ab iniqua mei fortuna
omnino aliena, sedato animadvertens, pri-
mam solummodo volumen ad saeculum usque
XIII. perductam conficere volui, reliqua
in aliud tempus, quo mihi mitior fortuna
sit, non sine parva animi mei amaritudine
omittens. Desperato itaque opere, quo in
coacervando cum plura spectantia ad Landi-
num vitam clarissimam, cujus admiranda pro
litteraria Rep. gesta neglecta fuerant, colle-
gissem, Anno MDCCXLVII. incunse Christo-
phori nostri Historiam conscribere adgressus
sum, eo quod præcipuam litteraturae nostrae
cognitionem saeculi XIV. XV. & XVI. mihi
ea præferre videretur: fuit enim in eo non
minus solli, unde natales duxit, & actatis,
qua

qua floruit, quam ingenii, doctrinae, sapientiae, & virtutum splendor, quem aut in nullo eruditorum umquam, aut in paucissimis certe, animadvertere liceat. En itaque primum huiusce laboris mei volumen tibi lubens offero amice lector, in quo dimidiam tantum viri pro Rep. Litteraria praeclare gestorum seriem non sine admiratione contemplaberis, quam profecto negligentia temporum ex hominum memoria paene deletam, mihi incredibili labore in lucem revocare datum est. Reliquum vero, quod ad cultioris ejus vitae partem adinet, qua occasione celeberrimae illius Academiae Platonicae, cujus Landinus Princeps fuerat constitutus, acta, virosque illustres in ea adscriptos referam, maximo patriae eruditiois adparatu constellationum, illi quamprimum offerre se posse confidis Ioseph Rigaccius Bibliopola nostrae Urbis celeberrimus ob inlatos ex longinquis etiam regionibus, nostris bibliopolis vix antea cognitos, libros de patria optime meritis, qui operis huiusce editionem propriis impensis facere adgressus est; & brevi temporis intervallo diversarum doctissimorum Hominum, cura, meaque opera, Angeli Politiani universa opera inedita cum vetustioribus MSS. conlata publici iuris facere nobiscum constituit.

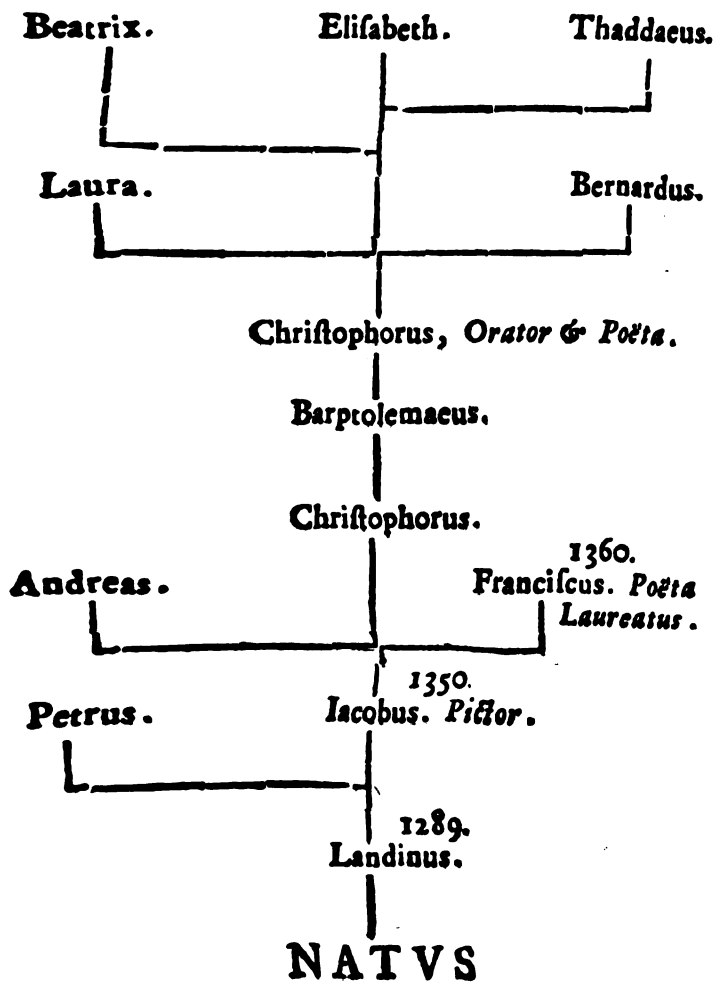

taut. Hoc vero primum volumen iam transacta aestate vertente prodire debueras, nisi negligentia impressorum, & meum deinde Vindobonam iter, & illic per sex continuos menses mora, praeter expectationem meam, obtulisset. Hisce, & aliis potissimum impedimentis, quae ne exosus ulli videar praetereunda sunt, factum est, ut barbari Typographi opus neglexerint, mihiq; nonnulla errata commiserint, quae in secundae partis calce mihi corrigenda erunt, adeo ut reliquum, quod ad primum hoc volumen conficiendum defuerat, a Typographo Albizinio repetere, & Bernardo Paperinio diligentissimo viro tradere, ut tandem in lucem prodiret opus, coactus fuerim. In hac itaque prima parte nonnulla de illustrioribus viris agrî Casentinatis, ex quo originem suam Landinus duxit, clarissimos Christophori maiores, eius primæva studia, Mediceæ gentis in eum beneficentiam, doctorum hominum amicitias, iuveniles exercitationes, atque amores, in Gymnasio deinde Florentino sedulam in erudiendis discipulis operam, discipulorumque præclarissimorum Catalogum, & alia eius edita opera intuerare: ideo vero quamplures eius elegos partim ex libris Xandreae desumptos retulimus, quamquam editos inter Carmina

mina illustrium Poetarum, eo quod de primævis eius annis obscurissimis edissererem. Denique nec tibi ignotum velim, amice Lector, quod in maxima nostræ felicitatis parte reponimus, viros nostræ Urbis honestissimos, vix eos de instituto nostro certiores fecimus, omnes uno quasi animo ad coniungendas mecum curas conspirare visos esse, & labores suos & scrinia omnia nobis liberaliter recludendo, nostrum magis atque magis opus plurimum locupletavisse. Primus itaque ex his, præclarissimi nominis vir, qui ad omnem honestatem, & ad amplificandum litterarum decus nobis divinitus datus, opportune semper Musis nostris amicus contigit, Ioannes est ille Lamius, omnifariis doctrinis incomparabilis & insignis. Salvinius deinde Salvinius Canonicus Florentinus, Bindus Simon Peruzius, alique clari Homines patria eruditione præstantissimi, qui Florentinam litteraturam mirifice auxerunt atque locupletarunt, & nostra plurimum studia, industriamque, humanissime confirmarunt.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

R E R V M G E S T A R V M
CHRISTOPHORI LANDINI

A L I O R V M Q V E
V I R O R V M C L A R I S S I M O R V M
P R O R E P . L I T E R A R I A
C O M M E N T A R I V S .

§. I.

Asentinum regio est xx. lapide
ab urbe Florentina ad Orien-
tem distans , crebra fortunæ
varietate ad memoriam posteritatis insi-
gnis. Ea olim in dominio , et potestate
Regulorum erat ; (1) donec ipsam Flo-
rentini , paullatim , qui acrius obsta-
bant , edomitis , in suam ditionem re-
degerunt (2). Pingue soli est uber , et
aquis abundans , quæ ex rupibus emi-
nentibus defluunt , nemora præaltis
A den-

densisque arboribus virentia, colles fecundissimis vitibus hilares, oppida denique, aut propter loci situm, aut hominum industriam, perpetuo incolarum, exterorumque, commercio usque celebrantur (3). Illorum autem sicut ingens semper fuit gloria, ob antiquam originem (4), copiam, splendorem, ac virtutem civium; ita & hoc in primis praeclarum habuere, ac singulare, quod viros produxerint, tam religiosissima vivendi ratione (5), quam omni honoris genere insignes, ut Episcopos (6), Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales (7), Pontifices Maximos (8), magnorumque exercituum Imperatores (9); quibus etiam non pauci addendi sunt, qui non vulgaris doctrinae gloria maxime floruerunt (10). Eruditi enim fuere *B. Ioannes Tanius* (11), *Dominicus a Corella* (12), *Dominicus Burchiellus* (13), *Franciscus Bernius* (14), *Hieronymus Radiolensis* (15), *Clemens Thomasius* (16), *Angelus a Corfiniano* (17), aliique quamplurimi.

(1)

(1) Ab antiquis usque temporibus *Guidones* Comites, Casentini Dominos fuisse, liquido patet ex historia eiusdem Familiae a *Scriptore Ammirato* conscripta, & ex subiecta inscriptione, ad portam Fronzoleam apposita, in oppido Puppii, quae adhuc ita legitur:

✠ D. D. Anno M CC LXI Ind. IIII.
Die Dominico III Februarii Exeuntis Domini
Magnifici Comites Guido Novellus & Simon
Fratres & Filii Magnifici Guidonis Dei
Gratia Palatini Tuscie & Magnifice Domine
Comitisse
Ioanne Fecerunt Incipere Edificare Portas
& Muros Castri
Puppil iam Ab Atila Dei Flagello Deiecti.

Supra vero Portam Porrenam haec sculpta sunt carmina:

Nomine dulcesco Puppium quasi puppa nitesco
Dulcia do gratis & rebus abundo beatis.
Servio Guidoni Comiti Comitique Simoni.
His in comuni dominis famulabor & uni
Qui me deiectum vera probitate resectum
Nunc retinent lete pacis gaudendo quiete.

Sequens etiam reperitur inscriptio in Ecclesia extra Castrum, quae dicitur *Coenobium Certomondi*:

Anno Domini M. CCLXII. Ind. V. Feliciter
Comites Guido Novellus & Simon Filii Olim
Domini Guidonis
Dei Gratia In Tuscia Palatini Hanc Ecclesiam
Edificari Fecerunt

Ad Honorem Dei & Beate Marie Virginis
S. Francisci . S. Ioannis
Evangeliste & Omnium Sanctorum .

(2) Non semel a Florentinis Casentinenses victi, ac profligati fuerunt; verum prae caeteris *Nerius Capponius* A. MCCCCXL. illis fatale bellum intulit, adeo ut Comes Pupprii, Castrum, & imperium Florentinis cedere, & fugam capessere coactus fuerit, ut narrat *Silvanus Razzius* in vita *Cosmi Medicei* Senioris . De eiusmodi autem praelio Codex MS. adservari in *Riccardiana* Bibliotheca, in Vol. XXIV. Rerum ab *Antonio a S. Gallo* scriptarum, perperam asseruit *Iulius Niger* in *Hist. Flor. Script.* dum nihil aliud ibi existat, quam tituli operum, non revera ipsa opera à dicto *Antonio* exarata . Ad hanc quoque rem mire faciunt, quae ipse *Landinus* in Elegia ad *Paullum Mathematicum*, in qua eundem, ne bellum timeat Aragonense hortatur, ita cecinit :

*Namque Casentinas quicquid possederat olim
Regulus, antiquae stirps generosa domus ;
Omne Fludentino nova praeda adiungitur agro .
Sic, o sic quisquis foedera rumpit, eat .*

(3) *Fr. Leander Albertius* in *Italiae Descript.*
„ Egli è Casentino molto ameno, et fruttifero
„ paese, abondante di grano, di vino, e di altre
„ cose necessarie per l' uso de' mortali . Et vi
„ sono molte contrade, et castelle piene di po-
„ polo . „ Celebriora autem Oppida iuxta ci-
tatum auctorem, & *Thomam Dempsterum* De
Etruria Regali T. II. Lib. V. C. XV. sunt; in
agro, Romena, Burgum Collinae, Puppium, Bi-
biena,

biena , & ad Arni fontes , Porcianum , Stia , Pratum Vetus .

(4) Nonnulla de Casentini oppidorum antiquitate caute delibanda sunt ex Libello *Scipionis Mannucci* , cui titulus ; *Le Glorie del Casentino* , ex *Historia Comitum Guidonum* , a *Scipione Ammirato* conscripta ; ex *Thoma Dempstero De Esur. Reg.* Tom. II. Lib. V. Cap. XV. & *Volaterrano De Reb. Ital.*

(5) Floruit quondam viris morum integritate insignibus Casentinum ; in suo enim ambitu tria Coenobia toto orbe celeberrima continet ; Montem scilicet Alverniae , Eremum Camalduli , & Asceterium Vallis Vmbrosae , Florentinae ditionis ornamentum , ac decus . Atque hic quidem observatione dignum est , memoriae proditum esse , ex hac Valle maxima sibi incrementa repetere , Musicam Artem , quae ibi a Guidone Arretino novis inventis locupletata fuit , atque exornata ; si credamus *Io. Buffieres S. I. in suis Flosculis historiarum* sub Anno MXXIV. ubi ait : „ Hoc „ tempore Musica incremento magno promota „ est , invento *Guidonis Arretini* , qui circa annum MXXIV. sex notas illas vulgares commentus est ad iuvandam eximiam disciplinam , „ faciliusque discentium animis imprimendam , „ aliquo humanitatis levamento , ut cum litterarum iacerent studia , ars honestissima esset „ in pretio : & pietati consultum in Monasterio „ Vallis Vmbrosae , quod anno MXXX. in Apennini iugo conditum , magnis incrementis , illustrique virtutum splendore ad posteros venit . „ Discrepat ab huius auctoris sententia *Carolus Sigonius* Lib. VIII. *Hist.* sub A. MXXVIII. *Ordinus De Script. Eccl.* & *Atilius Alessius* , in assignando auctore , & inventi anno ; ita autem.

Alessius ait, in *Hist. Aniq. Vrbis Arretinae*, quae MS. in Bibliotheca *Riccardiana* adservatur: „ E
 „ oltra di questo, l' arte Musica, che i Cinesi
 „ con maravigliose lode esaltano, la quale non
 „ si vergognò Socrate imparare, essendo di anni
 „ LXXX. molto accrebbe, e nobilitò il *Fonte*
 „ negli Ecclesiastici canti. *Guido* dipoi Monaco
 „ e Abate di Camaldoli, fu negl' anni della sa-
 „ lute MXXXIV. Trovò costui con gli articoli
 „ delle dita della sinistra mano nuove note, e
 „ modi di cantare, delle quali sin oggi si ac-
 „ modano i Musici nelle scuole; è questo *Guidone*
 „ di Arezzo lodato assai dal Padre della volgare
 „ Poesia *Francesco Petrarca* nelle sue rime, in
 „ Toscana lingua, insieme con l' eccellente lu-
 „ risconsulto *Cino da Pistoia* &c. „ Alia memo-
 „ rat *Coenobia* sanctitate insignia *Ioseph Mamuccius*
 „ in eo libro vernacula lingua conscripto, cui ti-
 „ tulus: *Giunta alle Glorie del Clusentino* pag. xxxi.
 „ & seq. sed cum pluribus, & anilibus fabulis eo-
 „ rumdem principia, atque incrementa scateant,
 „ ea facile praeteribo. Nomina vero virorum vi-
 „ tae integritate illustrium, legenti occurrent a
 „ pag. xxxv. ad pag. usque lviii.

(6) Quamplures extiterunt, qui Episco-
 patu decorati fuerunt; quos inter praecipue
 sequentes recensendos esse arbitror *F. Angelus*
Feduccius Bibienensis, ex Ord. Minorum, qui
 postquam Legati Apostolici munere, summa cum
 laude functus est; *Vrbani V.* & *Gregorii XI.*
 per annos fere decem apud Ligures, Floren-
 tinos, Pisanos, Lucenses, demumque apud *Ca-*
simirum Poloniae Regem, & *Carolus IV.* Impe-
 ratorem Legatus renunciari meruit. Quois re-
 bus factum est, ut a *Gregorio XI.* Episcopatus Pi-
 sau-

sauriensis honore nobilitaretur A. MCCCLXXXIII. vir enim erat invictae virtutis, Christianae sapientiae, ac pietatis Ecclesiasticae exemplar, in agendis rebus prudens, cautus, ac multiplici experientia probatus. Verum uti *Clementis VII.* fautor, Episcopatu privatus est ab *Vrbano VI.* A. MCCCLXXXI. Vid. *Marcum Vlyssiponensem* Part. II. Lib. IV. C. XXXIII. *Hist. Fr. Minor. & Caes. Clementinum Hist. Arimin. Vgbell. T. II. Ital. Sacr. & Vadinghianum in Hist. Script. sui Ordinis. F. Ant. a Terringa in Theatr. Minor.* Nec praetereundus est *Matthaeus Gryphonius* a Puppio Ord. Vallumbros. qui primo ab intimis *Clementis VII.* ab hoc deinde *Muriani* Episcopus A. MDXXVIII. creatus, tandem a *Paullo III.* ut *Vgbellius* notat T. VI. *Ital. sacr.* Ecclesiae Triventinae Pontificatu fuit insignitus, A MDXL. ubi postquam magnum sibi in omnes meritorum cumulum comparavit, e vivis excessit Nonis Aprilis A. MDLXVII. aetatis vero suae LXXX. Conditum est eius corpus Romae in Sacello eiusdem Familiae in templo *D. Marcelli* vide *Simium in cat. cit.* Nec mei ipsius muneri a me satisfactum arbitrarer, si *Alexandrum Mazzam* tacitus praeterirem, qui Episcopus Fori Sempromii A. MDLXIX. a *Pio V.* Papa creatus, postquam Pontificatum usque ad *Gregorii XIII.* tempora gessit, Paduam se recepit, ubi diem suum obiit. Vid. *Vgbell. Ital. Sacr. T. II. n. xxxvi.* Praeter istos alii etiam Praefules minoris notae a *Iosepho Mamuccio*, in libro, cui titulus: *Giunte alle glorie del Clavesentino &c.* qui annos, nomina, & gesta singulorum mire confundit pag. cv. recensentur; quos brevitatis gratia omittimus.

(7) In his maximam doctrinae gloriam sibi comparavit *Bernardus Tartasus*, quem perperam

Tullatum vocat *Coronellius*, *Morerium* sequutus in *Lexic. Univers.* alio autem nomine *Divitius*, *Petri* *Mediceae* domus defensoris acerrimi filius. *Bibienae* IV. Nonas Augusti A. MCCCCXXX. lucem adspexit. Maiores eius ex *Arretina* urbe civilibus armis deturbati, atque expulsi, *Bibienam* *Casentini* oppidum immigrasse, ridiculo prorsus figmento fabulantur Scriptores, in hunc modum. Quum omnes, frumenti inopia, non caritate solum annonae, sed fame etiam laborarent, e *Tarlatis* unus, qui magnam frumenti copiam in horreis adfervabat, incolarum calamitatis misericordia commotus, apertis horreis, frumentum singulis inedia paene consumptis gratuito elargitus est. Qua ex re maxima apud omnes gratia sibi comparata, ut singularis huiusce facti apud posteros vigeret memoria, *Tarlatorum* cognomen, in illud *Divitiorum* commutavit. Ex hoc igitur, cuiuscunque sit generis, ortum suum duxit *Bernardus*, qui *Florentiam* annum agens IX. missus est, ut apud *Petrum* fratrem, cui *Ficino* epistolam mittit, lib. II. Epistolarum; cum hac inscriptione: *Petro Divitio litteris & moribus ornatissimo*; ingenuis artibus imbueretur. Ab hoc in *Mediceam* domum admissus, cum literatis viris summam iniit familiaritatem; ut tenera aetate puer indigitaret, qualis iam matura vir esset futurus. Nec spem omnium, certe, & expectationem fefellit exitus; quum enim ad XVII. aetatis annum pervenisset, concinnas scripsit epistolas, & carmina condidit; adeo ut brevi dignus fuerit, quo *Laurentius Medicus* ab intimis Epistolis uteretur, ut *Ascan. Condivius* notat in *Vit. Michael. Ang. Bonarrotiae*. Quare in epistola ei a *Ficino* missa, *Laurentii* amanuensis, familiarisque amantissimus nuncupatur, eiusque praesidium im-

imploratur Lib. X. Epistolarum. Eius curae *Ioannes Medicus*, deinde Cardinalis, ut eiusdem negotiis praeesset, commissus est. Quid munus, teste *P. Augustino Oldoino* Tom. III. in *Ciaccon.* tam praeclare gessit, ut eius industriae Summi Pontificis *Leonis X.* dignitatem nonnulli adscribant; eo quod pericula multa, laboresque innumerabiles pro *Medicea Domo* invictus semper obierit. Quibus rebus factum est, ut quamprimum in Cardinalium numerum cooptaretur, titulo S. Mariae in Porticu A. MDCXIII. Kal. Octobr. non. MDIV. ut errant *Coronell.* et *Morer.* l. c. & alii. Tanto itaque honore decoratus, ita pietate, virtute, clementia, animi magnitudine, ac ceteris, quae in Principe requiruntur, virtutibus enituit, ut non modo nulla in eo reprehensionis nota reperiri posset; sed omnia potius illius gesta communem sibi laudem mererentur; unde & legationes plurimas obivit, & innumeris honorum titulis insignitus fuit. Quantum autem ingenii sagacitate polleret, indicio est Comoedia illa in gratiam *Isabellae*, Ducis Mantuae Vxoris, ab eo conscripta, quae profecto tanto est ubique lepore, atque urbanitate respersa; ut in eo scribendi genere, ne ipsi quidem *Plauto* cedere videatur, teste *Oldoino* l. c. Quae de re, tam magnifico sumtu, atque apparatu gesta fuit in Vaticanis ludis Lupercalibus; nihil ut in scenam pulchrius, elegantiusve probatum umquam fuisse, praeter citatum *Oldoinum*, testetur *Balthassar Castellioneus* in Opere inscripto *il Cortigiano*; & in Epistola ad Comitem *Ludovicum Canosam*, quae apud *Dionysium Aethanasium* exstat, inter Epistolas facetas, Venetiis An. MDCXXXII. in lucem editas. Cuius testimonio adstipulantur
etiam

etiam Io. Matthaeus Thufcanus in *Peplo Italiae Lib. II. Cap. XXXIX.* Paulus Iovius in *Elogiis*, & Fr. Leander Albertius in *Italiae Descriptione*, Aubertus Histories des Cardinaux, & Ioannes Palatinus in *Fastis Cardinal.* Praeter illam Comoediam, plures etiam scripsit Epistolas quae in citata leguntur *Athanasii* Collectione, Part. I. Ep. prim. & alibi. Quae quidem eius scripta quamvis ab Io. Baptista Giraldo Cynbio iniuste carpantur in suis Sermonibus, *De Fabulis & Tragoediis*; a plerisque tamen iure optimo laudantur, quemadmodum ab Leone Allaccio in sua *Drammaturgia*, ab Arcosto, qui in Poemate, vulgo *l' Orlando Furioso* Cantu XXVI. Carm. XLVIII. ita cecinit.

*Quivi un Bernardo tra primi si lesse,
Che Merlin molto nel suo scritto apprezza.
Fia nota per costui, dicea Bibbiena,
Quanto Firenze sua vicina, e Siena.*

ab aliisque quamplurimis, quos Oldoinus profert. Hunc autem immatura morte praereptum fuisse A. MDCXX. V. Idus Novembris, scribit laudatus Thufcanus, Morerius l. c. Iovius in *Elogiis*, dum ait; quod violenta illum mors, sperato Pontificio apice, frustravit. Eius funus eleganti oratione prosequutus est Latinus Iuvenalis, Divi Petri Canonicus, quam manuscriptam se vidisse testatur Vgbellius. Eiusdem imago chartacea conspicitur in Ecclesia S. Mariae, vulgo *del Sasso*, apud Bibienam. Tanti viri denique obitum prae ceteris luget Ioannes Latomius, elegantibus inscriptis carminibus. Vide etiam nonnulla sparsim, & obscure scripta, quae ad eius vitam exactius exarandam spe-

spectant , apud Iosephum Mannuccium in additione citata pag. cxxvi. & seqq. Denique ab Nicolao Angelio Bucinensi A. MDXVI. Bernardo nostro dicantur Marci Tulli Ciceronis libri De Natura Deorum &c. ubi ita Epistola Nuncupatoria clauditur: *Has lucubrationes , Pontifex per- magne , Tuo nomini nuncupamus , & hoc Te munuscu- lo donatum volumus , non quia eius generis est , quod hominum memoria ad posteritatem vivit , maiore , namque sono eadem ipsa virtutum tuarum maiestas , mira- que ingenii sollertia , maximis rebus , domique , & foris , egregie gerendis nata , quae Te ad istam sublimitatem sola evexit , ad summum adhuc rerum fastigium spectans , Tuum nomen illustre aeternitati sacrabis , sed ut a Leone Pont. Max. altero orbis sole , cuius ille auspiciis , sociisque consiliis , rem Christianam eximia pietatis gloria substat , opem Latinis literis , quae brevi siderum lapsu , nisi publica , ac Pontificia-cura tam miserae iacturae occurratur , ad ultimam interuersionem tendunt , mature implores . Vale , & longum , & nobis , & religioni vive .*

(8) Ad Pontificium solium euectus fuit , quamquam non legitime , Ioannes ex illustri Vngberiorum familia , oriundus e castro Puppi , si Mannuccio credimus l. c. Is in ordinem Vallumbrosanum Abbatiae S. *Fidelis* Strumensis , cuius V. Abbas fuit , cooptatus est . Hoc Vngberiorum cognomen Ciacconio , aliisque errandi ansam praebuit ; dum Ioannem hunc revera Vngarum natione , & cuiusdam Abbatiae , quae in Hungaria non reperitur , Praesidem fuisse arbitrantur . Is a D. Martino Generali XI. legatus , una cum Andrea Abbate S. *Benedicti* Placentiae , ad Fridericum Abenobarbum Imperatorem missus est , ut ab eo auxilium imploraret , dum Vallumbrosanus Ordo diversis Schismati-

matibus agitaretur. Quo in munere quantum, & facundia, & gratia profecerit, ex eo maxime intelligi potest, quod in tantam Imperatoris familiaritatem se insinuavit, ut duo amplissima privilegia pro sua Congregatione obtinuerit, quae in Archivio Vallis Umbrosae exstare adfirmat *Endoxius Locatellius* in *Vita S. Io. Gualberti* Lib. II. Cap. xxi. & deinde eius a sacris, atque a consiliis intimis fuerit renunciatus. Neque id satis fuit: mortuo enim *Pascale* III. Antipapa, *Guidone a Crema* dicto, *Ioannes* Antipapa III. contra *Alexandrum* III. verum Pontificem, iterum ab ipso Imperatore electus est, qui *Callisti* III. sibi nomen ascivit. Verum, pace inter *Alexandrum*, & *Fridericum* Venetiis inita, A. MCLXII. iuxta scriptores paene omnes, *Ioannes* ultro se ad Pontificis pedes contulit, & veniam petiturus procubuit libentissime, ut fuse narrat *Romualdus* Episcopus Salernitanus, cuius verba adfert *Simus* in *Catalogo Scrip. Ord. Vall.* ab eoque aequo animo susceptus est. *Ioannem* hunc, *Marius Viper*, in *Chronolog. Archiepiscop. Eccles. Beneventanae*, *Vgbellius* Tom. VIII. *Italiae Sacr.* alique, ab eodem *Alexandro* Archiepiscopum Beneventanum creatum fuisse, paucosque menses post eam dignitatem superfuisse, testificantur. At de hoc ne verbum quidem profert *Baronius*.

(9) Fuit & conspicua in re militari Casentinum virtus. Testes esse possunt Comites illi excellentissimi, qui suos populos non semel ab Arretinorum, Florentinorum, aliarumque gentium potentissimarum, incursionibus strenue vindicarunt. Ab *Scipione Ammirato* memoratur *Franciscus Nathius*, unus ex Comitibus stabuli Reip. Florentinae, sub anno MCCCXLVI. de quo

quo nonnulla etiam tradit *Mannuccius* lib. c. pag. cxviii. Posterioribus vero temporibus inter claros duces ab eodem *Mannuccio* recensetur *Laurentius Pultrius*, cuius honorificum monumentum, cum Epigraphe, in maiori Bibienae Ecclesia sculptum, *Iulianus* filius A. MDCIII. memoriae eternae dedicavit.

(10) Literatorum virorum tantus est numerus, ut si eorum gesta singillatim percurrere vellem, non breves notas, sed immensae molis volumen conscribere mihi opus esset. Ex Necrologio per celebri, quod in Bibliotheca est S. *Mariae Novellae*, habetur, A. MCCCXLVIII. die VIII. Maii, ex hac vita excessisse *Iacobum*, in D. *Dominici* Ordinem adscriptum, è Romenae vico oriundum, Sacerdotem, & Concionatorem eximium. Praeter hunc, occurrit etiam *Thomas*, qui in Sorbonica Universitate studiis operam navavit, ac proinde egregius Christianae fidei praeco evasit. Nec non magnam sibi doctrinae famam comparavit *Rainaldus*, qui postquam in Anglia, ac praesertim Parisiis, studii gratia diu commoratus est, Doctoris sibi lauream meruit, deinde Professor Perusii, Senis concionator, & Provincialium & Generalium Capitulorum Definitor fuit renunciatus. Obiit tandem VIII. Idus Maii A. MCCCLXX. ut patet ex citato Necrologio.

(11) Chitignanum, quod sub Alpibus Catharinae iacet, B. *Ioannem Tanium*, quem Florentinum nobilem appellat *Venantius Simius in Cat. Vir. illustr. Ord. Vallambr.* virum & probitate, & doctrina praestantem produxit. Exstant eius non minus pietatis, quam non communis doctrinae egregia monumenta: *Volumen* scilicet *Epistolarum*; *Tractatus de Poenitentia*; *Liber de Moribus*.

ribus Beatissimae Virginis, vernaculo sermone conscriptus, aliaque. Ita vero pure, atque eleganter scripsit, ut accuratissimi Vocabulari Furfurei collectores, eius operum testimonio uterentur; egregius insuper orator, & eques *Leonardus Salvatus* in Lib. I. *degli Avvertimenti* pag. cxxxi. eius Epistolas maximi facit; adseritque illarum Volumen in *Laurentiana Bibliotheca* adservari. In *queste Pistole*, inquit, *ha qualche voce antica, ma assai poche; e i parlari, e la dettatura apparon così novelli, che per moderni in tutto si prenderebbono, se il tempo non fosse espresso*. Anno enim MCCCXLII. & MCCCLXXIII. fuerunt conscriptae. De honesta vero eius vivendi ratione vide *Eudoxium Locatellium* in *Vita S. Io. Gualberti* Lib. II. Cap. XLI. De eius familiaritate, qua apud *B. Catharinam Senensem* utebatur, adiri potest *Praeful Franciscus Catanus Diacetus* in *Dedicatione Vitae S. Romuli*, *Serenissimo Magno Etruriae Duci Francisco* missa.

(12) *F. Dominicus a Corella*, non *Clusii*, ut ait *Raphael Badius* *Ordinis Praedicatorum* *Scriptor*; nec *Florentiae*, ut *Pocitanter*, *Niger*, alique; sed in oppido inter *Dicomantum*, & *S. Gaudentium* sito, quod *Corella* vulgo appellatur, natus est A. MCCCCIII. si *V. C. Iosepho Cerracchino* fides habenda est. *Ordinem Praedicatorum* ingressus est; ubi praeclara pueri indoles sui *Ordinis Sociis*, ipsum praestantissimum evaturum nunciabat. Neque eos fefellit opinio; iam enim adolescens factus, diligentius ad *literarum studia* incumbere coepit, ita ut ante multos coevos suos proficeret, & brevi ad *summa honorum fastigia* perveniret; legens enim assidue, ac disputans, maximam in dies laudem

&

dignitatem, & gloriam conſequebatur. Quas ob res per omnes gradus aſcendens, ita dicendi ornatu, ac eloquentia polluit, ut literatum hominem, iuvenem virtutis indole praeditum, & amicum ſuum *Ficinus* vocaverit Lib. X. Epistolarum pag. dccccxxxvi. edit. Paris. Anno praeterea MCCCCXXXIV. Theologici Magisterii insignibus honestari meritis est; & paullo post coram *Eugenio* Pontifice, qui per id temporis Florentiae morabatur, ac reliquis Curiae Proceribus, ornatissime, & laudatissime peroravit. Quo tempore prae reliquis hominem hunc, mirum in modum colebat, pro ſuis virtutibus Hierosolymitanus, & Venetus Patriarcha, utpote qui plurimum apud *Eugenium* ipsum poterat. Fuit in hoc ſumma inſeſus, & verborum gravitas, & naturalis quaedam in capiendis conſiliis prudentia. Prior tandem Coenobii conſtitutus, tantum apud omnes exiſtimationis conſequutus fertur, ut mox ex ea dignitate, Provincialis Thuſciae renunciatus fuerit. Ex hoc deinde magiſtratu, cui per plures annos praefuit, cum reſeſiſſet, & ad ſua ſtudia, ex publicis occupationibus eſſet reverſus, quieti ſuae plurimum intendit. Humanarum literarum amore admodum capiebatur, non quod ſacras literas faſtidiret, ſed quia ab eorum maxime dulcedine adliciebatur. Nec vero quiete illa ſua diutius frui eidem licuit, fuit enim Florentinae Provinciae cura iterum illi demandata, praefuitquae univerſo Praedicatorum Ordini per annum integrum, & ſex menſes, tanta omnium adprobatione, ut eiſdem Ordinis Magiſter proſecto fuiſſet creatus, ni Generale Capitulum in remotiſſimis partibus, in Brixania

nia scilicet , in Nannetensi urbe celebratum fuisset : ubi notandum est , invidiam , & ambitionem hominum plurimum eius dignitati obfuisse . Electo igitur Ordinis Magistro *Marsali Auribello* Avenionensi , e Capitulo regressus , paullo post quieti suae restitutus fuit , in qua plures annos vitam ab omni muneris gravitate securam traducere potuit . Quo interim tempore , cum ad pietatem esset propensus , volumen conscripsit sermone nitido , & elegantissimo *De Vita & obitu Beatae Mariae ad Petrum Medicem , Magni Cosmi filium* , in IV. partes distinctum . In prima agit *de vita , & obitu eius* : in secunda *De eiusdem mortalitate , & gloria* : in tertia , & quarta *De Templis Romae , & in Etruria Virgini dicatis* ; cuius operis fragmentum nuper protulit vir omnium doctissimus *Io. Lamius in Delic. Erud.* Servabatur huius operis MS. codex membranaceus Mediolani , in Bibl. D. *Mariae Grassarum* Frr. Praedicatorum , tempore *Antonii Senensis* eiusdem ordinis , qui illud se legisse ibi fatetur : Extat etiam Florentiae in *Laurentiana , Gaddiana* , aliisque nostrae urbis Bibliothecis . Quae cum ita sint , errat procul *Leopoldus del Migliore in Flor. illustr.* aliique , qui credunt , tenui fide auctoritate , *Iacobi Cocchi Donati* , non *Dominico* nostri opus esse illud , cum haec verba notata in quodam codice Bibl. Frr. Minorum D. *Francisci* Omnium Sanctorum Florentiae invenerint : *Questo libro , che tratta di nostra Donna Gloriosissima , è di me Scrittore Iacopo di Niccolò di Cocco Donati Cittadino Fiorentino .* Sub hisce versiculis alia haec leguntur : *Istum librum largitus est praefatus Iacobus Ni. Cocchi*
libra-

librariae Salvatoris hac die IV. Octobris MCCCCLXXV. pro remedio animae suae: Io. Iachopo Cocchi coram assermo. Is anno MCCCCLXXIV. vexillifer Iustitiae, & populi Florentini, fuit. Verum, qui ita opinatur, non animadvertit, haec verba, liquido, non auctoris, sed Scriptoris nomen indicare, cum deinde sequens hic legatur libri titulus: F. Dominici Ioannis, Theologi Florentini, Ord. Praed. ad Petrum Medicum Illustrum Civem Florentinum.

Argumentum sequentis libri feliciter incipit:

*Virginis cultor studiose Matris,
Quae Poli Regem peperit benignum,
Petre, quem semper tibi dedicavi,
Accipe librum.*

Opus deinde incipit, & quidem sic: *Sacri operis Theotocon de vita pariter, & obitu Dominae nostrae Virginis Mariae, liber primus incipit feliciter. In his autem verbis, absolvitur: Fuit finitum An. salutis MCCCCLXVIII. Huius codicis mentio sit a Iac. Gaddio Tom. II. De script. f. CKLIX. & CL. his verbis: In Bibliotheca Omnium Sanctorum Flor. extat codex in membrana scriptus, in quo ad Mar. Virginem ode Francisci Patritii Sun. seu Theotocon F. Dominici Ioannis Theol. Flor. Ord. Praed. Tanti viri doctrinam, omnia, non antiqua solum, sed recentiora etiam monumenta testantur; de eoque honorifice loquitur Necrologium S. M. Novellae, B. Ambrosius Traversarius, in suo Hodeporico, Pocciantes, & Niger in Cat. Script. Flor. Prosperus Bernardi Ord. Serv. in Apologia de Virgine Annunciata, Badius in Catalogo Illustrum*

B

*Insuper Virorum Academiae Florentinae Hippolytus Marracius in Bibliotheca Mariana Vincentius Maria Fontana in Catalogo Script. Prov. Romanae, Ordinis praedicti Io. Baptista Casottus in Memor. Historic. B. Virg. Imprunet. qui & aliud exemplar vetustissimum operis Theotocon describit. Ioannes Lamius in Delic. Erud. Echardus denique in Bibliotheca Script. Ordinis Dominici qui omnes pari voluntate in eo laudando consentientes cuivis legenti adparebunt. Iste insuper maiorem rem adgressus, Florentini populi Historiam ab ipsius urbis initio, permultis versuum millibus, complexus fuit, eamque populo Florentino donandam censuit, cui & Dantem Poëtam edisserendo, & huiusmodi libros edendo, plurimum profuit. Vid. cit. Necrologium, Iulium Nigrum, & Lamium locis proxime indicatis. Ab ipso autem, Nigro memorantur etiam orationes, quibus S. Vincentium Ferrerium, & S. Catharinam Senensem laudavit; carmina insuper, & Hymni, in eorundem SS. laudem compositi, enunciantur a laudaro Lamio l. c. Denique iam senio confectus, multisque laboribus fatigatus, in morbum incidit, quem Apoplexiam vocant, eumque animo tulit aequissimo. Acceptis autem Ecclesiae Sacramentis, diem suum obiit IV. Calendas Novembris An. MCCCCLXXIII. aetatis annum agens octuagesimum. Huius funus lugubri admodum apparatu Florentini Athenaei Collegium celebravit, debitum homini tam praeclaro, omnibusque numeris absolutissimo persolvens. Ego autem brevem hanc de ipsius praeclare gestis narrationem, ipsis Necrologii laudati verbis ita absolvam: *summam huius viri**

viri laudem fuisse, quod cum tantis, ut praediximus dignitatibus praestiterit, in summa tamen paupertatis servitute sansopore vixit, ut pluribus ante obitum annis, communibus sumptibus, vivendum illi esset, & moriens, ex publico iuxta funera persolvendum. Requiescat in pace. Fratres S. Mariae Novellae, ut tanti viri memoria apud posteros magis servaretur, eius effigiem in Claustro magno eiusdem Coenobii depingendam curarunt, hac apposita inscriptione. *Fr. Dominicus Corellanus Clausinas Magister Vicarius Ordinis obiit A. MCCCCLXXXIII. die xxvii. Octobris.*

(13) *Burchiellus*, quem nonnulli *Michaellem Loncium* appellant, poeta cerebrosus admodum fuit, atque iocosus. Verum plerique in hoc scriptores conveniunt, hunc *Dominicum*, *Io. Tonsoris* vocatum fuisse, ideo quod tundendi artem Florentiae in via, quae vulgo *Calismala* dicitur, exerceret, ut notat *Leopoldus del Migliore* in *Flor. Illustrat.* lib. I. & *Ioseph. Mamuccius* pag. CIX. e CXXXVI. l. c. qui se id è *MS.* quodam, in quo tali notatur nomine, arguisse, dicit. Omnes vero uno tantum *Burchielli* nomine appellabant, ut ex illius aevi monumentis patet. Hunc *Bibiena* oriundum dicit *Mamuccius*, reliqui vero Florentinum, cum ibi Artis suae matriculae ascriptus fuisset. *Thimaeica* Epigrammata admodum urbana, pluribus locis, subtilitatibusque multis, & quidam inexplicabilibus, ut *Pocciantes* ait, referat, edidit patrio eloquio. In ipsorum enodatione nonnulli elaborarunt; inter quos *Io. Baptista Denis*, & nostris temporibus *Io. Ant. Pannini* vir bonus, eadem ridiculis prorsus Com-

mentariis. seu potius commentis, illustrare, conatus est. Is igitur, quoniam alacri, acutoque ingenio praeditus erat, literatos plures, ut suam componendi methodum festarentur, excitavit. In quorum numero reponendi sunt *Paullus Rosellus*, *Dominicus Vrbinas*, *Nicolaus Caecus*, *Petrus Tuccius*, *Franciscus Albertus*, & *Antonius Alamannus*. Leo autem *Baptista Albertus*, & *Mariottus Davanzatus*, cum nostro saepenumero facetis carminibus ludere consueverunt. *Christophorus Landinus Burchi* carmina, amico suo mittens, iis hoc inscripsit Epigramma, quod *Papinius*, *Ioseph Mannuccius*, l. c. & *Dominicus Maria Mannius De Flor. Invent.* pag. CXLVI. proferunt; manuscriptum vero reperitur in libris *Christophori Landini Xandrae*, cum hoc titulo: *Ad lo. Antonium de Carm. Burchi*

*Plurima mitto tibi tonsoris Carmina Burchi,
Haec lege, sed quid tum legeris? inde nihil.*

Hinc eius nugas merito arguit *Petrus Arretinus* Lib. II. Epistolarum pag. clxxxii. editionis Parisiensis; cuius criminationes, ridicule quidem, diluere nonnulli conantur. Hoc nihil obstante multos habuit sui laudatores, *Vdenum* scilicet *Nisielium* Tom. V. *Progymnasmi Poëtic.* pag. lxxxii. & Tom. III. pag. xxxii. *Leonem Alaccium* Lib. De Poët. antiquis Neapoli A. mdcclxi. impresso; *Antonium Grazinium*, Vulgo il *Lasca*, in *Burchi* carminum dedicatione ad *Curtium Frangepanium*, *Redium*, in Notis ad *Disbyramb.* pag. cxx. *Iulium Nigrium* in *Hist. Script. Flor.* & *Mannium* l. c.

Sua igitur Tuscanica Epigrammata adhuc vivens Venetiis excudit A. mcccclxxv. quae rursus

sus ibidem, & alibi pluries impressa fuerunt.

(12) *Franciscus Nicolai Francisci Berni*, quamquam Bibienensis a plerisque dicatur, attamen Florentia originem suam duxit, ut aperte inuit vir de patria historia optime meritus, & Canonicus Flor. *Salvinus Salvinus* in *Vitis Canon. Eccl. Flor.* Quod etiam, ex sequentibus *Berni* carminibus, ex Poemate vulgo *l'Orlando Innamorato*, desumptis liquido patet, scilicet ex *Lib. III. cant. vii. cap. I.*

Quivi era, non so come capitato

Vn certo buon compagno Fiorentino;
Fu Fiorentino, e nobil, benchè nato
Fusse il Padre, e nudrito in Casentino;
Ove il Padre di lui gran tempo stato
Sendo, si fece quasi Cittadino,
E tolse moglie, e si accasò in Bibbiena,
Che una terra è sopr' Arno molto amena.
Costui, che io dico, a Lamporecchio nacque,
Che è famoso Castel per quel masetto,
Poi fu condotto in Fiorenza, ove giacque,
Fino a diciannove anni poveretto;
A Roma andò dipoi, come a Dio piacque,
Pien di molta speranza, e di concetto
Di un certo suo parente Cardinale,
Che non gli fece mai, ne ben, ne male;
Morto lui, stette con un suo Nipote,
Dal qual trattato fu, come dal Zio,
Onde le bolgie trovandosi vuote,
Di mutar cibo gli venne desio,
Et sendo, allor le laude molto note,
Di un, che serviva al Vicario di Dio
In certo officio, che chiaman Datario,
Si pose a star con lui per Segretario.
Obiit

Obiit veneno, ut ferunt, a *Cardinali Hippolyto Mediceo* illi propinato.

(15) *Hieronymus Radiotensis* Prior Abbatiae *S. Donati in Vincula*, inter scriptores Vallumbrosanos percelebris extitit, ut narrat *Simius in Cat. Vir. Illustr. Ord. Vallumbrosi*. Scripsit imprimis vitam *D. Mariae Virginis*, cuius amore vehementer inflammatus erat. Deinde mira *S. lo. Gualberti* gesta collegit, quod opus *Laurentio Mediceo* dicavit. Tractatus praeterea edidit *De Gestis nonnullorum sanctitate praestantium*, *De Tribus votis solemnibus*; *De Gradibus Humilitatis*; *De Virtute Patientiae*. Epistolas vero ab eo datas, sacrasque lucubrationes quamplurimas reliquit ineditas. Ingravescente igitur aetate, diram corporis aegritudinem diu toleravit, ex qua poene consumptus, seque morti in dies propiorem agnoscens, in Ecclesiam deferri voluit, ante aram *Deiparae Virgini* consecratam, ubi augustissimo Eucharistiae Sacramento refectus, atque munitus, & ad cubiculum relatus, paullo post efflavit spiritum; receptaque sinu aeterni Patris illius anima, corpus decenti honore humatum fuit, & transacto saeculo, inter alios venerabiles Vallumbrosani Ordinis Patres repositus.

(16) *Clemens Thomasinus* a Puppis Ord. Minorum, ut patet ex *Iosepho Mannuccio* pag. LXIV. Stoicae doctrinae adeo studiosus fuit, ut mirum de eo feratur illud, quod interroganti cuidam ex discipulis super aliqua dubitatione, ex tempore memoriter librum, capita, & omnia alia, usque ad apices indigitaret singulatim. Concilio Tridentino Theologus pro suo ordine interfuit, Praefectus, ac Generalis inspector

pector Ordinis Minorum pluries suffectus, acerrimus in disputando, suavis, & eloquens in concionibus, cum tandem senex Theologiam publice profiteretur, obiit A. MDLXXII. perpetuis relictis doctrinae suae non vulgaribus testibus, ac monumentis; quae omnia a *Francisco Boccio* in Elog. Lib. II. recensentur ubi tamen *Thomasinum* Florentia oriundum dicit. Vid. etiam *Cat. Illustr. Theol. Univers. Florent.* aliosque quamplures.

(17) *Angelus a Corfiniano*, qui est locus prope Pupium, ut probat *Iosephus Mannuccius* l. c. Ordinis Praedicatorum fuit; & ob praeclaras animi dotes, ab Sacra Academia Theologorum Urbis Florentiae exceptus est Calendis Iunii A. MDLXXXV. Pietate, doctrinaque ita enituit, ut *Antonii Altovitae*, & *Alexandri Card. Medicei* Florentiae Archipraefulum a sacris sit subfectus. Multa in lucem edidit, quae in Bibliotheca Dominicana S. Mariae Novellae Florentiae adservata, luculentum sapientiae illius perhibent testimonium. Sicuti pariter eiusdem doctrinam declarant plurima, quae gessit, munera; imprimisque sacrae Conciones, in quibus seculum, facundeque exercuit pluribus in locis, sed omnium maxime Vrbeveteri; ubi communi plausu inter illius cives adscriptus; decessit A. MDLXXXIX. Calendis Octobris. Vid. S. Mariae Novellae Necrolog. Vid. quoque *Mannuccium* pag. CLIV. C. L.

S. II.

INter reliqua vero Pratum vetus eminet, oppidum, non tam natura, situ, et elegantia aedificiorum, quam incolarum sagacitate clarissimum (1). Ex hoc *Landinorum* gens, originem suam traxit, & iam inde a saeculo XIII. viros excellentissimos longa serie proge-
nuit. Anno enim MCCLXXXIX. *Landinus Nati* F. militiam, sequutus (2) eximium magnanimae virtutis suae specimen praebuit; quod vel iis maxime facinoribus probatur, quae in Campaldinensi praelio, contra Arretinos pro Florentina Republica gessit, omnium acerrime! Huius insitam animo bellicam virtutem animadvertens *Vieri*us, ex nobili, et vetustissima *Circulorum* familia (3), et unus ex summis copiarum Florentinarum Ducibus, ut ipse in sua cohorte stipendia mereret voluit (4), cum ea praesertim esset aetate, ut
non

non iam solum de eo bene sperare, sed etiam multum confidere cives possent sui, talem futurum, qualem cognitum iudicavit. Is uxorem *Pbiam* duxit, ex qua decem suscepit liberos, inter quos dignum arbitror, qui silentio non praetereatur, *Iacobus* a Casentino dictus (1), qui a *Thaddaeo Gaddio* pingendi artem mirifice doctus, ea tempestate, in maximo apud omnes ordines pretio, ac laude habebatur: & iure quidem; plurima enim, ac praeciosa, cum in patria, tum alibi; Florentiae scilicet, & Arretii, virtutis suae, & sagacis ingenii monimenta apud posteros reliquit.

(1) In Necrologio percelebri, quod in lectissima Sanctae Mariae Novellae Bibliotheca Ordinis Praedicatorum adservatur n. cxx. ita legitur *F. Christophorus de Pratoveteri iuvenis totius securus, & lactus, & ad scientiam bene auctus, existens Perusii studens in logica, subdiaconus postea percussus, ad Dominum suum sistens, multos sibi coetaneos ad aeternam requiem antecivit A. Domini MCCCLXIII. die XXIII. Februarii, decursis in ordine annis tribus, quartum agens.*

gens. Saeculo XV. oppium hoc duo legum-
lūmina nobilitarunt, *Antōnius* scilicet, & *Ioan-
nes* a Pratoveteri, quorum mentio fit, a Cla-
rissimo *Guidone Panzirollo*, in erudito opere,
De Claris Legum Interpretibus inscripto, Lib. II.
Cap. I. Horum primus, a *Floriano a S. Petro*
iuris Civilis elementa hausit, & mox Senis A.
mccccxlii. circiter cum *Ludovico Romano* pro-
fessus fuit: sequenti anno Bononiam conductus,
Franciscum Arretinum instituit, & *Vincensium Pa-
leotum*, qui ius civile Bononiae docuit. Mul-
ta conscripsit, ad legum enucleationem per-
tinentia, unde Palatinam dignitatem, & pa-
triciam a Caesare obtinuit. Patavii etiam
iuvenes instituit, & *Pauli Castrensis*, in eadem
facultate enarranda comes fuit, ut ex albo Pa-
tavinorum Iurisperitorum deprehenditur. Eius
sigillum profert *Dominicus Maria Mannius* T. XII.
vid. plura de eo apud *Nicolaum Comnenum* *Papa-
dopolum* in *Hist. Gymnas. Patavin.* l. III. Sect. I.
Alter vero Patavii *Barptolemaei Caepollae*, vel, ut
alii malunt in matutina lectione iuris civilis una
cum *Angelo Vbaldo*, Senioris *Angeli*, ex *Alexan-
dro* filio, nepote, maximo auditorum plausu
docuit. Cum diu professus esset, decessit, reli-
cto *Marco* filio, eximio causarum patrono, ex
quo nati sunt *Ioannes*, sacris initiatus, *Hierony-
mus* politiorum literarum peritissimus, &
Franciscus. Vid. cit. *Panzir.* Lib. II. C. CXIII.
Circa eadem tempora floruit *Barptolemaeus* de
Pratoveteri dictus, natus ex honestissimo Patre
Felice Tabellione. Hic e Bononiensi Academia, ad
Pisanam arcessitus fuit, sub A. mccccclxxviii. ut
videre est, in aedibus illius Magistratus vulgo *le
Riformagioni* Cod. II. qui ad res Academicas per-
tinet.

tinet. Ceterum fuit ille humanarum literarum professor eximius, qui ab Anno MCCCCLXX. usque ad MCCCCLXXIII. Rhetorices, Poëticae, & Graecae linguae praeceptoris, in Bononiensi Academia partes obierat. Vide diligentissimam *Stephani Mariae Fabrucci* in Pisano Lyceo Iuris civilis antecessoris clarissimi recensionem notabilium conductionum in iure Caesareo A. MCCCXXXV. in lucem editam §. XIII.

Nec *Angelus* quidem *Morosinus* videtur nobis praetereundus, cuius pariter fama totum, terrarum orbem pervagatur; ut notant *Iulius Niger* l. c. *Morerius* in *Lexico universali*, & *Ioannes Nicius Erythraeus*, qui tanti viri elegium nobis exhibet in *Pinacoth.* III. Elog. LIV.

Inter literatos eiusdem loci viros reponendi mihi occurrunt *Iacobus*, & *Cornelius Monachi* ambo Ordinis Vallis Umbrosae; quorum primus multiplici linguarum cognitione mirabilis fuit, alter vero in Fragmentis Historiae *Afcanii Tamburini* circa annum MDLII. mirare ab auctore, veluti subtilissimus metaphysicus, & insignis illius temporis Theologus commendatur; quin etiam a *Venantio Simio* inter claros scriptores Ordinis Vallumbrosani adnumeratur. Et merito: ipse enim varias doctissimas disceptationes conscripsit, ac prae ceteris eruditissimum *De Incarnatione Verbi Divini* opus exaravit. Aliorum virtute praestantium virorum natalia, ac res gestae oppidum illud nobilitarunt; quos omnes, ne longior sim, quam par est, facile silentio praetereundos existimavi.

(2) De hoc *Landino* meminit *Christophorus* noster, in Elegia, *De suis Maioribus*: ubi haec cecinit.

Nam

*Nam licet ex humili populo mea surgat origo,
 Casta tamen semper, & sine labe fuit;
 Nec Musis odiosa puer, nec inutilis armis,
 Nec venit haec patriae dissimulanda suae.
 Hoc Campaldinae testantur funera pugnae,
 Tempore, quo rubris fluxerat Arnus aquis:
 Namque hic Landinus comitatus signa tribulum,
 Quae velis niveis nigra flagella notant,
 Sumpserat a proprio non adspersanda Tribulo
 Munera, dum caeso victor ab hoste redit.*

In quodam poemate manuscripto, quod apud humanissimum mihiq; amicissimum Iuvenem *Everardum Ambrosium*, videre mihi contigit, ab *Antonio Francisco Landinio*, ineunte saeculo *xvi.* confecto, ubi de suis maioribus agitur, eiusdem *Landini* occurrit mentio. Poemati autem hic adscribitur titulus:

Lamento della Villa di Casole antichissima, campeggiato con la seguela storica della memorabile, e felice guerra di Campaldino, Vittoria de' Fiorentini, contro gli Arretini, seguita l'anno *mcclxxxix.* del Signore *Anton Francesco Landini* Antiquario, nell'Accademia degli Assetati detto l'Ingordo. Con il zibaldone di varie composizioni del medesimo.

In haec autem verba illius operis initium legitur:

Canto l'armi vetuste, e i miei consorti
 Di Famiglia Landin gli avi funesti &c.

Inde memorata ex ordine belli Campaldinensis origine, apparatuque mirifice descripto, haec sequuntur.

Fra

Fra gli altri Capi lor fu *Vieri Cerchi* ;
 Cavalier di natal , porpora , e stima ,
 Altro , e tanto saper non si ricerchi ,
 Maggior encomi , che debil mia rima .
 Vedesi il Podestà *Corso Donati* ,
 Di Pistoia venir con maggior lima .
 Non è dover tacer fra tanti andati
Dante Alighieri , che trovar si volse ,
 Benchè giovine , e nobil d'antenati .
 Quel gran poeta oscurità avvolse ,
 Che a farlo chiaro bisognò il *Lundino* ,
 Col suo nobile ingegno il dubbio sciolse :
 A tredici Maggio preso il cammino ,
 Con l' insegne a Ripoli Badia ,
 E' bandita la guerra all' Arretino :
 Acciò mostrin valore , e gagliardia ,
& paulo post ita sequitur .
 I Feditori con tant' impeto dico
 Assalirono quel de' Fiorentini ,
 Molti gettati da caval nitrico ;
 Raggruppandosi insieme i Paladini ,
 Combatton giusto , a guisa di duello ,
 Ecco del *Cerchi* Squadron , e Patrini :
 Crudeliro le zuffe , e mongibello ,
 Cadde estinto l' alfier , cadde l' insegna ,
 Ch' havea in bianco vel negro flagello ,
 Tinta di sangue uman oh Dio ! non sdegna ;
 Tal si vidd' Arno correr di vermiglio ;
 Ecco *Landin* quella raccor si degna ,
 Con braccio invitto svelò al Cielo il giglio ,
 Successor nell' onor d' alfier novello ,
 Animando i compagni a forte piglio .

Tantis igitur praeclaris facinoribus decoratus
 obiit *Landinus* iste A. MCCCXLIII.

(3) Cir-

(3) *Circularum* gens, est nostrae urbis vetustissima, ut patet ex Historia B. Humilianae de Circulis a *Francisco Cionaccio* edita. In medio Ecclesiae Candoremарum exstat sepulchrum marmoreum, adfixo eorum stemmate gentilitio, cum hac inscriptione.

Manni Domini Lapacci de Circulis de Garbo,
et suorum.

Extra Abbatiam, in eius tamen Paroccia, Templum adfurgit S. *Nicola* ab ipsis dedicatum, in cuius epistyllo portae, per quam aditus in Templum, patet, haec ingredienti occurrit inscriptio:

Questa Chiesa a fatto fare le Rede di Giovanni di Riccardo de Cerchi per l'anima di detto Giovanni, e di Riccardo suo Padre, et di tutti i suoi descendenti l'Anno MCCCXCII. del Mese d' Agosto.

(4) In Magistratu Reformationum nostrae Urbis Lib. VII. pag. LXXXIX. habemus: *Landino de Nato Landini entra Soldato a ruolo di Vieri Cerchi, e sua Compagnia.*

(5) Laudatur iste a *Secundo Lancellotto* in suo opusculo, vulgo *oggià* inscripto, in quo inter praeclaros pictores, qui ab anno MCCC. usque ad annum MCCCQ. floruerunt, recensetur: eundemque summis laudibus prosequitur *Peregrinus Orlandius* in suo Abecedario Pictorico. *Philippus Baldinuccius* Decennali IV. sub A. MCCCL. Verum ut lectori gratificer, adponam hic ea, quae accuratissimus *Georgius Vasarius* Tom. I. *Vitarum Pictorum* adfert, ut locupletior mea haec evadat historia, & uno intuitu egregia eius opera conspiciantur. En igitur laudati viri verba:

„ E-

„ Essendosi già molti anni udita la fama , et
„ il rumore delle pitture di Giotto , e de'
„ discepoli suoi ; molti desiderosi di acquistar
„ fama , et ricchezze , mediante l' arte della
„ Pittura , cominciarono , inanimati dalla spe-
„ ranza dello studio , et dalla inclinatione della
„ natura , a caminar verso il miglioramento
„ dell' arte , con ferma credenza , esercitandosi
„ di dovere avanzare in eccellenza e Giotto , e
„ Taddeo , et gli altri pittori . Fra questi fu
„ uno Iacopo di Casentino , il quale , essendo
„ nato , come si legge , della Famiglia di Met.
„ Cristoforo Landino da Prato vecchio , fu da
„ un Frate di Casentino , allora Guardiano al
„ Sasso della Verna , acconcio con Taddeo
„ Gaddi , mentre egli in quel Convento lavo-
„ rava , perchè imparasse il disegno , et colorito
„ dell' arte . La qual cosa in pochi anni gli
„ riuscì in modo , che condottoli in Fiorenza
„ in compagnia di Giovanni da Milano a i ser-
„ vigi di Taddeo loro maestro , molte cose
„ lavorando , egli fu fatto dipignere il Ta-
„ bernacolo della Madonna di Mercato vec-
„ chio , con la tavola a tempera , et simil-
„ mente quello sul canto della Piazza di S.
„ Niccolò della Via del Cocomero , che pochi
„ anni sono l' uno , e l' altro fu rifatto da
„ peggior maestro , che Iacopo non era . Et
„ a i tintori quello , che è a S. Nofri sul canto
„ delle mura del orto loro , dirimpetto a S.
„ Giuseppe . In questo mentre essendosi con-
„ dotte a fine le Volte di Or. S. Michele , sopra
„ i dodici pilastri , e sopra esse posto un Tetto
„ basso alla salvatica , per seguitare , quando si
„ potesse la fabrica di quel Palazzo , che aveva
a ef-

„ a essere il Granaio del Comune , fu dato a.
 „ Iacopo di Casentino , come a persona allora
 „ molto pratica , a dipignere quelle Volte , con
 „ ordine , che egli vi facesse , come vi fece ,
 „ con i Patriarchi , alcuni Profeti , e i primi
 „ delle Tribù , che furono in tutto sedici figure
 „ in campo azzurro d' ultramarino , oggi mezzo
 „ guasto , senza gli altri ornamenti . Fece poi
 „ nelle facce di sotto , e nei pilastri molti
 „ miracoli della Madonna , e altre cose , che
 „ si conoscono alla maniera . Finito questo la-
 „ voro , tornò Iacopo in Casentino , dove poi
 „ che in Prato vecchio , in Poppi , e altri
 „ luoghi di quella Valle hebbe fatto molte ope-
 „ re , si condusse in Arezzo , che allora si go-
 „ vernava da se medesima , col consiglio di
 „ sessanta Cittadini de' più ricchi , e più hono-
 „ rati , alla cura de' quali era commesso tutto
 „ il reggimento , dove nella Cappella principale
 „ del Vescovado , dipinse una storia di S. Mar-
 „ tino ; e nel Duomo vecchio , hoggi rovinato ,
 „ pitture assai , fra le quali era il ritratto di
 „ Papa Innocentio Sesto , nella Capella maggiore ,
 „ Nella Chiesa poi di S. Bartolomeo , per lo
 „ Capitolo de' Canonici della Pieve , fece la
 „ facciata dov' è l' Altar maggiore , e la Ca-
 „ pella di S. Maria della Neve , E nella Com-
 „ pagnia vecchia di S. Giovanni de' Peducci fece
 „ molte storie di quel Santo , che oggi sono
 „ coperte di bianco . Lavorò similmente nella
 „ Chiesa di S. Domenico la Capella di S. Cri-
 „ stofano , ritraendovi di naturale il Beato
 „ Masuolo , che libera dalle carcere un mer-
 „ cante de' Fei , che fece fare quella Capella :
 „ il qual Beato ne' suoi tempi , come Profeta ,
 „ pre-

„ predisse molte disventure all' Aretini. Nella
 „ Chiesa di S. *Agostino* fece a fresco nella Capel-
 „ la, e Altar de' *Nardi*, storie di S. *Lorenzo*
 „ con maniera, e pratica maravigliosa. E per-
 „ chè si esercitava anche nelle cose di Archi-
 „ tettura, per ordine de i sessanta sopradetti
 „ Cittadini, ricondusse sotto le mura d' Arezzo
 „ l' acqua, che viene dalle radici del Poggio
 „ di Pori, vicino alla Città braccia CCC. la
 „ quale acqua al tempo de' Romani era stata
 „ prima condotta al teatro, di che ancora vi
 „ sono le vestigie; e da quello, che era in sul
 „ monte, dove hoggi è la Fortezza, al Amfi-
 „ teatro della medesima Città, nel piano, i
 „ quali edifizii, e condotti furono rovinati, e
 „ guasti del tutto da i Gotti. Havendo dunque,
 „ come s' è detto, fatta venire *Iacopo* quest'
 „ acqua sotto le mura; fece la fonte, che al-
 „ lora fu chiamata Fonte *Guizianella*, e che
 „ hora è detta, essendo il vocabolo corrotto,
 „ Fonte Vinitiana: la quale da quel tempo, che
 „ fu l' anno MCCCIV. durò infino all' anno
 „ MDXXVII. e non più: perciocchè la peste di
 „ quell' anno, la guerra, che fu poi, l' haverla
 „ molti a' suoi comandi tirata per uso d' orti,
 „ et molto più il non haverla *Iacopo* condotta
 „ dentro; sono state cagione, che ella non è
 „ hoggi, come dovrebbe essere in piedi.
 „ Mentre, che l' acqua si andava conducendo,
 „ non lasciando *Iacopo* il dipingere, fece nel
 „ palazzo, che era nella Cittadella vecchia,
 „ rovinato adì nostri, molte storie de' fatti del
 „ Vescovo *Guido*, e di *Pietro Sacconi*, i quali
 „ huomini in pace, et in guerra havevano gran-
 „ di, et honorate cose fatto per quella Città.

C

„ Si-

„ Similmente lavorò nella Pieve sotto l' organo
 „ la storia di S. Matteo , e molte altre opere
 „ assai . E così facendo per tutta la Città opere
 „ di sua mano , mostrò a *Spinello* Aretino i
 „ principj di quell' arte , che a lui fu insegnata
 „ da *Agnolo* , e che *Spinello* insegnò poi a
 „ *Bernardo Daddi* , che nella Città sua lavo-
 „ rando , l' onorò di molte belle opere di pit-
 „ tura , le quali aggiunte all' altre sue ottime
 „ qualità , furono cagione , che egli fu molto
 „ honorato da' suoi Cittadini , che molto l' ado-
 „ perarono ne i Magistrati , et altri negotii
 „ publici . Furono le pitture di *Bernardo* mol-
 „ te , et in molta stima , e prima in S. Croce
 „ la Capella di S. Lorenzo , e di S. Stefano ,
 „ de' Pulci , e Berardi , e molte altre pitture
 „ in diversi luoghi di detta Chiesa . Finalmente
 „ havendo sopra le porte della Città di Fiorenza
 „ dalla parte di dentro fatto alcune pitture ,
 „ carico d' anni , si morì , et in S. Felicità hebbe
 „ honorato Sepolcro l' anno MCCCCLXXX .
 „ Ma tornando a *Iacopo* , oltre alle cose
 „ dette , al tempo suo hebbe principio l' anno
 „ MCCCCL. la Compagnia , e Fraternita de' Pit-
 „ tori : perchè i Maestri , che allora vivevano ,
 „ così della vechia maniera Greca , come della
 „ nuova di *Cimabue* , ritrovandosi in gran nu-
 „ mero , et considerando , che l' arti del disegno
 „ havevano in Toscana , anzi in Fiorenza pro-
 „ pria hauto il loro rinascimento , crearono la
 „ detta Compagnia sotto il nome , e protezione
 „ di S. Luca Evangelista , sì per rendere nell'
 „ Oratorio di quella , lode , e gratie a Dio , e
 „ sì anco per trovarsi alcuna volta insieme , e
 „ sovenire così nelle cose dell' anima come del
 „ cor-

„ corpo , a chi , secondo i tempi , n' haveſſe
 „ di biſogno . La qual coſa è anco per molte
 „ arti in uſo a Firenze , ma era molto più anti-
 „ camente . Fu il primo loro Oratorio la Ca-
 „ pella maggiore dello Spedale di S. Maria-
 „ Nuova , il quale fu loro conceſſo dalla Fami-
 „ glia de' Portinari . E quelli , che primi con
 „ titolo di Capitani , governarono la detta Com-
 „ pagnia furono ſei , et in oltre due Conſi-
 „ glieri , e due Camarlinghi ; come nel vecchio
 „ libro di detta Compagnia , cominciato allo-
 „ ra , ſi può vedere . Il primo capitolo del
 „ quale comincia così :

„ *Queſti capitoli , et ordinamenti furono tro-
 „ vati , et fatti da buoni , e diſcreti buomini
 „ dell' Arte de' Dipintori di Firenze , et al tempo
 „ di Lapo Gucci dipintore . Vanni Ciniuzzi dipin-
 „ tore . Cerſino Buomaiuti dipintore . Paſquino
 „ Crani dipintore . Segna d' Antignano dipintore .
 „ Conſiglieri furono Bernardo Daddi , e Iacopo di
 „ Caſentino dipintori . E Camarlinghi Conſiglio
 „ Gherardi , e Domenico Pucci dipintori .*

„ Creata la detta Compagnia in queſto
 „ modo , di conſenſo de' Capitani , e degli al-
 „ tri , fece Iacopo di Caſentino la tavola della
 „ loro Capella , facendo in eſſa un S. Luca ,
 „ che ritrae la noſtra Donna in un quadro ,
 „ e nella predella da un lato gl' huomini
 „ della Compagnia , e dall' altro tutte le
 „ donne ginocchioni . Da queſto principio ,
 „ quando raunandoſi , e quando no , ha conti-
 „ nuato queſta Compagnia inſino a che ella
 „ ſi è ridotta al termine , che ell' è oggi ,
 „ come ſi narra ne' nuovi Capitoli di quella
 „ approvati dall' Illuſtriſſimo S. Duca Coſimo

„ protettore benignissimo di queste arti del
 „ disegno .

„ Finalmente *Iacopo* , essendo grave d' anni ,
 „ e molto affaticato , se ne tornò in Casenti-
 „ no , e si morì in Pratovecchio d' anni ottanta :
 „ e fu sotterrato da' parenti , e dagl' amici in
 „ S. Agnolo , Badia fuori di Pratovecchio dell'
 „ Ordine di Camaldoli . Il suo ritratto era nel
 „ Duomo vecchio di mano di Spinello in una
 „ storia de' Magi . E della maniera del suo dise-
 „ gnare n' è saggio nel nostro Libro . E nel
 „ MCCCLVIII. gli fu data sepoltura . Nè gli
 „ mancò dopo la morte questo Epitaffio :

„ *Pingere me docuit Gaddus , componere plura ,*
 „ *Aptè pingendo corpora , doctus eram .*
 „ *Prompta manus fuit ; & pictum est in pariete tantum*
 „ *A me : servat opus nulla tabella meum .*

S. III.

VErum quasi *Landinorum* progenies per
 viros omni virtutum genere prae-
 ditos propaganda esset continuo , in lu-
 cem *Iacobus* emisit *Franciscum* , qui cum
 a puero oculis captus esset , *Caeci* no-
 men obtinuit (1) . Hic itaque ob sum-
 mam , admirabilemque carmina exem-
 plo fundendi facultatem ab inclyto Rege
 Cy-

Cypri , et a Venetiarum Duce A. circiter MCCCCLX. publice Venetiis corona laurea decorari meritus est . In musica vero arte adeo valuit , ut pneumatica organa populo undique confluenti , incredibili , et , ut ita dicam , caelesti suavitate pulsaret .

(1) In Elegia cit. de suis Maioribus , haec de eo *Christophorus* noster cecinit :

Hic avus , o *Francisce* , tibi , cui Musa canora ,
 Arte dedit , priscos equiparare viros ,
 Nec magis Aoniae gaudent Amphione Thebae ,
 Cum stupeant dulci saxa coisse lyra ,
 Quam tua Tyrreni soliti per templa , per aedes ,
 Organa tam facili cernere pulsa manu .
 Lesbous celeres cantu Delphinas Arion ,
 Permulsit vitreas , dum rate findit aquas ,
 At Rhodopes gelidis ducebat montibus urfos ,
 Orpheus & fulvos per iuga summa lupos .
 Sed neque per silvas , neque per freta dulcius illo ,
 Haecenus audisse iurat Apollo melos ;
 Quin & adoptiva musam de stirpe Parentem
 Retulit , & Musis dignus Alumnus erat .
 Sed simul , heu , nulli superi Di cuncta dedere ,
 Nullus & ex omni parte beatus erit ;
 Nam qui Sirenas superabat voce canoras ,
 Damnata aeterna lumina nocte tulit .
 Non quia sic meritus fuerat ; sed noscite quantus
 Invidiae livor infera regna premat .

Est inter stygias Phthone deterrima nymphas
 Tempora cui multus, oraque pallor obit.
 Hanc Pater & stygiae Phthonem dixere sorores,
 Invida quod tristi fronte secunda videt.
 Haec patrias primis tenebras iam liquerat annis,
 Ausa per excelsas aetheris ire plagas.
 Namque potest hominum res si turbare secundas,
 Tunc fruitur proprio nympa maligna bono.
 Ergo forte trium perscrutans fata sororum,
 Audierat Lachesis talia voce dari.
 Nascetur Fesula *Franciscus* origine tali,
 Dircaeum quali vidimus arte Linum.
 Protinus invidia tumuit Dea saeva, suisque
 Supplicibus Clothon vocibus adloquitur:
 O Dea, nam nulli vitae sub lumen ituro,
 Te sine mortali ianua prima datur;
 Castalii, quae sacra colunt Heliconides antri,
 Iam mira cupiunt arte parare virum,
 Et cupiunt, & tanta illas fiducia cepit,
 Ut sibi, vel sine te cuncta licere putent.
 At Tu ne quisquam quondam tua numina temnat,
 Ne lateat, possit quid tuus orbe furor,
 Illius aeterna damnabis lumina nocte,
 Sit Linus, ut iactant, dummodo caecus eat;
 Hac olim Thamiram poena affligere Camoenae,
 Certaret cantu cum superare Deas.
 Hac nunc illarum poena afficiatur alumnus.
 Sic tua, qui spernat numina nullus erit.
 Dixerat; & partus maturi venerat hora,
 Atque tuam, mater, Parca petebat opem.
 Ergo ades, & puero referas dum limen, adempta
 Aetheris in lucem luce, venire iubes.
 Non tamen Aoniae caecum sprevere puellae,
 Nec puduit molli saepe fovere sinu.

Mu-

Musarum silvis, Musarum montibus, olim
Lusit, Musarum captus amore puer.
Quin & Pierias, Phoebos ducente, per umbras,
Audivit sacros ex Helicone choros.
Audivit varia modulantes voce sorores,
Haec ore, haec tibiis concinit, illa fide.
Atque ita disparibus nato distincta cicutis
Organa porrexit Calliopea suo.
Atque ait: Ausonias summe hinc in nate per urbes,
I nostras laudes, nostraque facta cane.
Tanta hic carminibus tibi gloria surget Etruscis,
Threicii quanta carmine Vatis erat.
Nam mire Tusco vivens celebraberis Arno,
Lydia qua fulvus temperat arva Leo.
Nulla dies sacrum poterit subducere nomen,
Sed tua post maior funera crescet honos.
Nec mater de te quicquam mentita, sui que
Egregiam verbis facta tulere fidem.
Nam Florentini solus dum cantibus aedem
Pontificis celebras, Tuscia tota ruit.
Teque rudes, doctique simul, juvenumque, senumque
Pectora, divinis obstupere sonis;
Sed nec tu fueras una contentus in arte,
Cum posses veterum dogmata nosse Patrum.
Nam solers rerum causas, penitusque repostae
Naturae occultas tendis inire vias;
Et quod terrenis oculis vidisse negatum est,
Cernere mente parens Calliopea dedit.
Iamque tuum nomen duras transcenderat Alpes,
Oraque complerat trans freta longa virum.
Quin & marmoreo moriens donare sepulcro,
Quod nunc Laurenti templa vetusta tegunt.
Templa tegunt, quae mox Cosmus suffulta columnis,
Fornice sublimi conspicienda dabit.

Tunc licet aurato niteant laquearia testō,
 Et Fesulus multa splendeat arte lapis.
 Non tamen e media quoque tu removeberis aede,
 Nec volet hoc, doctis qui favet ingeniis:
 Nam favet ingeniis Cosmus, quin luce carentum
 Inviolata loco busta manere iubet.
 Aeternum *Francisce* igitur per saecula vives,
 Et tuus Elysii spiritus arva colet.

Eumdem *Christophorus* noster inter Florentinos oratores, eloquio illustres reponit; ita enim de eo loquitur in Apologia ante Dantis commentarium adposita: „ Ne fù ignobile la.
 „ Musica nella Fiorentina Repubblica &c. In
 „ questa adunque potrei molti eccellenti referire.
 „ Ma richiede l' amore della agnatione, che
 „ non defraudi delle debite lode *Francesco Cieco*,
 „ fratello di mio avolo; al quale tanto concedette la natura di giudizio nell' udito,
 „ quanto gli tolse nel viso. Cosa certo mirabile, che privato in tutto del vedere fussi
 „ non indocto in Filosofia, non indocto in Astrologia, ma in Musica doctissimo: et nella
 „ quale tanto valse nel suono degl'organi, che
 „ nella nobilissima Città di Vinezia, per giudizio di tutti e Musici, e quali da tutte parti
 „ quivi eran concorsi, fù in forma di Poeta dal
 „ Rè di Cipri, e dal Duca Veneto di laurea corona ornato. „ *Io. Monaldus* in *Historia MS. Florent. Familiarum* haec tradit: „ Fù nell' armonia *Francesco Landini* di tanto giudizio, che
 „ nella Città di Venezia per giudizio di tutti
 „ i Musici quivi concorsi per udirlo, fu in
 „ forma di Poeta dal Rè di Cipri, e dal Duca Veneto di laurea corona coronato. „
Gaddius vero in *Coroll. Poetic. & Tom. I. De Scri-*

Scriptoribus non Ecclesiasticis V. Landinus ait :
 „ Landini [idest Christophori] gentiles fue-
 „ runt Franciscus Poeta laureatus , & Gabriel
 „ Poeta , & Historicus . „ Vid. Pocciantem , &
 „ Nigrium in Hist. Flor. Scriptor. Antonium Ma-
 „ gliabechium in Notis , Io. Marium Crescimbenium
 Cl. I. lib. V. , & Leopoldum Del Migliore in Flor.
 Illustrata . Apud Paullum Minium in Libello De
 Florentina Nobilitate , Florentiae A. MDXCIII.
 impresso , p. cxi. legitur : „ Il numero de' Poeti
 „ Fiorentini è tanto grande , che io non credo ,
 „ che nazione alcuna l'avanzi , &c. „ deinde de
 laureatis Poetis agens , subdit : „ Il quarto fu
 „ Francesco Landini , il quale fiorì nel MCCCCLX.
 „ morì nel MCCCCLXXX. coronato in Venezia
 „ per mano del Re di Cipri . Fù costui gran
 „ Musico , e cieco ; onde il Cieco si addimandò „
 & pariter p. xcvi. inter Illustres Mathematicos
 eundem recenset . Denique in Bibliotheca Lau-
 rentiana Plut. LXI. inest Cod. chartac. xli. ab
 Philippo Villanio exaratus , cum titulo : *Vita di*
Dante , e del Petrarca , del Boccaccio , et altre O-
pere di Fiorentini Illustri , et di M^{se} Stefano Porcari ,
 ubi legitur *Francisci* Elogium , in hunc modum :

DI FRANCESCO CIECO
 ET ALTRI MUSICI
 FIORENTINI.

„ **M**olti sono stati e Fiorentini memorabili,
 „ che perfettissimamente habbino acqui-
 „ stato la disciplina dell' Arte , ma pochi quel-
 „ li , che in essa alcuna cosa hanno composta ,
 „ intra quali Bartolo , et ser Lorenzo di Masino
 „ sopra gli altri degnamente cantorno , e Gio:
 „ da

„ da Cascia ; ma questi , e tutti gl' altriche la lau-
 „ dabile antichità ha veduti , *Francesco* , il quale
 „ ancor vive avanza . Questo al tempo della
 „ sua fanciullezza da subito morbo di vaiolo
 „ fù accecato , ma la fama della Musica di
 „ grandissimo lume l' ha ristorato . Nacque in
 „ Firenze di Iacopo dipintore huomo di sem-
 „ plicissima vita . Passato gl' anni dell' infanzia
 „ privato del vedere , cominciando a intendere
 „ la miseria della cecità , per poter con qual-
 „ che sollazzo allegrar l' horrore della perpetua
 „ notte , cominciò fanciullescamente a cantare ,
 „ di poi cresciuto , et già intendendo la dolcez-
 „ za della melodia , prima con viva voce , dipoi
 „ con strumenti di corde , et organo comin-
 „ ciò a cantare , secondo l' arte , nella quale
 „ mirabilmente aquisando , prontissimamente
 „ trattava gl' instrumenti musici , i quali mai
 „ non haveva veduti , come se corporalmente
 „ gl' vedesse . Della qual cosa ogni uno se
 „ ne maravigliava , e con tant' arte , e dol-
 „ cezza cominciò a suonare gl' Organi , che
 „ senz' alcuna comparazione tutti gl' altri tra-
 „ passò , et compose per l' industria della mente
 „ sua , instrumenti musici da lui mai non ve-
 „ duti , et è , nè fia senza utile a sapere , che
 „ mai nessuno , con organo sonò più eccellen-
 „ temente ; donde segul , che per comune
 „ consentimento di tutti e Musici concedenti
 „ la Palma di quell' arte , che a Venegia pu-
 „ blicamente dall' Illustrissimo Re di Cipri , co-
 „ me solevano e Cesari fare a' Poeti , fu
 „ coronato d' alloro . Morì nell' anno della
 „ grazia m.c.c.c.x.c. et è nel mezzo della Chie-
 „ sa di S. Lorenzo di Firenze seppellito .

§. IV.

S. IV.

TAnti viri ingenium aemulatus est *Gabriel, Christophori* (1) nostri patrue-
 lis, qui mira mentis sagacitate a natura
 ditatus, Camaldulensium Ordini sese
 ultro adolescens addixit, ubi, sub optima
 Monachi pereruditi *Ambrosii Traversarii*
 disciplina, humanioribus litteris imbu-
 tus, cuiusmodi progressus fecit, ut pluri-
 ma poemata virenti adhuc aetate com-
 ponere favente *Apolline* coeperit, quae
 vel graviores, doctrinaque praestantiores
 viros detertere potuissent (2): quamplures
 enim odas, non sanctitatem modo, sed
 sermonis etiam latini elegantiam maxi-
 mam praeseferentes conscripsit; illudque
 de Pisano Bello arduum opus adgredi
 ausus fuit, quod absolvere immatura
 morte praereptus, minime potuit (3).

(1) Id testatur *Christophorus*, in Apologia
 Florentinorum, Dantis commentario praemissa
 de *Ambrosio Camaldulensi* agens, his verbis: „ Di
 „ costui fù discepolo Gabbriello mio Zio, scrittore
 „ di

„ di versi lirici , come appare nelle ode scritte
 „ in onore di S. Agostino , Girolamo , et
 „ Ambrosio , dottori della Chiesa . Cominciò
 „ poi in verso eroico la guerra Pisana , la
 „ quale avrebbe potuto piacere ad ogni dot-
 „ to , se non fusse stato impedito dalla morte.
 In Elegia autem citata , quam de suis ma-
 ioribus *Christophorus* scripsit , *Gabrielis* huiusce
 laudes ita enarrantur.

Sed nec degeneres referet tibi fama minores,
 Nullaque de turpi posteritate nota est;
 Non tibi germanus fuerat , cui cara nepotem
 Progenies , magna non sine laude dedit ;
 Nam *Gabriel* , quem sorte sua Camaldula legit
 Religio , niveis conspicienda togis ,
 Ambrosio primos nutritus lacte per annos ,
 Roscida gorgoneis antra subivit aquis ,
 Hic fidibus procures coeli laudavit , & illos ,
 Militiam , summi qui meruere Dei ,
 Qui nobis patriam pro Christo vulnera passi ,
 Sanguine divinam iam peperere suo ;
 Mox dum Parrhasiae Pisano in litore gentis ,
 Victa Flumentino moenia Marte canit :
 Ante expectatum iuvenilibus obrutus annis ,
 Deserit heu quanto proelia coepta pede .
 Sic nobis , *Gabriel* , prima fraudate iuventa ,
 Complesti luctu faucia corda gravi ,
 Nam tibi me Musae , tibi me patruelis origo ,
 Iunxit , & ex uno sanguine iuncta domus ,
 Te duce Musarum , magno inflammatus amore ,
 Cyrrhaei impuleras scandere celsa iugi :
 Te duce Permessi liquidas ad fluminis undas
 Venimus , & sacro tinximus ora lacu .
 At

At nunc si Phoebus velit adspirare canenti ,
 Magnorum ut possim dicere facta virum ,
 Si qui rauca canit gracili nunc carmina plectro ,
 Intonet altiloquo maior in ore sonus :
 Cosmus , & egregii cernent me pignora Cosmi ,
 A patribus numquam degenerasse meis .

(2) Idem merito inter claros poëtas recensetur a Leone Allaccio , Iacobo Gaddio in *Coroll. Augustino Fortunio in Fabulis rerum notabilium* , a Poccianti , & Nigro in *Catalog. Script. Florentin.* & ab Io. Mario Crescimbenio in edit. secunda *Hist. Vulg. Poëtos* , Lib. V.

(3) Obiit A. MCCCCXXX.

S. V.

EX Christophoro autem , Francisci Caeci germano , ortus est Barptolemaeus , ex eoque filii duo , Christophorus scilicet A. MCCCCXXIV. (1) , & Petrus deinde (2) quorum prior maiores suos , gloria , splendore , & eminentissimis animi sui dotibus anteivit . Quo quidem tempore cum Landinorum gens Florentiam demigrasset , domum in hac urbe ad Putem Tuscum sitam incoluit (3) . Eo igitur

igitur saeculo lucem adspexit *Christophorus* noster, quo horrida illa, immanisque barbaries, quae literas, bonasque artes obsederat, *Coluccii Salutati* (4), *Leonardi Arretini* (5) eius discipuli, *Nicolai Nicoli* (6), *Ambrosii Traversari* (7), *Poggii* (8), ac *Philelphi* (9) ope, in Italia, ac Florentiae praesertim eradicari coeperat.

(1) Hoc anno natum esse *Christophorum*, coniectum mihi est, ex libro quodam MS. qui in Archivo secreto Magni Ducis Etruriae adservatur, in quo dies cuiuscumque natalis exacte notatur. Cum quo consentit praestantissimi Viri, lo. Lami testimonium in *Chronolog. Vir. doct.*

(2) Natus est *Petrus A. MCCCCXLIX.* qui cum in *Alphonsum* Aragonum Regem militaret, dira nece sublatuſ excessit, annos natus xxv. circiter, cuius funus sequenti Elegia celebrat *Christophorus*, quae legitur in Lib. III. *Xandrac* :

Ergo heu mi misero, sine te, nec fata pudebit,
Perpetuus, Frater, pectora luctus edet?
Te sine, nunc vitae Frater pars maxima nostrae,
Cogor in aeterna vivere moestitia;
Nam mihi te teneris durus Mars subripit annis,
Quincta nec ah licuit lustra videre tibi.

Ille

Ille etenim octava Saturni a sede malignum
 Oppositus, vitae contrudit astra tuae,
 Vnde & crudeles nimium te saevus in hostes,
 Impulit irato fidere ferre pedem.
 Attamen hunc stygiae submerferit unda paludis,
 Bellica qui primus duxit in arma viros;
 Qui pacem subito potuit turbare tumultus,
 Dum movet horrenti martia castra tuba.
 Hic adamanta tulit ferrato in pectore durum,
 Durius aut siquid esse adamante potest.
 Hic miseram nato privavit saepe parentem,
 Et caruit sponso pacta puella viro.
 Hic te subripuit, teque hic mihi frater ademit,
 Et vita, atque oculis frater amabilior.
 Tam dilecte mihi, quantum nec Castora Pollux,
 Vnica nec quantum pignora mater amat.
 Sed tamen haec durum mulcent solaria casum,
 Et faciunt tantis me superesse malis;
 Quod nihil indignum tam dirae mortis imago,
 Impulit audaci te subiisse viro,
 Nec Lusitani vidit te turba tyranni,
 Nec Calabrum cunei terga dedisse fugae;
 Sed pedes adversos equitis iaculatus in armos,
 Prendisti occurrens fraena fugacis equi.
 Nam vires aderant, volucrisque celerrima plantae,
 Quae posset fluvios exuperare fuga:
 Sed frustra heu miseri, si nobis fata repugnent,
 Nirimus impositas exsuperare colos;
 Iam Lusitanum victus porrexerat ensen
 Hostis, & innexus brachia capta dabat;
 Ecce ferox Arago, turmam praevectus, & acri
 Auxilio comiti tela inimica quatit.
 Et tibi me miserum frater, dum vincula nectis
 Captivo, & reditus ad tua signa paras;
 Im-

Improvissus adest, & dextras vulnere costas
Transigit, & medium pervolat hasta iecur.
Accurrit tum densa cohors, cunctique manipuli,
Et cluqueo flentes saucia membra locant.
Ille ubi se certa vidit iam morte teneri,
Talia magnanimo pectore verba refert.
Sensimus haec dudum, cum durum in viscera ferrum,
Irruit extremum lucis adesse diem.
Verum communis veni cum Martis ad arma,
Noram quas soleat fors variare vices;
Vt durae immineant quam saeva pericula pugnae,
Vt circa fatum militis arma volet:
Nec mihi tum certam statui sperare salutem,
Aut quod commune est posse carere malo.
Sive igitur quodcunque meae de flamine vitae
Restitit ante diem, fors inimica tulit.
Seu potius certum, nec devitabile fatum,
Hoc tantum dederat quod superare nefas.
Intrepidus forti quamvis horrenda subibo,
Quae natura parens ultima dona dedit.
Nam qui militiae pulcro raptatur amore,
Exsuat hic omni pectora mollitiae;
Vulgus enim & vilem demulcent prospera plebem,
Quae sua denervat corda cupidinibus:
Terroris vero mortis, trepidosque tumultus,
Est animi proprium vincere fortis opus.
Non ergo invitus cogar? Sequor ecce, volensque,
Iam iam lethaei pocula nigra bibam.
Sed tamen, heu cari miserum genitoris imago
Sauciat, atque domus, maxima cura, soror.
Policianeas nam me dum tristis in arces,
Alitis adversae mitteret ominibus.
Egredsum laribus me ad portas usque secutus,
Inlacrimans fracta talia voce dabat:

Novi

Novi ego, quae sedeat iuvenili in corde cupido
Laudis, & egregiae gloria militiae:
Quis furor in bello, quam nescia cedere virtus;
Viribus inferior maxima saepe ciens.
Quod te per nostros annos, lacrimasque seniles,
Quae nunc ex oculis fluminis instar eunt,
Si pia solliciti flectit te cura parentis,
Atque suum pondus verba precantis habent,
Parce precor, miseroque patri, qui dura senectae,
Incolumi nato, taedia ferre potest.
Siquis at adversus casus! sed triste recusat
Omen, inhorrescens lingua referre metu.
Hoc prius Omnipotens, caeli qui templa frequentas,
Ad Styga terribili fulmine mitte caput.
Ad Styga mitte caput prius hoc, quā dura superstes,
Ante diem, nati funera conspiciam.
Haec tunc ille gemens, verum interrupta frequenti
Singultu, salsae flumina fudit aquae.
Nec mihi nunc animum, sed mors iam degravat
Deficit in medio frigida lingua sono. [artus,
Sic ille: at stridens crassum vomit ore cruorem
Vulnus, & e gelido sanguine vita fugit.
Proh dolor! at magno quis possit verba dolore,
Musa licet faveat, digna referre satis.
Ille per obscuras fauces grave olentis averni
Ingreditur, nigrum non rediturus iter.
Lurida rimosa iam tranat flumina cymba,
Cernit echidnaei guttura lata canis.
At soror interea, quanta ah caligine rerum
Obruimur, totis noctibus urget opus.
Vtque reversuro tenui velamina lino
Consuit, heu votis fisa puella piis;
Nocturnum & vario cantu solata laborem,
Ad breve qui periit tempus adesse putat.

D

At

At nobis fusco velatus somnus amictu,
Heu nimium veris venit imaginibus;
Nam quam porta nigri Plutonis cornea misit,
Nota mihi ante oculos adfuit umbra tui.
Hoc properans nostrae frater persolvimus, inquit,
Transfuga nec venio munera militiae.
Hunc reditum in sedes mater me accepit avitas,
Lactus & ad patriae limina prisca trahor:
Iamque vale dixit, simul & vestigia torquens;
Elapsa est visus umbra benigna meos.
O me infelicem; nox o mihi prima malorum
Nuntia, quid potuit durius esse mihi?
Excitor infelix, & iam praesaga futuri
Mens mihi, sollicito pectore concutitur.
At mox fama ruens, somnique obscura recludit,
Atque prius dubium narrat aperta malum.
Ex illo binos sensi mea lumina fontes,
Qui mihi perpetuis imbribus ora rigant.
Ex illo curae maerentis cordis edaces,
Noctes atque dies pectora nostra premunt,
Nec possunt docti a luctu seducere amici,
Multa licet vera de ratione ferant.
Nec me longa dies, lacrimas quae siccat aniles,
Quaeque oblita mali mollia corda levat;
Sed nec Pierides, quo manes coniugis Orpheus
Permulsit, possunt me revocare sono.
At tu casta parens felix, quam praevia tanto
Maerori eripuit, de tribus una soror;
Nam quos heu luctus, gemitus quos dulcis acerbo
Viventi natus funere concuteret,
Tu tua sensisses ah quanto victa dolore
Viscera barbarica dilaniata manu.
Cumque tuo aeternis lacrimis damnata marito,
Aerumnas praeter, quid tibi vita daret.

(2)

(2) Viam *Tuscanellam* dictam puto, vel a nobili *Tuscanellorum* Familia, quae ibi sedem, domiciliumque defixerat, cuius vetus sepulchrum superest in Sacello; posito in Templo S. Iacobi supra Arum; vel a Puteo quodam, qui prope *Tuscanellorum* domum est; unde quilibet olim aquam exhauriebat, cum publici iuris esset; & hac fortasse de causa, nomen suum a Puteo illo via deduxit; ut vult *Christophorus* in citata *Eleg. de suis Maioribus*, & *Antonius Maria Salvinus*, qui huius Putei, nunc vero clausi, situm vivens adhuc exploravit. *Ioannes* insuper *Villanius* in *Chronicis* narrat, A. MCCCXLII. Florentinos, ut vires potentissimarum familiarum *Bardorum*, ac *Kubeorum*, aliquantulum imminuerent, novam viam stravisse, quae a Puteo ad urbis portam, & ad Arcetrum, ducit; quaeque cum compendiarium sit in urbem venienti, ab iis omnibus teritur, qui Romana via Florentiam adveniunt. En verba laudati *Villanii* Lib. XII. Cap. XII. A. MCCCXLII. *Si mise la nuova via dal Pozzo Toscanelli su per la costa sopra S. Felicita, e sopra la Chiesa di S. Giorgio infino alla porta, che va in Arcetri*. De hac insuper apud *Franciscum Sacchetti* mentio occurrit Fab. LXXXI. his verbis: *Udendo il Sanese questo, disse a' compagni: de, andiamo di quasiu dal Pozzo Toscanegli, e torneremo in giu verso il ponte, che m' e detto, che il tale giuoca, &c.* & apud *Scipionem Admiratum* pag. CCCCLXXXI. *Fu fatta una nuova via su per la costa sopra S. Felicita, e la Chiesa di S. Giorgio, che dal Pozzo Toscanelli menava alla porta, onde si va ad Arcetri*. Ex hac via suum repetit ortum *Ioannes* noster *Boccaccius*, ut vir

cl. *Dominicus Maria Mannius* innuit pag. ix. in illustratione *Boccaccii* fabularum. Ex eadem quoque suam deduxit originem quidam *Clarus*, ad quem pertinet Sigillum illud, quod Tom. III. pag. LIV. a laudato *Mannio* exhibetur; necnon *Paullus* ille Geometra, *Landino* nostro charissimus, referente ipso *Landino* pluribus locis, & *Georgio Vasario* in Libro vulgo *De' Ragionamenti*, ubi ita loquitur: *Quegli in proffilo allato al Ficino, è Meffer Paolo dal Pozzo Toscanelli grandissimo Geometra*. Errat vero citatus *Mannius* in illustratione Fabularum *Io. Boccaccii*, adfirmans, *Paulli* huiusce nomine, intelligendum esse *Paullum* illum *Dell' Abbaco*, qui A. MCCC. floruit, *Ioannis Boccaccii* familiarissimum, cuius sepulchrum nostra etiam aetate in Templo S. Trinitatis visitur.

(3) Hic ortum esse *Christophorum*, eiusque Parentes habitasse, & ipse testatur in hunc modum, in citata Elegia *De suis Maioribus ad Barth. Scalam*:

Tu tamen alma meis priscas Florentia sedes,
 Spirituae classis non procul aede locas.
 Est vicus Tusci Putei cognomine clarus,
 Urbis qui in laevo moenia colle videt.
 Hic tu, *Scala*, meae cernis primordia gentis;
 Quamvis parva, tamen hic monimenta patent.

Vgolinus quoque *Verinus*, *Christophori* nostri discipulus, sic cecinit Lib. III. *De illustratione Urbis Florentiae*:

Nec nova *Landini* vatis, non extera proles,
 Vt multi credunt, Proavus fuit incola classis
 Spirituae, ad Puteum Tuscum monstratur origo.
 Sic

Sic se fata regunt, surguntque, caduntque vicif-
 Vnicuique sui stat proli terminus aevi. [sim,
 Oppida magna ruunt, & regna perire videmus
 Maxima: tune putas soboles durare perennes,
 Cum sit nobilitas Etruscis semper amica
 Civibus, atque novis Mater Florentia favit.

Quae ita in Tuscis versus, qui MSS. apud *Ambrosios* sunt, *Franciscus Baldellius* Cortonensis A. MDLXXVI. transtulit:

Del Poeta *Landin* non è già nuova,
 Nè straniera la prole, come molti
 Tengono che sia, che l'avo antico aveva
 Di Santo Spirto nel Quartier sua sede;
 E dal Pozzo Toscano, or se ne mostra
 L'origine, e tal è l'ordin de' fati,
 Et il governo, or va per terra, or sono
 In piede, et ogni prole ha terminato
 Il corso, e le città grandi, e potenti
 Restano estinte, veggonsi col tempo
 I grandissimi regni venir meno:
 Or pensi dunque, che le stirpi sempre
 Tengono fermo stato? s' a' Toscani
 Amico il variar fu sempre, è volta
 Fiorenza a favorir que' Cittadini,
 Che nati nuovamente in lei veda.

Verum strictius versus, sensumque *Verini* ita complexus est *Alexander Adimarius* Poeta percelebris:

Nè del Vate *Landin* nuova è la prole,
 Come altri crede, il suo Proavo nacque
 Nel quartier di San Spirto al Tosco Pozzo.
 Così reggon si i fati, un cade, un sorge,
 E de' suoi giorni il termine ha ciascuno.

D 3

Man-

Mancan le gran Città , mancano i Regni ;
 E in eterno durar crediam le schiatte ?
 Ma perch' ognor l' Etruria ama i gran sangui,
 Flora ognor d' altri figli onora il fiore .

Vbi animadvertendum est , ad praedicta *Verini* carmina in Etruscam linguam vertenda , inducū fuisse *Adimarium* ab *Antonio Francisco Landino* , qui propterea hanc illi Epistolam scripsit :

„ Da che VS. mi ha honorato , di nuovo
 „ la supplico farmi gratia tradurmi in versi
 „ volgari questi pochi cavati dall' opera d' *Vgo-*
 „ *lino Verino* , che glie ne resterò obbligatissi-
 „ mo , e potrò mettere infra le memorie di
 „ mia famiglia , e gli b. le mani .

Servo.

Anton Francesco Landini .

Cui ita respondit *Adimarius* :

„ Ho volgarizzati in altrettanti versi i versi
 „ del *Verino* in lode della sua Famiglia , e gli
 „ mando a VS. godendo d' avere avuto parte
 „ nelle gloriose memorie del non mai lodato
 „ appieno *Cristofano Landini* , ed a VS. b. le mani .

Alessandro Adimari .

Quae cum ita sint , minime tamen erit inficiandū , *Landinum* e Prato veteri profectum fuisse , cum id *Vasarius* in *Vita Iacobi* supra adlata pag. xxxi. & alibi , *Kazzius* in *Vitis Viror. illustrium* , *Migliore* in *Florentia illustrata* , *Pocciantes* , & *Niger* l. c. *Mannuccius* l. c. *Mannius* in *Sigill.* Tom. XII. alique in lucem editi libelli aperte testentur ; praecipue cum ex *Landino* , &
 la-

Iacobo pictore Casentinensibus, de quibus supra meminimus, genus suum traxerit. Huc accedit etiam, quod in pluribus MSS. eius operibus, quae in Bibliotheca Riccardiana, & alibi exstant, inveni, *Christophorum de Prato veteri* nuncupari; non quod ibi revera ortus esset, sed quod parentes sui, ex eo castro originem suam duxerint. Florentini autem civis nomen, & iura adeptus fuit, tum ob diuturnum, quod Florentiae habuit domicilium, ut quotidie fieri videmus; tum quod re ipsa *Landinus* noster in ea urbe natus esset. Iure igitur se, non modo a Prato veteri, sed Florentinum etiam, adpellat, veluti in Oratione in funere *Donati Azzaroli*, ubi ait: *Quam ob rem nemo ignorat Donatum Azzarolum, & in mea patria natum, quae &c.* Quod idem adserit in Cantus IX. Inferni *Dantis* expositione, hisce verbis: *Et se io non fussi Fiorentino, ardirei di dire, che in questo [in Theologia scilicet] nessuno l'equipara, nè pareggia:* necnon in argumento Cantus XIII. Purgatorii: *Imperocchè se io dico el mio corpo è Fiorentino, non erro, perchè è composto quivi.* Notandum denique est, ex supra adlatis *Christophori*, & *Verini* carminibus, optime inferri, illius domum fuisse ad Tuscum Puteum; non autem in via Putei, vulgo *del Pozzo*, quae prope viam *Guicciardinorum* sita est. Sed ubicumque ea fuerit, ita indicatur ab eodem *Christophoro* in libro Magistratus Decimarum nostrae Urbis, sub A. MCCCCLI. inscripto: *Gonsalonier Sferza: Sto in una chasa di Gio: di Tommaso Guidi nel Gonsalone del Lion nero, a primo via, a secondo figlioli di Nicolò del Buono Bufini, a 3. via, a 4. il purgo; tengola a pigione da Domenico d' Andrea di*

Gennaio, donne l'anno lire X. Invenio praeterea, A. MCCCCXXXVIII. *Matibacum Landinum*, *Christophori* cognatum, habitasse in Classe S. Spiritus, quae *Scalae* vexillo distinguitur.

(4) De *Coluccio Salutato* vide, quae erudite scripsit *Laurentius Mebus*, de Historia Literaturae Florentinae optime meritus. Nec minus honorifica eiusdem *Coluccii* mentio a *Christophoro* fit, C. IX. Commentarii ad Infernum *Dantis*, ubi de *Pbinci* fabula agit, hisce quidem verbis: *In questa favola scripse Coluccio Salutato Fiorentino, huomo doctissimo, et preceptore di Leonardo Arertino subtilissima allegoria &c.*

(5) *Leonardum* pariter *Arretinum* maximo eruditionis adparatu illustravit laudatus *Laurentius Mebus*, eaque publici iuris fecit A. MDCCXLI. Huc etiam referri potest quaedam de eodem historiola a *Christophoro* adlata, in Commentario ad *Dantem* C. XXIII. In hunc modum: *Et Leonardo Arertino, uomo d' eloquentia, et ingegno ornatissimo, et bene litterato, volendo uno nostro Ciptadino, uomo non reo, ma sanza lettere accompagnarlo, et dicendogli, non voglio, che andiate si solo; rispose solo farei io quando fussi teco.* In Libris vero *Xandrae* legitur huiusmodi Epigraphae in *Leonardum Arretinum*:

Hic cui frondenti nectuntur tempora lauro,
Romanae linguae dos *Leonardus* erat;
Qui Florentini descripsit gesta Leonis,
Transtulit & Latiis dogmata Graeca viris.

(6) De *Nicolao Niccolo* viro excellentissimo, qui non obiit A. MCCCCXL. ut fabulatur *Niger*, verum A. MCCCCXXXVI. aetatis suae septuagesimo tertio, ut patet ex sepulchrali Elogio in perystilo Ecclesiae S. Spiritus adposito,

sito, de quo brevi amplissimum Commentarium perficiet *Laurentius Mebus*. Hic Latinas Graecasque literas non parum iuvit, & totius antiquitatis studiosus, picturam, statuariam, ceterasque artes nobiliores, quae vel ingenio, vel manu artificum commendantur, quae iamdiu apud nos consenuerant, in usum revocavit. Veterum Codicum MSS. diligentissimus inquisitor, eorum sibi magnam copiam comparavit, quos post eius mortem Bibliothecae *D. Marci* FF. Praedicatorum a Magno *Cosma* excitatae, ut mortuus etiam viventibus prodesset, Testamentarii executores dedicarunt. Doctorum hominum amicitias maxime coluit, ut *Cortesius* notat *Dialogo de Hominibus doctis*. De hoc etiam nonnulla tradunt *Verinus* in *illustratione Florentiae*, ubi *Nicolaum* nihil in lucem edidisse falso adserit; quod & *Blondus* Lib. I. *Italiae illustratae*, & *Barptolemaeus Facius* *De Viris illustribus* perperam adfirmant.

(7) *Ambrosius Traversari* Ordinis Camaldulensis Generalis, ortus est A. MCCCLXXXVI. & circiter Concilii Florentini tempora eloquentia maxime claruit. Ebraicarum, Graecarumque literarum apprime doctus, in Basileensi, & deinde in Florentino Concilio orationes plurimas habuit; ex quibus magnam laudem adeptus est. Multa e Graeco in Latinum transtulit, aliaque opera proprio Marte ab eodem exarata in nostris Bibliothecis delirescunt: obiit MCCCCXXXIX. Prodibunt quamprimum eius Epistolae, in unum Volumen redactae, cum commentariis variorum, & doctissimi *Ioannis Lamii* praesertim, quamquam, nescio quo fato, eam editionem reliquerit vir clarissimus, & in alienas manus devenire passus sit.

(8)

(8) De *Poggio* inferius nonnulla a nobis proferenda sunt.

9) *Franciscus Philelphus*, patria Tolentinas A. MCCCXCVIII. natus est, Latinis, & Graecis literis eruditus, teste *Barptolemaeo Facio*, *De Viris illustribus*, Satyras centum scripsit, consecravitque *Alphonso* Regi, a quo ob eam rem, & multa pecunia, & equestri dignitate donatus est. Lyricum quoque opus magno impetu adgressus fuit. A *Francisco Sfortia*, Mediolanensium Duce conductus, res ab eo gestas eroico carmine decoravit. Quibus rebus factum est, ut Poetae laureati nomen obtinuerit, ut ex scripto quodam habemus, in Archivo Florentino manu *Matthiae Cenni Aiuti*, Tabellionis A. MCCCCI.XXXI. famosissimus vir D. *Franciscus Philelphus*, miles, ac Poeta laureatus, facit procuratorem *Franciscum de Tolentino* nepotem suum Cancellarium Ducalem &c. Verum non Poesi tantum, sed & Oratoria facultate valebat plurimum: scripsit enim Symposium quoddam, ac De Exilio libros tres, Orationes praeterea investigas plerasque. Lacedaemoniorum Remp. ex *Xenophonte*; *Numae Pompilii*, ac *Lycurgi* Vitas, & Apophthegmata ex *Plutarcho* in Latinam linguam diligentissime transtulit. Vide *Paullum Cortesium*, *Factum* l. c. *Apostolum Zenum* T. XIV. *Ephem. Literar. Venet.* Ceterum *Philelphus* uti vir Latinis, Graecisque literis bene institutus, Florentiae primum, anno circiter MCCCCXXVIII. virilem aetatem agens, deinde vero senex Paduae, Bononiae, Romae, ac Mediolani, publice docuit, ut ex eius Epistolis aperte innuitur; donec ut *Fontius* testatur in *Annalibus* suorum temporum. MSS. in Bibliotheca *Riccardiana*, Mediolano Floren-

rentiam rursus accitus, ut publice in honorificentissimo docendi munere versaretur, aestu, ac labore itineris confectus, pridie Kal. Augusti Florentiae diem suum obiit, anno aetatis quinto, & octogesimo, salutis vero reparatae MCCCC-LXXXVIII. ut *Ioannes Baptista Recanatus* num. LVIII. *Apol. Critic.* in *lac. Lenfantium*prehendit; quo defuncto eius vices praestitit ipse *Fontius*. Eius effigiem cum elogio nobis exhibet *Paullus Freberus* Part. IV. *De Vitis Philosophorum* &c. Florentiae A. MDCCXLII. Tomus primus eius Epistolarum in lucem prodiit.

S. VI.

TAntorum itaque Virorum auspiciis ingenuae artes, & praestantissimae facultates mirum in modum locupletatae sunt, atque exornatae; eo quod, non modo Latinis, verum etiam Graecis literis exsculpti iam essent Florentini, quas *Petrarcha* inter primos attingere conatus est, praeceptore *Barlabam Monacho*, Calabro eruditissimo (*). Etenim ante eius tempora, posteaquam Latina lingua remittere pristinas vires suas

suas coepit , nulla paene in Etruria litterarum Graecarum mentio a nostris hominibus habebatur ; at qui tunc erant homines , suis contenti disciplinis , aliena minime quaeritabant . Illum *Boccaccius* imitatus , a *Leontio Pilato* Theſſalonicenſi (2) literarum Graecarum eruditissimo , per triennium nonnulla hauſit , multo plura percepturus , ſi diutius vagus praeceptor , veteri maiorum ſuorum more , in eodem docendi munere perfeveraſſet . Non multo poſt *Boccaccii* obitum , complures docti homines emerſerunt certatim , qui literis Latinis , Graeca quoque adoriri non dubitarunt ; unde flagranti eorum diſcendi deſiderio ſatisfacere cupiens Republica Florentina *Emmanuelem Chryſoloram* , Florentiam non ſine magnis pollicitationibus , arceſſiuit . Ex eius itaque gymnaſio multi peregregii diſcipuli primitus emerſerunt , qui adeo peregrinam Graecorum linguam , non modo per Etruriam , ſed per multas etiam nobiliores

liores Italiae partes, quasi novum literarum semen, ita disperferunt, ut paullatim crescens, iam usque ad *Lan-
dini* aetatem, germinasse videretur.

(1) Ita *Iannocius Manettus* in *Vita Petrar-
chae* a Cl. *Laurentio Mebus* edita, adfirmat
„ Quocirca primus a Barlaam Monacho lite-
„ rarum Graecarum imprimis peritissimo, vel
„ potius tantummodo doctissimo, Catonem.
„ Censorium imitatus, qui in senectute lite-
„ ras Graecas discere non erubuit, Graece
„ edoceri coepit. „ Ipse autem *Petrarcha* hac de
re luculentissimum testimonium in *Libris De Igno-
rantia sui ipsius* nobis exhibet in hunc modum: „
„ Quorum librorum, *scilicet Platonis*, ego his
„ oculis multos vidi, praecipue apud Calabrum
„ Barlaam modernum Graiae specimen Sophiae,
„ qui me Latinarum inscium docere Graecas
„ literas adortus, forsitan perfecisset, nisi
„ mihi illum invidisset mors, honestisque prin-
„ cipiis obstitisset, ut solita est. „

(2) Vid. supra laudatum *Manettum* in *Vita
Ioannis Boccaccii*. Idem praeterea in *Opere Genea-
logiae Deorum* Lib. XV. Cap. VI. adfirmat: „ Post
„ hos & Leontium Pilatum Thesalonicensem
„ virum, & ut ipse adserit, praedicti Barlaae
„ auditorem persaepe deduco, qui quidem ad-
„ spectu horridus homo est, turpi facie, barba
„ proluxa, & capillitio nigro, & meditatione
„ occupatus assidua, moribus incultus, nec
„ fatis urbanus homo. Verum, uti experientia
„ no-

„ notum fecit , litterarum Graecarum doctissi-
 „ mus ; & quodammodo Graecarum historia-
 „ rum , atque fabularum , archivum inexhaustum ;
 „ esto Latinarum non satis adhuc instructus sit .
 „ Huius ego nullum vidi opus , sane quicquid ,
 „ ex eo recito , ab eo , viva voce referente ,
 „ percepi . Nam eum legentem Homerum , &
 „ mecum singulari amicitia conversantem , fere
 „ tribus annis audivi , nec infinitis ab eo reci-
 „ tatis , vergente etiam alia cura animum ,
 „ acrior suffecisset memoria , ni schedulis com-
 „ mendassem . „ Verum de pertinaci suo lite-
 „ rarum Graecarum studio , ac progressu , *Boccaccius*
 „ ita apertius loquitur Cap. VII. „ Nonne ego
 „ fui , qui Leontium Pilatum , a Venetiis , occi-
 „ duam Babylonem quaerentem a longa pere-
 „ grinatione meis flexi consiliis , in patria te-
 „ nui ? qui illum in propriam domum suscepi ,
 „ & diu hospitem habui , & maximo labore
 „ meo curavi , ut inter Doctores Florentini
 „ Studii susciperetur , ei ex publico mercede
 „ apposita ? Fui equidem ipse insuper , qui pri-
 „ mus meis sumtibus Homeri libros quosdam
 „ Graecos in Etruriam revocavi , ex qua
 „ multis ante saeculis abierant , non redituri .
 „ Nec in Etruriam tantum , sed in Patriam
 „ deduxi . Ipse ego fui , qui primus ex Latinis
 „ a Leontio Pilato in privato Iliadem audivi .
 „ Ipse insuper fui , qui ut legerentur publicae
 „ Libri Homeri operatus sum . Et esto non
 „ satis plane perceperim ; percepi tamen quan-
 „ tum potui , nec dubium si permansisset homo
 „ ille vagus diutius penes nos , quin plenius
 „ percepissem . „ Vide hac de re *Fabricium* in
 „ *Bibliorheca Mediae , & infimae Latinit.* Vol. I.
 „ Lib.

Lib. II. & *Dominicum Mariam Mannium* in Illustratione *Fabularum Boccaccii* Cap. XI. qui annum circiter MCCCXLVIII. Monachum hunc Florentiam venisse arbitratur, *Angelum M. Riccium* Tom. I. *Dissertationum Homericarum* pluribus in locis. *Bernardum Baldium* in *Chronic. Mathematic.* Jo. *Hieronymum Gzadenigum* de Graecae linguae cultoribus Saeculi XI. usque ad XIV.

(3) Quod revera *Emanuelem* hunc Constantinopoli, Florentiam arcessiverint Florentini, ut vult *Manettus* in *Vita Ioannis Boccaccii*, dubitandum est, quum teste *Paulo Iovio* in *Elog.* is Bizanto emissus fuerit ab *Ioanne* primum Imperatore, mox ab *Emanuele* F. ut totius Europae Reges, adeundo, pereunti Graeciae auxilium imploraret. Vid. *Ioan. Baptistam Recanatium* *Observat. Critic.* in *Iac. Lenfantium* num. XIV. & seqq. Quod officium postquam laboriosa peregrinatione adimplevit, Graecia summo metu liberata, & diro hoste sublato, Venetiis primum, mox Florentiae, Romae deinde, ac denique Tycini commoratus est, ut etiam meminit *Barptolemaeus Facius* *De Viris illustribus*, & *Paullus Cornefius* *De Hominibus doctis*. Melioris autem, notae auctores A. MCCCXCVII. in Italia subfuisse inter se conveniunt, ut laudatus *Recanatus* loc. cit. num. XVI. & in *Vita Poggii*. *Briettius* in *Chronolog.* & *Apostolus Zenus* in *Ephe-mer. Liter. Venet.* Tom. XII. animadvertunt.

S. VII.

INcredibile dictu est, quanto amore literatos viros Domus *Medicea* complexa fuerit, iisque ad doctrinam excitandis, fovendis, ac promovendis studuerit. Aeternae idcirco memoriae commendanda sunt magna *Cosmi* potissimum (1), et *Laurentii* (2) nomina, qui regio sumtu celeberrimam, et incomparabilem Bibliothecam bono publico Codicibus pretiosissimis, undique ex ipsa etiam Graecia conquistis, instruxere (3). Illi Graecos exules e Constantinopoleos excidio profugos domilibentissime receperunt (4), inter quos minime praetereundus est *Ioannes* ille *Argyrophilus* (5), qui ob memoratum Turcarum impetum e Graecia exsul, larga admodum mercede a *Cosmo* conductus fuit, tantamque apud ipsum honoris, ac virtutis famam comparavit, ut *Petro* filio, nepotique *Laurentio*
Prae-

Præceptor constitutus , loco Parentis haberetur , ac Florentinae Iuventuti Graecos Auctores summo cum plausu publico decreto enarraret (6). O igitur vere illos felices , quibus tum hisce Cimeliis , hisce egregiis ad eruditionem acquirendam subsidiis uti licuit ! Quade re minime mirum est , si tot Literarii Orbis lumina longo ordine prodierint , qui splendore suo nobis omnibus viam ad virtutem , & gloriam patefecerunt . Ex his unus *Christophorus* noster fuit , cuius cum praeclaram indolem , ingeniumque divinum , ad quaecumque mirifice idoneum inspexisset Pater , studiis literarum , egregiae indolis puerum destinavit , *Gabrielis* Monachi Camaldulensis exemplo maxime motus , a quo prima literarum rudimenta accepisse videtur (7).

(1) *Cosmus* , de cuius laudibus numquam fatis copiose , atque ornate ab ullo dici potest , *Reip.* suae columnen , ac decus iure optimo nuncupari potest ; ideo quod Italiam universam , quoad vixit , consilio , & prudentia immunem

E

ab

ab incursionibus barbararum gentium, & rapinis praestiterit. Regum illustrium toto terrarum orbe summam benevolentiam multis officiis sibi conciliavit. Fuit plane vir unus, qui de humano genere optime meritis haberi possit. Nullam tamen pleniorē gratiam [ait *Philippus Beroaldus* senior in Epistola *Leons X.* inscripta in Dedicatione Operum *Cornelii Taciti* ex edit. *Iunet. MDXXVII.*] nullum uberius fructum tulit, quam id ipsum, quod literae sunt cum remuneratae; memores enim ipsius in se beneficentiae, ne ingratae haberentur, cum mortalitati ereptum, aeternitati consecrarunt. Vide *Iac. Middendorpium* *Academiarum celebrium universi orbis* Lib. IV. *Barpt. Scalae* in Epistola ad *Politianum* *Epp. Pol.* Lib. XII. *Valorium* in eius Vita. *Flavium Blondum* Lib. I. *Ital. Illustratae*, *Ambrosium Camaldulensem*, pluribus in locis, & praesertim in Epistola, qua ei nuncupat versionem *Laërtii*, in Epistola ad *Nicolaum Nicolam* de Codicibus ab oblivione vindicatis, & in versione Sermonum *S. Ephraim Syri*, *Iacobum Gaddium* in verbo *Laërtius*, *Marsilium Ficinum* in pluribus Epistolis ad eum missis, *Raxium* in eius Vita, *Aloysium Torellum* in *Saeculis Augustinianis* Tom. I. *Ferdinandum Vgbellium* in *Archiepiscopis Florentinis* in *Ioanne Nasovio*, *Poggium* in Epistola *Consol. ad Cosmum* exulem. *Barptolemaeus Scala* collectiones *Cosmianas* confecit MSS. in *Bibliotheca Laurenziana*, hoc est Volumen plurium Epistolarum in laudem *Cosmi* a diversis Auctoribus scriptarum in unum collegit. *Antonius Panormita* librum ei *Hermaphroditi* nomine dictum consecravit, eamque dedicationem *Ioannes Lamius* in *Catalogo MS. Bibliothecae Riccardianae* publici iuris fecit. Con-
sule

fule denique *Antonium Varillasium*, *Joan. Ludovicum*
Gottofr. in *Archit.* Lib. I. Cap. CXLV. §. XVIII.
Thomam Lausum in *Consultatione de Principatu*,
Aloysium Morerium, & *Ballettium* in *Lexico Uni-*
versali, *Franciscum Sansovinum* in *Familiis Illustribus*
Italiae, ubi de *Medicea Domo* agit in *Anecd. de*
Flor. *Iosephum Blanchinum* in *Historia Domus Medi-*
ceae, aliosque quamplures. In nostro veteri MS.
 Florentinarum rerum Diario, & exactissimo Ma-
 gistratuum nostrae Urbis Catalogo, vulgo *Prio-*
rista, ita notatum invenio sub A. MCCCCLXIV.
 „ In questo tempo addi 31. di Luglio morì il
 „ famoso, et nobil Cittadino Cosimo de' Medici
 „ a Careggi, quale fu il più riputato, et no-
 „ minato Cittadino, che avesse mai Firenze,
 „ o alcun'altra Città, et non solo superò ogni
 „ altro de' tempi suoi di autorità, e ricchezza,
 „ ma di liberalità, et prudenza. Fece in Fi-
 „ renze infiniti Edifici, et Chiese, e fra le al-
 „ tre S. Marco, San Lorenzo, il Monasterio
 „ di S. Verdiana, a Fiesole S. Bartolommeo, et
 „ la Badia, nel Mugello un Convento di Frati
 „ Minori, et più Cappelle in S. Croce. Nelli
 „ Angeli, in S. Miniato, et più ornamenti, e
 „ paramenti in diversi luoghi ricchissimi, fece
 „ le sue private Case in Firenze, et IV fuori a
 „ Careggi, et in Hierusalemme un ricettacolo
 „ di poveri, et infermi Peregrini, et molte al-
 „ tre lodi si lascion di dire per brevità. Fu
 „ modesto molto, perchè non cercò Parentado
 „ con Principi; ma con Giovanni, la Cornelia
 „ degli Alessandri, e con Piero suoi figli, la
 „ Lucrezia de' Tornabuoni congiunse: et delle
 „ nipote nate di Piero, la Bianca a Girolamo
 „ de' Pazzi, et la Nannina a Bernabò Rucellai

„ maritò . Proibì per rescritto , che non li si
 „ facesse al mortorio honoranza nessuna , e
 „ lasciò per l' amor de Dio per maritar povere
 „ fanciulle sc. XX mila di oro , fra molte
 „ altre opere di carità , che fece , et fu sep-
 „ pellito in S. Lorenzo , e posto per pubblico
 „ decreto Padre della Patria sopra la sepoltura ,
 „ et di lui restò Piero suo figliolo . „ Haec
 praefatus Codex de *Cosmo* , de cuius laudibus
 Lectori satisfactum esse non dubito .

(2) *De Laurentio Mediceo* verba facere , deque
 eius magnificentia , supervacaneum omnino mihi
 videtur ; satis enim de eo scripserunt innu-
 merabiles ferme Auctores , quorum nomina si
 velim recensere , taedium Lectori potius , quam
 voluptatem adferrem ; praecipue quum *Silvanus*
Razzius eius gesta luculentissimo commentario
 illustraverit . Hoc solum dicam , tanta nomi-
 nis claritate floruisse , ut *Sultanus* ipse Aegypti,
 seu Rex , missis ad eum legatis , eius amicitiam
 inierit , ut testis est *Landinus* Comment. in
 Virg. Lib. XII. ubi ait : „ Nam & nostris
 „ temporibus vidimus Aegypti Regem , non
 „ solum Ferdinandum Regem Neapolitanum ,
 „ verum etiam nostrae urbis decus *Laurentium*
 „ *Medicem* praeclarissimis donasse muneribus ,
 „ curasseque ex Aethiopia arcessendas duas Zo-
 „ rophas bestias , nostro Caelo incognitas , qua-
 „ rum alteram Neapolim , alteram Florentiam
 „ mitteret . *Et deinde* : Ea autem , quae a Ba-
 „ bylonio Sultano missa , inducta est ab eius
 „ Legato Malphoth in urbem Florentinam .
 „ Kal. Decembris A. a nostra salute octogesimo
 „ septimo supra millesimum ac quadringente-
 „ simum , una cum mansuefacto Leone , quem ille
 Rex

„ Rex Zoroaphe in muneribus adiunxit , quo-
 „ niam id animal, Florentino Populo insigne
 „ esse sciebat .

(3) De Bibliotheca ab illis excitata brevem conscripsit libellum *Antonius a S. Gallo* MS. in Bibliotheca *Riccardiana* Codex chart. Pl. 4. Ord. 4. num. XIII. & Codex VIII. Pl. R. Ord. 2. vide etiam *Paullum Iovium Histor. sui temporis* Lib. I. *Nicolaum Leonicensem* in Libro *De Plinii , & aliorum Medicinae erroribus* , Basileae in 4. Confer Epistolam Lib. XI. Epp. *Marsilii Ficini* f. CLXXXII. & MCCCXCII. ad *Mart. Vranium* . Laudes praeterea *Mediceae* gentis , & Bibliothecae prosequitur *Ioannes Lascaris* Graecus in Epistola ad *Petrum Medicem* , adposita Editioni Anthologiae Epigrammatum Graecorum rarissimae , quae Florentiae A. MCCCCXCIV. in 4. prodiit , quam adeo integram profert *Annalium Typogr. Auctor.* Tom. I. p. cclxxi. Cl. *Mattaire* . Noster igitur *Laurentius* Bibliothecam suam ita regie locupletavit , ut viris doctis ad excolendas literas instrumenta praeberet , uti egregie testatur *Nicolaus Leonicens* in Epist. ad *Polit.* Lib. II. *Epistolarum Polit.* Epist. VII. *Iacobus vero Middendorpius* Lib. IV. *Acad. Celebr. universi orbis* , ait : „ Sicut clarissimus ille *Laurentius Medices* ,
 „ Cosmi in ornanda universitate Florentina stu-
 „ dium diligenter imitatus est ; sic in Bibliotheca
 „ instruenda nihil prorsus de eo remisit ; nam
 „ ut Cosmus ad Coenobium D. Marci pulcher-
 „ rimam Bibliothecam crexit . „ *Ioan. Michael Brutus* in *Hist. Flor.* in eo *Laurentium* Avo suo *Cosmo* praeferendum sensit , quod ille aliorum causa , hic etiam , optimarum artium studiosis locupletissimam sibi Bibliothecam comparavit .

(4) In Italiam profugerant aetate illa , & paullo ante longa Graecorum veluti agmina , qui Patriae excidio superstites , fugitivos Penates , & Graecae facundiae reliquias in spectatissimas Italiae Civitates intulerunt .

(5) Fuit is unus ex illis , qui ex Oriente profugi penates , literasque exsules secum in Italiam attulerant . Stetit a partibus *Aristotelis* , eiusque Libros in Academia Florentina publice interpretatus est , quamvis Graecis etiam literis Iuventutem instituerit . Hanc enim potestatem fecerant ei *Cosmus* , filiusque *Petrus* , & nepos *Laurentius* , apud quos maxima in gratia fuit , teste *Polittiano* sub initio Capituli I. *Miscell.* Eius in celeberrima Bibliotheca *Riccardiana* exstant eruditae Expositiones in Ethica , Physica , in Libros de Anima , & Mechanica *Aristotelis* Lib. III. Codex chart. in fol.num. X. In Libri tegmine ita scriptum est :

„ Praefationes Ioannis Argyrophili , dum
 „ Florentiae doceret . Alibi : In Libros Ethico-
 „ rum die IV. Februarii hora XIV. die Veneris
 „ MCCCCLVI. die I. Februarii MCCCCLVII.
 „ hora XIV. in Physica die III. Novembris
 „ MCCCCLVIII. hora fere XIV. In Libros de
 „ Anima die V. Novembris hora fere XIV. die
 „ Mercurii MCCCCLX. in Mechanica Die XXI.
 „ Novembris MCCCCLXI.

Barptolemaeus Fontius in Annalibus suorum temporum , qui leguntur in Codice chartaceo Bibliothecae *Riccardianae* ad A. MCCCCLVI. haec habet de *Argyrophilo* : „ *Ioannes Argyrophilus* Byzantius Peripateticae Philosophiae do-
 „ ctor

„ flor egregius, magno salario Florentiam ac-
 „ citus, summa omnium admiratione ad Annos
 „ XV. est profectus. „ Idem Fontius ad A.
 „ MCCCCLXIV. de eodem *Argyrophilo* haec tra-
 „ dit: „ *Ioannes Argyrophilus* Byzantius, anni-
 „ tene *Laurentio Medico*, *Petri* filio, civitate
 „ donatur a Florentinis. „ In Bibliotheca *Ma-*
 „ *glisabechiana* Class. XXV. Codex XXXV. chart.
 „ in 4. exstat, cui titulus: *Vita di Palla di Mf.*
 „ *Noferi degli Strozzi*. Huius Vitae Auctor ano-
 „ nymus est, sed cum adleger. Vitam *Nicolai V.*
 „ a se scriptam, *Vespasianus a Bissicci* videtur esse,
 „ qui eiusdem Pontificis, *Pallantis Strozze*, alio-
 „ rumque Vitae Italicae edidit. In *Vita Italica*
 „ *Pallantis Strozze* nos edocet *Argyrophilum* do-
 „ cuisse Patavii *Pallantem*. *Vespasiani* verba sunt
 „ haec: „ Venutoq. *Mf. Palla* a confine a Padova
 „ si volò alle lettere Greche, come in un tran-
 „ quillo Porto di tutti i sua naufragi, e tolse in
 „ casa con buonissimo salario *Messer Giovanni*
 „ *Argyrophilo* a fine, che gli leggesse più Libri
 „ Greci, di che lui aveva desiderio udire, et
 „ insieme con lui tolse, un altro Greco dot-
 „ tissimo il simile a salario, a fine di udire più
 „ lezioni. *Mef. Giovanni* gli leggeva opere di
 „ *Aristotile* in Filosofia naturale, della quale
 „ egli ne aveva buonissima notizia: da quell'
 „ altro Greco udiva certe lezioni straordinarie
 „ secondo che gli veniva voglia. Benchè *Mef.*
 „ *Palla* fussi dottissimo in quella lingua per
 „ avervi dato lungo tempo opera, e lette le
 „ lezioni, non perdeva mai tempo, ma atten-
 „ deva a tradurre opere di *S. Gio. Grisostomo*
 „ di Greco in Latino. „ De eo fufius agit
Humphredus Hodius in Opere posthume publici

iuris fatto a *Samuele Ieb* Londini MDCCXLIII.
De Graecis Illustribus Lib. II. Cap. I. Atque hic
 haud supervacaneum mihi videtur, quoniam de
Vita Pallantis Strozzae agimus, si proferam egre-
 gium aliud fragmentum mihi cum superiore hu-
 manissime a Cl. *Laurentio Mebus* communicatum,
 ubi adventus *Chrysolorae* Florentiam indicatur,
 quique sub eo Graecas literas didicerunt ex or-
 dine memorantur. En supra laudati Vespasiani
 verba sub initio: „Elsendo in Firenze *Palla*, et
 „avendo notizie delle lettere Latine, ma non
 „della Grecha, determinò, che avendo noti-
 „zia delle lettere Latine l'avesse anchora
 „delle Greche, e per questo fece ogni cosa
 „che potè, che *Manuello* Grisolora Greco
 „passassi in Italia, et adoperossi a farne ogni
 „cosa col favore, et accompagnando buona
 „parte della spesa, perchè egli passasse in-
 „Italia, come passò per la sua diligentia.
 „Venuto *Manuello* in Italia nel modo detto
 „col favore di Messer *Palla* manchavano i
 „Libri, che senza i Libri non si poteva fare
 „nulla. Messer *Palla* mandò in Grecia per
 „infiniti Volumi alle sua spese. La Cosmo-
 „grafia colla Pittura fece venire infino da
 „Costantinopoli, le Vite di Plutareo, le Opere
 „di Platone, e infiniti Libri degl' altri. La
 „Politica di *Aristotile* non era in Italia, se-
 „Messer *Palla* non l'avesse fatta venir lui da
 „Costantinopoli, et quando Messer *Leonardo*
 „la tradusse, ebbe la copia di Messer *Palla*.
 „Fù cagione Messer *Palla* per aver fatto ve-
 „nire *Manuello* in Italia, che Messer *Leonardo*
 „d' Arezzo imparasse le lettere Greche da
 „*Manuello*, *Guarino* Veronese, Frate *Ambruogo*
 „de-

„ degli Agnoli , *Antonio Cortinelli* , *Roberto de'*
 „ *Roffi* , *Mefser Lionardo Giustimiani* , *Ms. Fran-*
 „ *cesco Barbaro* , *Pietro Pagolo Vergerio* , e *Ser*
 „ *Filippo di Ser Vgolino* , che fu non solo nella
 „ lingua Latina dottissimo ; ma fù difcepolo
 „ di *Manuello* , e fù in quello tempo riputato
 „ il più dotto uomo aveffino i Latini , per
 „ effer futo diligentiffimo in ogni cofa . Ni-
 „ *eboloio Niccoli* fù fuo difcepolo , e maxime
 „ nello ftudio delle lettere . Fù tanto il frut-
 „ to , che feguitò della venuta di *Manuello*
 „ in Italia , che fino al prefente di fe ne col-
 „ gono de' frutti , della quale venuta fu ca-
 „ gione *Ms. Palla* , il quale meritò grandiffima
 „ lode , e commendatione di tutte le opere
 „ fue per la generofità dell' animo fuo . „
 „ At quoniam de *Chryfolora* rurfus hic agimus , non
 „ pigeat adnotare , quod in Bibliotheca *Laurentiana*
 „ P. LII. Cod. E in 4. extat , ubi inter alia *Leo-*
 „ *nardi* Oratio legitur in *Nebulonem Maledicum* .
 „ Hic *Nebulo* eft *Nicolaus Niccolus* , qui a *Leonardo*
 „ arguitur , expuliffe ex hac urbe *Chryfoloram* . *Leo-*
 „ *nardi* verba haec funt : „ De viventibus autem
 „ pudet etiam mane referre , qua ifte acerbitate
 „ *Chryfoloram* *Byzantium* , abundantī doctrina ho-
 „ minem infectatus fit . Quam omnes ob fingula
 „ rem fcientiam , moresque probatiffimos cole-
 „ bamus ; hic unus inventus eft , qui omnifariam
 „ iniuriis , contumeliisque labefferet , quoad
 „ confilium coepit ex hac urbe demigrandi . Tu
 „ monftrum importunum , atque nefarium : Tu
 „ inquam *nebulo* , illud sapientiae iubar , illum
 „ *literarum* *Solem* , quo illuminati fumus , ex
 „ hac urbe pepulifti : Tu calumniis , Tu infa-
 „ miis , Tu omni scelere fanctiffimum illum vi-
 „ rum

„rum persequi non veritus es. „ Vid. p. LXV. Epistolarum *Leonardi Arretini*, ubi de hac Oratione edisseritur a Clarissimo Editore.

(6) Confer *Nicolaum Machiavellum* Histor. Fior. Lib. VII. *Barth. Scalam* in Epistola ad *Polit.* Lib. XII. Epistolarum *Polit.* Epist. XVII.

(7) Id ipse *Christophorus* indicare videtur in Elegia supra relata, ubi haec cecinit:

Tu me Musarum magno inflammatus amore,
Cyrhaei, impuleras scandere celsa iugi
Te Duce Permessi liquidas ad fluminis undas
Venimus, & sacro tinximus ora lacu.

S. VIII.

SUscptam a *Christophoro* nostro *Spartam* iuvit maxime *Angelus* quidam a *Tuderto* (1); qui scribae officio sub *Eugenio IV.* fungebatur, quique puerum nostrum, decimum aetatis annum agentem, *Volaterras* arcessiri studiorum causa, ibique suis sumptibus sustentari voluit (2). Tantumque in eo *Christophori* nostri progressus in literis desiderium erat, ut cum se morti proximum animadverteret, testamento legaverit, ut illum heredes sui ibidem per triennium adhuc detinerent, atque alerent. Videbat

bat enim , quanta in eo esset ingenii acies , & quam ardens , atque infatigabilis doctrinarum omnium addiscendarum cupiditas ; in quo quidem speciem non fefellit ; tantam enim in ea Vrbe Latinis literis operam navavit , ut praeter aetatem plurimum profecisse videretur , & honorificam Doctoris Lauream consequeretur anno XV. aetatis suae (3) Florentiam deinde reversus anno MCCCCXXXIX. Latinarum , Graecarumque literarum exactiorem cognitionem , nequaquam necessariam ratiocinandi artem sub viris ea tempestate clarissimis accepisse credibile est , sub *Leonardi* scilicet (4) , ac *Caroli Arretinorum* (5) , disciplina , *Poggio* fortasse suadente (6) quocum , & *Christophoro* nostro maxima consuetudo intercesserat ; isti enim in Florentino Athenaeo publice profitendo , & diserte dilucideque scribendo maxime floruerunt . Ceterum ; quicumque se res habeat , certo scimus ipsum doctissimorum

rum

rum Virorum Musea , & Bibliothecas diuturna consuetudine frequentasse : & hinc factum est , ut Latine ita loqueretur , ut Romae ; Graece vero , ut Athenis innutritus videretur (7) ; & , quod pauci uno in sermone praestiterunt , id ab adolescente *Christophoro* in Latina , & in Graeca oratione effectum fuerit non sine omnium ; qui de his studiis aliquid iudicare possunt , admiratione . Ac profecto interdum quid causae sit miramur , cur , cum Oratori Poeta maxime finitimus sit , negent quidam fieri posse , ut qui bonus sit orator , idem & egregius poeta possit evadere . Cum enim diuturno studio , magnisque lucubrationibus utraque ars indigeat , ad utramque tempus , atque otium non suppetit . At si quis utrumque studium copularit simul atque coniunxerit , magnae cuiusdam intelligentiae , acrisque iudicii est . Verum id minime in *Christophoro* mirandum est , dummodo animadvertamus ,

tamūs , quanto amore a teneris annis Scriptores Graecos , Latinos , Tuscanicosque complecteretur (8) ; varia enim illorum , multiplicique doctrina , ac stili suavitatem pellectus , in iis penitus cognoscendis , vehementem , diuturnamque operam impenderit (9) .

(1) In Archivo Archiepiscopatus Florentini inter scripta *Iacobi a Lutiano* Tabellionis n. 1422. Testamentum *Angeli a Tuderto* servatur ; ex quo habetur , ipsum inter cetera *Christophoro* de Prato veteri , quem domi , & Volaterris studii gratia propter eius nobile ingenium , alebat , testamento legasse , omnes libros , pannos , & vestes , quas dictus Testator , eam ob rem emerat ; legavitque praeterea , dictum *Christophorum* nutriri ab infra scriptis suis heredibus , & fideicommissario , & executoribus , per trium annorum spatium , sumtibus hereditatis dicti Testatoris . Elapsis vero tribus annis , si dictus *Christophorus* iuvenis frugi fuisset , rursus a dicto herede novis vestibus donari , & florenos XV. solvendo illi constituit . Sequitur deinde apocha *Christophori Landini* in haec verba , qua se haec omnia accepisse testatur :

1439 adi 4 di Ottobre

Io Cristofano di Bartolomeo da Prato vecchio fò pienissima fede , qualmente lo spettabile huomo Francesco

cesco di Altobianco delli Alberti, per virtù di un certo legato lasciatomi già da ser Agniolo da Todi, mi a' soddisfatto dal dì 20 di Agosto 1436, infino al sopradetto dì, mi a' mantenuto nelle squole con ogni comodità, di vitto, vestito, et libri lasciatomi, et li quindici fiorini d'oro, che mi doveva per il medesimo legato, mi a' oggi pagato in pecunia numerata, et li vestimenti da uerno, e da state nuovi d'ordinato mi si faccino diligentemente, come dalla volontà del sopradetto ser Agniolo, mi a' interamente soddisfatto, et in fede io Cristofano ec.

Huiusmodi scripta producta in Iudicium fuere. A. MCCCCLVI. cum causa quaedam inter *Albertos* heredes dicti Testatoris, & *pauperum*. curatorem ageretur. Praeterea in folio quodam, praeterito saeculo exarato, apud *Ambrosios*, haec notata invenio: „ Mess. *Cristofano Landini* „ stette nel pubblico Studio della Città di Vol- „ terra cinque anni continui, terminati l'ano „ 1439, e di sua età anni 15, mantenutovi a „ spese di vitto, vestito, e libri per il suo no- „ bile ingegno da M^{se}. Angelo di Iacopo Atti da „ Todi Notaio di Camera, e da suoi Eredi per te- „ stamento fatto a Bologna, adove si ritrovava „ appreso, et in servizio di Papa Eugenio IV, „ rogato da Ser Filippo di Lemmo di Pescia Nota- „ io della Camera Apostolica il dì 23 Luglio 1436

(2) Volaterris non exigui nominis *Academiam* fuisse arguitur, ex *Mario Ioannello* in *Chronic. Volaterr.* p. 48. & ex Epistola quae mihi ante oculos obvenit, nonnulla apud *Nobiles Ambrosios* scripta ad *Landinorum* gentem spectantia collustranti, qua *Bernardus* quidam ex illu-
stri

stri *Cecinae* progenie satus, ad *Antonium Franciscum Landinium*, a quo fuerat super hanc rem antea consultus, ita respondet:

„ Molto Illustre Sig. Padrone Osservandiss.

„ **A** Ccuso la ricevuta della lettera del Sig.
 „ Turno, è ci invece di Gio. ritenuto
 „ in letto per certo accidente occorsole:
 „ ma la passerà bene, a Dio piacendo. Da
 „ cento o cinquanta anni in qua in Volterra
 „ non ci è stato studio universale, nè perciò
 „ stato indulto o privilegio d'addottorarsi. Ci
 „ si è bene letto da Dottori pubblicamente con
 „ provvisione publica Instituta, e Logica, confe-
 „ rito questo officio ogn' anno dal publico: ma
 „ da alcuni anni in qua non si legge et per
 „ mancanza di giovani, che vogliano attendere,
 „ et per defecto della provvisione, essendo man-
 „ cate l' entrate alla Fraternità, luogo eretto
 „ dal medesimo publico; et posso dire, che
 „ il Signore Aulo et io haviamo portato questo
 „ peso, et il Sig. Aulo lesse et con gran con-
 „ corso et applauso, et tenne più volte con-
 „ clusione publiche, et nelli impieghi havuti et
 „ nello stato, et fuora questa lettura.... et ser-
 „ viva per uno de' requisiti. Intendo bene, che
 „ anticamente il Vescovo del luogo dottorava;
 „ ma di presente o non ha, o non esercita que-
 „ sto privilegio: che è quanto posso dire in
 „ questo particolare. Includo qui la lettera
 „ di ..... Gerini .... premendomi le venga in
 „ mano; et qui di tutto animo reverisco V.S.

„ 25. Marzo 1655.

„ Di V. S. Molto Illustre

Obl. et Dev. Serv.
 Bernardo Cecina.

(3) Id arguitur ex Inscriptione quadam, manu tamen non satis antiqua, adposita initio Elegiae *De fuis Mayoribus*, quae MS. apud laudatum *Euerardum Ambrosium* exstat, & ita se habet: „ M. *Cristofano* si addottorò di anni XV. „ compose questo libro in gioventù di anni „ XIX nel MCCCCXLIII lo intitolò la Xandra donna che gli portò affezione, siccome „ il Petrarca alla Laura. Fù comentatore di „ Dante, e altri. Fù Poeta, e Segretario della „ Repubblica Fiorentina „ Laurea haec honorifica ab Episcopo Volaterrano conferebatur, ut conii- cio ex quadam Proconsulis deliberatione, quae in Archivo eiusdem, Florentiae legitur in libro vocato, vulgo *delle due Stelle* sub die XXIV. Decembris MCCCCCLXX. p. cclxiii. eaque statuitur, ut *Christophorus Landinus*, quamquam Lauream doctorem in publica Vniuersitate non obtinuerit, nihilotamenminus, eius ammirabili ingenio, in Iudicum, & Tabellionum collegio Florentiae adscribatur. Vide *Marium Ioannellum* loc. cit. p. 6.

(4) De *Leonardo Arretino* Literarum Graecarum Florentiae restauratore, vide ea quae supra diximus p. 57. sub nota V.

(5) *Barptolemacus Fontius* in Oratione *De Satyrae, & Studiorum laudatione*, ita de duobus hisce Doctoribus loquitur: „ *Carolus* postea „ *Martio pinus* publice profitendo, & *Poggius* „ aperte, dilucideque scribendo floruerunt.

(6) Quantum in Graecarum literarum facultate praestiterit, omnibus iis patebit, qui et eius opera, & variorum auctorum de eodem sententias, quas suo loco proferemus, diligenter exquirent. Prae ceteris vero liquidum
hac

hac super re testimonium exhibet *Andreas Dacius*, Graecarum literarum & ipse Florentiae professor, in Oratione *De Linguae Graecae laudibus*, ad calcem Poëmatum impressa apud *Laurentium Torrentinum* A. MDXLIX. ubi de nostro haec tradit: „ Videbam enim quamplurimos „ veterum, sed & memoria nostra *Landinum*, „ ac *Politianum*, novissime autem & *Vergilium* „ meum, quem praeceptorem in hac facultate „ confiteri non erubesco &c. „ Atque hic sumpta occasione de *Carolo*, & *Poggio* nonnulla proferam. *Carolus* itaque *Marsuppinus*, non *Tortellus*, ut falso tradit *Vossius* de *Historic. Latinis* p. DLXXVIII. & *Morerius* in *Lexico* voce *Tortellus*, *Gregorii Dominici Minucci* filius fuit, qui legum Doctor, & *Caroli* V. Galliarum Regis a Secretis, non parvi nominis claruit. *Carolus* vero a *Poggio* initio *Historiae Florentinae*, & a *Flavio Blondo*, vir omni laude, & doctrina praestantissimus nuncupatur. Obiit vero A. MCCCCLIII. relictis sagacis ingenii sui quamplurimis monumentis, quibus meruit, ut a *Matthaeo Palmerio*, viro disertissimo, laurea corona donaretur, ut videre est *Tom. X. Ephemeridum Literatorum Venet.* Art. X. num. XXIV. & *Tom. XI. Art. XIII. num. III.* Quare referam hic tantum, quod lauit diligentissimum *Ephemeridum* Auctorem, scilicet quid in MS. Codice, vulgo *Il Priorista* dicto, a *Niccolao Ridolpbo* exarato, notatum inveni, quodque videre est in lectissima Bibliotheca DD. *Sarcistorum*, & Elegiam quamdam *Christophori Landini* in eius funere scriptam, quam tamen memorat citatus *Ephemeridum* Auctor. Ad Codicem itaque deveniamus, cuius haec sunt verba:

F

„ M.

„ MCCCCLIII. Adì xxiv detto morì un altre
 „ degn'uomo *M. Carlo d'arezzo* Chancelliere della
 „ Signoria, che si fecie in tal dì la sua ono-
 „ ranza, dopo iv dì della sua morte, e feciono
 „ v Ciptadini sopra la sua onoranza, che sono
 „ questi

„ M. Giannozo di Bernardo Manetti
 „ Nicholo di Lorenzo Soderini
 „ Matteo di Francesco Palmieri
 „ Vgholino di Nicholò Martelli
 „ Piero di Chosimo de Medici

„ et essendo il detto Charlo in su la bara sco-
 „ perto bene adobato di veste di seta, vi an-
 „ darono e Chollegi chon gli altri Magistrati,
 „ et ebbe queste bandiere:

„ Vna Bandiera del Padre
 „ del Re di Francia
 „ del Popolo di Firenze
 „ della Parte Ghuelfa
 „ del Chomun d'arezo
 „ dello Studio
 „ del Proconsolo

„ Vna Bandiera di Chasa sua e drappelloni sua
 „ fue seppellito in S. Croce, e giunto in S.
 „ Chiesa parato chon molti lumi, fue choro-
 „ nato in su la bara di grillanda di verde lauro
 „ per il nobile, e dotto uomo *Matteo di Fran-
 „ cesco Palmieri*, il qual *Matteo* fecie una degna
 „ Oratione, e alla sua morte fue choronato
 „ alsi Poeta anche lui da *Alamanno Rinuccini*:
 „ fù facto dipoi al detto *M. Carlo* un bel
 „ Sepolcro di marmo in un Chaxone elevato
 „ da terra in detta S. Croce a sua memoria
 „ mondana. Dio l' habia onorato in Cielo, se
 „ l'ha meritato, che non si stima, perche morì
 „ fan-

„ senza Chonfessione , e Chomunione , e non.
 „ chome buon Christiano . Feciono nuova ele-
 „ zione di Chancelliere della Signoria di Firenze
 „ M. Poggio di Gbuccio Bracciolini da Terra nuova
 „ il quale stava a Roma col S. Padre , e la li
 „ mandarono la lezione , e fue alfi degno uomo ,
 „ che meritò alla morte sua esser choronato
 „ Poeta anchor lui . „ Sequitur Elegia Landini :

Enlogium in CAROLVM ARRETINVM.

ERgo immaturo ! nec Te tua sancta iuvabit
 Carle fides , nobis funere raptus abis ?
 Sed nos cum vestri celebramus funera vatis ,
 Dicite Pierides carmina pauca mihi .
 Dicite , sed tanto sint quae dicenda Poetae ,
 Efficite , ut nostro crescat in ore sonus .
 Occidit heu Latiae lumen , splendorque Camoenae
 Carolus , Etrusci gloria magna soli :
 Carolus , Aonio qui vos de monte vocabat ,
 Viseret Etruscos vester ut antra chorus .
 Ergo ut defunctum luxit Verona Catullum ,
 Utque tuum flevit Vmbria nacta rogam .
 Lesbos ut Alceo simul , & tibi mascula Sappho ,
 Legitimas merito contulit inferias ,
 Sic pia nunc doctum luget Florentia vatem ,
 Et quaerit tumulo praemia digna suo .
 At vos crudeles o pectora ferrea , Parcae ,
 Ante diem quid vos hunc rapuisse iuvat ?
 Non ego mortali immortalem forte creatum ,
 Optabam , aut cervi saecula longa seni ;
 Sed veteris ternos Saturni evincere cursus ,
 Humana potuit conditione dari .
 Hoc fas , hoc fuerat ius , sed nunc publica cura ,
 Heu iacet in gelido corpus inane toro ,

Purpureaque toga clarus, Phoebique corona,
 Iam subit obscurum non rediturus iter.
 Lucida praecedunt longa funalia pompa,
 Et signa a multis tradita principibus.
 Namque sua Antistes sibi dat vexilla Latinus,
 Ex illo hoc magni pignus amoris habes.
 Aureaque hinc Galli succedunt lilia Regis,
 Illinc Bebriaci signa superba Ducis.
 Quarta Fluentini sequitur Crux rubra Leonis,
 Nam sunt haec populi munera magna tui?
 Nam quid ego Arreti, quid te patriaeque parentem,
 Quodque decus dicit ultima dona loquar.
 Ipsa tuum subeunt gymnasia nostra phieretrum,
 Doctaque turba pio fungitur officio.
 Adsunt quaterni quaterna e classe Tribuni,
 Quique decem curant bella gerenda viri.
 Adsunt custodes magnae bis quatuor urbis,
 Quosque magistratus longa referre mora est.
 At vos in primis Guelphae quibus indita sectae,
 Est Aquila, in viridi facta Dracone potens:
 Nec non Syllani populariter inde Quirites
 Certatim celebrant triste ministerium.
 Omnia supremo possunt quae tempore reddi,
 Reddita sunt tumulto, docte Poeta, tuo.
 Nec tamen heu quisquam meritos impendere hono-
 Sat putat, huic vati quid satis esse potest? [res,
 Quis tenuit lachrimas, quis non crudelia dixit
 Astra, quis in tota non fuit urbe dolens?
 Sed quod praecipuum est, magni suspiria *Cosmi*,
 Et lacrimas tanto vidimus ire viro.
 Quin & vicinos dicunt genuisse leones,
 Et triviis fidos exululasse canes.
 Ipsae per montes, sacrataque flumina, Nymphae,
 Solverunt maestas in sua colla comas;
 Sed

Sed tamen ante alias pulcherrima sola sororum
 Ploravit natum Calliopea suum.
 Hanc aderant circum Phoebus, doctaeque sorores,
 Frigida Parnasi quae iuga summa tenent.
 Nec liquido, ut quondam, mulcebant aëra cantu,
 Nec cithara in manibus, nec coma culta fuit.
 Squaliebant atris in vestibus, ipsaeque laurus
 Castalii frondes vidit abire suas.
 Quin & Gorgonei quas eruit ungula monstri,
 Bellerophontae delituisse aquae.
 Heu tunc fata pii damnans inmitia nati,
 Edidit hos questus Calliopea novos.
 Quod scelus admisit? vel quo vos crimine, Parcae
 Leserat? an tristis vos quoque livor habet?
 Huic ego cum primae polleret flore iuventae,
 Versibus in Lyricis aurea plectra dedi,
 His iuvenum curas, & mobile pectus amantum,
 Ludit, & aligeri regna superba Dei.
 His etiam laudis rectae, & virtutis amorem,
 Quem sequitur vera nobilitate decus.
 At matura gravem multis sibi fecerat aetas
 Artibus, & poterat carmen hiare novum.
 Me duce Cyrrhaei vatis deductus in antrum,
 Silva quod horrenti laurea fronde tegit.
 Hic tantum a Phoebō suscepit mente furoris,
 Maeonius quatum ceperat ante senex.
 Sic igitur maiora sonans iam pectore pleno,
 Ausus sublimis spiritus alta loqui.
 Ausus quod vatum pauci de stirpe priorum,
 Ausus quod veteres vix potuere patres.
 Ut quod Smyrnaeo cognoscunt carmine Graii,
 Hoc legerent Italo saecula nostra pede.
 Spes hominum fallax, medio quae perfida cursu
 Saepe cadens, miseris irrita vota facit.

Nam quod iam multos frustra vigilaveris annos,
 Cum minus heu credes, auferet una dies.
 I. nunc Cecropiis vigilantibus pectore chartis
 Insuda, & veterum dogmata prisca legas;
 Et nunc Socratici noscas praecepta Platonis,
 Nuc quod Aristotelis pagina multa docet.
 Tu mundi secreta paras, atque abdita rerum
 Discere, quid coelum, quid mare, terra, ferat.
 Vnde genus nostrum, vel quo plantaria surgant
 Sidere, num cuncta haec ignis, & humor alat.
 Vnde nives volitent, curque humida grando riges-
 Qua vi de summo fulmina torta ruant. [cat,
 Quid natura petat recte, quae munera vitae,
 Et quae sint animi vera putanda bona.
 Scilicet hoc memori divino pectore *Carlus*
 Noctes, atque dies, advigilabat opus.
 Artibus ut post haec vates suffultus honestis.
 Maeonia posset digna referre tuba.
 Iam Danaum morbos, Phoebique furentia tela,
 Dixerat, & densis funera nigra rogis.
 Pelidaeque animos, & verba minantis Attridae,
 Quique bonus fuerat, Nestora, consiliis,
 Sacraque navigiis ad Chrysam vecta Pelasgis,
 Redditaque irato pignora cara patri.
 Tunc etenim culti torrentem sensimus oris,
 Qui foret, & quantum surgeret ingenium;
 Quantum divini spirarent corda furoris,
 Cresceret & quanto lingua diserta sono.
 Heu iam felici *Carlus* surgentia vento
 Ausus erat vasto credere vela mari;
 Iam procul a terra, scopulisque, vadisque relictis,
 Currebat celeri per freta longa rate.
 Ecce autem infandum subito, nil tale timenti,
 Mutavit faciem fors inimica suam.

Nam

Nam subito fluctu, vastaque impulsa procella,
 Merfa est in mediis naufraga puppis aquis,
 Quae si speratum tetigisset sospita portum,
 Et pleno intrasset ostia tuta sinu.
 Nullo Arnus tantum sese iactasset alumno,
 Egregios quamvis viderit ante senes.
 Talia moesta parens flebat, sed plura parentis,
 Non tulit infandus addere verba dolor.
 Pluraque dicturae rumpunt suspiria pectus,
 Et flendo mediis deficit in lachrimis.
 Te Florentini Gymnasia docta Leonis,
 Natorum ut luget turba relicta patrem.
 Te rebus dubiis nunc publica cura Senatus,
 Advigilans tanto cive carere dolet.
 Intima tu magni noras praecordia *Cosmi*,
 Et quaecunque sacro pectore clausa tenet.
 Nec comitem rebus dubiis te respuit unquam,
 Consuleret populo cum bonus ille suo!
 Tu felix, tanti posses qui principis aures
 Implere, & tanto grata referre viro.
 Namque tibi ingenium, veloxque, tenaxque reperti,
 Plurima quod posset condere mente, fuit.
 Adde tot egregias artes, vitaeque magistrum
 Adde usum, & longa multa notata die.
 Legerat historias omnes, totque eruta priscis,
 . . . . . maxima facta virum
 Nemo quidem melius Romani aenigmata iuris,
 Solvit & anbiguis vincula caeca reis.
 Nam quid ego aeterno labentia sidera cursu,
 Aut referam certis cognita signa locis.
 Te maris undisoni, te, quae gerit omnia, terrae
 Mensorem certa novimus esse fide.
 His te purpureis sublimem ad sidera pennis,
 Docta per ora virum, *Carole*, fama levat.

Nec ventura tuas reticebunt saecula laudes,
 Neve teget nomen, qui tegit ossa lapis.
 Dumque Flumentini vestigia magna Leonis
 Molibus ostendet curia celsa suis,
 Dumque domos Medicum, magnique palatia *Cosmi*,
 Suspiciet stupidis advena luminibus;
 Usque tui de te distabunt maxima cives,
 Livida nec poterit lingua nocere tibi.
 Elysios igitur lucos, umbrasque beatas,
 Nam sic fata iubent, docte, Poeta petes.
 Illic quos genitor produxit in omnia Nilus,
 Quique artes primum perdocuere bonas.
 Quos genuit Persis, quos & Babylonia tellus,
 Doctorum occurret maxima turba tibi.
 Illic Cecropiae quot iam vidistis Athenae,
 Et quisquis Latii claruit urbe Remi;
 Sed tu Tyrrhenae gentis contentus honore,
 Etruscis cupies semper adesse tuis.
 Sunt in secessu liquidi prope fluminis undam,
 Quae rident herbis prata decora novis,
 Quot natura tulit, tot habent haec prata colores,
 Pictaque diverso flore repidet humus;
 Non illic Phrygiis suspensa theatra columnis,
 Nec sunt artificum plurima facta manu.
 Sponte sua variis confurgit mixta rosetis
 Buxus, nativis sedibus unus honor.
 Desuper & platani castae, Daphneaque laurus,
 Ostendunt sacrum fronde virente nemus.
 Flumen habet cygnos, at cetera turba volantum
 Permulcent liquidis ruris amoena modis.
 Non illic rapidos accendit Syrius aestus,
 Nec riget Arcturi sidere tristis hiems;
 Sed levibus Zephyris, & lenis flatibus aurae
 Aeterno ridens tempore vernat ager.

Hic

Hic Fesulae placuit sedem componere genti,
 Huc veniens priscos dinumerabis avos.
 Nam qui pulcra tuos cecinit Proserpina raptus,
 Prima tenet Vates primus in urbe sua.
 Cui nec concedit, qui terras, sidera, manes,
 Quod stupeant omnes evigilavit opus
 Hunc iuxta Gallam Tyirrheno carmine Lauram,
 Qui canit & Latio punica bella pede.
 Hic & Boccacii spectabis nobile nomen,
 Qui pinxit varium doctus amoris opus.
 Nec Leonardus abest tibi, cui Florentia tantum
 Quantum Romanis Livius ipse dedit.
 Enumerare mora est, variis quos artibus olim
 Edidit illustres lenibus Arnus aquis.
 Hic & certa manet sedes, vitaeque laborum,
 Hic bene transactae praemia, *Carle*, feres.
 At nos, aeterni sint quae monimenta decoris,
 Addemus tumulo carmina nostra tuo.
 Vrbs tulit Arreti *Carlum*, Florentia lauro
 Cinxit, at ingenium Calliopea dedit.
 Luserat hic Lyricos, mox dum traducit Homerum,
 Occidit heu patriae gloria magna suae.

De clarissimi viri *Poggii* doctrina, ac virtute
 consulendus *Iacobus Lenfantius* in *Paggiana*. 10.
Baptista Recanatus in *Observationibus Criticis* ad
Lenfantii opus. *Ephemeridum Literatorum Veneto-*
rum Collectores Tom. IX. & Tom. X. Art. X.
Pocciantes, & *Niger* ll. cc. Obiit A. MCCCCLIX.
 non MCCCCXX. ut perperam adserit *Freberus*
 P. IV. *De Vitis Hist. Philos.* quare nil aliud re-
 feram, quam MS. in Lib. III. *Xandrae*, *Chri-*
stophori Elegiam de eiusdem laudibus ad *Petrum*
Medicem inscriptam, quae ita incipit:

Iam

I Am gelidum nigris subveſta per aera bigis
 Nox, maris occiduas prona ſubibat aquas,
 Cum matutina Thetis ſtatione reliſta,
 Oceanum rutilo Lucifer exit equo.
 Hic mihi Caſtalii nemoris regina nitentes,
 Venit Apollinea fronde revincta comas.
 Nulla tamen docto reſonabant pollice fila,
 Nec fuit in levi barbitos ulla manu.
 Sed tamen, ut moeſto triſtis dedit ore querelas,
 Cognita mi voce eſt Calliopea ſua.
 Haec ita proh veſtri ſcelus, atque infamia ſaeculi,
 Proh dolor, heu Muſis hiccine venit honos.
 Hiccine venit honos Muſis, quis ſemper Etruſca
 Supremus fuerat haſtenus urbe locus.
 Te propter Graios olim Florentia fontes,
 Et nemus, & Clarii linquimus antra Dei.
 Nec piguit Feſulos montes, nec clauſtra Mugelli,
 Neve Caſentini viſere ſaepe iuga;
 Quin & aquas placidi vobis ſacravimus Arni,
 Seque ſuo caſtus lavit in amne chorus,
 Vt vobis celebres Vates, celebresque venirent
 Rhetores, & quicquid floret in hiſtoria.
 Hinc Dantes, terras, & clari ſidera caeli
 Dixit, & infernos tertia regna lacus;
 Hinc tu divino, Petrarcha, incenſus amore,
 Cantavi Laurae cygnea colla tuae.
 Cantavi patrio Tyrrhena poemata verſu,
 Cantavi Latio punica bella pede.
 Nam quid Boccacci luſus, quid docta Colucci
 Diſta Salutati nunc numerare iuvat?
 At nuper Tufcae dedimus duo lumina genti,
 Quales rara ſolent ſaecula ferre viros.
 Geſta Fluentinum deſcripſerat alter, & arma,
 Quaeque notanda domi, quaeque notanda foris.
 Alter

Alter Cecropiis imbutus pectora chartis
 Viribus ingenii subdidit artis opus.
 Nemo magis dubiis potuit cognoscere rebus,
 Vtile, nec docto promptius ore loqui.
 Ille etiam nostri nemoris pius incola, fonte
 Cum biberet tota proluit ora sacro,
 Hinc cecinit Lyricos, mox dum traducit Homerum
 Occidit heu patriae gloria magna suae.
 His ego Daphnea, populo plaudente, corona,
 Ornavi propria tempora docta manu.
 Nam duce me quondam magni secreta Palati,
 Mandarat tantis curia vestra viris.
 Sic olim vestram semper celebravimus urbem,
 Dum meruit magnus praemia digna labor.
 Hunc ne defunctis dignus successor abesset,
 Instructum egregia misimus arte virum.
 Hunc nos irriguis Parnassi eduximus arvis,
 Bellerophonteï qua fluit unda feri.
 Et dedimus gravibus dictis, placidoque lepore,
 Edere grandiloquo verba soluta sono.
 Ergo quis docti divina volumina Poggi
 Nesciat, & libris cuncta referta suis.
 Ah quam praecipiti stultos conturbat avaros
 Fulmine, quam veras imprimit ille notas?
 Quamque asper reteggit, qui summa in pelle decori,
 Dum lateant alacres, in scelus omne ruunt.
 Hic nihil esse docet miseris mortalibus usquam,
 Humana maius conditione malum.
 Atque docet varios fluxus, variosque reflexus
 Fortunae, & iussu cuncta movenda suo.
 Quamque sit infelix cuiusvis principis aula,
 Ipsa licet veri nescia turba neget.
 Et recte addubitat, senibus ducenda sit uxor,
 Cum multum teneat utraque causa mali.
 At

At te nobilitas generoso pectore, veris
 Laudibus a ulgo iam procul esse canit.
 Haec te praeteriit rerum, fortissime Caesar,
 Haec te cui nomen Africa victa dedit.
 Sed longum est monumenta viri si cuncta revolvo,
 Nec praesentis opus temporis esse reor.
 Multa puer, iuvenis descripsit plura, senexque
 Plurima, nec salibus, nec gravitate carens.
 Quam variis redimita novi sub sidere Tauri
 Floribus in verno tempore ridet humus,
 Tam varia in doctis resplendent lumina chartis,
 Tam varius signat splendida verba color;
 Ut qui purpurea distinguit veste lapillos,
 Quo referat multum discolor aura decus.
 Quin etiam, ut veterum erueret monumenta viro-
 Nec sineret turpem tot bona ferre situm; [rum,
 Ausus barbaricos populos, penitusque reposta
 Poscere Lingonicis oppida celsa iugis.
 Illius ergo manu nobis doctissime Rhetor,
 Integer in Latium Quintiliane redis,
 Illius atque manu divina Poëmata Sili
 Italici redeunt, usque legenda suis.
 Et ne nos lateat variorum cultus agrorum,
 Ipse Columellae grande reportat opus,
 Et te, Lucreti, longo post tempore tandem
 Civibus & patriae reddit habere tuae.
 Tartareis potuit fratrem revocare tenebris,
 Alterna Pollux dum statione movet.
 Coniugis ac rursus nigras subitura lacunas
 Euridice sequitur fila canora sui.
 Poggius at sospes nigra e caligine tantos
 Ducit ubi aeternum lux sit aperta viros.
 Rhetora, Philosophum, Vatem, doctumque Colonum
 Merserat in nigra barbara nocte manus:

Pog-

Poggius hos vita potuit donare secunda,
 Dum mira turpi liberat arte situ.
 Haec satis est ex se quod scripsit, quodque vetusta
 Eruit e tenebris multa labore suo.
 Verum etiam Graios nostro sermone libellos,
 Vertit in antiqua nobilis historia.
 Et nunc, o mores, o tempora, debitus illi
 Ferre quis hoc poterit, eripietur honos.
 Ah tantum vobis licuit civilia iura,
 Pieridum casta pellere sede chorum.
 Formula quae vobis, quae competit actio summum
 Per scelus audaces inseruisse manus.
 Non ego Tyrrhena posco vos pellicer urbe,
 Haec sua caudicibus praemia digna nego.
 Auro cingantur nitido, semperque superbos
 Ingenti titulos ambitione gerant.
 Et pretio ingenti sanctarum aenigmata legum
 Arbitrio veniant discutienda suo.
 Denique si fas est inter mortalia regnent,
 Illorumque brevis cuncta libellus agat.
 A nobis tantum si qua est reverentia duras
 Quae colat a nobis iam cohibere manus.
 Nam quae vobiscum nobis commercia; quae
 Consimilis vitae mos ratione fuit.
 Nos neque clamores sequimur, nec praemia voci
 Poscimus; & casta nil nisi certa iuvant.
 Vos inter strepitum fas est turbamque sonantem
 Spargere clamoso iurgia multa foro,
 Infanasque sequi lites, rabidoque tumultu
 Venali tristes voce citare reos.
 Sed quid ego haec frustra! cum iam civilia iura
 Per fraudem posito ius sibi iure parent.
 Et poterit Medices veteres oblitus amores,
 Oblitusque mei talia facta pati!

Non

Non poterit : neque enim Latiis est alter in oris,
Reddere pro meritis qui magis aequa velit .
Quin & Musarum sacro percussus amore,
Et noctes studiis , invigilarque dies .
Rhetores hinc omnes novit , sanctosque Poetas,
Et veterum callet dogmata prisca patrum .
Hinc etiam doctus doctis indulget amice
Atque inopes opibus , consilioque , fovet .
Nec Maecenatis fuerat clementia maior,
Communis vatum cui dedit astra favor .
Ergo huius gremio nostrum nomenque , decusque
Ponimus hic nobis rite patronus erit ,
Hic etenim fessas e tempestate Camoenas
In tutos referet , restituetque sinus .
Hoc duce nostra pio sedes reddetur alumno,
Et stabunt doctis praemia digna viris .
Nec tamen immemores dicet nos muneris ille,
Nec veniet merito gratia parva tuo .
Nam surget quandoque meo de fonte Poeta ,
Qui magnum Petri nomen in astra ferat .
Qui referat magnumque Petrum , Cosmumque pa-
Egregium patriae lumen utrumque suae [rentem,
Ille modo niveis reddat sua flumina Cygnis ,
Ne turbet liquidas fordidus Anser aquas .
Flumina reddantur Cygnis , quae maxima parvo
Quis nisi mentis inops iungere ponte velit .
Iamque Apibus parto Fuci de melle recedant,
Solertique pigrum cedat inersque pecus .
Quis ferat horrenti si mollia vellera tergo
Innocuae pecudis hirta capella petat .
Aut quis non ridet magnae formica volucriis .
Grandia si gracili confovet ova sinu .
Haec & plura mihi , sed quis meminisse Deorum
Cuncta queat ! moesto Musa locuta sono est .
Mox

Mox sua dum celeri vertit vestigia passu,
Cuncta ait haec Medici dixeris, atque vale.
Cuncta ait atque abiens, nequid sibi triste videret,
Conspectum fugit curia Tusca tuum.

(8) Ipsemet id de se testatur in Praefatione ad *Guidonem Feltrium Horatii* commentariis praemissa: „ Quapropter cum a primis annis
„ tum illorum variam, multiplicemque doctrinam
„ admiratus, tum styli mirifica suavitate
„ pellectus in illis cognoscendis diuturnam, vehementemque operam impenderim, duxi im-
„ primis boni vini officium esse, ut siquid in
„ huiusmodi studiis profecissem, id literis
„ tradens ad aliorum utum, utilitatemque tra-
„ ducerem. Quapropter tres mihi ex omni
„ numero Poetas delegi, quorum interpreta-
„ tiones scribandas susceperem. Ex Latinis quidem P. Virgilium Maronem, atque Q. Horatium Flaccum; ex Florentinis autem, quam
„ linguam nemo umquam eloquens adspersatus
„ est, Alegherum autem assumpsi. „

(9) In Prooemio *Dantis* Commentariis praemisso, haec leguntur: „ Niente di meno poiche
„ spesse volte hò con la mente trascorso una
„ quasi infinita copia di quegli, e quali nella
„ Greca, o nella Latina lingua memoria di se
„ hanno lasciato &c. „ Et infra: „ Interim habendo io infino dalla prima adolescentia per
„ manifestissime argumentationi persuasomi, et
„ essendomi anchora commosso dalla auctorità
„ di molti, et doctissimi huomini e quali in diverse
„ nazioni, et lingue sempre e Poeti agl' altri
„ Scrittori anno preposto hò in piccola parte
„ della mia età nella cognizione di quegli consumato. „

§.

S. IX.

VERUM enimvero *Christophori* percipiendi miram sagacitatem, alacritatemque Pater animadvertens, inopia rei domesticae (1), qua laborabat eius opera posse facile sublevari, sibi suadens, nescio quo fato *Christophorum* adolescentem per amoena Musarum vireta degere suctum, in foro ad causas agitandas destinavit, ut plerumque accidit viris doctis, quos inopes fortuna voluit. Verum ille, uti is, qui perspicaci mente, & ad maiora divinitus nata praeditus erat, nugis illis, ineptisque quaestionibus viriliter adspersis, a Parentis consilio recessit, forumque ad Amicos datis literis infectatus est (2), Leguleisque, donec vixit, infensus fuit (3).

(1) Pauper erat *Christophorus*, ut patet ex Libris Magistratus Decimarum, in quibus se nihil hoc tempore possidere profitetur, & inter reliqua in carmine, quod mox proferemus, ad

la-

Jacobum Azzarolum in Cosmi laudem, egestatem suam ita enunclavit:

Quid faciam? pudor est, tibi si parere negabo,
Qui mihi Moecenas fueris, multoque malignam
Munere pauperiem, leviozem feceris.

In Epistola petitoria ad *Laurentium Medicem*, qua Reipublicae Florentinae a Secretis munus sibi deferri postulat haec occurrunt verba: *An fortuna? cum eo sim loco natus, ut si in hunc gradum evadere liceat, inter fortunatissimos enumerari videar.*

(2) Id in pluribus locis *Landini* operum innuitur. Ex Elegia ad *Bernardum* quemdam, *Oricellarium* puto, Lib. I. *Xandrae* desumpta, forum vi necessitatis sequi se profitetur:

DVm tu grandiloqui divina volumina Tulli;
Perlegis, & quicquid *Quintilianus* habet,
Dumque genus causae dubium, variorumque colores,
Et discis quae sint arma ferenda reis;
Vel si quando iuvat mentis seponere curas,
Nam permixta licet seria ferre jocis,
Ad Liram properas, Lira est tibi sola voluptas,
Dimidium vitae candida Lira tuae;
Illa quidem nitidis placide te spectat ocellis,
Felicem risu te facit illa suo.
Saepeque per rimam furtim tibi verbula dicit,
Tangendam furtim porrigit illa manum;
Nos procul a nostra, dulcis *Bernarde*, puella
Cogimur insani discere iura fori.
At si quando vacat, cum turba molesta quievit,
Litibus & scissis omnia clausa silent;

G

Pro-

Protinus ad nostras avidus me confero Musas,
 Quarum immortalis pulsus amore feror.
 Tum me Parnassi stupidum per devia montis
 Reptat honorati turba canora lacus;
 Et levibus contexta modis mihi carmina dicat,
 Atque iubet sumpta ponere moesta lyra.
 His nos Xandrinum studiis solamur amorem,
 His desiderium, Xandra, rependo tuum.
 Tristibus atque Elegis insanos ludimus ignes,
 Et resonat Xandram pagina tota mihi.
 Illam, me Phoebus prima sub luce canentem
 Invenit, & seras cum subit udus aquas.
 Nec tantum Euridyces discessu fleverat Orpheus,
 Cum peteret Stygios ista dracone lacus;
 Quantum ego nunc spatio flevi diductus iniquo,
 Xandra; sed hic magno grandius ore sonat.
 Quippe ferunt vires Musae, spiratque furorem
 Divinum, nato Calliopea suo.
 Et dat carminibus saevos mollire Leones,
 Pangaeoque feros ducere monte Lupos;
 At me Castalio dignata est nulla sororum
 Fonte, nec Aonium tangere passa nemus.
 Ergo sic rauco dicemus pectore laudes,
 Xandra, tuas, doctum quae meruere Linum.
 Dicemus tamen, & quod nobis invida non dat
 Natura ingenium, tu mihi, Xandra, dabis.

(3) De foro, & caufidicis obloquitur etiam
 in fine Elegiae supra adlatae pag. 93. in funere
 Poggii.

§. X.

MAgnum vero ad forenses hasce nugas contemnendas, & ad veram, solidamque doctrinae laudem consequendam, *Christophoro* stimulum addiderunt Mediceae Gentis Heroës. Isti enim tanti adolescentis egregiis animi dotibus perspectis, atque probatis, cum in clientelam receperunt, domique (1), quam nunc alii tenent litteratorum virorum fautores magnanimi, ac Musgetae incomparabiles, *Riccardi* scilicet Marchiones, una cum *Marfilio Ficino*, aliisque Viris doctissimis aluerunt (2). Quapropter Herois *Cosmi*, primi sui, ac munificentissimi Patroni laudes aeternis carminibus (3) ad posteros transmisit.

(1) De miro hoc aedificio, a magno *Cosmo* excitato, sic *Flavius* Forolivienſis mentionem facit: „Nec ſupprimenda ſunt maxima, quae „*Cosmus* Florentiae urbi addidit ornamenta; „Monasterium celebre S. Marci, in quo quam

„ *superbae sunt, & ut aiunt insanae exstructio-*
 „ *nes ceterae, tum maxime Bibliotheca alias*
 „ *superat omnes, quas nunc habet Italia, &*
 „ *ad Sancti Laurentii fornices, marmoreae colu-*
 „ *mnarum, & opus totum, summi viri magnificen-*
 „ *tiam ostendunt. Quid quod privatae aedes*
 „ *suae; recens in via lata exstructae, Roma-*
 „ *norum olim Principum, & quidem primario-*
 „ *rum operibus comparandae sunt? Quin ego*
 „ *ipse, qui Romam meis instauravi scriptis,*
 „ *adfirmare non dubito, nullius exstare privati*
 „ *aedificii Principum in urbe Romana reliquias,*
 „ *quae maiorem illis aedibus praeseferat operis*
 „ *magnificentiam.* „

(2) De favore Mediceorum in *Landinum* nostrum plena sunt eius, & aliorum Scriptorum opera. In Epistola citata *Laurentio Mediceo* inscripta, haec leguntur: „ At non modo vestro in con-
 „ spectu a teneris annis versor &c. „ Et de-
 „ inde sub initium ita *Laurentium* adloquitur: „ Sed
 „ quoniam me, ut est apud Persium, non mo-
 „ do in cute, sed intus etiam, iam probe nosti
 „ &c. „ *Vgolinus Verinus* eius discipulus in Ele-
 „ gia *De liberalitate Petri Medicis in omnes doctos,*
 MS. in Bibliotheca *Magliabechiana* num. DCI.
 ad hanc rem cecinit:

At nunc, *Landini, Medicum, Petrique* favore,
 Cantatur toto nomen in orbe tuum.

Paullus Iovius in *Vita Leonis*, ubi praeclara *Lau-*
rentii Patris gesta dinumerat: „ Erano in Firen-
 „ ze chiarissimi Professori di lettere Greche,
 „ et Latine, et altri di ingegno et eloquenza
 „ eccellente, co' quali famigliarissimamente

„ vi-

„ viveva , tra' quali furono il *Pico della Miran-*
 „ *dola* , il *Poliziano* , *Marfilio Ficino* , *Cristoforo*
 „ *Landino* , i quali avendo composto excellen-

„ tissime opere di ingegno con immortale ono-

„ re per lunghissimo tempo avranno vita . „

Scipio Admiratus Tom. III. *Opusculorum* in *Elogio*
Laurentii Medicei: „ Mantenne *Demetrio Calcu-*
 „ dese ancor egli *Greco* , *Cristofano Landino* ,
 „ *Angelo Poliziano* , uomini tutti ciascheduno
 „ perfettissimo nella sua facoltà . „ *Varillafius*
 in *Anecdotes de Florence ou l' Histoire secrete de la*
Maison de Medicis Lib. IV. „ Mais il n' y alloit
 „ jamais , sans mener le sept hommes doctes ,
 „ qu' il avoit choisis entre les autres , pour
 „ etablir une liaison particuliere avec eux ; le
 „ premier etoit *lean Pic de la Mirandole* , le
 „ second *Ange Politien* , le troisieme *Marfilio*
 „ *Ficin* , le quatrieme *Christophe Landin* , *lean*
 „ *Lascaris* le cinquieme , le sixieme *Demetrius*
 „ *Chalcondila* , e le septieme *Marullus Tarca-*
 „ *niotta* . „

(3) *Egregiam Landini in Cosmum* suum be-
 nevolentiam , quae supersunt monimenta satis
 superque declarant . Et primo quidem *Elegia-*
cum , atque *Epicum* carmen in *Xandrae* *Libris*
 exstat , quae a *Christophoro* adolescente adhuc
 composita , cum sint futurae eius sapientiae
 specimina , procul dubio certissima , hic libenti
 animo adponam . Primum itaque carmen , quod
 est *Elegiacum* , *Ioanni* cuidam *Salvettio* incri-
 bitur , a quo ut bellum quoddam atrox
 carminibus suis committeret rogatus fuerat ;
 quare in hac *Elegia* , munus , arduum nimis ,
 abnuitt , ac se *Xandrae* suae amores , & *Moe-*
cenatis Cosmae laudes velle persequi proficitur .

Alter *Iacobo Azzarolo* inscribitur , in eoque *Cosmi* sui , atque *Azzarolae* domus praeclara facinora recententur . De *Iacobo* illo *Azzarolo* agit *Lilius Giraldius* in Libro *De Poetis suorum temporum* , & *Iofias Symlerus* , qui impressoris forsitan incuria eius nomen corrumpit . Verum carmina proferamus , quae ita leguntur :

AD IACOBVM SALVETTVM
DE LAVDIBVS MAGNI COSMI.

Q Vid tu me totiens , *Salveti* , impellere tentas ,
Vt referam grandi tristia bella pede ,
Quid veterum pugnas Regum , clarosque triumphos ,
Et quae sint terris , quae bene gesta mari ?
Nescis heu tenuis nostro ut de pectore surgat
Spiritus ? ut surdum buccina nostra gemat ?
Magnos magna decent , *Salveti* , praelia vates ,
Mi sat erit tenues ludere posse iocos .
Nequitiasque meae tenui describere *Xandrae*
Carminē , & insidias , magne Cupido , tuas :
Quod si *Pierio* quondam licuisset in antro ,
Percipere *Aonii* numina sancta chori ;
Aut si , me *Phoebus* tanto dignatus honore ,
Frondebis ornasset tempora nostra suis ;
Non ego magnanimi cantarem *Caesaris* arma ,
Non ego *Scipiadas* fulmina bina duces ,
Non celerem cursum , properataque castra *Neronis* ,
Hasdrubalis victrix cum tulit hasta caput .
Denique non *Latiae* quaecumque egere secures
Consulis imperio cedere regna gravi ;
Sed *Florentinae* canerem primordia gentis ,
Nobile *Syllanum* tempus in omne genus .
Syl.

Syllanumque genus, Romana stirpe colonos,
 A patribus nunquam degenerasse suis.
 Ah quos ista viros tellus tulit! & quibus olim
 Viribus Etruscum nomen in astra tulit?
 Quos magnus tantum *Cosmus* supereminet omnes,
 Eorum quantum signa minora iubar.
 Nostra igitur magnum cantabit pagina *Cosmum*,
 Inceptis gravibus tu modo, Musa, fave.
 Musa fave coeptis. Non hic fera monstra Gigan-
 Nec quicquid mendax Graecia finxit, inest. [tum,
 Vera canam, & verae referam virtutis honores,
 Et quae sint Medica praemia digna domo.
 Testis erit populus, testis mihi, *Cosme*, Senatus,
 Urbe tua uno te clarior esse nihil.
 Verum unde initium, quae prima, aut ultima po-
 Hos inopes rerum copia tanta facit. [nam,
 Hinc patriae pietas, illinc prudentia rebus,
 Hinc se offert miseris, *Cosme*, benigna manus.
 Nam qui te patriae non dicat iure parentem,
 Hunc hominis pectus non habuisse putem.
 Magnus erat Caesar, sed magnus Caesar in armis,
 At tu, *Cosme*, tua maior in urbe toga es.
 Ille armis patriam, saevaue tyrannide prepsit,
 Te libertatis unica cura tenet.
 Illum hostem vidit desertae curia Romae,
 Hostes e patria tu procul urbe fugas.
 Egregia haec virtus, magna & constantia civis,
 Romanis & quae rara sit ingeniis,
 Quos opibus post te, quos & virtute relinquo,
 Nos tibi consimiles, inclite *Cosme*, pati.
 Nam qui magnarum rerum dum tractat habenas,
 Privati potuit civis habere modum.
 Hunc ego non dominum quamvis in cuncta mode-
 Sed similem superis esse putabo Deis: [stum,
 Heu

Heu maiora meis, video, me viribus urgent,
Haec sunt ista quidem carminis huius opus.
Hic ego, quo Phrygii dixisti facta parentis,
Nunc, Publi, cuperem carmen habere tui;
Nam cur sit *Cosmus* tali indignandus honore,
Aut mereat tantam cur magis ille tubam.
Aeneas Troiae flagrantia testa relinquit,
Et duce vix potuit carpere matre fugam;
Bellorum at contra diversa incendia *Cosmus*,
Civibus extinxit, portus & aura suis.
Nec victa Aeneam patrios ex urbe Penates,
Atque viae comites eripuisse negem.
Sed magis est patriae templis in sede dicatis
Munera tanta piis exhibuisse sacris.
Haec & Laurenti sublimibus alta columnis
Templa docent, opibus facta superba tuis.
Templa docent Marci, mira & testudine dives
Porticus, & sacrum fronde virente nemus,
Et quae vicinus semper mirabitur Arnus
Addita Christiferae plurima testa Cruci.
Aeneam laudant: humeros, tardante senecta,
Quis neget esse pium supposuisse patri.
Sed quisquis vidit quo funere utrumque parentem
Extulerit *Cosmus*, esse putabit idem.
Quod si ille Ascanium, spes esset ut ultima Romae,
Edidit, unde domus Iulia nomen habet.
Hic geminam eduxit, patriae duo lumina, prolem,
Esset ut haec Medicum gloria magna domus.
Quorum qui maior, quantum ah Florentia nomen,
Qui redit e Venetis, retulit ille tibi.
Huic leo Tyrrhenus, nec non & Gallicus anguis,
Et belli, & pacis ius simul omne dedit.
Nunc dignum tantae ferret qui pondera molis,
Exitus exacti foederis esse probat.

Sed

Sed quid ago ah demens? an grandi digna cothurno,
 Versibus exiguis ludere facta paro?
 Di tibi dent alios insignes, *Cosme*, poetas,
 Qui tua facta suis versibus aequiparent;
 Incautum nam me tantarum gloria rerum
 Dum rapit, in medio deficit ore sonus.

*Christophori de Prato veteri Carmina ad Iacobum
 Azzarolum, in Cosmi, & D. Angeli
 Azzaroli, laudem.*

SAepe mihi tristi trepidat formidine pectus.
 Ne nimium forsitan videar tua iussa superbus
 Temnere, qui toties frustra me impellere tentas
Azarde, novis heroum in praelia surgam
 Versibus, & spretis Elegis horrenda canoro
 Bella sono referam: vel si civilia malo
 Consilia, & multa claros virtute togatos,
 Ad coelum meritis extollere laubibus oras
Iacobe; magnanimi referamus ut inclita *Cosmi*
 Facta, Sophocleo non dedignanda cothurno.
 Quid faciam? pudor est, tibi si parere negabo,
 Qui mihi Moecenas fueris, multoque malignam
 Munere pauperiem leviozem feceris; atqui
 Heu nimium gracilis rauco de pectore surgit
 Spiritus, & primo desit mihi versus in ore..
 At, vos, si quondam tanto me munere dignum
 Quae iuga Gorgonei fontis rorata liquore
 Incolitis; Phoebæ gratissima munera Musæ,
 Feceritis; si vestra mihi nemora alta patebunt;
 Tunc ego non humilis ventura in saecula vates
 Cantabo magnum sublimi carmine *Cosmum*,
Cosmum, qui tanti mensuram nominis implet,
 Co-

Cosmum Thyrreni moderantem fraena Leonis,
Cosmum, qui Latios primatu transvolat omnes
 Virtute, atque opibus Reges, Ducibusque togatis
 Praevalet in rebus dubiis; nam pectore fido
 Consilia expressit, quibus & Campana fugemus
 Finibus Etruscis, Etrusco milite, castra,
 Et quibus ad Sanum revocentur stulta Lupai
 Coepta, Fluentinam rumpentia saepe quietem,
 Ergo an pace prius *Cosmum* miremur, an armis,
 Incertum est; sed pace simul mirandus, & armis
Cosmus erit, *Cosmo* resonabit pagina; sed tu
 Post magnum *Cosmum* venies mihi cura secunda
Azarole, domus multis ditata tropaeis.

Nam tibi Cecropiae parent Tritonidis arces:
 Tu regis anguigenas mavorria moenia Thebas,
 Tu quicquid veteres olim tenuere Pelasgi
 Imperio cohibes: Tibi dives Apulia magni
 Tutelam regni, & summum mandavit honorem.
 Adde, & templa Deum multo constructa decore:
 Verum praecipuos inter numerandus Alumnos
Angelus, egregia nulli virtute secundus,
 Emicat. Hic duris rebus mandante Senatu,
 Eloquioque potens prudenti pectore fretus
 Gallorum nobis adiunxit foedere Regem,
 Gallica perque Alpes eduxit castra nivales:
 Castra tibi auxilio fortuna urgente futura,
 Inclite Sfortiada, gemino nam pressus ab hoste,
 Partitis animis, tantae te opponere moli,
 Braccia nec poteras solitis impellere signa
 Viribus, & postquam diversa a parte tumultus
 Gallorum adventu, Taurinaque bella quierunt;
 Tunc tua quid virtus, invictaque dextera posset
 Nobilis, experta est amisso Brixia campo,
 Et quam se infami vallo, rutoque tenebant,

Ag-

Aggere Martiolae turpi formidine capti.
 Bebriacis igitur sic venit terror ab armis,
 Sic tua Tyrrheno crevit reverenda Leoni
 Maiestas : ecquae sic conditionibus orta
 Otia , quae nostri nolint turbare nepotes,
 Atque olim memores placida dum pace fruuntur,
 Auctorem tanti noscant te muneris omnes
Angele ; sicque tuum vivat per saecula nomen.

§. XI.

P*Etrus* autem magni *Cosmi* filius , ar-
 tium omnium , & elegantiarum
 fautor , virtutis verae aestimator opti-
 mus , quanto amore nostrum profe-
 quutus fuerit , quam effusa eum bene-
 volentia foverit , testantur , ac prope-
 modum clamant tot librorum inscri-
 ptiones , totque in eum collata benefi-
 cia , quorum haud immemor *Landinus*
 tanti Maecenatis merita enarrare , quoad
 vixit , ac praedicare , non destitit . Et
 iure quidem id fiebat ; erat enim in
Petro magnum ingenium , magnum
 optimarum artium studium , tum
 omnis

omnis liberalis, & ingenuo viro digna ab eo percepta doctrina; & quod incredibile cuiquam videri posset ab eo laus imperatoria non admodum expectabatur (1).

(1) De tam benefica *Petri* in Literatos viros propensione id adfirmare possum, quod exigua eius monimenta supersessent, nisi id ex pluribus *Landini* Elegis ipsi inscriptis colligere possemus: ex quibus patet ipsum & Moeccenatem nostri beneficentissimum fuisse, & praestanti virtute ornatissimum. Plurimas legationes pro Republica praeclare gessit, multumque ad decus, & gloriam Florentini nominis contulit, ut ipsemet *Landinus* testis est in sequenti Elogio; in Prooemio super *Virgilii* Interpretationes ad alterum *Petrum* Magni *Laurentii* F. misso: ubi postquam satis superque *Cosmi* magnanimitatem extulit, ita sequitur: „ Succes-
 „ sit illi *Petrus* filius, cuius tu nomen refers,
 „ qui & antequam, adversa valitudine impe-
 „ diretur, plurimis, ac maximis de rebus lega-
 „ tionibus functus, Pop. Florentino decus glo-
 „ riamque immortalem peperit: ac deinde cum
 „ illi per valetudinem in Senatum venire non
 „ liceret; domi tamen sedens, ac cum suis
 „ Civibus, singulis de rebus disceptans, rem no-
 „ stram publicam ita administravit, ut summam
 „ in eo prudentiam, summae innocentiae con-
 „ iunctam, omnes cognoscerent. „ In Epistola ve-
 ro petitoria MS. ad *Laurentium Medicum*, quam suo
 loco

loco proferemus, in haec prorumpit verba: „ Hic
 „ ego etiam patris tui sapientissimi viri aucto-
 „ ritatem, atque operam obtestor, quem cum
 „ ego propter summum in literatos studium,
 „ summamque benevolentiam totius nostri sae-
 „ culi nostris elegis Moecenatem iure appella-
 „ verim, tam necessario patrocinio numquam
 „ de futurum credam. „

In Bibliotheca Stroziana Codex chartaceus
 exstat num. CCCLXVIII. cui titulus: *Lettere
 scritte a Lorenzo de' Medici, e altri della detta
 Famiglia da diversi, et infra gl' altri da Marsilio
 Ficino, Cristofano Landino, Angelo Poliziano, Fran-
 cesco Filelfo, Bartolommeo Scala, Pellegrino Agli,
 Bernardo Rucellai, Gio. Argiropuli, Francesco
 Berlinghieri, Lippo Brandolini, Cantalicio, Deme-
 trio Chalcondiles, et altri litterati &c.* In hoc
 itaque Codice Landini Epistola, quae Laurentio
 Mediceo inscribitur, sumta occasione *Cosmi* Patris
 laudes Lyrico carmine prosequendi, cum hac
 Inscriptione legitur:

VRBIS SPEI LAURENTIO MEDICI
 COMPATRI AMICISSIMO.

„ **S**alve. Scripsi unam Oden: ea est de
 „ laudibus patris: qua sum conatus expri-
 „ mere eius animi magnitudinem; quae in ma-
 „ ximo dolore, qui ex *Cosmi* morte insurgebat
 „ id temperamentum observavit: ut cum nihil
 „ ex pietate quam parenti debet filius omiserit,
 „ perturbationibus tamen nusquam succubuerit.
 „ Deduxi petram de *Petro*, fundamentum scili-
 „ cet nostrae urbi firmissimum, cum eum prius
 „ ostendissem, non modo divitiis paternis; sed
 „ mul-

„ multo etiam magis maximis, amplissimisque
 „ virtutibus, quod quidem raro mortalibus ac-
 „ cidit, successisse. De petra vero fons manat:
 „ quo & Arnus intumescat, & ager omnis vi-
 „ rescat, & Musae relictis Graecanicis fontibus,
 „ Etruriam incolant. Haec tibi idcirco nota,
 „ esse volui, ut iam nunc intelligas, quod
 „ quemadmodum ille invictissimo animo, incre-
 „ dibilique sapientia ita universam paternam
 „ molem substat, ut nihil ex ulla parte nu-
 „ tare videamus: sic tibi invigilandum esse, ut
 „ ita te praepares, ita te expolitum, excul-
 „ tumque, ita extrema, ut aiunt, manu abso-
 „ lutum reddas, ut cum paulo post ille,
 „ & incomoda valitudine, & annis iam ingra-
 „ vescentibus in tuo aetatis, animique robore
 „ requiescere voluerit, tu & avitum, & pa-
 „ ternum splendorem non modo substinere, ve-
 „ rum etiam urgere possis. Vale mi iocundis-
 „ sime *Laurenti*, & id pro compertissimo ha-
 „ beas, qui tibi omnem felicitatem magis ex
 „ intimis praecordiis exoptet, quam ego, esse
 „ neminem. Florentia.

Chr. Landinus.

„ Atque hic haud supervacaneum puto, quoniam
 mihi opportuna sese obtulit occasio, proferre
 ea carmina in laudem *Petri* a Landino exarata,
 quibus singulos *Xandrae* suae libros eidem con-
 secravit in hunc modum:

*Christophori Landini Xandra. Lib. I. ad Petrum
 Medicem Moecenatem suum.*

Qui nunc censorem mavit tolerare legentem,
 Terna olim potuit lustra latere liber.

Nam-

Namque pudens, gnarusque sui sapienter ineptas.
 In lucem nugas noluit ire suas.
 Nunc tua cum videat geminos per limina fratres
 Audere indoctas saepe redire manus,
 Ipse etiam Medicis se Moecenatis in aula,
 Sperat honoratum posse tenere locum.
 Quid faciam si magna Tui clementia suadet,
 Tristitia ne docti iudicis ora tremat.
 Si nimium petulans, nimium Te *Petre* superbas
 Effugit obscurae sordida testâ domus.
 Ergo eat, ac turbae morsus si quando malignos
 Senserit, & turpes in sua terga notas.
 Neu cupiet rursus spretas intrare latebras,
 Et semel invisos ultro redire lares.
 Sed si forte sacro felix se fonte lavabit,
 Qui fluit e Medica lucida lymphâ *Petra*;
 Tum lautus nigras vertens in candida mendas
 Rumores de se negliget ille malos.

Xandrae Liber secundus ad P. Medicem.

Nostricerta salus *Medices*, quo sospite, nunquam
 Defuerunt sacris praemia virginibus,
 Quo Duce Tyrrhenis deductum montibus Arnum
 Praeferet Aoniis turba canora iugis.
 Publica si quando cessant tibi munera, & audes
 Instaurare brevi seria longa ioco,
 Ne pudeat nostros percurrere *Petre* libellos,
 Et nugas hilari fronte probare meas. [fessos,
 Magnos magna decent, fateor: tamen haec quoque
 Quae reparent animos, ne fugienda putes.
 Scipio nam quantus cessit, cui punica virtus,
 Fortia cum Lybici contudit arma Ducis.
 Hunc tamen in placido viderunt ocia ludo,
 Ostrea Campano spargere lecta fallo.

Tri-

Tristius in terris , quam Stoica dicta Catonis,
 Nil Danaï , Latii nil meruere viri .
 Hic tamen ad multam convivium ducere noſtem;
 Et ſolitus curas ſaepe levare mero .
 Sic Tu , quo magni populi fleſcuntur habenae,
 Dum legis haec ſanctum pone ſupercilium .
 Saepe tibi reditus *Petre* ad maiora dabuntur,
 Si reparas mentem , qua geris illa , iocis .

Ad Petrum Medicem .

CArminibus noſtris veniet tibi ſiqua voluptas,
 Vt releves animum carmina noſtra lege .
 Quod ſi nec ſalibus poterunt , ullove lepore ,
 Te retinere *Petre* , tu tamen illa leges .
 Sic Rex Peliacus quamvis non docta Poetae
 Suſcepit laeta carmina fronte tamen ,
 Et magis officium ſtudioſi movit amici ,
 Quod tardum vatis laeſerat ingenium .
 Ergo non munus , ſed dantis munera mentem
 Inſpice ! ſicque libens carmina noſtra leges .
 Non tam magnificus non eſt qui maxima donat,
 Quam qui parva libens ſumere dona poteſt .

*Ad Petrum Medicem de ſuis ,
 & Moecenatis laudibus .*

PVrpureis ſemper vernent tibi buſta roſetis,
 Inque tuum tellus ſit levis uſque caput
 Villa nec Elyſios paſſim celebrata per agros,
 Quam tua moecenas rideat umbra magis .
 Moecenas , inopes quomdam miſerate Poetas,
 Moecenas Phoebi , Pieridumque decus
 Te duce grandifonans conſurgit in arma, virumque,
 Olim qui denas vix cecinifſet aves .

Tri-

Alter erat tenuis pauper praeconis alumnus,
 Cuius erat Lalagen dicere posse labor,
 Hic ubi campanos a te deductus in agros
 Pauperiem verso sentit abire pede.
 Protinus heroum Lesbœo carmine laudes,
 Et superum cecinit dulcia furta Deum;
 Nec mirum tristi pulsus e pectore curis,
 Libera si tantum mens agitabat opus.
 Sed nunc Moecenas Tyrrhenis alter in oris
 Conspectitur, claris qui favet ingeniis.
 Vos modo sublimi vates consurgite versu,
 Qui cupitis sacra cingere fronte caput,
 Sive Sophocleis libet haec cantare cothurnis,
 Seu iuvat Aonii ludere more senis.
 Nam *Medicum* Fesulis stabunt dum fulta columnis
 Atria magnanimis concelebrata viris.
 Nec vos materies, nec merces carminis unquam
 Deseret, hoc virtus praestat utrumque *Petri*,
 Ille colit musas, doctos colit ille Poetas,
 Unquam nec merita laude carere finit.
 Nam novit quaecumque armis, quaecumque togata
 Pace, gerant clari nobilitate viri,
 Ni fuerint magno Musarum fulta favore,
 Tendere in aeternum non reditura situm.
 Ergo colit doctos, doctorum & carmina vatum,
 Quae sint digna cani maxima facta gerit.
 Nusquam magnanimo genitus fortique parente,
 In coeptis gravibus degener ipse fuit.
 Non tantum emicuit iuvenili in pectore quondam
 Consilium, quantum vix solet esse seni.
 Inque dies crevit virtus crescentibus annis,
 Seque tulit gradibus accumulata novis.
 Vnde & maturo gravior cum cesserat aetas,
 Non cuncta ex usu mens meliora facit.

H

Quid

Quid mage iam sanctum, vel quid divinius umquam
 Lydius Etrusca vidit in urbe Leo.
 Ergo agite, o vates, sublimi insurgite versu,
 Seu libeat natum dicere, sive patrem.
 Iam canite altisono *Medicum* pia carmine facta,
 Queis servata salus saepe fuit patriae.
 Et si vos patriae pietas tenet ulla parentis,
 Iam Patriam, verlu concelebrate novo.

Ad Petrum Moecenatem suum. Liber III.

QVi dominae varios nuper lulistis amores,
 Quae iocunda mihi, tristia quaeque forent,
 Hoc eligo tempus, graviori insurgite plectro,
 Exiguum vestro munere crescat opus.
 Sunt acris nunc acta viri celebranda, sed illi
 Hoc date, Castalia qua lavat unda, Deae.
 Namque favet Musis *Medices*, vos numina, Musae,
 Vestra meo merui conciliare *Petro*.
 Non hic armorum sonitus, non vestra movebunt
 Pectora, crudeli praelia gesta manu;
 Nam neque torquetur validis hastile lacertis,
 Nec celeri cursu fessus anhelat equus,
 Non galeae cristas, non exhorrebitis ensis
 Mucronem, & dirae tela parata neci,
 Sed Ducis egregii virtus memoranda togati;
 Huius enim cedunt fortia castra togae.
 Novimus invicti divinas pectoris artes,
 Tradita cum denis publica cura viris.
 Tunc stupuit *Cosmus* iuvenili in pectore nati
 Consilium, quantum vix solet esse seni;
 Ingeniumque videns illi per cuncta paternum,
 Maxima sub tacita gaudia mente tulit:
 Ah quanta in dubiis patuit prudentia, quantus
 Tunc Patriae vigilem sollicitavit amor.

Au-

Auditor erat pacis, sed quae sine fraude tueri
 Imperium posset, quae sine labe decus;
 Sed quantum excierat nobis, ut bella moverent
 Improba, regnandi saepe cupido Duces.
 Censuit invicto surgendum pectore contra,
 Cum sit turpe gravi frangere corda metu.
 Vos hunc insomnes vidistis ducere noctes
 Collegae, & curis invigilare piis.
 Ergo sic casusque graves, sic saeva pericla
 Vitavit, monitis curia nostra tuis.
 Sic Patriam Calabro tutam iuvat esse Tyramno,
 Cum Florentinos ureret hostis agros.
 Neve opera solum, magnoque e pectore curis,
 Sed populum multo sublevat aere suum,
 Verum quid *Medicum* non praestat maxima virtus,
 Quot bona iam nobis contulit una domus?
 Haec Ligurum populos nobis saevissima regna,
 Sub iuga iam socii compulit ire Ducis.
 Novit Sfortiades, qui quamvis Caesar in armis,
 Viribus, & valida mente, superbus ear.
 Hac sine Bebriaci tamen expugnare Tyramni;
 Sceptra olim Comitum se potuisse negat.
 Aere inquam *Medicum*, *Medicum* virtute, fideque,
 Publica res summo constabilita loco est.
 Nam neque qui multus Thuscis exercitus oris,
 Insubrum, & nec qui castra locabat agris,
 Censu hunc Syllanus populus nutrisset Etrusco,
 Ni *Cosmus Medicus* accumulasset opes.
 Ergo, & pace bonos, quorum & prudentia bella
 Cuncta gerunt, *Medicum* protulit alta domus.
 Haec tantum vidit Fabius, natusque, paterque
 Oppositus Poeno Consul uterque Duci.
 Quantum nunc *Medices* procures, natusque, pater-
 Fregerunt lenta cum fera castra mora. [que

Ad Petrum Medicem Moecenatem suum.

MVsa Fluentini claudo licet anxia gressu,
 I, Moecenatis splendida testa subi.
 Dic modo qui misere poterat vix stridulus anser
 Exiguum rauco carmen hiare sono.
 Iam liquidum niveis sublatus ad aethera plumis,
 Sperat olorinos edere posse modos.
 Nam quod Gorgonei non praeiuit unda liquoris,
 Olim & Clarii laurea silva Dei;
 Hoc ego non ausi Thyrreno e fonte profectus,
 Quam fluit e *Medica* lucida lymph a *Petra*.

S. XI.

QVapropter voluntate Civium, omniumque benevolentia fruebatur adolescens, non solum quod in re literaria profecisset summo opere, verum &, quod moribus integerrimis, vitaeque innocentia praestaret (1). Lectissimi enim adolescentis studia praecipua erant, Deum colere, factorum, ac religionis iura omnia observare, maiores natu revereri, solitudinem non ociosam persequi, supra aetatem in rem domesticam in-

incumbere, aliaque id genus, quae ad rectam in iuventute vivendi rationem instituendam pertinent, solemnia admodum erant. Postquam autem ex Rhetoricis, ac Poeticis institutionibus excessit; a primis Dialecticae elementis profectus, ita omnem *Aristotelicam*, *Stoicam*, ac *Platonicam* Philosophiam perlustravit (1); ut illius intricatas quaestiones non videret modo, atque inspiceret, sed in unaquaque etiam illarum moraretur; nihil in ea ut arte, ita copiosa, & magna, atque varia, tam esset magnum, atque arduum, aut tam minutum, atque parvum, quod eius, aut diligentiam lateret, aut fugeret intelligentiam; nihil autem tam abstrusum, atque reconditum, quin promptum illi, expositumque esset quammaxime.

(1) De eius Religione in Deum nobis erit alio loco disserendum.

(2) Haec ideo proferimus, quod ex ipsius scriptis, non modo *Aristotelicis*, sed *Stoicis* etiam, ac *Platonicis* praeceptis apprime eruditus videatur, quae a Carolo Arretino fortasse acceperat,

quem disputantem, ac sibi intricatas Philosophiae quaestiones enucleantem inducit in libris de Anima, quos adolescens confecit, ut nobis inferius observandum erit.

S. XIII.

FLorebat hac tempestate, Anno scilicet MCCCCXLIII. *Alexandra* quaedam (*), quae *Landinum* nostrum, adolescentem adhuc, arctissimo amoris vinculo sibi devinxerat (2), ut se omnino eius voluntati componeret; ob eamque macie conficeretur in dies (3). Ipsius autem vestigia, quocumque iter ageret ita assiduus, amantium more, persequabatur, ut, cum, eodem incio, Romam illa contendisset; *Christophorus*, maximo dolore tactus, se illuc conferre, Anno circiter MCCCCXLV. nulla mora interposita minime dubitaverit, sacrosanctam Ecclesiam moderante *Eugenio IV.* (4), ubi quamdiu permansit, nil aliud sibi propositum duxit, quam vetusta,

sta , ac praeclara celeberrimae Urbis
monimenta , aedificiorumque magnifi-
centiam , sedulo contemplari (1) donec
Florentiam cum *Alexandra* reversus , in
amore adeo se constantem praebuit ,
ut quum propter formidolosum illud
praelium A. MCCCCLII. ab *Alphonso*
Aragonensium Rege Florentinis inla-
tum (2) amores suos aliquantulum
omittere coactus fuisset , ut sibi , pa-
triaeque saluti consuleret ; moerorem ,
quo intermissionis huiusce causa extra
modum affectus fuit , lugubri carmine
significaverit (3) . Quos deinde prae-
cocis , & adolescentis ingenii sui foe-
tus in unum collectos , *Petro Mediceo*
Moecenati suo consecravit (4) .

(1) Quenam haec fuerit *Alexandra* , diu
multumque mecum ipse reputavi . Opinabar
primo eo nomine intelligendam esse celebrem
illam *Alexandram* , *Barptolemaei Scalae* F. ut
postea rem sedulo perpendens , anno MCCCC-
XLIII. quo tempore carmina huiusmodi *Laudis*
mus scripserat , aut nondum natam esse *Alexan-*
dram , aut si nata , amoris saltem obnoxiam esse non
potuisse , deprehendi , & ab hoc consilio recessi .

Néque hoc nomen fictum esse crediderim, quum revera mihi compertum sit, illius aevi literatos viros, ut nunc quoque accidit, puellas in deliciis habuisse plurimum, in eorumque laudem carmina, ad instar illa *Ovidii*, quae amatoria nuncupantur, exarasse. Atque ut rem exemplis probemus, Ecquem latet quanto amore *Barptolemaeus Scala*, *Albieram Albiziam* prosequeretur, quae in flore aetatis obiit, ut *Politianus* eleganti carmine testatur, & *Vgolinus Verinus* Lib. II. *Flammettae* MS. in Bibliotheca *Magliabechiana*, in quo inter reliqua hoc *Distichon* invenies:

Quid lacrymae? quid vota pii valere mariti,
Quid quod eras *Scalae* vatis amica tui.

Ipsè *Vgolinus Verinus* libros III. conscripsit, in quibus amores suos in *Flammettam* exposuit. In Libro I. citatae *Flammettae* haec de *Xandra* nostra, & *Flammetta* cecinit:

Roma licet iacet pulcras habuisse puellas,
Quarum nunc tantum nomen inane manet.
Cynthia, vel *Nemesis* Romanae gloria gentis,
Xandrae cesserunt illa, vel illa tamen;
At nunc quae nostro celebrata est carmine virgo
Flammetta, Etruscae gloria gentis erit.

De *Politiani* vero, & *Petri Criniti* amoribus nihil proferam, cum in *Politiani* vita a *Frederico Ottone Menckenio* conscripta, quoad primum, quoad alterum verò in eius elogio a *Paullo Iovio* composito fuscè pertractata, invenire possis. De *Pici Mirandulani* amoribus vide
Lib.

Lib. I. Epistol. *Angeli Politiani* Epist. II. & seq.
 Quare nihil mirandum nobis erit, si & *Christophorus* noster annos iuveniles in amoribus
Alexandrae cuiusdam, quum id ea aetate in-
 moribus esset, plurimum insumserit.

(2) Ex Lib. I. *Xandrae* :

Quo tempore amore oppressus sit.

Nunc age sub tacitae dum nigra silentia noctis
 Fundere iam lacrimas, vel sine teste, licet?
 Huc *Erato* duros dum nos solamur amores,
 Huc adsis, nam Tu nomen amoris habes,
 Hic libet heu primae tempus meminisse inventae,
 Cum vacuum tanti pectus amoris erat!
 Nec dum turbabant moestum suspiria pectus,
 Ore nec a tristi falsa fluebat aqua.
 Heu quis tunc fueram, quis nunc, an vertere men-
 Ius tibi, proh tantum, saeve Cupido, datur. [tes
 Tu mea servitio pressisti colla nefando,
 Ut primum Dominae vidimus ora meae.
 Nam neque mortalis facies, nec lumen in illa,
 Quale sub humana fronte micare vides,
 Quod si, pace licet Superi, mihi dicere vestra,
 Visa est caelestes voce praecire Deas.
 Quin & tempus erat, quo iam sub vere tepenti,
 Pectora nostra solent igne calere novo,
 Aurea Phryxci nam tum per vellera signi
 Maxima lux mundi sol agitabat equos,
 Cum sua nascentes depingunt floribus herbae,
 Prata, novis foliis cum viret omnis humus.
 Cum Veneris placide stimulis excita volucris,
 Demulcet querulis frondea rura sonis,
 Cum desiderio tauri concussa iuvenca,
 Consortem viridis quaerit habere tori;
 Cum-

Cumque ovis irrigua nimium lascivit in herba,
 Atque gregis sequitur sima capella virum!
 Omnia cum rident suavi respersa lepore,
 Et tenet in terris aurea cuncta Venus;
 Tunc tua me prima certissima, *Xandra*, sagitta
 Fixit, & in pectus duxit amoris iter.
 Tunc primum insolites mens nostra experta furo-
 Coepit venturis tristior esse malis. [res,
 Tunc mea libertas miserum me prima refugit,
 Et coepi duro subdere colla iugo.
 Tunc primum sensi, quae insania verset amantes,
 Sub specie mellis quanta venena latent.
 Quid sperare queant, quid sit magis usque timendum,
 Quae levitas miseros nocte, dieque premat.
 Ex illo semper maduerunt lumina nobis
 Tempore, nec gratus venit in ore cibus.
 Fulmine quid rapido figis fera corda Gigantum
 Iuppiter? est maior poena paranda malis.
 Quisquis stelliferum contendit scandere Coelum,
 Tentat & in superos bella movere Deos:
 Hic facibus duri subito inflammetur amoris,
 Et dominae teneat sub iuga colla suae,
 Tunc sciet Aetnaeos onus hunc anteire labores,
 Et cupiet potius *Pelia* saxa pati.

(3) Hoc in suis elegis *Xandrae* fuisse testatur noster, ex quibus hanc proferimus, ut ea quae diximus, eo magis comprobemus!

Ad Barptolemaeum Opiscum Scalum.

Quaeris cur nostros macies contraxerit artus,
 Inque dies crescat pallor in ore mihi.
 Cur placidus miseras relevet non somnus ocellos,
 Cur lacrimae a facie fluminis instar eant.
 Ah

Ah nescis quanta vexent mea pectora flammæ,
 Nec, mi *Scala*, vides quid sit amare malum.
 Quod si te certa Deus hic violare sagitta
 Coeperit, & faculis urere corda novis;
 Tunc Tytii durcs poteris ridere dolores,
 Vulturis & saevi rostra putare iocos,
 Tartareaeque voles potius succumbere sorti,
 Oraque Tartarei terna videre canis,
 Quam semel infano mentem vitare veneno,
 Et sentire quibus ignibus urat Amor.
 In me tela volant, in me sua fulmina taedas
 Concutit, inque dies durius instat Amor.
 Tu tamen infando nondum mea *Xandra* furori
 Succurris, moriar, si mihi lenta venis.
 Quae tibi, quae laus est, quae gloria tanta misellum
 Perdere me, damno stant mihi fata tuo.
 Quis roseam faciem, quis Cygnea colla, manusque,
 Si peream, vel qui lumina nigra canet.

(4) Vid. Commentarium glossam in C. XV.
 Paradisi, quae ita se habet: *Io viddi in Roma
 me' tempi di Eugenio IV. un Vaso di alabastro, nel
 quale la candela risplendeva più che in sottilissima
 lanterna. Quae cum ita sint cum Eugenio A.
 MCCCCXLVI. e vivis excesserit, ante illum
 annum Romam petiisse patet.*

(5) Quod revera Romae vetustatis reliquias
 sedulo perquisierit perspicue patet ex sequenti-
 bus elegis ex *Xandrae* lib. 2. dempromptis.

*Ad Musam, quod Florentiam
 ad Iohannem Antonium pergat.*

CUrre sed extemplo Thuscum visura Leonem,
 Atque Flumentinas, candida Musa, domos.
 Ve-

Verum ubi sublimem turrim, portamque Senensem
 Intraris, recta perge subinde via:
 Et veterem transi pontem, quem mollibus undis
 Subfluit, & placidis irrigat Arnus aquis,
 Ex hinc sericias inter veterem tabernas,
 Et Mercatorum compita pulcra fori.
 Neve malum post haec callem transire timebis,
 Namque habet hic falsi nomina vana metus.
 Neve iter inflectes, quamvis sint propter eundem
 Lustra Lupae, fugit hanc nulla matrona viam.
 Hinc trivium a paleis dictum, & Laurentia velox
 Tempia petes opibus nobilitata novis.
 Non tamen hic vatis moles miranda columnis,
 Inque dies surgens te remoretur opus:
 Nec latus in dextrum dum magna palatia magni
 Suspecta *Cosmi*, pes tibi lentus eat.
 Sed breve quod spatium superest, descisce camino,
 Sic demum in Gallam Musa ferere viam;
 Dulcis ubi aediculas carique subibis amici,
 In cuius primum fessa quiesce sinu;
 Ex hinc quam multam memori refer ore salutem
Antoniumque meum longa valere iube.
 At te quid faciam si forte rogatit amicus,
 Dicito me veterum discere reliquias.
 Quas oculis si quis potuit conspiciere siccis,
 Hunc hominis *pectus* non habuisse putem.

De Roma fere diruta.

ET rebus cunctis instant sua fata creatis,
 Et, quod Roma doces, omnia tempus edit.
 Roma doces, olim tectis miranda superbis;
 At nunc sub tanta diruta mole iaces.
 Heu quid tam magno praeter sua nomina circo
 Restat, ubi Exquillas sola capella colit.
Haec

Haec sua Tarpeium servarunt numina montem ;
 Haec Capitolas Iuppiter ipse domos .
 Quid Mario , Caesar , deiecta tropaea reponis ,
 Siquid Sylla fuit , haec tibi tempus edit .
 Alta quid ad Coelum Tite surrigis amphitheatra ,
 Ista olim in calcem marmora pulcra ruunt .
 Nauta Palatini Phoebi cantaverat aedes ,
 Dic tua , dic Phoebe , dic ubi templa manent ?
 Heu puduit statuas *Scopae* spectare refractas .
 Haec caput , ista pedes , perdidit illa manus ,
 Nec te Praxitelis potuit defendere nomen ,
 Quominus ah putris thorma regaris humo .
 Hanc ne Phidiaca vivos ostendere vultus
 Arte iuvat , doctus Mentor ubique perit :
 Quin etiam Augusto stygias remeare paludes ,
 Si licet , & vita rursus in orbe frui ;
 Inquirens totam quamvis percurrerit urbem ,
 Nulla videre sui iam monumenta queat .

(6) De Bello Aragonensi verba facere supervacaneum est , cum plenae sint Florentinorum auctorum Historiae : vid. inter reliquias *Sespionem Ammiratum* sub A. MCCCCLII. Quapropter *Christophori* Elegiam tantum proferam hac occasione conscriptam MS. in libris *Xandrae* :

OCTavum nitidis implet iam cornibus orbem ,
 Errans purpureis aurea Luna rotis ;
 Ex quo mordaci praefixus corda dolore ,
 Vix cecini de te carmina , *Xandra* , decetti ,
 Sed Musae testes , & magni mater Amoris ,
 Et qui me miserum tam male vexat Amor ,
 Nulla tui nostram coepisse oblivis mentem ;
 Ultima , si fallo , lux erat ista mihi .
 Si

Si mea mens tristi belli concussa tumultu,
 Qui caneret dulcis praelia laeta Deae,
 An ego deliciis, penitusque addictus amori,
 Mandabo imbelli carmina blanda lyrae?
 Solus & a curis, communi in peste solutus,
 Longa teram molli tempora desidia.
 Interea nostris praeda ditatus ab agris,
 Et pecus, & dominos Appulus hostis ager.
 Magna Flumentinae Mavors primordia gentis,
 Cur fuit heu nostri tam tibi cura levis?
 An tibi Tyrrheni sordent sic fata Leonis,
 Ut nostram subito, dive, perisse velis;
 Moenia tu Mavors Fesulis sub montibus olim,
 Numine iussisti surgere moecha, tuo;
 Et dixti ominibus, proh quam Florentia magnis
 Crescit, erit Thuscis urbibus ista caput.
 Nunc nostra infandum longa obsidione tenentur
 Oppida, maiorum quae posuere manus.
 Quid faciet Patriae spes, & tutela Senatus,
 Quive decem curant bella gerenda viri.
 Stat Gallicanis exercitus alter in oris,
 Multaque de nostro pascitur aere cohors;
 Nec facile est castris sumtus praebere duobus.
 Nec contemnendus hostis utrumque premit.
 Nunc ruit Aragonum disrupto foedere princeps,
 Nec satis est terra, ni paret arma mari.
 Hinc Venetae innumero complentur milite turmae,
 Atque urbes socias Braccius arget eques;
 Sed vos Sillanidae siquid virtutis avorum
 Restat adhuc animo, pectoribusque sedet,
 Ne gerere inceptum conducto milite bellum,
 Exempla a priscis iam repstantur avis.
 Studendum propriis manibus, patriaeque vetustis
 Legibus insultet per sua castra Leo.
 Sit-

Sitque ea vis animo, qua quondam saeva minantem,
 Impulit audacem vertere terga Lupam.
 Si valuit quondam Reginas sistere turmas,
 Hic populus, Patrio signa movente Duce;
 Si Campaldinae testantur funera pugnae,
 Sanguine qua rubris fluxerat Arnus aquis;
 Si Volaterrani nostro sub Marte domantur,
 Nec iuvat excelsis moenia habere locis,
 Cur Nolana cohors, Calabri vel Principis alae,
 Sic poterunt Fesulas nunc superare manus.
 Nondum adeo amisit vires Florentia priscas,
 Vt sit Campanis praeda futura viris.

(7) Anno aetatis suae XIX. carmina haec
 amatoria scripsisse comperio ex Lib. I. *Xandras*
 in Epigrammate ad Librum, ubi ait:

Ternis addideram lustris vix quatuor annos,
 Nec bene dum noram quid sit amare malum.

Et inferius:

Praesertim ignoscet nimium iuvenilibus annis,
 Semper enim haec aetas digna favore venit.
 Vertere Gorgoneae nam cur me lumina *Xandras*,
 Insilicem primum sic potuere novam.

Quin etiam id testatur ipsemet in Commentario
 ad *Dantis* Cantum X. *Inferni*, ubi de *Farinata*
Uberto agens haec subdit: „E tra molte altre
 „ cose fu consigliato, che l'ultima exterminio
 „ de' Guelfi era disfare Firenze primo capo di
 „ quella parte, e ridurre la Città a borghi,
 „ acciocchè e Guelfi già mandati in esilio per-
 „ desino ogni speranza di ritornare. Al qual
 „ consiglio *Messer Farinata* solo si oppose, come
 „ si

„ si dimostra nella historia di *Lionardo Arctino*
 „ in una concione , la quale fece *Farinata* nella
 „ Empolese congregatione ; onde io nelle Ele-
 „ gie intitolate *Xandra* scripte in mia adole-
 „ scentia , scripsi di lui tale Epigramma :

Guelfa meo , fateor , superavimus agmina quaestu ,
 Sanguine cum rubris Arbia fluxit aquis ;
 Sed tamen ut ipsas teneas Florentia sedes ;
 Sola *Farinatae* mens tibi magna dedit .

Id insuper eo magis confirmatur sequenti Ele-
 gia . Lib. III. *Xandrae* in fine :

L Vsumus ardentes teneris haec *Guido* sub annis ,
 Vt canerem nostrae lumina sancta Deae ,
 Vt canerem *Xandram* , cuius tantum uror ab igne ,
 Quantum Sicanis non furit Aethna iugis .
 Interdum nostri sic Moccenatis honores
 Strinximus & gracili , qui canit alta , pede .
 At mea si *Petro* commendent carmina Divae ,
 Quae iugâ Permessi Fluminis alta tenent :
 Prima haec *Pierides Medici* si grata reponant ,
 Vt sibi non penitus displicuisse putem .
 Auspicio tanto lactus , maiore per altum
 Aethera conabor carmine ferre virum .
 Namque dabit magnas tanta haec fiducia vires ,
 Vt referam grandi grandia verba Lyra .
 Inter & Heroas Saturni tempore natos ,
 Tentabo nomen inseruisse suum ,
 Nam *Syllae* adspicient hoc consultore *Quirites* ,
 Aurea *Diſtaci* faecula redire senis .
Icario adspicient geminas sub sidere Lances
 Erigonen iusto pondere ferre pares .

(8) Suorum carminum collectionem post annum XIX. ab eodem factam esse crediderim - cum multa sint, quae cum eo anno minime consentiant. Omnium Elegiarum Elenchum in medium profero.

Xandrae Liber Primus.

Ad Librum.

Quo tempore amore oppressus sit.

Ad Barptolemaeum Opiscum Scalam.

Ad Xandram.

Ad Xandram.

Senis Senarii ad imitationem Petrarcae.

De Alphonso claudio amatore.

De Theologo concionatore luxurioso.

Ad Lupum.

Ad Bernardum.

Ad Albam.

Ad Leonem Baptistam Albertum.

Quaerit qua perturbatione sit affectus.

Ad Theophasmam Francisci Castilisonensis amitam.

Ad se ipsum.

Ad se ipsum.

Epitaphium in Leonardum Arretinum.

Ad Xandram.

Ad Philippum de Amica.

Ad Lucinam pre partu Xandrae.

Laudes Dianae.

Ad Barptolemaeum Scalam.

Ad Barptolemaeum Scalam de suis Maioribus.

De Xandra.

Ad Ginevram.

De reditu Xandrae.

Ad Xandram.

I

Ad

Ad Ioannem Antonium .

Ad Ginevram .

Ad Anastasium .

Ad Librum .

Lib. II.

Xandra Lib. II.

Ad Petrum Medicem .

Contra Avaros .

Ad Xandram .

Ad Xandram .

Ad Petrum Medicem de suis, & Moecenatis laudibus .

Ad Xandram .

Descriptio Montis Asinarii ad Laurentium Crescium .

Conqueritur de Amore .

Ad Musam .

De Insomnio .

Helisabeth moriens ad Bernardam fratrem .

De Bindo Lusto .

De eodem .

Epitaphium Philippi Architecti .

Aliud pro Eodem .

Ad Franciam .

Ad Xandram .

Ad Bindum .

Ad Franciam .

Ad Leandram .

Epitaphium Pauli in ipso concubitu defuncti .

Al Verbem Florentinam .

Al Bindum .

Al Xandram .

Ad Xandram .

Quod Roma Xandram admiretur .

Ad

Ad Ioannem Antonium de Carminibus Burchi.
Ad Musam quod Florentiam ad Io. Ant. pergat.
De Roma fere diruta.

Lib. III.

Ad Petrum Medicem Mecenatē suum.
Ad Petrum Medicem Mecenatē suum.
Ad Antonium Canisianum de primordiis Urbis.
Eulogium in fratrem suum.
Elegia in Bello Aragonensi.
Ad Paullum ne timeat Bellum Aragonensem.
Eulogium in Carolum Arretinum.
Epitaphium Dantis Poetae.
Aliud.
Epitaphium Francisci Petrarcae Poetae.
Aliud.
De Sibylla.
De Farinata Vberto.
Tamiris Scytharum Regina.
Ad Io. Salvestium de Laudibus Magni Cosmi.
Ad Iacobum Azzarolum de Laudibus Magni Cosmi,
& Domus Azzarolae.
Ad Petrum Medicem de Laudibus Poggii.
Eulogium in Cosmum puerum Medicem.
Ad Guidonem Guiduccium.

Plurimi huius Landini operis MS. Codices exstant
 in Bibliothecis Florentinis, ac prae reliquis in
 Laurentiana, Riccardiana, & Stroziana.

§. XIV.

FLorentiam reversus A. MCCCC-
 XLVI. coepit doctorum virorum
 laudes promereri, & magnae doctrinae
 scriptis apud omnes celebrari; nam
 ita favente Apolline carmina, quorum
 supra meminimus, cecinit, ut com-
 muni suffragio Poeta excellentissimus
 diceretur (*). Egregiam hanc, ac vivi-
 dam animi sui indolem progrediente
 aetate, magis atque magis confirmavit
 pertinax *Landini* industria in pervolven-
 dis Graecorum, Latinorumque Philo-
 sophorum scriptis, quorum ut occur-
 rentes in legendo difficultates facile
 fortiterque superaret, praeter assiduam
 in eorum pervolutione diligentiam ac
 studium, *Caroli* etiam *Marsuppini* (*),
 ac *Pauli* Mathematici (†) praesertim ope
 plurimum utebatur. Atque ut eo ma-
 gis intima doctrinarum sensa perciperet,
 assidua se disceptatione solebat
 exer-

exercere. Hinc fuit, ut plures, pulcherrimasque de pluribus rebus disputationes institueret, ex quibus principem quidem locum obtinet ea, quam de Anima cum memoratis sapientissimis viris in iuventute sua habuit (4). Nam cum eorum sacrorum die, quae apud Christianos omnium maxima, Iudaeo nomine Pascha adpellatur, domum ad *Carolus Arretinum* salutandi solum gratia post meridiem accessisset (5), eumque ociosum, quod raro propter eius publicas occupationes evenire solebat, offendisset; & una cum *Paullo* Medico, Philosophoque nobilissimo disputantem conspicatus esset, statim huiusmodi occasione a fortuna sibi oblata admonitus, consilium aliquam cum viris illis doctissimis disputationem instituenti cepit, Animae igitur originem sedulo perquirens veterum Philosophorum sententias in compendium redegit; *Epicureamque* refellere adgressus; animam minime corpoream esse in pro-

I 2

pa-

patulo collocavit. *Platonis* vero vestigiis insistens, cur primum anima sit, inde quid illa sit, num ante, an post, creatum corpus exstiterit; num in uno homine plures animae, vegetans scilicet, sensibilis, motrix, ac rationalis insitae sint, investigavit acute. Adlata vero animae definitione, cur substantia, & non accidens, cur incorporea, & non corporea, a summo rerum opifice edita sit, doctissimis argumentationibus probavit (6). In altera vero disputationis parte de vi vegetante agit, qua nempe ratione corpus nutriet, membraque protendat, ex quo semine plures procreet (7). In tertia denique de intellectu patiente, & agente differens, quid inter superiorem, inferioremque rationem interfit, acutissime demonstravit; & *Averrois*, aliorumque sententias refellens, tot exstare animas, quot homines declaravit. Denique quamplures de animae immortali beatitudine demonstrationes profert. Opus profecto omnium
pig-

pigmentorum flore , atque colore distinctum : ita lectissimis verbis festive , atque venuste ; ita sententiis copiose , & ornate dissertat , nihil ut eius oratione , cum uberius , tum vero suavius , modulatiusve esse possit . Illud vero *Herculæ Borso* Vrbinatum Principi (8) consecravit , & tanta adprobatione , tantoque omnium plausu exceptum esse coniicimus , ut omnes illud cupidissime lectitarint , atque didicerint ; & magnum illud eloquentiae lumen *Barptolemaeus Fontius* (9) ea tempestate illius excerpta in proprium usum selegerit , quae autographa Florentiae in Bibliotheca *Riccardiana* adservantur .

(1) Omnes propemodum illius aetatis literati homines , veluti *Marsilius Ficinus* in Prolegomenis ad Convivium *Platonis* , *Barptolemaeus Fontius* in Orationibus , *Ioannes Carolus* , & *Franciscus Berlingberius* , alter in Dedicatione *Vitarum Virorum illustrium Ordinis Praedicatorum Landino* inscripta , alter in Opere suo Geographico , ubi de Florentia agit ; *Vgolinus Verinus* non modo in Libro *De Illustratione Urbis Florentiae* , verum etiam in Elegia quadam , quam

inferius proferemus , cui titulus : *Ad Christophorum Landinum Rhetorem , ac Poetam Florentiae insignem , Poetam clarissimum , ac celeberrimum unanimes vocitant .*

(2) De *Carolo Marsuppino* verba fecimus pag. 80.

(3) *Paulus* Physicus, & Mathematicus praestantissimus , nuncupatur a *Landino* in Dialogis de Anima . Saeculo XV. floruit , summaque apud omnes in existimatione fuit . Hunc *Mannius* in Illustratione *Boccaccii* Fabularum cum altero *Paullo* Geometra confundit , cuius Sepulcrum exstat in Ecclesia SS. *Trinitatis* . Ipse quoque erravi dum *Iulii Nigri* in *Hist. Script. Florent.* vestigiis insistere volui , adfirmans pag. xxxvi. meae *Historiae Americi Vespucii* , eundem esse , ac *Paulum* Geometram . Etenim Elegiacon hoc carmen , quod modo referam , aliaque , quae a *Landino* met nostro in Dialogis de Anima , & fusc in suis operibus traduntur , alium esse ostendunt . Prior enim saeculo XIV. & alter XV. floruit . In suis Commentariis ad *Virgilii* Georgicon Lib. I. de Thyle multa tradens *Paulum* Physicum ita memorat : „ Nostro tamen tempore cum „ Florentiae homines videris , qui circa initia „ Tanais habitent , omnia de illa regione vera „ novis . Ego autem interfui cum illos *Paulus* „ Physicus diligenter quaeque interrogaret . „ Altero loco Lib. I. *Aeneid.* vers. Sic placidus : „ *Vener. Iustis. labentibus aetas* ; fortasse de altero *Paullo* agit , ubi de anno Lunari disceptat : „ Tamen *Andalo* , & *Paulus* Florentinus eum „ ex triginta & sex millibus annorum constare „ dixerunt . „ In Libris *Xandrae* habetur sequens Elegia :

Ad

Ad Paullum ne timeat Bellum Aragonense.

E Tſi praeclari ſint haec pia mūnera civis,
 Vt ſibi ſit patriae maxima cura ſuae.
 Vt varios caſus ſemper, varioſque reflexus,
 Fortunae, & varias cogitet uſque vices:
 Non tamen adverſis te adeo diffidere rebus,
Paulle, velim, ut turpi ſic quatiare metu.
 Provida namque decet ſidentem cautio civem,
 Sed timor à forti ſit procul uſque viro.
 Sit ſatis, humanae quod poſſint cernere mentes,
 Conſulere, & culpa non maculare caput.
 Cetera linque Deis; nam Di mortalia curant:
 Di Florentinis ſaepe tuliſtis opem.
 Saepeque maiores urbs haec experta tumultus;
 Saepeque maiori venit ab hoſte merus.
 Quis turmas equitum neſcit, peditumque cohortes,
 Caëſaris Henrici, Theutonicaſque minas?
 Hic opibus, magnique Auguſti nomine fretus,
 Sperarat Feſulam perdere poſſe domum.
 Quin etiam ad *Salvi* poſuit praetoria templum,
 Et tetigit caſtris moenia noſtra ſuis.
 Mox tamen effugiens multa virtute ruentes
 Non tulit Etruscoſ in ſua terga viros:
 Nam quid Topori cladem, medioque repertas
 Monte acies, ſocium vinclaque rupta canam?
 Vrbi nempe mihi noſtrae hoc dare fata videntur,
 Poſſit ut adverſis ſpe meliore frui.
 Teſtis tu nobis dum, *Puccino*, *Mugelli*
 Per iuga terribilis Gallica ſigna rapis.
 Quando alias meliore duce, & melioribus armis,
 Bebriacus Lydum terruit imperium.
 Quin Florentinus comitem ſe fecerat exſul,
 Creſceret ut noſtra ſeditione malum.
 Ergo

Ergo hominum, atque bouum vastantur culta labore,
 Et ferro, & flammis plurima testâ cadunt.
 Heu memini, insolito trepidant dum Marte, co-
 Vicinas urbi deferuisse domos. [lonos
 Hostibus adversis & *Fullonaria* celsit,
 Quam remover nostra quintus ab urbe lapis.
 At vos aeterni mortali e semine divi,
 Syllanum quibus est maxima cura genus,
 Insubris exuvias vos, atque inversa Philippi
 Iussistis vestro pendere signa tolo.
 Tu tibi Romulidae spoliū affectare Leonis,
Piccinine, tuis viribus ausus eras.
 At secus evenit, Liguremque *Anglaria* vallis
 Tyrrhenis vidit cedere militibus.
 Sic *Pratense* solum, sic pingua culta *Bisenti*,
 Et quae parvus aquis irrigat *Vmbro* suis.
 Nam quis *Pisanas* magno in certamine vires,
 Aut quis *Parrhasiae* nesciat urbis opes?
 Omnibus imperiū certatum viribus hic est,
 Cum populus nollet Arcas habere pares.
 Di reprimunt fastus, & nulla superbia longa est,
 Quique pares refugit, cogitur esse minor.
 Ergo focos, arasque Deum, sacra, atque profana,
 Quamvis ille ferox sub iuga nostra dedit.
 Denique si solers Annales voluere priscos,
 Et studeas populi noscere facta tui;
 Per quos ah casus, per quanta pericula cernes,
 Ex humili hunc summum iam tetigisse gradum:
 Nam qui olim armati bello impendente timebant
Emperi promptas in sua damna manus;
 Tyrrhenas inter tamen admirabilis urbes
 Exstat, & Etruscis quis neget esse caput?
 Rebus & infractis vidit te turpe latentem,
 Turpeque mutata carpere veste fugam.
 Ergo

Ergo amissa tuo redierunt oppida bello ;
 Non tamen est nobis haec rediisse satis .
 Namque *Casentinas* quicquid possederat olim
 Regulus , antiquae Stirps generosa domus ,
 Omne Fluentino nova praeda adiungitur agro ,
 Sic , o sic quisquis foedera rumpit , eat .
 Sic quondam *Catilina* tuae *Pistoria* cladis
 Urbs memor in nostras ire coacta manus .
 Et credemus adhuc , tanta ad fastigia vectum
 Venisse , ut Calabro sit nova praeda duci ?
 Quin ultro iniusti contudent saeva tyranni
 Arma : pias causas numina sancta foveant .
 Ergo agite , & primis felicia castra movete
 Ominibus , vates omnia fausta canunt ,
 Et mihi Pierides iam prospera signa puellae
 Ostendunt , certa non caritura fide .
 Jamque dies aderit cum Florentine , fugatis
 Hostibus , exsolves maxima vota Deis .
 Tunc ego captivos longa procedere pompa ,
 Aspiciam & victos post sua terga duces ;
 Victoresque sequi nostros ; tum maxima sanctis
 Ignibus , & thure templa calere novo .
 Spectatorque aderit populus : plausuque frequenti
 Turba salutantum carmina festa canet .
 Hunc ego , *Paulle* , diem , quamquam mihi vita iu-
 Natali potero praeposuisse meo . [cunda est ,
 Namque hinc Saturni consurgent aurea prisci
 Saecula , florentis ocia pacis agent .
 Mos etenim Fesulo semper fuit iste Leoni ,
 Victor ut in victis mitior usque foret .
 Mos fuit adversos pro libertate tyranno ,
 Comprimere , ac victis mollia iura dare ;
 Nam bellum semper nos hac ratione movemus ,
 Ut , pacem praeter , nil voluisse putes .

(4) In adolescentia sua Dialogos hosce elucubrasse, patet ex responso quodam *Caroli Marfupini*, cui, cum de anima dubium quoddam movisset, ita respondit: *Carolus: Maeste Puer, nam etsi doctrina tibi abunde non adsit, non tamen qui haec dubites ingenio cares.* Huius Operis unum tantum exemplar autographum in Bibliotheca *Riccardiana* valde lituratum, & mancum inveni. Hinc ex eius raritate *Pocciantes*, & *Niger* de eo ne verbum quidem fecerunt. Opus hoc suum pluribus in locis memorat *Christophorus*, ac prae reliquis in Cap. X. *Inf. Ma io nel primo de' tre libri, che in lingua Latina scrissi dell' anima . . . ; nò' allegai mei libri, perchè sia sì arrogante, che io mi preponga alli altri, ma perchè in quelli sono raccolte molte cose, che non si trovano altrove insieme, perchè congiunsi la Platonica con l' Aristotelica, e Stoica disciplina, e quelle ò sottomesse alla Cristiana verità.*

(5) Id ex sequentibus laudati Operis verbis, quibus opus auspicatur *Christophorus*, patet:
 „ *Carolus: cur hic, tu Landine, & unde hac*
 „ *praesertim hora, & hac die, in quo donec*
 „ *vespertinis sacris tempus adveniet domi potius*
 „ *delitescere, & velato, ut est apud Maronem,*
 „ *capite, in assidua cum ceterarum divinarum*
 „ *rerum, tum animi nostri, speculatione versari*
 „ *oportet, ne post iam sumtum agnum, ho-*
 „ *stilis facies omnia conturbet.* *Landinus: Ad*
 „ *te, o Carole, conscius enim mihi, & meae*
 „ *imbecillitatis haud ignarus volui, ut vitis*
 „ *ulmis adiungi solet, ne cum suis se viribus*
 „ *substantare negant humi prostrata inutilis ad*
 „ *fructum ferendum reddatur; ita & ego tibi*
 „ *haerere, ne forte dum ad altiora, quam vires*
 „ *no-*

„ nostrae sufficere possint, me erigere conor, Iu-
 „ nonis falsa imagine delusus, non Deae, sed
 „ nubibus admiscear, unde post multos frustra
 „ susceptos labores, pro hominibus Centauri
 „ sint procreandi: nam ut tibi iam vera fa-
 „ tear, cum nondum mihi nota viarum regia,
 „ sic libentissime ducentem sequor. Quamobrem
 „ cum paullo ante hi, quos cernis mecum, ado-
 „ lescentes ad me domum venissent, poscerent-
 „ que tale aliquid, quale nunc ad te postula-
 „ tum accessimus; recordarerque ego, quod olim
 „ cupienti quidem, sed ab homine occupatissi-
 „ mo petere minime audenti; mihi pollicitus
 „ fueras, placuit omnibus nobis ita tecum age-
 „ re, ut hoc diutius te debere non posse in-
 „ telligeres. Nunc vero cum *Paullum* physicum,
 „ mathematicumque nobilissimum apud te vi-
 „ deam, eo audentius aggrediar, quoniam il-
 „ lum a nobis pugnaturum confido. Itaque si
 „ neque precibus flecti, neque illa praetoria
 „ formula, qua pacta servare iubemur, convinci
 „ poteris, habeo hic in subsidiis tanti viri au-
 „ thoritatem, qua tu, tamquam Aristaei vincu-
 „ lis, novus Proteus comprehensus, nobis
 „ alioquin morem geres. Age igitur, benevo-
 „ lente Deo, explica primum quid anima sit,
 „ undeque illi origo existat, deinde quo pacto
 „ in corpore constituta suas vires exerceat.
 „ Postremo sit ne post obitum hominis incolumis
 „ duratura. „

(6) In fine primae partis leguntur haec
 verba: „ Expressi nō fallor originem animorum
 „ nostrorum, divinam illam quidam, atque im-
 „ mortalem, & quae non modo auctorum prae-
 „ stantia, & religionis nostrae maiestate, sit
 „ reli-

„ reliquis omnibus longe anteponenda ; sed quae
 „ tot tamque variis argumentationibus corro-
 „ boretur , ut sine ulla sit dubitatione adpro-
 „ banda . Quapropter cum & vos iam vesper-
 „ tinis sacris adesse , ex diei solemnitate opor-
 „ teat , & me valetudini meae consulere neces-
 „ sitas postulet , sit tandem hodiernae disputa-
 „ tioni modus . Quae vero reliqua , sunt autem
 „ & plurima , & huiuscemodi ut iis ignoratis
 „ tanta ad beatam vitam nobis via intercluda-
 „ tur , in sequentes dies transferantur . „

(7) Excerpta ex Praefatione secundae par-
 tis ad *Herculem Borsum* , ubi expositis de anima
 variis difficultatibus sic illum adloquitur :
 „ Quem quidem librum quum ad te , illustrissime
 „ *Hercules* , deferendum curem , vereor , ne apud
 „ eos , qui consilium nostrum minimo norunt ,
 „ aut stultitiae , aut temeritatis crimen subitu-
 „ rus sim , veluti is , qui , vel iudicii tui acu-
 „ men , & eorum , quos tecum habes , summam
 „ exactissimamque doctrinam parum praevide-
 „ rim ; vel si praeviderim , nimis tamen confi-
 „ denter nostra haec apud eos iactem , quorum
 „ acerrimum iudicium , & doctissimum reformi-
 „ dent : quis enim nesciat quotidie in crebris di-
 „ sputationibus , de maximis , difficillimisque
 „ rebus ita versari , ut nullus paullo gravior
 „ in Philosophia locus , qui tibi incognitus sit ,
 „ relinquatur . Nam quid ego nunc viros lite-
 „ ratissimos referam , quos universa Italia ,
 „ multis ante praemiis honestatos novit , quos
 „ omnes quum longum sit referre , quos tamen
 „ de multis silentio praeterire nullo pacto pos-
 „ sum . Auditur enim quotidie *Horatius Girondus* ,
 „ qui vir , o immortalis Deus ! quam multa ,
 „ „ quam

„ quam varia doctrina insignis , quam acutus in
 „ investigando , quanto consilio in iudicando ,
 „ quanta vehementia in disputando . *Hierony-*
 „ *mo* vero *Castello* quid eruditius , quid elima-
 „ tius excogitari potest , qui a teneris annis
 „ cum naturae beneficio suffultus , tum multo
 „ magis ardentissimo quodam studio erectus ,
 „ omnium Philosophorum familias , omnium
 „ Rhetorum scholas sectatus , & recte , scien-
 „ ter , & ornate , dicendi simul exactissimam
 „ rationem adsecutus est ; effecit enim quod
 „ iamdiu nulli , nostra vero aetate paucis omni-
 „ no contigit ; nam quae prisca Scriptores con-
 „ iunctim tradiderunt , deinceps vero , sive rei
 „ difficultate , sive hominum negligentia , seor-
 „ sum tractata sunt , ut & quod in philoso-
 „ phia , & qui in arte dicendi exercerentur ;
 „ ita quisque suo studio delectatus sit , ut alte-
 „ rum ne attigerit quidem ; ea ipsa complectens ,
 „ & ea omnia docte , sapienterque tenet , & ea-
 „ dem illa copiose , & ornate proferre , vel eo
 „ maxime valet , quod Graecis , Latinisque
 „ literis eruditissimus sit . Non fuit igitur no-
 „ strum consilium hos viros huiusmodi dicendi
 „ genere laceessere , verum cum nostra , qualia-
 „ cumque ipsa sint , Siculis , & Tarentinis , ut
 „ est apud Lucilium , idest minus doctis homi-
 „ nibus scriberentur , tamen a Persio quoque
 „ legi , & quidem antea summopere cupivimus :
 „ nam si labore , industriaque nostra aliis pro-
 „ desse pro viribus nitimur , videmus hoc ab
 „ iis , qui doctiores , & humaniores sunt , quodam
 „ iure repetere posse ; ut si dum labentes sub-
 „ stinere tento , ipse corruam , vicissim accu-
 „ rant , manumque porrigentes me diutius ia-
 „ „ cere

„ cere non patiantur. Ego enim ipse sum, qui
 „ cum & probum simul, & non incautum omni-
 „ no virum me praestare cupiam, alterum me
 „ assecuturum existimem, si quicquam in nobis
 „ ingenii, doctrinaeque est, id liberalissime in
 „ commune adferam; alterum autem, si quae
 „ non recte teneo, ea potius addiscere, quam tur-
 „ piter ignorare velim: non enim alios supera-
 „ re, sed verum invenire contendimus. Ad rem
 „ revertamur. Cum enim postridie eius diei,
 „ in quo superioris libri est a *Carolo* habita di-
 „ sputatio, domum ad illum vix bene exacto
 „ meridie redissemus, huiusmodi a nobis exor-
 „ dium susceptum esse memini.

(8) Lectori meo gratum facere arbitror, si
Landini Epistolam Dedicatorem, in qua *Borsii*
 mirae virtutes effulgent, proferam. Ea vero
 praemittitur Dialogus de Anima, quae initio
 mutila est, & ita habet: „ iubebant iura-
 „ omnia Te Parenti tuo tamquam legitimum
 „ heredem succedere; successit tamen *Leonellus*
 „ princeps quamplurimis literis, multisque vir-
 „ tutibus illustris: quo quidem tempore cum
 „ multi e gentilibus tuis, multi ex paternis
 „ amicis, te ad iustissimam indignationem exci-
 „ tare tentarent, nosse autem tu, & civili
 „ iure, & Pontificio decreto rem ad te perti-
 „ nere, neque ad repetendum animus deesset,
 „ neque fautores; tu tamen, o admirandam pie-
 „ tatem, & rem paene sine exemplo! tu inquam
 „ exsul potius, & paterna hereditate privatus,
 „ ex alienis opibus pendere potius voluisti,
 „ quam domum tuam vel minima sanguine con-
 „ spersam contueri. Decessit *Leonellus*, successit
 „ *Borsius*. Quis tunc credidit te hoc diutius
 „ tole-

„ toleraturum , ac non potius vi , atque armis ,
 „ quando iure ille nollet , quod ereptum fuerat ,
 „ vendicaturum ? quod quidem etſi a nullo in-
 „ vitatus feciſſes , aequi , atque iniqui factum .
 „ adprobaſſent ; tu vero contra . Nihil enim
 „ de tua innata manſuetudine imminuens , eum ,
 „ qui fraterna iura minus obſervarat , non ſo-
 „ lum , ut fratrem dilexiſti , verum ut paren-
 „ tem coluiſti . Quin , cum aliorum opera nego-
 „ cium tibi faceſſere potuiſſet , eum ab imminenti
 „ iam caede ſubtraxiſti , ut quantumcumque de-
 „ inceps vixerit , tuo ſe beneficio vixiſſe fateri
 „ cogeretur . Praetereo quid nepoti tuo multa
 „ doctrina inſigni , quid reliquis eiſdem factionis
 „ condonaveris ; quid ei , ſi ab armis diſcedere
 „ voluiſſet , pollicitus fueris . Sed quid ego haec
 „ in eos commemorem , qui tibi ſanguine con-
 „ iuncti ſunt , cum patria etiam ignotiſſimi ea
 „ animi magnitudine te fuiſſe omnes norint , ut
 „ nulli , modo errati poeniteret , venia unquam
 „ denegata ſit . Te igitur tot virtutibus , tam
 „ magnis , tam raris , inſignem cum cernerem ,
 „ & maximum Principem iudicavi , & digniſſi-
 „ mum , cui ſermo de anima habitus dedicare-
 „ tur . Sed nos ad ea , quae propoſita ſunt
 „ revertamur : virumque ipſum , quem noſtra
 „ aetas doctrina ac ſapientia excellentiſſimum
 „ vidit , iam audiamus : nam cum primus eo-
 „ rum ſacrorum dies , quae apud Chriſtia-
 „ nos omnium maxima iudaico nomine Pa-
 „ ſcha appellantur , domum ad eum ſalutandi
 „ ſolum gratia poſt meridiem acceſſiſſem ; il-
 „ lumque ocioſum , quod raro propter publi-
 „ cas occupationes evenire ſolebat , offendiſ-
 „ ſem , et una cum *Paullo Medico* , Philoſo-
 K pho-

„ phoque nobilissimo, nescio quid de philoso-
 „ phia disputantem conspicatus essem, statim
 „ huiuscemodi occasione, a fortuna mihi obla-
 „ ta, admonitus consilium immutavi; meque,
 „ veluti ad id, quod iamdiu impetrare ab eo
 „ cupiveram, rogandum venissem, mente, at-
 „ que oratione composui. Ille vero cum nos
 „ familiarissimis verbis, ut solebat, iucunde
 „ recepisset, sedereque iussisset, in hunc fere
 „ modum sermonem instituit.

(9) *Barptolemaeus Fontius* excerpta nobis
 exhibet huius operis, quae MSS. exstant in Bi-
 bliotheca *Riccardiana*. Quin & ipse Landinus
 in Comment. ad *Dantem* C. X. Inf. p. LIX.
 idem opus in compendium redigit, quod alias
 pluribus in locis memorat, & praesertim p.
 3. c. 1. Inf. & p. CCXXXVI. Interp. Horatii.
Fontius iste in Florentino *Atheneo* professor
 eloquentiae fuit sua tempestate clarissimus, uti
 nos prae ceteris docet *Vgolinus Verinus*, non
Michael, ut *Menckenius* in dubium revocat p.
 LXXIII. N. N. in Vit. *Ang. Palisiani* binis hisce
 versibus a *Baelio* adductis in Dict. Critic. Tom.
 II. p. 1193.

*Fontius est Rhetor, pubis moderator Etruscae,
 Iudicio, & nulli morum probitate secundus.*

In Bibliotheca *Riccardiana* Cod. M. IV.
 Chartac. in IV. num. XXV. leguntur ipsius Prae-
 lectiones in Persium; opus suo tempore lima-
 tissimum, de quo legi merentur, quae a
Massa proferuntur, in *Vita*, *origine*, & *patria*
Auli Persii p. XVII.

In eadem Bibliotheca sunt, M. III. Cod. Chart.
 in

in iv. n. vii. Vocabula, & observationes Grammaticae. Etymologiae ex diversis auctoribus, & ex Tortellio praecipue N. iii. Cod. Chart. in iv. num. xxi.

Castigationes in Persium. Orationes. Vita Paulli Diaceti. Donatus. N. i. Cod. Chart. in iv. n. xxxv.

Silva variae lectionis N. ii. Cod. Chart. in iv. num. vi.

Excerpta de rebus naturalibus ex diversis auctoribus N. ii. Cod. Chart. in iv. num. vii.

Adnotationes in Livium, & Iuvenalem, & Annales suorum temporum N. ii. Cod. Chart. in fol. xvi. xxi. xxvii. xxxix. & multa alia in aliis Codicibus.

Laudatur *Fontius* in quodam Epigrammate posito ante Poema *Valerii Flacci* ex editione *Philippi Iuntae* in hunc modum.

*Petri Bargetani in huiusce operis recognitionis
laudem Epigramma.*

Palladis, & magnae quondam Iunonis, alumnos
Ausae per immensum ducere prima salum,
Torpueram multos Argo cariosa per annos,
Contemta heu passim muneris arte mei.
Fontius, & geminae Benedictus gloria linguae,
Verus Apollinea Phoebus uterque lyra;
Adflati pariter divino Palladis igne,
In veterem laceram restituere locum.
Quo Typhis malo & velis reparata secundis
Aeterna vivam laude per ora virum.
Et qui flammifero duce me succedet Olympo,
Castalios relegat, qui periit, sales.
Fontius ut Typhis, specula Benedictus ab alta,
Perpetui fient in tua vota duces.

K 2

Cura

Cura Michelotti de me suscepta parentis
Praestabit docto pectore Tyndaridas .

*Pariter in Dedicatione ad Bernardum Michelottum
Canonicum Flor. Benedicti Philologi.*

Qui liber antea maioribus , & pluribus,
non dico mendis , sed portentis ac monstribus
scatebat, quibus tollendis unus Hercules satis
fuit *Bartholemaeus Fontius* , varia linguarum li-
teratura munitus, atque instructus, cui ingens
gratia habenda est, cum in adolescentia in eo
corrigo plurimum laboraverit : modo enim
saniori per aetatem consilio doctissima inter-
pretatione hunc candidissimum Poetam ab iniu-
ria audacis incitiae vindicavit .

Quibus rebus factum est , ut in deliciis
haberetur a *Matthia Corvino* Vngariae Rege, ac
Bibliothecae Prudensi praeficeretur, ut citatus
Menckenius opere laudato refert p. LXXIV. N. N.

S. XV.

HIs igitur editis iuvenilis ingenii
fructibus, aetatis suae Anno xxxii.
viros ea tempestate doctissimos stupore
defixit , ita ut praecocibus etiam
ingeniis , ac praesertim *Marsilio Ficino*,
ad asperiora quaeque ac difficiliora
strenue libenterque capeffenda facem
prac-

praeferre videretur. Eum itaque, ut libros quatuor Institutionum ad *Platonianam* disciplinam edocendam conficeret, *Landinus* hortatus est, quos ille feliciter absolvit A. MCCCCLVI. (1) Deinde vero progrediente aetate *Ficini* operum propugnator fuit acerrimus, eo quod eadem illius iudicio subiiceret *Ficinus* (2). Erat enim in eo erecta, ac praeclara ingenii vis, & dexteritas, quae multos in admirationem rapuit, & auspicatissima omnia praebebat infecuturae crescentibus annis maximae existimationis, doctrinaeque consummatissimae. Praeterquamquod iuvenum eruditorum aetate aequalium, ac virorum doctrina excellentissimorum, consuetudine utebatur, *Poggii* scilicet Florentini (3), *Iacobi Ammannati* postea Cardinalis *Papiensis* (4) *Barptolemaei Scalae* (5) *Roberti Salviati* (6) *Leonis Baptistae Alberti* (7) *Caroli*, & *Francisci Berlinghieri* (8) *Antonii*, & *Bernardi de Canisianis* (9) *Ioannis Cavalcantis*.

K 3

(1) Haec

(1) Haec probant *Ficini* verba in Epistola ad *Philippum Valorium* A. MCCCCXC. die V. Novembris scripta, quae ita habent: Anno „salutis humanae MCCCCLVI. quo quidem annos aetatis agebam tres atque viginti, tu vero natus es, primitias studiorum meorum auspicatus sum a libris IV. Institutionum ad *Platonicam* disciplinam, ad quas quidem componendas adhortatus est *Christophorus Landinius*, amicissimus mihi, vir doctissimus. Cum autem ipse, & *Cosmus Medicus*, perlegissent, probaverunt quidem, & penes me servarem consuluerunt, quoad Graecis literis erudirer, *Platonicaeque* omnia ex suis fontibus haurirem. Vid. hac de re Io: *Georgium Schelornium* in vita *Ficini* inserta Tom. I. *Amoenit. Literar.* Et profecto *Christophorum* ab adolescentia *Ficinus* noverat: de eo enim ita fidem facit *Ficinus* in Epistola ad *Martinum Vranium*, qua suos discipulos recenset. In adolescentia nostra *Peregrinus Allius*, *Christophorus Landinus* &c. Paulo post: *Horum plurimi, excepto Landino, Baptista Leone, & Benedicto Accolto, lectiones nostras nunquam audierunt. Christophorus vero, in Commentario ad Daemem c. xxxiii. Infer. ubi de Phantasia loquitur, amorem in Mars. Ficinum suum ita declarat. Come verbi grazia è riposto nella mia immaginativa la immagine di Marsilio Ficino, nella quale, benchè lui sia absente, io veggo la sua persona, et di che statura, di che liniamenti, di che colore. Item veggo come va, con che gesti parla, e simili cose.* Ex pagina insuper CXLVII. *Commentarii in Horatium* adparet, quod

quod etiam cum *Ficino*, *Marsilii* patre, maximo amoris vinculo coniunctus erat.

(2) Ante *Platonis* versionem a *Marsilio Ficino* confectam haec leguntur verba „ Ne forte te putes, amice lector, tantum opus editum temere, scito, cum iam composuissem, antequam ederem, me censores huic operi plures adhibuisse; *Demetrium Atheniensem*, non minus philosophia, & eloquio, quam genere, *Atticum*; *Georgium Antonium Vespucium*, *Ioannem Baptistam Boninsegnam*, *Florentinos Viros Latinae linguae, Graecaeque peritissimos*: usum praeterea acerrimo *Angeli Politiani* doctissimi *Viri iudicio*; usum quoque consilio *Christophori Landini*, & *Bartholomaei Scalae*, *Virorum clarissimorum*. „ *MCCCCLXXXIX.* „ In *Apologia*, in qua de *Medicina*, *Astrologia*, *vita mundi*, & de Magis loquitur, qui Christum statim natum salutaverunt, tribus *Petris*, *Nero*, *Guicciardino*, & *Soderino*, missa ex agro *Caregio xv. Sept. MCCCCLXXXIX.* *Proinde ut pluribus causam nostram Patronis agamus addito, Petre mi Nere, Amphionem illum nostrum Christophorum Landinum, oratorem pariter, ac poetam. Ille noster Amphion suavitata mira celeriter lapidea hostium nostrorum corda demolliet. Et rursus in Apologia in librum suum de Sole, & Lumine ad Philippum Valorum, apud Pontificem oratorem: hic nunc alacer, mi Valor, in proelium. Propugnatores enim illos, scio quid loquar, tres saltem invictos habebis; Politianum Herculeum inquam, Phoebeum Pigum, Amphionem Landinum. Hi profecto pro mea vita iam triennium certaverunt, tam feliciter deinceps pro hoc meo quantumcumque est*

splendore pugnabunt. Die xi. Ian. mccccxxxiii.
Referenda est hic Epistola *Marsilii*, quae legitur
in collectione Epist. eiusdem *Ficinii*, & quidem sic.

*Marsilius Ficinus Christophoro Landino bonitate
doctrinaque singulari . S. D.*

„ Aristoteles problemata de natura re-
„ rum introduxit. Ego nunc apud te de na-
„ tura hominum moveo . Dic age: cur homi-
„ nes rationales esse gloriantur? Adflectant,
„ timentque multa, priusquam satis sciant u-
„ trum adpetenda, timendave sint, an con-
„ tra; aeternis & immensis brevissima &
„ minima anteponunt. Cur nec obedire ho-
„ mini volunt, nec sapienti parere? bestiis ta-
„ men vitiisque libentissime serviunt. Quare
„ aliis contendimus dominari, cum nobis ipsi
„ non dominemur. Quare studio dominandi
„ quotidie in servitutem incidimus? & digni-
„ tates consequi conamur magis quam ut di-
„ gnitatibus digni simus. Praeterea, cum vi-
„ deamus bestias non posse recte absque ho-
„ minis custodia regi, quonam pacto arbitra-
„ mur homines ab homine, absque Dei consi-
„ lio & auxilio, posse faciliter gubernari?
„ Quid nam facit novi in tam superflua rerum
„ copia querulos, & egenos? Quid facit,
„ ut multis invidiamus, dum mortalium condi-
„ tio misericordia digna sit, potius quam in-
„ vidia? Cur bonorum tam facile obliviscimur,
„ nunquam vero malorum. Et cum contraria
„ contrariis expellantur, quid mala malis iu-
„ vare tentamus? quid saepe speramus ad glo-
„ riam per infamiam pervenire? Virtutem in
„ alio

„ alio admiramur : nos autem ut admirandi
 „ videamur , nitimur potius , quam ut simus .
 „ Displicet vitium alienum : vix autem cogita-
 „ mus , quo pacto nobis aliisque nequicquam
 „ displiceamus ; claudimus aures veritati ; men-
 „ dacio patefacimus . Quid de illis dicam ;
 „ qui alicuius vel hominis , vel rei amore
 „ capti se ipsos alio habent ; se deserunt , ut
 „ aliquid consequantur ? O dementes , o miseri
 „ cum aliena per aliud , quam per vos ipsos ,
 „ apprehendere nequeatis ! Quid bona procul
 „ quaeritis peregrini , cum prope sint , imo
 „ intra vos sint ? Admirari & hoc , Landine ,
 „ saepe soleo qua ratione mortem unam dum-
 „ taxat timeamus , eam videlicet , quae finis
 „ est moriendi , quotidianas vero mortes nequa-
 „ quam ? Nempe quolibet momento corporis
 „ temperatio variatur , & vita praeterita de-
 „ finit . Denique , ut mihi videtur , quam-
 „ falso virtutes , vitia vero revera exerce-
 „ mus , idcirco , quantum in nobis est , falso
 „ felices , revera miseri , evademus . Haec risit
 „ Democritus , haec deploravit Heraclitus . Cu-
 „ rare Socrates ; curare potest Deus . O quam
 „ miserum animal homo est , nisi alioquin-
 „ evolet super hominem , commendet videlicet
 „ se ipsum Deo , Deum amet propter Deum ,
 „ & cetera propter ipsum . Haec unica pro-
 „ blematum illorum solutio est , requiesque ma-
 „ lorum . Vale .

(3) De Poggio vide ea , quae diximus .
 pag. 89.

(4) *Iacobus Ammannati* , Cardinalis Papiensis
 dictus , Patria Lucensis , Florentiae summa-
 in paupertate paedagogus vixit , nostrum vero
 sem-

semper impense coluit, memor antiquae consuetudinis, & ingenii sui, cuius laudator existit summus; nec ornamenta suae dignitatis quicquam de amici carissimi memoria ademerunt, cuius quidem rei testimonium ex eo colligi potest, quod, cum gratulatorias litteras ob Cardinalatus adeptam dignitatem *Landinus* ei misisset, humanissimum inde responsum tulerit, sicuti ex sequenti patet Epistola:

Christophoro Landino Card. Papiensis.

„ Disuli dies aliquot respondere tuis literis non aliam ob causam, quam ut tibi
 „ ipse rescriberem. Possunt, qui nobis ab Epistolis serviunt, partem aliquam sensus nostri indicibus suis exprimere: ad illa vero
 „ arcana penetrare non possunt, quae in intimo cordis sunt, & tam eum delectant,
 „ qui scribit, quam ad quem scribuntur. Nunc vero paullum hoc oculi habens morem geram
 „ & tibi, qui mihi gratularis ob dignitatem Cardinalatus in me nuper collatam. Credo,
 „ Christophore, tuam gratulationem ex animo esse: cum me semper dilexeris: & coniunctio studiorum nostrorum, absentes, & silentes in caritate tenuerit. Ago tibi debitas
 „ gratias implenti munus amici, & ostendenti memorem te benevolentiae nostrae, & commendationum, quibus a me omnibus in locis & semper ornatus, non passus es in tot
 „ gratulationum vocibus tuam requiri. Innovasti per litteras foedus coniunctionis antiquae quod & si inoffensum manebat, profuit tamen a senectute nimia vendicari. Seram
 „ au-

„ autem gratulationem non fuit necesse tot
 „ verbis excusares . Sera videri forsitan ali-
 „ quibus potuit : mihi certe per quidem tem-
 „ pestiva . Si enim allata in primo illo salu-
 „ tantium concursu fuisset , legi quiete non
 „ potuisset . Erat necessarium in cumulum com-
 „ munium litterarum oblivioni mandari . Nunc
 „ lecta quiete est , & gustata suavitas omnis o-
 „ rationis tuae , atque affectus . Sic precor
 „ continuo facias : putesque non ideo quia ho-
 „ nore pares non sumus , amore pares esse non
 „ posse . Possumus certe : speciem exteriorem
 „ dignitas hec mihi immutavit , iudicium interius
 „ ut erat dimisit . Servo amicitias veteres , dili-
 „ go qui me dilexerunt : & omnibus cum pos-
 „ sum communem me praesto . Si frequenter
 „ non possum ; est gradus , non voluntatis .
 „ Dixi haec pauca , ut scires operam tuam non
 „ frustra futuram . Laurentius Guidettus , quem
 „ in calce litterarum commendas , venit ad
 „ me : benigne susceptus est : libenter quoque
 „ auditus . Considerans vero ego eius aetatem ,
 „ & litteras adhuc complemento egentes , con-
 „ sului rediret ad vos , ut quae didicerat in
 „ otio confirmaret . Filio non aliud suavissem
 „ quam sibi : accipit curia nostra meliores quam
 „ faciat . Servitur hic vel ambitioni vel do-
 „ mino , utrobique tempus diei , & nostrum
 „ totum consumitur , ad studia ne momentum
 „ quidem relinquitur : quod partum affertur , id
 „ vere prodest : retinetur aegro , nisi bene sit
 „ partum : additamenta nulla sunt expectanda :
 „ ideo fit ut ingeniis nondum confirmatis ca-
 „ lamitas nocentior afferri non possit . Sicut au-
 „ tem facturum te spondes , ita quaeso extre-
 „ „ mam

„mam manum inchoato operi adpone, & iu-
 „venem perface: ut sibi & mihi suo tempo-
 „re utile ministerium habeat. Quod vero ad
 „nos attinet, quando communis tibi est ani-
 „mus noster, velim etiam dignitatem com-
 „munem existimes: partitio iniqua ut reor non
 „erit, ut tua sit usu, mea possessione, qui
 „in ea acquirenda tamdiu rastris gravissimis
 „sum operatus. Vale.

Quin etiam apud ipsum plurimum valuit,
 ut patet ex eius Epistolis *Landino* datis, in
 quarum altera apparet, a *Landino* fuisse *Vgolinum*
Verinum Cardinali commendatum, quam suo lo-
 co luce donabimus; altera privilegium quod-
 dam ab eodem fuisse postulatam, ut scilicet
Martottus ex Ordine Minorum Fr. sine impe-
 dimento Fratrum suorum docere extra coeno-
 bium Laicos Arithmeticam posset.

(5) Cum *Burptolemaeo Scala Landinus* a pue-
 ro arctissimo amoris vinculo coniunctus fuit,
 cum quo deinde progressu temporis congregie-
 batur saepe, ob publicum literarum munus,
 suaeque opera illius iudicio recensenda subicie-
 bat. *Scala* in Epistola ad *Politianum* Lib. V.
Hermolaum Barbarum laudans, haec de nostro
 subdit. „Namque inter eos, qui hac tempe-
 „state bonis artibus excelluerunt, libenter con-
 „numerem. Verum, ut, quod sentio fatear, a
 „nostris temporibus, plus spei mihi videntur
 „illa praestare, quam rei. Ac soleo id fa-
 „pe cum *Landino* nostro, quicum propter
 „commune litterarum scribendi publicarum,
 „munus congregior frequentius; neque est de
 „quo colloquamur, quam de ista vestra hu-
 „manitate, avidius; soleo inquam peranti-
 „quos

„ quos nos appellare homullulos ; quia & si
 „ ipse quoque multa scripserit apposite , atque
 „ eleganter , ediderit , ut inde subtimere scri-
 „ ptis suis possit , si vetustatis candidissimum
 „ illum splendorem non attigerint , nihilomi-
 „ nus tamen , quae viri modestia est , haud-
 „ quaquam repugnat obstinatus .

Brevis *Landini* Epistola exstat in calce A-
 pologorum *Barptolemaei Scalae* , qui MS. in Bib.
Laurentiana adservantur .

Christophorus Landinus Bart. Scalae .

„ Salve . Perlegi Apogolos tuos , in quibus
 „ nulla opus est Apologia ; omnia probo , plu-
 „ rima vehementer laudo , multa etiam admi-
 „ ror . Invenisti argumentum , in quo inge-
 „ nium tuum regnare videatur . Vale .

(6) *Robertus Salviatus* , Minervae alumnus
 clarissimus , & eloquentiae *Ciceronianae* secta-
 tor acerrimus , complures Epistolas , & quidem
 elegantissimas scripsit . Vid. *Pocciantem* , & *Ni-*
grium l. c. necnon *Iosiam Simlerum* in Epitome .

Plurimae harum Epistolarum elegantissimae
 publici iuris factae cum Epistulis *Io. Pici Mi-*
randulani , quarum una est ad *Laurentium Me-*
dicem , alia ad *Io. Picum* , & ad reliquos sui
 temporis viros doctissimos . Quantis autem ad
 coelum laudibus eum tollerent illius aevi li-
 terati viri , videre est pluribus in locis Epi-
 stolarum *Angel. Politiani* , Lib. IV. & XII.
Marsilius vero *Ficinus* plures ad eum literas
 dedit Lib. X. Epistolarum . *Hieronymus Donatus* , *Io.*
Picus , *Barptolemaeus Fontius* , *Bacetus Vgolinus* , *Iu-*
nianus Marius , & *Christophorus Landinus* , cum
 doctis-

doctissimo viro Salviato literarum commercium habebant, mutuisque fovebant doctissimis argumentis. Quod ut magis innotescat, proferenda est *Landini ad Robertum* Epistola ante Romanum iter scripta, quae ita inter Epistolas Pici legitur.

Christophorus Landinus Roberto Salviato.

Quam gratum quamque iucundum praeclarissimum mihi tuum munus fuerit, ne altera quidem Iliade satis pro rei magnitudine exprimere posse confidam. Quid enim aut a te tum liberalissimo, tum doctissimo viro, convenientius proficisci, aut ad me literarum cupidissimum expectatius afferri potuit, quam Pici nostri, viri in omnibus litteris ac doctrinis nostra aetate facile principis, exacta illa in Moseos Genesim Heptaplus mirifice conscripta? Nam cum apud infinitos pene Hebraeos, plurimos Arabas Graecisque, ac Latinos non paucos, docte, distincte, eloquenterque eam rem ita tractatam videamus, ut ne verbum quidem addi posse crederem; ipse tamen novo pene argumento universam rem exordiens, atque insolita eodem via perveniens, quae tristissima iam, & apud omnes vulgata, viderentur, ita descripsit, ut etiam qui doctissimi sunt veluti nova atque inaudita admirentur. Quamobrem me, qui nunquam Etruriae fines hactenus egressus sum, per omnes terrarum regiones atque tractus nullo equo delatum, nullis iumentis provectum, si perpetuo rationis suae vehiculo advectum nullo negotio provexerit; ac deinceps continente relicto non Ari-

neis

neis Delphinis, ne dicam humanis navigiis, per omnia maria, sua enarratione, veluti Neptunio curru vestatum, perduxerit. Haec profecto magna omnia, atque incredibilia videri possunt. Verum alia sunt maiora, atque maiori admiratione digna. Nam ab aquis elatus nescio an olorinis pennis, an Daedaleis, Pegaseisque alis, per omnem aerem, per omnem aethera, ad summum usque corruptibilium rerum culmen, non ducente modo illo, sed subvehente, perveni. Stupore extremo res profecto digna est, mundum hunc inferiorem atque elementalem peragrassse; sed longe maiore ad caelestem pervenisse Lunaque orbem primum Mercuriique deinceps ac Veneris penetrasse, Solis radios vidisse, Martis ardores sensisse, ac postremo & Iovis salutare, & Saturni graves, radios cognovisse: tum postremo octavam illam sphaeram ardentibus stellis refulgentem, hosque omnes Coelos non simplici uniformique, sed triplici triformique, motu rotari animadvertisse, quae tamen omnia in sensus nostros non cadere quis ignorat? Tertium autem mundum idem ita pervolandum mihi dedit, ut consopitis omnibus sensibus (hi enim huiusmodi inspectioni obsunt potius quam prosunt) sola mente, sola enim ea haec tanta spatia peragantur, & conspexissem profecto, & perspexissem. Sed illius acies veluti noctua ad Solis radios caecutiens tantum splendorem substinere non potuit; quapropter quidquid in huiusmodi peregrinatione, seu, ut verius loquar, in patriam reditu, illum latuit, vel oculos nostros effugit, vel non index ipse, sed ipse, cui indicabatur, in culpa facile deprehenditur: nam Ioannis Pici Mirandolae divinum ingenium omnia

nia demonstraturum se, & recipit, & praestat. Quid igitur, mi Roberte, est, quod ego tibi debere non fatear tanto munere a te ditatus, quod quidem ego quamprimum gustare coepi, tanta semel aviditas excitata est in me, tantumque ex pabuli suavitate epulandi amor, ut omnis morae impatiens nihil malis mandendum mandaverim, sed velut avidissimus iuventus cuncta solida devoraverim. Verum, cum continuata lectione rem universam peregissem, eiusdem pecudis more congestans in stomachum, ad os revocans diligentius ruminassem, tunc vere mirus, tunc qualis nunquam, stupor incessit. At dices: non antea hominis doctrinam admirabar? Admirabar quidem, ita illum in omnibus disciplinis versari, ut in singulis tamen excellere videretur. Nullus eum in physicis, nullus in mathematicis disputantem locus fugiebat; in metaphysicis vero, & in omni theologiae genere, siue eam quaeras, quae a Mercurio excitata, & a Platone consummata est, siue nostram atque Christianam omnium excellentissimam, atque verissimam, nihil nostra haec secula, & aliquanto etiam superiora, illo eruditius esse viderunt. Sed ne forte putes, quo vitio plerique nostrum elaborarunt, ipsum ab sapientia eloquentiam seiunxisse, nonne & gravissime, & copiosissime, praetereaue ornatissime, omnia describit, ut priscis illis oratoribus iure suo optimo admisceri iam possit? Haec igitur ita de illo haecenus admirabar, ut nihil huiusmodi adinventioni addi iam posse putarem. Verum sua heptaplo perlecta, quid illa superiora admirarer? Quapropter neque temere neque forte quadam, sed Deo ita iuben-

bente evenisse crediderim, ut divinus hic vir tribus his nominibus insignis evaserit. *Ioannes* enim sive domini gratia, sive in quo est gratia, sive cui donatio a Deo facta est, interpretatur: Quis non videat non potuisse eum quam assecutus est doctrinam sine praecipua maximaque Dei gratia assequi? In Pico autem rostri duriciem sciimus esse, id capitis robur, ut nullum, neque tam osseum, ut ita dixerim, neque tam lapideum lignum invenias, quod haec avis non perforaret atque in eo latebram, quo se recipiat, nidumque congerat, artificiose excaver. Eodem ergo modo nihil ex omnibus disciplinis humano ingenio tam difficile cognitu est, quin ipse quaeque durissima tundens penetraverit, nidificaverit, pullos excuderit, atque produxerit. Cum vero omnia in eo viro miranda sint, quis non *Mirandulam* eum appellandum duxerit? Quamobrem ut tibi, qui illius familiaritate assiduo utaris gratulor, sic mihi doleo, mihi inquam, qui in hoc me infelicem putem, cui propter multas necessariasque occupationes meas, illi, quod ardentissime cupio, noctes diesque adhaerere non liceat. Si enim liceret, a latere, non dico senis, sed iuvenis, nunquam discederem, ejus dico iuvenis, in quo omnis sapientia, omnis doctrina senilis, canaque est. Tu autem, cui longe maius otium fortuna obrulit, natura autem ingenium excellens tribuit, quod tamen deinceps diuturna tua in omnibus bonis artibus exercitatio, ususque frequens auxit, atque expolivit; frui hoc tibi caelitus delapso bono, hauri ex hoc uberrimo fonte, vel potius immenso oceano, atque tantum hauri, quantum, non solum ad praesentem, verum & futuram omnem sitim se-

L dandam

dandam satis esse potest. Reputa ergo te, computa, disputa tecum, quam paucissimis mortalibus tantum boni unquam evenerit. Glorietur Alexander ille magnus in Aristotelis tanti philosophi tempora incidisse. At tibi Aristoteli, Platonique simul familiariter convixisse felicissima tua sorte datum est, atque ita Aristoteli, atque Platonique, ut in illis praeter veterem Academicorum Peripateticorumque doctrinam, Paulos nostros, Ioannes, Dionysios, Augustinos, Hieronymos, Thomas, reliquaque huiusmodi lumina, relucere videamus: Quamobrem ex his rebus collige quantum vel te ipsum, vel ex hoc amare debeas, optime *Roberte*, cui & ipsa fortuna obrulerit, & tu tua prudentia profeceris, & huic viro te familiarem apprime reddideris. Vale X. Kalendas Decembris.

At quoniam de *Salviatis* agimus animadvertendum est, hac ferme aetate floruisse *Iacobum Salviatum*, qui cum potentissimis Italiae Principibus sanguinis cognatione coniunctus esset, litteras maxime fovit, stimulumque addidit *Angelo Politiano*, ut poema *Rusticum* ederet. In Biblioth. *Salviata* Flor. n. XXII. extat Codex membr. cum hoc titulo: *Garganii senis Ordinis Minorum de ratione subiecti generis subsistendi causa ad Iacobum Salviatum Virum Clarissimum, & Doctissimum A. MCCCCXCIII.* De eodem meminit *Nicol. Angelus Bucinensis* in Epistola dedicatoria ad *Io. Salviatum*, *Macrobi* Operibus Flor. ab Iundis impressis A. MDXV praemissa, & *Stephanus Sterponius Pisciensis* Epistolam eidem mittit MS. in Cod. *Salviniana*, qui plures eius Epistolas & Orationes continet.

(7) Leo

(7) *Leo Baptista Albertus*, cuius vita MS. legitur in Codice Chartaceo Bibliothecae Magliabecchianae in Fol. n. 1. ab anonymo scripta, nostri amicissimus fuit, ut in suis operibus Landinus testatur, veluti in Comm. *Horatii* lib. III. ode *Descende Coelo*, & insequenti Carmine, ex libris *Xandrae* desumpto, cum hac inscriptione.

AD LEONEM BAPTISTAM ALBERTUM.

*Ibis sed tremulo libelle gressu,
 Nam cursus pedibus malis negatur,
 Verum ibis tamen, & meum Leonem
 Baptistam, Aonidum decus sororum,
 Antiqua Aeneadum videbis urbe.
 Quid stas? quid trepidas, libelle inepte?
 Cur non sumis iter, timesne tanti
 Forsan iudicium viri subire?
 Nil est quod timeas: legit poetas
 Doctos ille libens, salesque laudat
 Leves, & placidos probat lepores,
 Sed nec rancidulos, malosque vates,
 Quamvis molliculi nihil bonique
 Candoris teneant, fugit severos
 Laudat siquid inest, tamen modeste;
 Laudandum reliquum, nec usque mordens
 Coram carpit opus, bonusque amice
 Secreta monet aure nigrora,
 Quae tolli deceant, simulque verbi
 Albis carmina versibus, suumque
 Non hunc grande sopbos decensque lusus,
 Quamquam utroque valet nimis diserte.
 Non Alberta domus facit superbum,
 Cunctis est facilis! gravisque nulli.*

L 2

Hic

*Hic te , parve liber , sinu benigno
 Lactus suscipiet , suisque ponet
 Libris bospiculum , sed beus libelle ,
 Audin ? nequitiae tuae memento :
 Quare , si sapias , severiores
 Quos ille ingenuo pios pudore
 Multos composuit relinque libros ;
 Et te passeris illius querelis
 Dottis , sive canis iocis biberi ,
 Argutae , lepidaeque sive musae
 Extremum comitem dabis , superque est
 Istis si potes ultimus sedere .*

In Apologia Florentinorum Dantis commen-
 tario praemissa haec de eodem tradit .

*Et boggi viddono non pochi , e quali o già
 perfetti o no , o nel corso che guida ad perfezione
 tanto progressi , che saranno in gran nome ne' fu-
 turi secoli appresso di quegli che dopo noi verranno .
 Optimo fisico & metafisico & in tre lingue externe
 docto vedemo ne tempi nostri Iannottio Manetti , &
 Paullo post : Ma dove lascio Batista Alberti , o in
 che generazione di dott'i lo ripongo ? dirai tra' Fi-
 sici , certo affermo esser nato solo per investigare e'
 secreti della natura . Ma quale specie di Mattema-
 tica gli fu insegnata ? lui geometra , lui aritme-
 tico , lui astrologo , lui musico : & nella prospettiva
 maraviglioso , più che uomo di molti secoli : le
 quali tutte dottrine quanto in lui risplendessino ma-
 nifesto lo dimostrano i libri de architettura da lui
 divinissimamente scripti , e' quali sono referiti d'ogni
 dottrina ed illustrati di somma eloquentia : scripse
 de pictura : scripse de sculptura , el qual libro è inti-
 tolato*

tolato statua. Nè solamente scripse, ma di mano propria fece, e restano nelle mani nostre commendatissime opere di pennello, di scalpello, di bulino, e di gesto da lui fatte.

Iste autem litteris expoliendis mirabiliter effectus, cum continuis bellis *Philippi Mariae* Mediolanensium Ducis, qui Florentinos acriter vexarat, nostrum *Atheneum* valde procidisset, una cum *Petro Mediceo Cosmi F. Albertus* illud instaurandum curavit, proposito praemio nonnullis, qui ad statutum tempus in nostra Ecclesia principe de Amicitia poetice melius tractassent, ut videre est in egregia huius festi narratione, quam è MS. Codice Bibliothecae Riccardianae in Catalogo eiusdem protulit doctissimus *Lamius*.

(8) De *Carolo Berlingberio*, *Nicolai F.* qui *Fr. Carolus* Florentinus ex ordine Frr. Praedicatorum dictus est, & qui sincero *Landinum* nostrum amore prosequutus fuit, suo loco nobis agendum erit. *Franciscus* vero *Caroli* Frater, cui idem *Carolus* vitam MS. in Bibliotheca S. Mariae Novellae Frr. Praedic. *Io. Dominici* Ragusini Antistitis, ac S. *Xyfi* tituli Cardinalis inscripsit, in egregio illo opere Geographico de Florentia agens, *Landinum* suum honorificentissimis carminibus laudat. Vide quae de eo tradunt *Pocciantes*, & *Niger* in *Catalog. Script. Flor.*

(9) Cum *Antonio Canisiano*, & cum *Io. Cavalcante* arctissimo amicitiae vinculo coniunctus erat, uti mentionem facit in Commentario ad Cant. XXII. *Inferni Dantis* in haec verba: *Ma perchè questi giudizi, che fa la estimativa, e la fantasia perirebbono subito, che fussino fatti, nè rimarrebbon nella mente nostra, onde benchè oggi abbia fa-*

Èto giudicio , che Antonio Canigiani , e Giovanni Cavalcanti , sieno singularissimi Amici , & meritino di essere amati , niente di meno a ogni ora sarebbe necessario rifarlo , se non fussi la memoria che ci serbassi el già fatto . De Canisiani Antoniis ita rursum C. XVI. Paradisi : Ne' quali al presente degni di conto sono i due Antoni ee.

Antonio Canisiano elegantem , & patria eruditione refertam elegiam misit MS. in Lib. Xandrae , quam hic subdo .

Ad Antonium Canisianum de primordiis Urbis .

HAs omnes lautis opibus , quas suspicis aedes ,
 Seu sacra te stupidum , sive profana , tenent ,
 Nullas Syllanus miles conspexerat olim ,
 Cum Fesulos primum forte teneret agros .
 Sed quae nunc multo splendent exculpta labore ,
 Limoso turpis texerat alga lacu ;
 Namque retardatus spumantis vertice saxi ,
 In stagnum pigras verterat Arnus aquas .
 Nec pedibus tellus habilis , nec lintribus unda ,
 Nec fluvius pisci , nec fuit herba bovi .
 Nondum quaternos admirans advena pontes ,
 Transibat sicco flumina recta pede .
 Nondum sublimi in nostram defluerat urbem
 Fornice longinquis unda petita locis ,
 Excelsam sed nunc ubi tollit curia turrim ,
 Piscator nulla fecerat arte casam ,
 Et Baptisterii sacras ubi condimus undas ,
 Garrula ranarum voce lacuna fuit .
 Nam quis templa Crucis ? quis saxis ducta superbis
 Viderat *Albertum* tunc monimenta virum ?
 Quis

Quis Florentini norat praetoria iuris,
 Aut quod te cingit, curia celsa, forum.
 Omnia limosa squalebant arva palude,
 Quae nunc erectis molibus astra petunt.
 Syllanus primus fugiens asperrima montis,
 Purgavit nostros arte colonus agros;
 Atque Arnun recta, contractis undique lymphis
 Obice disrupto compulit ire via;
 Vicinumque libens primus descendit in aequor,
 Ut strueret pulcrum nobilis urbis opus.
 Hic Capitolinae primus non immemor arcis,
 Romano nobis nomine recta dedit;
 Et fora disposuit Romano condita ritu,
 Romano ritu curia prima fuit.
 Quin & Gradivo, longis suffulta columnis,
 Construxit vario marmore templa Deo.
 Et quae rupra iacent turpi vitiata senecta,
 Moenibus adiunxit alta theatra novis.
 Alite felici sic prima exordia nostrae
 Urbi, & praeclaro contulit auspicio.
 Ipsaque paulatim saeculo deserta sequenti,
 Implevit nostras urbs Fesulana domos;
 Migrantesque viri, montis de sede vexulta
 Auxerunt opibus moenia nostra suis.
 Quos inter stirpis, generisque novissimus auctor
 Affuit *Antoni Canisiane* tui.
 Hinc tibi qua maneant patriae monumenta prioris,
 Aërea in niveo marmore luna micat.
 Lunam etenim Fesulis populus gestaverat olim,
 Index quae priscae nobilitatis erat.
 Lunam nunc Fesula tu qui descendis ab urbe,
 Insigne antiquae nobilitatis habes.
 Longa referre mora est priscorum stirpis avorum,
 Si quot erunt nobis enumerare velim;

At tibi, quem simili, *Medices*, dignemur honore,
 Nullum quod norim sanguis avitus habet;
 Namque inter reliquos tantum domus ista decorum,
 Egregios cives exerit alta caput;
 Quantum Christifera gaudet quod virgine templum
 Molibus exsuperat cetera templa suis.
 Hinc meritisque gravis, multa & pietate verendus,
 Eloquioque potens verius exoritur:
 Namque hic civiles rabie insurgente tumultus.
 Pressit, & exortum seditione malum.
 Numquam alias majore ruit plebs concita motu,
 Portabatque atras iam fera turba faces
 Tunc *Medices* pervectus equo, quique altus ubique
 Signabat maculis candida terga nigris;
 Vix erat adspectus, populo & iam nota furenti
 Maestas, vulgi presserat ora sui; (rus,
 Utque fretum hinc Sicula cohibet quod parte Pelo-
 Hinc claudunt Latiae regia saxa plagae,
 Nunc Scyllae illidit scopulis, nunc atra Charybdis
 Gurgitibus rapidis ima per antra vorat,
 Et vorat, & rursus fluctus eiecat in auras,
 Saxa tegunt spumae, littora curva fremunt.
 At si caeruleos magnarum rector aquarum,
 Illa Neptunus parte reflexit equos, (tum
 Tunc cadit omne maris murmur, rabidosque furea-
 Latratus cohibet Scylla maligna canum.
 Excipiunt pelagi tunc muta silentia regem,
 Ille volat paribus per freta summa rotis:
 Sic rabies populi cecidit, taciturnaque cunctis;
 Iam placuit stupidis ora tenere viris.
 Verius at placidis commiscens aspera dictis,
 Pectora multifonae plebis acerba domat;
 Nam notus pietate sui, qui publica semper
 Duxit privatis anteferenda bonis.

Infa-

Insanos multa cum libertate furores
 Rettulit in veram verius ipse viam.
 Haec igitur fumens exempla domestica magnus
 Ante omnes *Cosmas* enumeratur avos.
 Dicite vos, veterem quisquis laudare senatum
 Coeptarit, patriae quis bona tanta tulit.
 Nemo prius vidit ventura pericula, nemo
 Succurrit visis promptius usque malis.
 Alter *Aristoteles*, alter *Plato*, publica iusto
 Munera magnanimus iure gerenda capit.
 Dives erat quondam *Crassus*, sed dives avara
 Sollicitus veritas arte parabat opes;
 Nec partem posuitve suis, inopesve levavit
 Cives, nec sacris stant pia testia focis.
 At diversa locis struxit quae *Cosmus*, eodem
 Si fundare solo ditia templa velis,
 Vix Capitolinae circumdent moenibus arces,
 Tarpeio quondam limina sacra Iovi.
 Adde etiam excelsos urbis decora alta penates,
 Quaeque tot hospitibus testia benigna patent.
 Rebus at in duris illo quid fortius umquam
 Cive, tulit magnis urbs populosa viris?
 Testis erit nobis armis, opibusque superbus,
 Qui sua Rex Calabris castra referat equis,
 Et quicumque gravi Tyrrheni scepra Leonis
 Ausus erat duro subdere Marte iugo.
 Nam neque magnanimum fregerunt horrida pectus
 Bella, nec adverso praelia gesta Deo.
 Turris ut in summi fundata cacumine montis
 Immoram scopulis se tenet alta suis,
 Et licet hinc Boreas, rapidis hinc flatibus Eurus
 Certent, & pluvii flamina nigra Noti;
 Sedibus illa suis haeret tamen usque, nec ima
 Parte, nec in summo vertice, pulsa tremis.
 Sic

Sic ille intrepida quaecumque pericula mente
 Excipit, & duris casibus ante venit.
 Hinc igitur felix populus, felixque senatus,
 Natis & *Cosmo* sospite, noster erit.
 Ille quidem magnos hoc consultore tumultus
 Reppulit, & micis otia pacis habet.
 Ille etiam *Cosmi* conductas aere catervas
 Instruit, & *Cosmi* militat aere Leo.
 Aspicite, o cives, quidquid micat urbe decorum,
 Quae multis annis aedificata nitent.
 Hoc decus ille novum populoque urbique paravit,
 Ut vetus ingenti cresceret arte decus.
 Vos ergo, humano geniti de semine Divi,
 Quis nova templa pius *Cosmus* habere dedit,
 Tu, Virgo, ante alios tibi iam si rite columnis
 Suspendit *Medices* marmora pulchra *Petrus*.
 Hunc nobis servate senem: date candida *Cosmo*
 Vellera longaevis continuare colis.
 Ut natus, serum dum iam sub tempus habenas
 Tractant, longaevos cernat utroque senes.

De *Bernardo* vero *Canisiano*, qui cum *Marsilio Ficino* cumque viris illius aevi clarissimis litterarum commercium habuit vide *Iulium Nigrum* L. C.
 (10) De *Ioanne Cuvalcante*, qui eius discipulus fuit, ut infra videbimus in eius laudem scripsit *Landinus* C. XVI. *Parad. Dentis*. Et al presente hanno le mie delitie *Ioanni Cavalcanti* uomo & di natural prudenza & di doctrina degno d'essere in somma loda. Inducitur iste in iis Declamationibus a *Benedicto Coluccio Pistoriensi* conscriptis & in *Gymnasio Marsilii Ficini* natalitiis Christi diebus habitis, quae MS. sunt in Bibliotheca *Mediceo-Laurentiana* Cod. Membranac. in XII. Plut. LIV. n. IX.

Prae-

Praeterea eidem Epistolam mittit metro ligatam *Naldus Naldius*, quae legitur T. VI. p. CCCCLXIII. *Carminum Illustr. Poet. Italor. Florentiae impressorum.*

§. XVI.

AD eam interim doctrinae maturitatem pervenerat Anno MCCCCLVII. ut *Landino* in optimo vitae flore constituto amplissima transacti laboris, & industriae praemia decernerentur. Vix annum XXXIII. attigerat ⁽¹⁾ cum latinas litteras docendi, & Rhetoricis, Poëticisque praeceptis Florentinam Iuventutem instituendi ⁽²⁾ publico decreto ⁽³⁾ traderetur provincia. Auspicatissimo igitur initio eloquentissimus ipse, & ad erudiendum a natura mirabiliter effectus, incredibili dexteritate, quam suscepit, spartam exornare contendit, & studiosam Iuventutem

tem ad eum undique confluentem gratuito, vel tenui stipendio humanissime erudivit (4). Quin & ei *Lau-rentii Medicei* institutionem *Petrus Moecenas* tradidisse, manifestum exploratumque mihi est. Instaurato interim *Landini* ope, cui publica utilitas cordi semper fuit (5), Florentino Gymnasio, ex eo, veluti, ex equo Troiano quamplurimi prodierunt, qui ad tantum doctrinae fastigium devenere, ut si minus superasse praeceptoris famam, eam saltem aequasse putentur. Singulorum nomina conquirere operosi non minus, quam supervacanei laboris res foret; nihilotamen minus lectori me operae praetium facturum existimo, si nonnullos heic vel nobilissimos commemoravero. Digni imprimis, qui nostro praeconio celebrentur sunt, *Angelus*
Bassus

Bassus Politianus a prima statim iuventa admirabilis ⁽⁶⁾; *Ioannes Carolus Florentinus* ⁽⁷⁾ *Divi Dominici* familiae grande ornamentum; *Ugolinus Verinus* Poëta excellenrissimus, qui *Christophorum* Praeceptorem suum, semper excoluit ac praedicavit ⁽⁸⁾; *Andreas Cambinius*, qui amoris ergo in nostrum, eius Disputationes Camaldulenses e Latino in Tuscum sermonem transtulit ⁽⁹⁾. *Paullus* quoque *Soderinius* ⁽¹⁰⁾; *Io. Cavalcantes* ⁽¹¹⁾; *Bindaccius Ricasulanus* ⁽¹²⁾; *Franciscus Berlingherius* iunior ⁽¹³⁾; & *Carolus Marsuppinus* pariter iunior ⁽¹⁴⁾, egregiis virtutum monimentis *Landini* nomen late propagarunt. Inter haec cum magnanimus ille Florentinae urbis heros, *Nereus*, *Gini F.* e nobilissimo *Capponiorum* genere factus, excessisset e vivis, eius obitum pereleganti carmine prosequutus est
 noster.

noster (15). Quod cum forte in manus praestantissimi Iuvenis *Peregrini Allii* pervenisset, adeo illi placuit, ut Epistolam, cum eleganti carmine, ei gratulaturus inscripserit (16).

(1) Quod hoc aetatis anno Latinarum litterarum Professor Florentiae constitutus fuerit arguitur ex publico Professorum Albo Athenaei Florentini, ubi sub die XVIII. Ian. A. MCCCCLVII. haec legas: *Cristofano di Bartolomeo Landini da Prato vecchio condotto per due anni a leggere nello studio di Firenze in facultate oratoria, & poetica per 2. anni cominciati hoggi 18. Gennajo 1457. con provisione di cento fiorini l'anno. Mentio huius muneris occurrit etiam in aliis publicis Lycei Flor. libris, qui in Archivo Reformationum sunt. In iis autem, in quibus Civium substantiae recensentur, haec habentur sub Anno MCCCCLVII.*

Sustanze e incarichi di Cristofano di Bartolommeo Landini prestanziato in detto Gonfalone &c.

Sustanze vorrei havere in servizio del Comune, e mio, non o nulla. Sto in una casa, ut supra p. 55.

Bocche

Cristofano di Bartolommeo detto, di et  d'anni XXXIII. Son condotto dal comune a leggere Rettorica allo Studio con salario di fior. cento. N  debitori, n  creditori do, perch  non mi trovo perbora meglio a cavallo, e di detti fior. cento bo a trarmi ogni mio bisogno. Ex libro Chart. Vanni

Vanni Oricellari p. 52 habetur. *M. Cristofano di Bartolommeo Landini* lettore in studio deve havere adì 3. di ottobre 1471. lire 95. 19. 8 sono per uno suo stanziamento messo a lui a uscita a car. . . per parte di suo servitio del leggere in Studio. Munus hoc sibi demandatum enunciat in sua Epistola petitoria ad *Laurentium Medicum*, quam scripsit aetatis suae anno tertio, & quadragesimo in hunc modum: *At non modo vestro in conspectu a teneris annis versor, sed & Poëticis, & Oratoriis praeceptis Florentinam Iuventutem decimo iam anno publice, privatimque erudio; idque pariter alio ex loco citatae Epistolae deprehenditur. Vid. denique hac de re Fridericum Otthonem Menchenium in vita Angeli Politiani* p. XXXVIII & cl. *Salvinum Salvinium* Canonicum Florentinum eruditissimum *Fast. Consul. Acad. Flor.* p. XVIII.

(2) Rhetoricam, Poeticamque professus est, ut ipse testatur in supra adlata denunciatione, ex libris Publicis Decimarum desumpta. Deinde vero nonnulla Scriptorum exempla munus hoc *Landino* traditum commemorantia adferre ne pigeat. In primis itaque recensendus est *Franciscus Berlingherius* eius discipulus, in mirifico opere Geographico in fol. magn. absque anni indicio excuso, ubi cum de Florentina urbe agit, haec habet.

Chi potrebbe giammai narrare appieno

Degl' elevati ingegni con parole

Chel tempo pria, che l'opre verria meno.

Forma gl' animi suoi, quali ama, e cole

Landin, che per costumi, e per dottrina.

E uno specchio, anzi un fulgente sole.

Ugolinus deinde *Verinus* hoc reliquit elogium in *Illustrat. urbis Flor.*

Tuo

—————Tuo de fonte liquores
Ebibit Aonios omnis Syllana Iuventus ,
In lucem per te Ciceronis saecula rursus
Nunc redeunt : tersum videas si pubis etruscae
Eloquium , numerisque velis , seu scribere prosa ,
Clara Oratoris nosces , & signa Poëtae :
Insignis Rhetor lingua Landine canora ,
Tu vates pariter Lyricos , elegosque sonantes
Fingis , & enodas obscura aenigmata Dantis .
Ab nimis ingenio fretus , longique laboris
Pertaesus limae ? non omnia possumus omnes .

Quae ita translata inveni in Thuscum carmen ,
 ab *Alexandro Adimario .*

Ove trarrò Landin l' alte tue lodi ,
Precettor venerando , al cui gran fonte
Bee l' onda Ascrea la gioventù Sillana .
Tornano al sol per te di Tullio i giorni ,
Se l' Etrusco fanciul scrive , o favella
D' Orator vedi i segni , e di Poeta :
Landin Retore insigne , e Cigno altero ,
Tu lirico cantore , elegi , e versi
Dolce risuoni , e soeli i versi a Dante .
Ob del tuo vasto ingegno assicurato ,
Che rima di sudor troppo affatica ,
Tutti non possiam noi tutte le cose .

Ex MS. A. MDLXXVI. *Francisci Baldelli*
Cortonenſis , eadem translata inveni apud *Eve-*
rardum Ambrosium . Extat *Verini Elegia* , in Cod.
Chartac. Biblioth. Magliab. n. VII. c. DCI. cui
 titulus *Varia Poëmata Latina MS. & quidem sic:*
Ugolini Verini ad Christophorum Landinum Rhe-
torem & Poëtam Florentiae insignem .

Insignis Rhetor lingua , Landine , canora ,
Ceu Patri debet nostra Iuventa tibi :

Fidus

Fidus es interpres vatum *Landine* Poëta,
 In dubio prosa promptior, anne pede:
 Explicuit nobis obscura volumina *Dantis*,
 Aeternaeque animae nobile fecit opus.
 Explicuit *Flaccum*, & magni fragmenta *Maronis*,
 Et scripsit *Lyrice* carmina multa pede;
 Et teneros elegos scripsit de more *Properti*,
 Quod *Sandrae* nomen notius est *Helenae*:
 Pieridum *Landine* decus, tibi Nestoris annos
 Exhibeat vacuis Parca benigna colis.

Barptolemaeus Fontius in *Orationibus Lauren-*
tio Mediceo inscriptis, quae in *Riccardiana* sunt,
 haec leguntur. Illi vero sapientissimi homines ad
 politiore humanitatem adaugendam eruditissimos
 viros conquisiere, quibus instructa Florentina lu-
 ventus, & bene dicendo, & sapienter agendo, se-
 que, remque suam publicam decorarent. Quam sane
 consuetudinem honestissimam, & cunctis bene institu-
 tis Civitatibus utilissimam officiales Letterarii sum-
 ma prudentia imitati, sicuti anno proxime supe-
 riore *Christophoro Landino doctissimo*, & eloquen-
 tissimo viro, *Angelum Politianum ingenio*, & me-
 moria praestantissimum adiunxerunt, ita quoque
 nunc me non omiserunt.

Ioannes Tritemius De Scriptoribus Ecclesia-
sticis n. DCCCXCVIII. = *Christophorus Landinus*
 natione Italus, Civis Florentinus, vir saecularium
 litterarum apprimè eruditus, Philosophiae etiam,
 ac divinae paginae non ignarus, longis annis
 Musarum cathedrae praefuit, publicoque mu-
 nere Poëticam edocuit, ingenio praeclarus &c.
 Et post adlatum operum *Landini* Catalogum, ita
 elogium claudit = Fertur adhuc florere apud suos
 Florentiae, quos omnis litteraturae exornat flo-
 ribus,

M

ribus, floruit MCCCCLXXXII. *Paullus Iovius* in vita *Leonis X.* Italice traducta ubi praeclara *Laurentii* gesta dinumerat, ita sequitur: Ordinò ancora un famosissimo studio in Pisa, mantenendovi con grandissima spesa i più illustri Dottori di tutte le scienze, che fussero in tutta Italia, per recreare la già nobilissima Città, a consolazione della amica libertà perduta, con nuovo onore, & con la frequenza della gioventù forestiera: & quivi mandò il Cardinale Giovanni a imparare da famosi Dottori ragione Canonica, e Civile. Erano in Firenze chiarissimi Professori di lettere greche, e latine, & altri di ingegno, & d'eloquenza eccellenti, coi quali famigliarissimamente viveva, tra questi furono il Pico della Mirandola, il Poliziano, Marsilio Ficino, Cristoforo Landino ec. i quali, avendo composto eccellentissime opere di ingegno con immortale onore per lunghissimo tempo averanno vita. *Iacobus Gaddius* in *Scriptoribus non Eccles.* T. II. p. CXL. ex libello quodam, album Florentini Gymnasii declarante, quatuor *Politiani* collegas, quos habuit, Anno circiter MCCCCLXXXVIII. in medium profert, *Demetrium* nempe *Atheniensem*, *Politiani* aetnolum, de quo vide, quae fuisse tradit *Menck.* p. LXV. n. K. in *Vit. Ang. Politiani*, *Christophorum Landinum*, & *Barptolemaeum Fontium*, cuius ad *Robertum Salviatum* extat Epistola, relata inter eas *Pici* Lib. II. n. XVII *Hieronymus Gbillinus* in *Theatro virorum illustr.* hoc Landini Elogium refert: Fiorì egli circa gli anni MDX. (nota hic mendum) e pubblicamente lessè nella sua Patria la Poetica con grandissimo concorso di uditori, da quali per la facile maniera di spiegare quell'arte, veniva

veniva sommamente amato, e riverito. Cinellius in *Histor. Lit. Flor.* quam absolvere minime potuit, & quae autographa in *Bibl. Magliabecchiana* reperitur. In verbo *Christi. Lundinus*: Fu d' Ugo-
lino Verino, Politiano, e di molti altri gran let-
terati Maestro, di tutte le arti liberali perfetta-
mente instruito, della filosofia, e delle altre scien-
ze coltivatore, & amatore diligentissimo, sublime
nel dire, grave nelle sentenze, d'ingegno perspi-
cacissimo, esquisito nell' invenzione, curioso nel com-
porre, e finalmente per riparator delle lettere si
puo dire al mondo prodotto. Per molti anni a leg-
ger pubblicamente le scienze dalla Fiorentina Re-
pubblica fu destinato, non solo, ma fra molti altri,
che di umanità, e poesia spezialmente la cattedra
tennero. *Iulius Niger* in *Cat. Ill. Flor. Script.* In-
stitut per molti anni per pubblico decreto del Se-
nato nelle scienze la più nobile gioventù Fioren-
tina, e con le opere ammaestrò tutto il mondo.
At quoniam de *Landino* nostro inter *Florentinos*
Professores adscito agimus, non abs re fore ar-
bitror hęc proferre catalogum *Flor. Athenei Do-*
ctorum, qui *A. MCCCCLI.* profitebantur, ut
clarius, quos habuerit collegas *Christophorus* exin-
de appareat. Descriptus est in schedis *Societatis*
Columbariae, Florentiae ab *Equite Io. Hieronymo*
Pactio, & *Bindo Simone Perntio*, viris de litteris
optime meritis, constitutae, in *Annalium VIII.*
A. MDCCXLII & ex *Tabulis Nicolai Michaelis*
Dini Tabellionis depromptus *T. II.* in *Archivo*
Generali Florentiae, ubi apparet inter reliqua =
Modo, & forma praedicta deliberaverunt, quod
Magister *Lucas Antonii de S. Geminiano* condu-
ctus ad legendum, & docendum *Grammaticam* ha-

beat pro salario, pro eius prima terzeria florenos
 XI. Infra-scriptae sunt ratae & solutiones fiendae
 omnibus Doctoribus & aliis, qui haecenus lege-
 runt in Studio Florentino; & nomina docen-
 tium, & legentium, sunt ista, videlicet secun-
 dum deliberationem factam, die XXI. Mensis
 Octobris MCCCCLI.

- Mag. Baptistas Francisci de Fabriano Fl. XII.*
Mag. Hieronymus Ioannis ex ordine Fratrum
Praedicatorum Fl. XIV
Dom. Andreas Magistri Ugolini Fl. XX.
Dom. Bartolus.
Dom. Bernardus Filippi de Arretio.
Dom. Thomas Petrucci della Bordella.
Magister Rodulfus de Cortunio.
Mag. Guglielmus Antonius Becchi.
Mag. Sozzinus Mag Ugonis.
Mag. Alexander de Perusio.
Dom. Nicolaus Mag. Iacobi de Castagna.
Frat. Bernardus Pieri de Vulterris.
Dom. Antonius Ioannis de Bonarlis.
Dom. Antonius D. Matthaei Plebanus Cercinae.
Dom. Ioannes Neronis Nigri.
Dom. Benedictus Domini Michaelis de Arretio.
Dom. Pterius Iacobi de Iessio.
M. Nicolaus D. Iacobi de Fulgineo.
M. Bernardus Andreae Bonaventurae.
M. Egidius Pieri de Urbeteteri.
M. Iacobus Ser Donati de Arretio.
D. Antonius Pacis de Todi.
M. Taddaeus Ser Paulli de Piscia.
M. Pellegrinus Iohannis de Camarino.
D. Petrus Francisci de S. Angelo in Vado.
M. Franciscus Magistri Ugonis de Senis.

M. Ia-

- M. Iacobus de Massavula.*
M. Batista Ser Ioannis Boccianti.
M. Ioacchinus Ser Ioannis de Alamannia.
D. Franciscus Dantis de Castiglione.
D. Thomas Angeli de S. Gemignano.
Fr. Salvi Orlandi de Salis.
D. Thomas Guidonis Deti.
D. Hieronymus Angeli de Machiavellis.
D. Lazzarus Antonii de Arretio.
M. Teodorigus de Spilionbergo.
D. Otto Lapi de Niccolinis.
D. Io. Baptista de Rossellis.
D. Dominicus Nicolai de Martellis.
M. Ioannes Magistri Lucae de Camerino.
M. Taddaeus Ser Pauli de Pescia.
M. Comando Simonis Comandi.

(3) Publico decreto demandatum illi munus fuit, ut notat *Pocchiantes*, & *Niger* L. C. & ipse met *Landinus* in citata bonorum denunciatione.

(4) En eius verba in cit. Epistola petitoria : = valeat apud Te animus meus Reipublicae addictus penitus, atque devotus, valeat studium, ac fides mea in Florentina Iuventute erudienda, non mediocris, cui ego quibuscumque rebus prodesse potui, neque sedulitate umquam, neque diligentia defui. Valeat eadem in re liberalitas nostra, nam Tu ipse testis optimus es, cum in ea re nullis umquam laboribus pepercissem, nullum tamen in meo artificio avaritiae vestigium adparuisse, cum iam X. anno publice doceam, ut primis duobus nulla publica mercede, reliquis vero deinceps, aut parva, aut mediocri contentus fuerim. Privatim autem quis umquam operam meam gratuitam frustra concupivit?

M 3

(5) Ad

(5) Ad id mihi studendum me impulit *Leo Baptista Albertus* in libro edito Basileae in Officina *Roberti Winteri*. A. MDXXXVIII. cum hoc titulo: *Doctissimi viri Leonis Baptistae de Albertis Florentini Trivia, sive de causis Senatoriis in M. T. Ciceronis locum lib. 2. de Officiis: brevis illa quidem, sed accuratissima interpretatio ad Magnificum virum Laurentium Medicum*, haec brevis Epistola legitur, ex qua *Landinum Laurentii Medicei* praeceptorem fuisse aperte innuitur. = Habes Tu quidem *Laurenti*, & veteres, & optimos auctores, & praeceptores eruditissimos, ex quibus ista, quae ad dicendi facultatem faciunt, abunde suppeditentur. Hoc tamen opusculum nostrum intelliges, nonnihil prodesse ad copiam argumentorum. Si quid erit, quod ex nostra scribendi brevitate apertius dictum desideres, id *Landinus* atque *Gentilius* praeceptores Tui, viri doctissimi, explicabunt. Te hortor, Patrem, atque Avum tuum, viros, cum ceteris virtutibus maximos, & illustres, tum etiam litteris ornatos imiteris, uti facis, quo patria tales una ex familia hereditaria virtute, & meritis habuisse in *Remp.* insignes principes gloriatur Vale. Quapropter *Landinus* ei suas Disputationes *Camaldulenses*, de quibus brevi agemus, inscripsit, ut *Laurentium* moribus, egregiisque doctrinis instrueret. His adde quae tradit *Nicolaus Valerius* in vita *Laurentii*, his verbis: *Seguitando intanto a dar opera agli studi sotto la disciplina di mester Gentile, così profitò nell' una, e nell' altra lingua, cioè Romana, e materna, e non meno in prosa, che in verso, che io mi ricordo aver letto insieme col medesimo Precettore una sua operetta amorosa, varia, e copiosa, & ornata in tanto,*

tanto, che niente vi si poteva desiderare. Questa dipoi pervenuta a M. Cristofano Landini Oratore, e Poeta famoso, affermò, che Pansore in quel genere supererebbe tutti gli scrittori del nostro secolo, della quale opinione dipoi nelle sue opere fa egli amplissimo testimonio. Es profecto difficile dicta est, quanta inter *Laurentium & Landinum* necessitudo intercederet, ut *Paulus Iovius* in vita *Leonis X.* adfirmat; adeo ut deinde noster *Laurentius* iudicio opera sua libentissime subiiceret, laudesque eius fuisse in *Dedicatione Commentarii ad Virgilium* exponeret.

Quantum vero ei cordi fuerit optima Florentinae iuventutis instructio, eo magis patet ex epistola, quam nunc proferimus. Cum enim *Mariottus* quidam ex ordine PP. Minorum S. Francisci docere extra coenobium Arithmeticam vellet, per Epistolas Cardinali Papiensi datas, petiit, ut publicae utilitatis gratia, scientiam, quam optime callebat, civibus suis aperiret. Epistola, ex litteris Card. Papiensis desumpta est, in hunc modum.

Christophoro Landino Florentino Cardinalis Papiensis.

Qui te posse apud me putant, non falluntur iudicio, potes etenim plurimum. Amavi semper ingenium tuum, & mores: litteras vero ita in pretio habui, ut & legendas ad doctrinam putarem. Horum praedicator fui continuus, nec tacuit lingua, quod animus sensit. Petis a me privilegium famulatus nostri de Fratre *Mariotto*, Ordine Minorum profecto, & causam dicis, ut sine

impedimento correligiosorum suorum, extra coenobium agens, docere laicos Arithmeticam possit, cuius cum scientissimum praedicas. Si obsequor Tibi, *Landine*, vide quid agimus: Tu intercessor, atque ego concessor, offendimus Deum, & Religionis institutionem turbamus: ille Praelatis suis obedientiam vovit; nos Christiani tollimus eam, & transgressionem causam praebemus. Quod Prelatus eius illi potest concedere, ab eo non impetrans, ad diversi ordinis auctoritatem confugit, occasio manifesta mali, odibilis Deo, & saeculo quoque non placens. Contumax spiritus haec operatur, ut maioris potestatis clipeo tutus, ordini *insultet*: & dummodo licenter erraret, quam bene erret, non cogitet. Sed nec levius hic peccatur exemplo, quare qui vident Cardinalium famulatus ad obedientiae iugum valere, eosdem appetunt, & viis omnibus quaerunt. Unus tantum Cardinalis non est, qui privilegium det, unus item religiosus non est, qui discedere a fratribus cupiat. Ubique tales Cardinales, & fratres permultos est reperire. Qui paullo incauti in concedendis his sunt, dare non multi existimant, credentes opus bonum se operari. Ita nulla patribus ordinum reverentia habetur, nullus est disciplinae, correctionisque metus, confunduntur instituta religionum, paulatimque male ruit, quod ab initio est bene stabilitum. Hac de causa *Pius Pontifex* nuper defunctus querelam communem omnium ordinum audiens dolentium his privilegiis, uno decreto sanxit, quaecumque a Pontifice essent concessa, & a nobis in futurum darentur ad declinandam Patrum obedientiam, impetratoribus non suffragari. Monuit quoque uno consistorio nos, ne eas daremus deinceps.

inceps. At inquires: si non valent, quid gravaris unum concedere? Si inanem rem dederis, nullus mali auctor. Interponere nomen Cardinalis ad rem fictam, & vanam, gravitatis non est. Inducere credentem in fraudem, charitatis non est. Forte etiam suus Praelatus abrogationis Pientinae ignarus, propter me non corripiet errantem religiosum. Ita in offensionem Dei incurram, de qua paulo ante agebam, & ego me ipsum agnosco, si fiducia litterarum mearum raperetur ille ad carcerem, aut durius in eum aliquid fieret, pati certe non possem. Sum enim carneus, indignationi & irae obnoxius. Clamarem, incenderer, molirer omnia, ut eriperem eum, quod dictus esset semel famulus meus. Ita praestat nil dare, quam & leviter & inutiliter dare. Sed oro quid quaerit hic tuus in docenda Arithmetica? Utilitatem ne hanc facere Civitati? At plures alii sunt, qui eam praestent quotidie. Dices non tam scienter praestare. Quid attinet instruendis pueris summum magistrum quaerere? Exercitata doctrina, & mediocri illis est satis. Non ad metiendas arenas maris, aut altitudines montium, sed ad administrandam mercaturam, illorum institutio a Patribus quaeritur. At bonum opus est, & commendabile, liberali disciplina illos instruere. At malum opus est a religione discedere, & obedientiam maiorum defugere. Plus mali hic est, quam illic boni; non sunt facienda mala, inquit Apostolus, ut eveniant bona. Non est frangendum votum, non turbanda Religio, & exemplo malo nocendum, ut pueri Arithmeticam discant, quam aliis docentibus possunt addiscere. Quod si mercedem disciplinae quaerit, & vitare vult paupertatem,

tem, ut credo, dic oro, ubi est verum, quod vovit Deo paupertatis servandae. Melius illi erat paupertatem non cognoscere, ut ait *Petrus*, quam post agnitam retroire. Et *Salvator*: nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, est me dignus. Apparet ipsum, poenitere suscepti propositi, non probare ordinem, quem professus est, vitam saecularem appetere. Quid oro commertii est Religioso cum pueris, tunicae divi *Francisci*, cum purpura Civium? quae porro honestas pro Claustro Coenobii, habitare plateas, pro choro concinentium Deo, audire pueros Arithmeticam suam cantantes? pro obedientia libertatem? pro paupertate divitias, pro continentia occasionem lasciviae commutare, ne militans Deo, inquit *Apostolus*, implicet se saecularibus negotiis, & rursus: Operam detis, ut quieti sitis, & ut negotium vestrum agatis: & alio loco, Obedite praepositis vestris. Horum nil audiens *Mariottus*, soli cupiditati obsequitur, reiecta bene vivendi regula. Si ille de salute sua curam non accipit, de nostra nos accipiamus. Non sumus, causa transgrediendi voti, operadores alienae damnationis, quia nos una cum illo ante tribunal iudicis peccati huius rei citabimur. Vale. = Eximium profecto doctus hic Cardinalis exemplar Principibus exhibet, ne aut numquam, aut saltem rarissime; religiosos in publicis Lyceis extra coenobium, docendi gratia, degere sinant.

(6) *Politianus* Iuvenis praeceptor, & adulti in munere docendi collega *Landinus* fuit. Hinc est, quod eius merita saepius grato animo professus est *Angelus*, ut in Epistola ad *Barptolemacum Scalam* L. V. Ep. III. = *Landinus Praeceptor olim*

olim meus, nunc autem utriusque nostrum collega, magnae vir in litteris, & auctoritatis, & celebratiss. Et in Miscell. C. LXXVII. in quo probat, quo argumento, dicendum *Vergilius*, & non *Virgilius* = Praetereaue commentarium *Tiberii Donati*, nunc in manibus habet *Landinus*, homo & eloquens, & eruditus, & Florentiae iamdiu doctor bonarum litterarum celebratissimus, cui se praeceptorum adolescentiae meae rudimenta magnopere debent, & qui nunc in professione, quasi dixerim collega, locata iam in tuto sua sibi fama, nobis adhuc in studio laboriosissime decertantibus, ita favet, ut quicquid ipsi laudis acquirimus, quasi suum sibi amplecti, atque agnoscere videatur. Is igitur, ut diximus, commentarium *Tib. Donati*, &c. = vide *Frid. Otb. Menck.* in vita *Angeli Politiani* p. XXXVIII. *Gaddium* de Script. non Eccl. V. *Landinus*, & V. *Politianus*, *Mabillo-nium* T. I. Mus. Italici p. CLXXXIV. *Poccian-num* & *Nigrium* in *Cat. Script. Flor.* ipse quoque *Landinus* discipulum suum sibi carum semper habuit, ut ex *Epistolarum Marfilii Ficini* libro II. *Epistola* ad *Politianum* habetur, in cuius calce legitur. = *Landinus*, & *Cavalcantes* innumeris Te vicissim salutibus obruunt =. Similiter in Praef. ad *Virgilium* maxime ipsum laudat Et quoniam de *Politiano* agimus, summa haec occasione proferenda nobis est oratio habita, cum Laurea doctorali donaretur, quae extat in Archivo Episcopatus Florentini, de qua nullam mentionem facit *Menckenius* in eius vita. Est autem eiusmodi, mihi humanissime communicata, ab illustrissimo, atque eruditissimo Viro, *Bindo Simone Peruzio*.

Die

Die XXIII. Decembris MCCCCXXXV.

Pateat omnibus evidenter. Qualiter Reverendus in Christo Pater & Dominus D. Ray, de Urfinis Dei, & Apostolicae Sedis Gratia Archiepiscopus Florentinus, Cancellarius, &c. ad haec deputatus prout in privilegio sibi concesso latius continetur, facto riguroso examine de Domino Agnolo Domini Benedicti de Ambrosinis de Monte Politiano, Priore Ecclesiae Sancti Pauli de Florentia, & de Domino Francisco Dominici Thomassii de Sirigattis Presbytero Florentino, qui prius praesentati fuerunt coram Venerabili Viro Domino Dominico de Mangoneschis de Narnia Vicario eiusdem Domini Archiepiscopi Florentini, per egregios Iuris Doctores Dominum Antonium Domini Donati de Cochis, Dominum Franciscum de Pepis advocatos Florentinos promotores dictorum Domini Angeli, & Domini Francisci, quibus per dictum Dominum Vicarium fuerunt assignata puncta, ipsisque diligenter examinatis per nonnullos Doctores Collegii studii Florentini in Iure Canonico, & in dicta facultate idoneis reperiis, & viso, quod Doctores praedicti praefatos Dominum Angelum, & Dominum Franciscum in huiusmodi facultate doctorandos esse iudicaverunt, & dignos esse approbaverunt. Idcirco praefatus Dominus Archiepiscopus de consensu, consilio, & voluntate dictorum Doctorum ibidem adstantium, auctoritate, qua fungitur, dictum Dominum Angelum, & Dominum Franciscum, & quemlibet ipsorum, servatis servandis, in dicta Facultate Iuris Canonici tamquam benemeritos sic pro-

pronuntiavit & declaravit assumendos, & recipiendos esse ad Apicem, & Dignitatem, Doctoratus dicti Iuris Canonici, & nunc assumpsit, & promovit, & recepit ad dicti Iuris Canonici Doctoratum, dans praefatus Dominus Archiepiscopus dictis Domino Angelo, & Domino Francisco, & ipsorum cuilibet licentiam, & facultatem Cathedram Magistrale[m] ascendendi, & in ea legendi, glosandi, & interpretandi, consulendi, ceterosque Doctoreos actus faciendi, ipsosque caetui, numeroque aliorum dictae Facultatis Iuris Canonici aggregavit. Dans eisdem Insignia Doctoratus, videlicet; primo Cathedram Magistrale[m], secundo Librum clausum, & deinde apertum, tertio digitum ipsorum, & cuilibet ipsorum manus aureo anulo decoravit, quarto oris osculum, quinto Benedictionem paternam, Sexto Birretum in signum Coronae Capitibus ipsorum, & cuilibet ipsorum imposuit ad laudem Omnipotentis Dei. Mandans de praemissis per me Gabrielem Notarium supradictum publicum confici Instrumentum, & Instrumenta, &c.

Acta fuerunt haec in Archiepiscopali Palatio Florentiae sub Anno Domini MCCCCXXV. Inditione III. Die vero vigesima tertia mensis Decembris, praesentibus ibidem Domino Matthaeo Franchi della Badessa, Plebano Plebis S. Petri in Syllano Faesulanae Dioecesis, & Piero Laurentii de Medicis ad praemissa omnia testibus.

(7) *Ioannes Carolus* natus est Florentiae Anno MCCCCXXVIII. in humanioribus disciplinis magni illius *Christophori Landini*, praestantissimorumque ingeniorum ea aetate Florentiae praceptoris, discipulus fuit, quo cum ipse in quibusdam scriptis

scriptis operibus titulo compellat, ut vult *Jacobus Echardus* in *Scriptoribus Ord. Praedicatorum*. Verum cum *Carolus Landini* coëvus videatur, eius potius consilio *Carolus* usum fuisse crediderim, ut ipse *Carolus* testatur in Praefatione, quam nunc luce donamus *Christophoro* inscripta, eumque idcirco praeceptorem suum existimationis ergo nuncupasse crediderim; sed quicumque se res habeat otio bellum indixit, oratione, lectione, aut exarandis codicibus maximae occupationes eius fuisse. Is primo Cisterciensium ordini adscriptus fuit, donec a Reverendissimo Cardinali *Dominico Capranica*, quoniam vivaci ingenio ditatus erat, in Ordinis Praedicatorum Familiam translatus fuit. Pluries domesticis suorum praefectus est studiis moderator, & in Academia Florentina Magisterii Lauream Theologicae Facultatis accipere promeruit Anno MCCCCLVII. die XVIII. Septembris, quem, annos postea XII. in caput sibi, decanumque delegit, atque praeposuit eadem sacra Facultas Florentina A. MCCCCLXIX. Apud eruditos in pretio fuit, & a *Sancto Antonino* Florentinorum Antistite plurimum adhuc aetate florente dilectus, & *Dominico Cardinali Capranicae* praesuli firmo *Angeloque* eius germano carissimus. In certamen cum *Pico Mirandulano* *Ioannes* descendit, & eius Theses nonnullas viriliter expugnavit. Denique in suo Sanctae Mariae Novellae Conventu, iam aetate gravis, mortuus est. Kal. Februarii MDIII. vel iuxta *Badium* ex Necrologio S. Mariae Novellae num. DCCXXXIX. Anno MD. die XV Maii aetatis LXXV. Plurima reliquit ingenii sui monumenta, quorum alia typis prodierunt, alia etiam nunc servantur apud Fratres

ens Sanctae Mariae Novellae MS. nonnulla etrusca lingua, alia stylo latino eleganti, facili, & erudito conscripta.

Bene igitur de *Christophoro* suo meritis e cuius gymnasio, praeclaras litteras hauserat, ut vult *Echardus* citatus, eidem opus inscripserit suum, cum hoc titulo, quod in Florentina Sanctae Mariae Novellae Bibliotheca videre est in membrana nitidissima in IV. picturis in fronte, & effigie Auctoris libellum in sinistra manu tenentis. *Fratri Iohannis Caroli Florentini Ord. Praedic. ad Crist. Landinum eruditissimum virum in sequens opus incipit feliciter.*

Paucis ante diebus cum plurimorum rogatu quorundam Fratrum nostrorum illustrium vitas scripsissem, subiit animum meum cogitatio, cui illas emendandas potissimum destinarem; neque enim ipse ego sum, qui meae eruditioni confidam: cumque in ea cogitatione versarer, multaque mecum ipse reputarem. Tu mi *Christophore*, prae ceteris occurrebas, mihi, cum pro summa humanitate tua, tum pro vitae integritate, ac fide, quibus virtutibus, cum omnium iudicio floreas, summum apud me locum, tamen si minimam tecum familiaritatem inierim, semper obtinuisti. Eas autem idcirco scribendas institui, quod satis viderentur in tenebris latuisse, cum supra CC. annum, vix ullus nostrorum litteris celebratus fuisse comperiam: Visum vero mihi est opus profecto dignissimum, quandoquidem eos merito laudibus prosequendos censeam, quos & vitae sanctimonia, & multa litterarum peritia, & rerum benegestarum gloria, & aevo suo, & posteritati omni reddidere clarissimos. Ad haec praec-

praeterea frequens bene gestorum lectio, a qua memoria plurimum videbatur, non modo nostris hominibus profutura, sed iis etiam qui saeculi gloriam magnificandam putant, cum viros nobilissimos viderim, ea omnia, & inania, & caduca semper in animo habuisse, aliudque nihil, nisi aeternum, ac stabile amavisse. Sed & nonnihil apud me valuit locus, ac dignitas, quibus huius rerum scriptores, & venerabiles Patres nostri dignantur, quos Protonotarios vocant, quod ad Martyrum, ac Sanctorum gesta ex fide scribenda fuerint instituti: quandoquidem eam dignitatem ad summos honores, gradum efficere arbitrentur. Proinde, & sacerdotibus id muneris veteres tribuebant, ut publicarum rerum annales conscriberent, veluti indubitatae fidei iudicarent, quae a Sacerdotibus, Deoque dicatis hominibus viderentur fuisse descripta: praestat autem haec ipsa editio rerum publicarum Scriptoribus, quando iis multa dissimulare, nonnulla suppressere, quaedam eis concessa licentia, possunt, ac per hoc privato suo affectui inservire: cui quidem adser-
 tionem facere videtur fidem id, quod è *Flavio Iosepho*, & *AEgesippo*, Iudaeis scriptoribus, vidimus observatum, qui cum tam multa de Iudaicis rebus conscripserint; Magorum tamen adventum Hierosolymam universo orbi notissimum, & infantum necem, quos *Herodes*, *Antipatri* filius, ob regni suspicionem occidit, praeterire maluerunt, quam scribere: & tamen res minima nequaquam fuit, tres reges ab Oriente venisse, totque parentes natis dire privasse; ut sacrae litterae ferunt, cum longe minora apud Aegyptios, & Romanos gesta retulerint. Qua in re de *Hegesippo* magis, quam
 de

Iosepho miror, cum is *Christicola* fuerit, & Apostolorum claruisse temporibus referatur; & tamen tantae rei, quae sibi ignota esse non potuit, nullam facere mentionem minime dubitavit: igitur eadem licentia dixerim rerum publicarum scriptoribus, & multa praeterire & quaedam arbitrio suo suppressere permissum profecto esse. At qui illustrium virorum Vitas scribendas susceperint, ab his omnibus abstineant necessarium est, si dictis suis fidem adstruendam putent: omni praeterea spe praemii, vel mercedis, atque animi aegritudine vacent, quam maxime decet, ubi de singulis hominum gestis agendum est; ne, si in uno deficerent, ceteris omnibus arguerentur mendaces. Quae omnia remissam narrationem periculosissimam efficere consuecunt. Laudantur nihilominus ob eam rem harum rerum scriptores amplissimi, ut apud Graecos *Plutarchus* & *Laërtius*, apud nostros *Suetonius*, alique nonnulli; apud Ecclesiasticos autem beatissimus ille *Hieronymus*, & *Caesariensis Eusebius*, qui de illustribus viris egregie conscripserunt. His ergo rationibus ductus ad eas scribendas me avidissime contuli, quod opus dignissimum iudicarem, non pro mea eruditione, quae in me nulla profecto est, sed pro illorum sanctitate, & gloria posteritati, & litteris commendanda, proque legentium profectu, atque emolumento. Eas vero, eo libentius ad Te mitto, quo a multis acceperim, Te, a plurimis annis, sacris litteris ardentiori, quam consueveras, aviditate incumbere, in quarum locum has transire vitas pro summa horum hominum dignitate, atque virtute, iniuria auferim adfirmare. Praeterea, & nova omnia, esto, quamvis minora revera

N

sint,

sint, cordi esse assuevere mortalibus. Ceterum quoniam, ut praefatus sum, mihi ipsi in tanta eruditorum numerositate diffidam, tuum vero iudicium summum apud me locum semper obtineat, idcirco melioribus eas chartis inscribendas curavi, ut siquidem a Te aliqua ex parte probarentur tum melioribus chartis scriptas ederem posteritati legendas: sin autem, minori damno aut lacerandas, aut igni subiiciendas tradam, vel certe si ita videbitur emendandas curabo; sciens me dumtaxat temporis, vel laboris mei amissionem deinceps deploraturum fore; liberum autem operis mei iudicium postulo. Itaque vide, ne, quo mihi gratificeris, quam arbitreris aliud scribas, sed quid sentias, quidve potissimum iudices, libere significato litteris ad me tuis; in quamcumque enim partem iudicium inchnaveris, scito illam, & optimam, & honori meo consonam, me penitus habiturum. Vale, mi *Christophore* virorum eruditissime.

Paulo post legitur operis titulus = *Fratris Ioannis Caroli Florentini Ordinis Praedicatorum in vitas nonnullorum Fratrum Beatae Mariae Novellae, Praefatio incipit feliciter, in qua dignitas eius Domus ostenditur.*

In hoc volumine continentur = *Vita Fratris Ioannis Salernitani primi Fundatoris domus Sanctae Mariae Novellae Praefatio incipit feliciter.*

Vita Fratris Aldovrandini Cavalcantis Urbeverani quondam Antistitis, alia Praefatio.

Vita Fratris Simonis Sakerelli, Pisani quondam Antistitis, ad insignem Virum Georgium Antonium Vespucium Praefatio.

Vita

Vita Fratris Angeli Acciaïoli Praefulis Florentini ad Donatum Acciaïolium Virum praestantissimum Praefatio incipit feliciter MCCCCXXVII.

Vita Fratris Alexandri Strozze Theologi praestantissimi edita Florentiae die XXVIII. Octobris MCCCCXXVIII.

Vita Fratris Guidonis Regiolani Viri praestantissimi ac devotissimi, Praefatio incipit ad Robertum Boninsegram.

Vita Fratris Ioannis Dominici Ragusini Aristitis, ac S. Sixti titulo Cardinalis, ad Franciscum Berlingherium Praefatio incipit.

In fine Codicis legitur = Librum hunc Magistri Ioannis Caroli communi librariae ad communem utilitatem adhuc vivens adposuit: oretur pro eo.

In eadem Bibliotheca alii ab eodem exarati Codices delitescunt, qui dum eius operum Catalogum hic adposuimus recensendi sunt; nam eorum potior pars praetermittitur ab *Echardo* L. C. & in nostris Florentinorum Scriptorum Catalogis.

Vita B. F. Ioannis Dominici Flor. S. R. E. Cardinalis edita apud Leandrum fol LXX. & in actis Sanctorum T. II. Iunii ad diem X. accuratius, in quibus integra exhibetur, cum apud Leandrum plura sint rescissa, & inter alia Prooemium ad Fratrem suum germanum Franciscum Berlingherium nuncupatorium.

Vita Beatae Villanae de Florentia. Extat in Bib. S. M. Novellae ad calcem concionum eius, in cuius fine legitur = Explicite vita B. Villanae de Florentia scripta per F. Ioannem Caroli de Flor. Ord. Praed. A. D. MCCCCCLII. completa die IX. Augusti feliciter.

Orationes, quas ille diversis locis, ac temporibus habuit, quarum exordium est, *Proposueram quosdam, &c.*

Codex Chartaceus in IV. in quo primum hoc occurrit opus. Fratris Ioannis Caroli Flor. Ord. Praedic. Epistola ad Petrum Nigrum super defensionem, & consolationem senectutis incipit = *Marcum Tullium Ciceronem.*

Eiusdem Ioannis Caroli de comparatione aliarum aetatum ad senectutem. Exordium est = *Senectutem Cristiano homini non oportere gravem videris. Ibidem; Comincia il Prologo di Frate Giovanni di Carlo delo ordine de Frati Predicatori sopra la expositione dell' Ufficio de' Morti composta da lui l' Anno mille quattrocento novantaotto. Feliciter incipit.*

La Sancta Chiesa militante vedova ancora in questa vita del suo celestiale sposo ec. ex fine arguitur in Monialium usum ab eodem fuisse compositum.

Oratio de Iubisael digozate. = *Cum de magifico nostri Salvatoris adventu.*

Alia de S. Nicolai Antistitis laudibus = *No-
lenti mihi, Patres humanissimi.*

Scripta nonnulla de reformata S. Marci Congregatione = *Extante Congregatione S. Marci Florentiae reformata, &c.*

Fr. Io. Caroli Epistola ad Ioannem Nesium loco Proemii missa, de novo saeculo oraculum describentis confutativa = *Pridie ocioso mihi, &c.*
Deinde incipit confutatio. Edita MCCCCXCVII.

Comincia la Espositione del Salmo XXV.
Saranno forse molti.

Fra

Fratri Io. Caroli Petro Nigrio viro egregio Florentino super quibusdam Conclusionibus Ioannis Pici Mirandulae Principis incipit feliciter MCCCCXCVIII. = Ex libro Ioannis Pici, &c.

Codex membranaceus in IV. cum hoc titulo: F. Io. Caroli liber Dierum Lucensium, quem in Dialogi modum edidit Lucae (ubi erat exul) A. Domini MCCCCLI. Continet autem deplorationes praesentium temporum feliciter = Quoniam ea novitas, quam attulit nobis LXmus Annus, &c.

Liber secundus Dierum Lucensium eiusdem: continet autem commemorationem praestantium Fratrum, qui in Conventu Florentino egregie claruerunt.

Liber III. Dierum Lucensium: continet suorum temporum conditionem ad modum Somnii Scipionis.

Codex chartaceus in IV. in quo haec habentur: Fr. Io. Caroli in quosdam tractatulos a se editos adversus quorundam spiritualium moderatorum severius dicta, & insulsius facta, Prologus incipit feliciter, MCCCCXCVI. = Multa atque ingentia pericula, &c.

Comincia il Prologo di Frate Giovanni di Carli Fratte in Santa Maria Novella dell'Ordine de' Predicatori sopra il Dialogo della semplice verità. Feliciter = Quantumque el beato Apostolo.

Del medesimo Epistola a uno amico suo sopra il detto della Apostolo, Nemo militans Deo implicat se negotiis = Domandasti ne' di passati.

Comincia l'argomento sopra el trattato de discrezione vanitatum. MCCCCXCVI. Frate Girolamo da Ferrara dello Ordine de' Predicatori

huomo nella nostra Città sopra tutti gli altri Religiosi di questa nostra età famolissimo.

Della verità della Dottrina di Fra Girolamo, e se o da Dio, o no, come questo si intenda sanamente secondo il medesimo autore. Incipit feliciter = Pensando io ne giorni passati.

Quadragesimale & Sanctorale.

Alter Codex manu exaratus A. MCCCCLXXXII. cui titulus = Commentarium, seu Lectiones super Magnificat. Expositio in Psalmos Graduales in Psalmum CXIII. In exitu Israel, & Officium Defunctorum. Denique in Psalmum LXXXIII. quae ultima morti proximus scripsit, & deinde incipit liber de exemplis Sacrae Scripturae, in quo de virtutibus & vitiis multa dicuntur, & etiam de moribus bonorum, & malorum, quae in utroque testamento memorantur, & de eorum finibus. Scripsit A. Domini MCCCCLXXXIII F. I. K. Caput I. Abstinencia. = Praecepit Dominus Adae dicens cap. CXXXIV. & ultimum de zelo contra peccatores. Ad libri calcem, legitur: Explicit liber de exemplis Sacrae Scripturae, scriptus per me Fratrem Joannem Karolis Ord. Praed completus die XXVI. Octobris MCCCCLXXXIII. Qui vero legerint, Deum pro me orent. Deo gratias. Amen.

Prodiit tamen illud opus Typis Parisiensibus in Sole aureo A. MCCCCLXXVII. die penultima Ianuarii; hoc est stylo novo MCCCCLXXVIII. in fol. Hujus compendium extat apud Parisienses ad Sanctum Honoratum, eodem titulo, sed suppresso nomine, Parisiis in suburbis S. Germani de Pratis, per Petrum Quet. Annus non indicatur. Sed De Caille Histoire de l'Imprimerie p. LXIV. ad A. MCGCCLXXXVII. editionem refert.

(1) Ugo-

(8) *Ugolinus Verinus Florentinus Landini* auditor in Latinis litteris fuisse, versibus hisce comprobatur, de illustratione urbis Florentiae:

*Quo, Landine, tuas percurram carmine laudes,
Praeceptor venerande? tuo de fonte liquores
Ebibit Aonios omnis Syllana juventus.*

*In lucem per te Ciceronis saecula rursus,
Nunc redeunt; tersum videas si pubis Etruscae
Eloquium, numerisve velis, seu scribere prosa:
Clara oratoris nosces, & signa Poëtae.*

Quis fuerit *Verinus*, quanto ingenio, quanta sagacitate, atque eloquio praeditus, testatur satis *Pocciantes*, atque ex veteribus *Marsilius Ficinus* in Epistolis, *Petrusque Delfinus* Ordinis Camaldulensium Generalis in Epistolis pariter, ubi quamplurimas *Verino* missas facile invenies, quae praeclara ejus gesta & merita mirifice illustrant. In ejus *Flammetta*, supra citata, MS. in Bibliotheca *Magliabechiana* legitur Elegia, qua suos mores mirifice depingit. Ceterum *Ugolinus* vir fuit omnigena Scientiarum varietate refertus, sed in edendis carminibus Poëta ita eruditus, venustus, gravis, sublimis, exquisitus, diligens, & accuratus, ut *Ficinus* ipse Musarum Sacerdotem, & bonarum artium promptuarium insigne, appellare non veritus fuerit. Ejus operum Catalogum vide apud *Pocciantem*, & *Nigrum* in *Script. Florent.* Praeter vero ea opera, quae *Julius Niger* memorat, addendum est, quod in Bibliotheca *Riccardiana* Codex Chart. in IV. N. XXV. R. III. adservatur cum titulo: *Volgari per la Grammatica Latina di Ugolino Verino.* *Ugolinum* vero, quum Romam proficiscentem *Landinus* Cardinali *Papienti* commendasset, responsum humanissimum, & *Verino* nostro

honorificum tulit. Est autem huiusmodi, ut inter Epistolas *Papiensis* legitur.

Christophoro Landino Florentino Cardinalis Papiensis.

Licet *Ugolinus*, & *Baccius*, hoc paucorum dierum contubernio iam satis mihi sint noti, testimonio tamen de his tuo sum delectatus. Sunt in *Ugolino*, quae memoras, fides in obsequio, & sedulitas; quodque ego optare in domesticis soleo, etiam gravitas. Si plusculum aliquid litterarum adtulisset ad nos, nil esse amabilius poterat. Confirmatio doctrina futura illi ad facilitatem erat, mihi ad gratiam. Sed non negligam eum: propterea honore tuo, cui cognatus est, & morum continentia, quam probo, benigne semper habebitur: uni plus ocii, & commodi indulgi ad studia jam pridem, quam curiae nostrae usus ferat, & indulgere aliis soleam. Protinus bona spes erit obsequii, si quae tu litteris, verbis ego, illum monuerimus, animo continebit. Patientia in primis pernecessaria est, a qua una superatur omnis serviendi asperitas. Egendum saepe est, & sudandum, & algendum, atque his difficultatibus, quasi adminiculis, augenda industria. Duces ii boni haberi solent, quibus tyrocinium laboriosum fuit, & reliqua militiae exercitia. Nobis, qui sine generis, vel doctrinae praestantioris commendatione, quasi in mercaturam quamdam honoris huc venimus, adiutrice perseverantia est emergendum. Quod & in multis sum saepe contemplarus, & in me ipso semper expertus. Summam illam facio, ut perseveret *Ugolinus*, nec gravetur servitio.

Nec

Nec quia non praestetur ante mercem precium
 langueat animo : ocius, serius, irremuneratum ne-
 minem patitur curia. Quod ad *Baccium* attinet,
 si modestia par est ingenio, sibi que non vulgo
 serviet lyra, fructum & ipse feret servitii. *Roscio*
 autem, quem memoras, *Populus Romanus* au-
 ditum saepe in scena praebuit, numquam in ad-
 ministranda Rep. fidem : laudatus in theatro, ad
 comitium admissus non est. Sed officium huic
 quoque non defuturum, si qua est docilitate perspe-
 ctum magis habeat, quid se juvare possit, quam
 alios delectare. Te amo, *Landine*, memor anti-
 quae consuetudinis nostrae, & certe etiam prae-
 stantis ingenii tui, cujus laudator semper inventus
 sum : ornamenta digressus nostrae nil mihi adeo
 merunt de amicorum memoria. Volo me, & meis
 fidenter omnibus, ut tuis, utaris, *Papiensemque* pro-
 prius recognoscas. Infelicem crederem hanc meam
 felicitatem, si quae dedit Deus cultoribus doctri-
 nae, non essent mecum communia. Vale.

(9) *Andreas Cambinius Florentinus Landini*
 auditor fuit, ut ipsemet in Comm. ad *Dantis*
Comoed. C. I. his verbis testatur: *Dante fu il pri-*
mo, che investigò gli alti sensi di Virgilio, de' qua-
li, perchè molto prolisso sarebbe què il referire, io
quanto portò il mio ingegno nel terzo, e nel quar-
to libro delle nostre Disputazioni Camaldolese es-
pressi, e dichiarai, il quale volume Andrea Cam-
bini nostro discepolo tradusse in lingua Fiorentina.
Vir expolitae literaturae fuit. Historiam enim
Francicam scripsit, quae MS. in Mediceo-Lauren-
tiana Bibliotheca adservatur. Historiam praeterea
Originis, ac praeclara Turcarum facinora sedulo
perquisivit, quae post ejus obitum Bernardi Pbi-
lippi

*lippi Junctae cura Anno MDXXVIII. lucem ad-
spexit Hieronymo Andreae eius filio nuncupata,
in hunc modum.*

*Bernardo di Filippo di Giunta a Girolamo di
Andrea Cambini. S.*

*Quando la buona memoria di Andrea vostro
Padre, Girolamo honorando, non molti anni innan-
zi che di questa uita partissi, per suo piacere, co-
me nimico dello ocio, scriveva in lingua Toscana
la Istoria della Origine de' Turchi, ed Imperio delli
Ottomanni, noi piu uolte lo confortammo ad segui-
tarla, acciocche, poi gli baveffi dato fine, potessimo
ad utilita comune stamparla. Donde lui, o per li
nostri conforti, o pur perche cosi baveffi in animo
di fare, quel tanto, come io mi penso, ne scrisse,
che dalla natura gli fu concesso: dico dalla natura,
perche preuenuto dalla morte, non potette scrivere
gli ultimi fatti del Principe di quella natione. So
che non bisogna ridurui alla memoria la fama gia
diuulgata dello incredibile apparato nuovo di quel
Signore ad nostra destruttione. Desiderando adunque
che li Principi, & Rep. Christiane leggendo que-
sta historia conoschino li pericoli, li quali ci sopra-
stanno, & posto fine alle loro discordie, unitisi in-
sieme, piglino le armi iuste contro al nimico tanto
potente del nome Christiano, alli giorni passati ue-
la domandammo, e uoi per satisfare al nostro buon
desiderio ce la concedesti, & cosi impressa, non la
hauendo la buona memoria di vostro padre ad al-
cuno dedicata, d noi la dedicbiamo, come d quel-
lo, d cui piu si peruengono queste fatiche, che ad al-
tro buono che sia. Vale.*

Tra-

Tradit *Iulius Niger* hanc eandem publici iuris factam fuisse a *Benedicto Iuncta* A. MDXXVII. in cuius calce *Ciceronis* librum De Amicitia, ab eodem in Tuscum sermonem translatum, atque *Antonio Mediceo* missum, Typographus adposuit.

E Latino pariter idiomate in Tuscum transtulit libros XIII. Historiarum *Blondi*, quibus alterum addidit. Rebus hisce factum est, ut de eo honorificam mentionem nonnulli fecerint, veluti *Michael Pocchiantes* in *Cat. Ill. Flor.* *Iulius Niger*, qui perperam A. MDXXX. floruisse adserit; *Iacobus Gaddius* de *Script non Eccles. Ant. Franc. Donius* in *Bibliotheca*, Io: *Cinellius* Part. XII. *Bibl.* & *Gesnerus* in *Epitome*.

(10) De eo nonnulla suo loco proferemus.

(11) De Io. *Cavalcante* vide, quae diximus pag. 165.

(12) Consule *Nigrum*.

(13) Vir fuit vividi ingenii, ediditque magnum illud opus Geographicum Tuscis carminibus expressum, unde *Ugolinus Verinus* de Illustratione Urbis Flor. cecinit:

Carminē & Etrusco pinxit Berlingherus orbem.
Vide *Pocchiantium*, & *Nigrum* L. C. *Ficinum* in *Epistolis*, *Lombardellum* in *Fontibus Tuscis*, *Iosiam Simlerum* in *Epitome*, *Marium Crescimbenium* Libr. V. *Hist. Vulgaris Poëseos*.

(14) De *Carolo Marsuppino* loquemur in secunda huius operis parte. Quod revera hi quinque memorati iuvenes, Landini discipuli fuerint, arguitur ex Codice Membranaceo in XII. existente in *Bibliotheca Mediceo-Laurentiana* Plut. LIV. N. IX. qui *Benedicti Colucci* Pistoriensis *Declamationum* librum continet. Post enim quinque De-

Declamationes, quae in Gymnasio *Marfilii Ficini*, qui eiusdem per id tempus Princeps constitutus fuerat, quae a *Paullo Ant. Soderino*, ab *Io. Cavalcante*, a *Bindaccio Ricasolano*, a *Francisco Berlingberio* Iuniore, a *Carolo Marfuppeno* pariter Iuniore habitae sunt, *Marfilius Ficinus* ita memoratos iuvenes adloquitur. = Hi optimi adolescentes pietatis officio satisfecisse videntur. Reliqua sibi adsumant egregii Oratores, quibus nostra Civitas maxime pollet; nam quid *Donato Acciaiuolo* facundius, quid *Marco Parente* eruditius, quid *Renuccino* gravius optaretur? *Barptolemaeus* vero *Scala*, qui nuper huic civitati ob facundiam Civis adscriptus est, *Landinus* clarissimus vates, vesterque sanctissimus praeceptor, *Bernardus* elegantissimus Rhetor, quanta admiratione digni sunt? *Gentilem* vero nulli imparem *Arreui* Episcopatus ex nostra Urbe secedere postulavit.

(15) Elogium ita legitur in Codice MS. Bibliothecae *Riccardianae*: *Christophori Landini* de *Prato* veteri Eulogium in funere magnifici ac generosi Florentini Civis *Nerei Capponi* ad *Iohannem Canisianum* Civem etiam Florentinum, qui *Nerius* obiit die .. : MCCCCLVII. Incipit

*Non ergo immerito tam clari in funere civis,
Sollicitas pectus, CANISIANE, tuum!*

(16) *Peregrinus Allius* adolescens acutissimus immaturo funere obiit, circa annum MCCCCLVIII. Scripsit odas, & orationes plures: epistolas itidem, cum soluta, tum ligata oratione, *Ficino* dedit, ut in Epistolis suis ipse meminit *Marfilius*; & praecipue in Epistola quadam Libri I. ex qua patet, quod aetate adhuc tenera pulcherrima carmina ediderat; inter reliqua vero quaedam in

In *Ficini* non secus ac in *Christophori* nostri laudem fuisse constat. In Bibliotheca *Riccardiana* N. III. Codex Chartaceus in IV. N. XVI. exstat, ubi hac cum Epistola Carmen ad *Christophorum Landinum* legitur.

Nihil mihi optatius accidere potuit, *Christophore* suavissime, quam ut mihi causa oblata esset iustificandi amoris in te mei; nam cum *Antonius Baronius*, iuvenis doctissimus, quaedam tua de *Nerii* laudibus carmina superioribus diebus ad me misisset; sane occasionem nactus, pro eo ac potui, cupide tuas laudes metro adgressus sum. Etsi enim id onus impar nostris viribus esse putarem, benevolentiam tamen in te nostram aliquid tibi gratum promere posse, existimavi. Nam tanta est tua in omni litterarum genere excellentia, tanta dicendi suavitas, tanta praeterea morum probitas, ut non modo imperitus, sed ne Poëta quidem summus tantarum laudum gloriam erudito carmine exaequare posset. Quod quamvis ita sit, ego tamen, cum quia laus scribendi campus erat, in quo non eruditi modo, sed etiam minus docti equos flectere possent, tum pro nostro singulari in te amore, audax id onus suscepi; nec minus, tamen si a parvo profisciscatur, id tibi gratissimum fore confido. Qua quidem in re siquid ob orationis paupertatem praetermissum, aut minus eleganter pro tua dignitate dictum fuerit, id postrae iuventutis inexpertae quidem condonabis. Accipies igitur nostra carmina, quaecumque sint, quae si non a docto, aut erudito, fideli tamen ac benevolo, ad tuarum laudum gloriam edita sunt. Vale.

Quandoquidem longum cecinit victura per aevum
Carmina Calliope, quae te radiantibus undis
Ca-

Castalii asperfit, placidis quoque cantibus aures
 Parrhasiis, niveo compulsiis pectine chordis,
 Infudit, digno ne iam frauderis honore,
 Pro meritis placuit memorandas carmi e laudes
 Enumerare tuas, & magno condere Olympo.
 Sunt tibi divitiae, non quas preciosa, nec aurum
 Aut quas duxit opes Ephyre, seu Persica tellus,
 Sive os Phidiaeum, seu iam quaesita Tyrannis
 Purpura nobilitet Sarrani sanguinis ostrum;
 Sed quas divino descendens vertice Pallas
 Excoluit, socioque sibi de sanguine virtus.
 Virtus, qua miseris donum mortalibus ullum
 Grandius immensi non praebet conditor orbs.
 Sola quidem nulli virtus est subdita sorti,
 Sit quamvis fortuna minax, votisque sinistra,
 Non timuit vasti ventis agitantibus iras
 Aequoris, & nullo pavet in discrimine morris:
 Hanc nullus rapuit casus, non tela, nec ignes,
 Nec Iovis ira feri, non saevi horrenda Tyranni
 Perfidia, aut fractus labens a margine mundus;
 Sola quidem stabilis virtus possessio, sola
 Felices potuit mortales reddere coelo:
 Hac iter ad Superos, & clari culmen Olympi
 Herculeis fiquis nitatur viribus ardens.
 Haec te dicavit; quamvis non iugera cultei
 Magna soli, aut aedes, aut fulvum praebuit aurum;
 Sed pretio tecum longe est maiore peractum;
 Ornatum nam te donis natura creavit,
 Quae sint in magnis animo cupienda modesto.
 Ingenui mores, & purae mentis honestas.
 Sunt tibi, quae iuvenes reddunt ante omnia fama
 Insignes, celeri penna quae intervolat urbes.
 Nam faciles mores infudit Iuppiter, inde
 Perfecit probitas, sinceræ mentis honorem;

Di-

Divinum ingenium obliquo tibi limite tendens
 Sol dedit: & celeris, qui vertice temperat astra,
 Mercurii eloquio donarunt sidera dulci, (tur
 Haec labor, & studium, nec non quo cuncta paran-
 Grande exercitium, studio praestantius omni,
 Perfecit, potuitque novos iam promere cantus.
 Seu tu Bistonias attingis pectine chordas,
 Quae triplicem mulsere canem, quae pallida regna,
 Eumenidesque feras, Ditem, Stygiaeque severos
 Iunonis thalamos, placarunt carmine dulci;
 Seu quas Dircaeus tetigit, cum saxa canoro
 Compulit ex silvis condenda in moenia pleetro.
 Nec non maiorum cupido vestigia passu
 Sectatus, tandem suavi sermone soluto
 Consequeris summum clari *Ciceronis* honorem,
 Hae sunt divitiae, haec generis de sanguine prisci
 Nobilitas, his clara domus, non splendida gemmis,
 Non ebore, aut auro, sed iam virtute superbit.
 Haec Florentinae clarum te reddidit urbi,
 Atque humili potuit te iam secernere vulgo.
 Hac tu per multas fama celeberrimus urbes (quam
 Redderis, in longum tendens tua nomina, num-
 Promeritura situm; sic Divum necesse tandem
 Aspersum rapido poterit te reddere coelo.

§. XVII.

AD Annum interim MCCCCLIX.
Christophorus devenerat, cum iu-
 venilibus nugis iam penitus refraina-
 tis, *Lucretiam Alberti F. Eduardi N. Al-*
ber.

bertiam sibi arctissimo coniugii vinculo copulavit ⁽¹⁾. Plures ex ea suscepit liberos, *Beatricem* scilicet, quae paternam hereditatem A. MCCCCCIV. adivit ⁽²⁾, *Elisabetham*, *Petrum* ⁽³⁾, *Thaddaeum* ⁽⁴⁾, *Lauram* ⁽⁵⁾, *Albertum* ⁽⁶⁾, & *Bernardum* ⁽⁷⁾ denique, quorum nemo, ut saepius accidit, clarissimi parentis doctrinam, & gloriam aemulatus est, qui cum interim in publico Florentino Atheneo laudatissime profiteretur, eius fama exiguis Italiae finibus coarctari minime potuit ⁽⁸⁾. Etenim ad ipsos quoque Germanos, Lusitanos, Anglosque, devenit, qui filios adolescentes eius tutelae tradere voluerunt, ut Latinis litteris a *Christophoro* nostro, Graecis a *Demetrio Chalcocondyla*, & Philosophicis doctrinis a *Marsilio Ficino*, praestantissimis viris, instituerentur; easque de-

in

inde in Germaniam, & trans Alpes, inferrent, sicuti *Ioannem Straeblerum* (9) I. C. Suevici foederis triumvirum, & *Reuclinum*, fecisse, certis indiciis manifestum, exploratumque est (10). Quapropter *Dionysius* natione Germanus (11), *Guilielmus Grocinus* gente Britannus (12), *Thomas Linacer* (13), *Arius Lusitanus*, vulgo *Arias Barbosa* (14), & denique *Ludovicus Tensira* (15), eiusdem nationis nobilissimo genere satus, Florentiam demigrarunt, ut praeclaris litteris sub tantis ducibus imbuerentur.

(1) In publicis libris nostrae Urbis, vulgo *Le Notificazioni* dictis B. I. P. XXXVI sub die XXVIII. Februarii MCCCCLIX apparet: *Christophanus Bartolomei Landini de Prato veteri consumavit Matrimonium cum Domina Lucretia ejus Uxore, & Filia olim Alberti Adovardi de Albertis, non sunt quadraginta dies elapsi, & per eam debet adhuc recipere in dotem Florinos quingentos tredecim, & solidos sex ad aurum. In Archivio, loco dicto i Prestanzoni, ex libro permutationum pecuniae Montis apparet, ad A. MCCCC-*
O LIX.;

LIX. *Mona Lucretia di Alberto di Adovardo della Alberti Moglie di M. Cristofano Landini.* Christophorus in sua bonorum contestatione, quae in libris Magistratus Decimarum legitur, ita habet: *Confessio in Dote Fiorini settecento tredici di Madonna Lucrezia di Alberto di Adovardo degli Alberti mia Donna, &c.*

(2) In Archiepiscopatu Florentino legitur huiusmodi hereditatis capta possessio.

(3) *Petrus* ortus est **MCCCCLXXV.** ut ex quadam Genealogia, Landinorum gentem repraesentante, apud *Everardum Ambrosium* colligitur.

(4) A Rep. Flor. protestatus est **A. MDIII.** vid. Deliberat. DD., sub eodem anno.

(5) *Laura* oritur **MCCCCLXV.** Huius mentio occurrit in libris Permutationum pecuniae Montis **A. MCCCCLXVII. P. V** Ex Archivo Publico sub die **XIII. Martii MCCCCLXVII.** habetur: *Domina Bartholomea Pieri Iacobi Bonfiglioli, & Uxor Ser Francisci Nicolini Doffi creditrix ut supra in Florenos 175. dicti crediti Montis, quibus supra dictum creditum permutavit in comune Florentiae in quarto pro precio Flor. 45. 5. ad dandos in contum ad rationem Flor. 23. per centum per faciendam dotem Laurae per primo, Franciscæ per secundo nomine, Filiae Domini Christophori Bartolomei Landini, & Dominae Lucretiae eius Uxoris, & Filiae Alberti Adovardi de Albertis, natae XXII. Aprilis MCCCCLXV. & A. XV.*

(6) *Ugolinus Verinus* nostri discipulus, *Alberti, Christophori Landini F. funus, pereleganti carmine* prosequutus est. MS. inter eius Elegos
in

in Bibliotheca Laurentiana PL. XXXV. Cod.
XXIV. cum hoc titulo:

*Eulogium in Albertum Christophori
Landini F.*

*Ergo, Te infantem, nec vos nunc fata pudebit,
Ante diem rapuit livida Parca nimis?
Nondum Luna suum rursus compleverat orbem,
Viderat aut nitidos aurea fratris equos.
Vix lucem aspiciens cum matris ab ubero raptus,
Cogeris (infandum) funera acerba dare;
Profuit heu nusquam sancti tibi cura parentis,
Dum prece sollicitat in tua verba Deos.*

(7) *Bernardus*, de quo fusc deinceps agemus,
lucem adspexit A. MCCCCLXXVII. In Magno
Consilio Reipublicae Flor. adscriptus fuit Ann.
MCCCCXCIV.; Prior A. MDXXVI., Vexilli-
fer Societatis MDXXXI. In Oppido Florentinae
ditionis percelebri, vulgo dicto *Scarparia*, hoc eo-
dem anno vicariatum gessit. In publicis enim
aedibus illius Oppidi, eius stemma incisum inspi-
citur, cum hac Epigraphe.

BERNARDO DI
CRISTOFANO
LANDINI V. 1531.

A. MDXXXII. *Mariam Alexandri Francisci de
Caccinis* connubio sibi iunxit, ex eaque filiam
unam habuit, quae deinde cum cuidam ex *Za-
chariae* familia nupsisset, sterilis vixit. Obiit Ber-
nardus MCCCCXLI.

O 2

Bar-

(8) *Bartholomaeus Fontius* de *Christophoro* nostro ita mentionem facit in suis *Annalibus*, sub A. MCCCCLXV. *His temporibus doctrina, & ingenio clari erant Campanus Romae, Pontanus Neapoli, Baptista Albertus & Landinus & Scala Florentiae.*

(9) Eruditissimus *Iacobus Brukerus* *Histor. Philos. Period. III Part. I. lib. 1. C. 11. de restauratione Philosophiae Platonicae* verba faciens ait. = Tantaque fuit Germanorum in *Ficino* fiducia, ut nobilem iuventutem eius fidei traderent, & ad discendas literas elegantiores ad eum Florentiam mitterent, quos iuvenes paterno complexum amore, ex literis *Io. Straeblersi*, post illa tempora triumviri foederis Suevici, & Iurisconsulti *Ulmenfis* constat. In *Notis* vero inferus *Epistolam* ipsius *Straeblersi* ad *Reuclinum* p.m. LVI. Ex eo loco, inquit, adparet, in Graecis eos ipsum *Ficinum*, in Latinis literis habuisse *Christophorum Landinum* praeceptorem praelegentem *Horatium*, & *Ciceronem*. Inter opuscula *Henrici Bebelis* *Argentinae* MDIX. excusa, exstat *Epistola*, & *Elegia* ad hunc *Straeblersum*. Eius denique *Epithaphium* nobis exhibet *Vir Cl. Georg. Schelornius T. I. Amoenit. Lit. p. LVI.* quod ex MS. *Io. Casselii*, *Geissigenfis* *Sacerdotis*, protulit.

(10) De *Reuclini* meritis pauca adnotabo, cum satis haec pervulgata habeantur In ipsius *Vita* ab *Henrico Main* impressa A. MDCLXXXVII. ex *Ioanne Brucardo* in libro de *Ioanne Reuclino*, & *Rodulfo Agricola* bonarum litterarum in *Germana* exeunte saeculo XV. in *instauratoribus* impresso *Wolffembüttel* MDCCXIV. & ex *Georgio Pflugero* in *Vita Rodulfi Agricolae, Ioannis Capnionis, & Erasmi*

rasmi Roterod. Argent. MDCV. *Sebastianus Munsterus* in suae Grammaticae Ebraicae Epistola Dedicatoria ait = *Primus omnium qui nostro aetvo colere, & plantare coepit Ebraicam linguam, fuit doctissimus vir Ioannes Reuclinus sive Capnion; de linguis, & bonis litteris apud posteros benemeritus, quippe qui multa apud se eruditionis suae reliquit monumenta* = *Menckenius* in Vita cit. *Ang. Politian* p. CCCXXXIV. tradit *Reuclinum* hunc, aetate iam satis matura, iter in Italiam suscepisse, litterarum causa A. MCCCCLXXXVII. Ex *Reuclini* tamen Epistola ad *Leonem X.* Cabalae praefixa, apparet, Florentiam venisse paullo ante, scilicet A. MCCCCLXXXII una cum *Everardo Probo* Sueviae Duce, ubi *Laurentii Medicei* liberali hospitio fruebatur, qui utendam ei splendidissimam Bibliothecam concessit. Factum tunc est, ut eorum omnium, quibus hic cum literis commercium, & cum *Medicis* arcta necessitudo erat, familiaritatem iniret, *Marsilii Ficini*, *Christophori Landini*, *Georg. Vespucii*, aliorumque illius aetatis virorum doctissimorum. Testatur haec ipse *Reuclinus* in Epistola ad *Leonem X.* cuius mentionem facit *Matus* l. c p. CLXXI. qui & rem eandem memorat in Orat. de *Io. Reuclino* ipsi vitae praemissa p. XIX. & *Desiderius Erasmus* in Epistola ad *Io. Reuclinum* lib. II. Ep. virorum doctorum ad *Reuclinum*. Viris hisce eximiis fuit maxime coniunctus, singularem eorum doctrinam propius inspexit, & ex eo tempore tantum eos coluit, ut redux postea ex Italia *Dionysio* fratri, studiorum cursum adiuro, visendam maxime Italiam, & audiendos excellentes viros illos, commendaret.

(11) *Dionysius* Patria Phorcensis, *Ioannis Reuclini*, alias CAPNIONIS, frater fuit. Tubingae primum summis Philosophiae honoribus, & postea sacrorum administrandorum munere cohonestatus evasit, & cum Fratre *Ioanne*, & Sorore *Elisabetha* in sacrum Eremitarum *S. Augustini* ordinem adscitus est a Fr. *Aegidio*, ordinis Praefide generali. Qua de re literae ad nobilem & egregium Virum *Do. Ioannem Reuclinum*, LL. Doctorem eruditissimum, ad *Dionysium* Presbyterum, Fratrem eius germanum, atque *Elisabeth* Sororem extant, sub fine lib. II. Epist. III. Virorum ad *Io. Reuclinum* Phorcensem, a *Thoma Anselmo*, Badensi Typographo, editarum. De eo mentionem faciunt, qui vitam, & historiam *Ioannis Reuclini* ex instituto pertractarunt; inter quos *Philippus Melanchthon* in Orat. de vita *Capnionis*, *Martinus Simon* in Orat. de *Io. Capnione* Phorcensi p. LIX. *Martinus Crusius* in *Annalium Suevicorum* Dode. III. lib. IX. cap. V. Et qui in enarrandis rebus memorabilibus *Reuclini* sedulam operam navavit, *Io. Henricus Maius* in vita *Io. Reuclini*, Durlaci, A. MDCLXXXVII. edita p. VI. seg. & CXL. seg. Quibus addendus Vir Clarissimus *Frid. Otto Menckenius* in suo de *Angelo Politiano* Commentario p. LXXXV. ex quo haec plura desumsi. His adde programma Academiae Tubingensis, scriptum in funere *Christophori Reuclini*, Theologiae Professoris Tubingensis, qui Atavum habuit hunc ipsum *Dionysium*. Ei liberos binos, quorum alter *Rudimenta Linguae Ebraicae*, alter *Lexicon Pforzheimi* inscriptus est, amoris ergo nuncupavit *Ioannes* Frater. Illius erga se animum expertus est vere fraternum, cum-

eumque, utpote aetate multo se provectiorem, studiorum suorum moderatorem habuit. Is eum admodum iuvenem, ut excolendae doctrinae causa Italicum iter susciperet, induxit, eique itineris comitem *Ioannem Straeblerum* I. V. D. adiunxit, cuius tutelae *Dionysii* institutionem commendari posse noverat. Itaque Florentiam concessere, & per integrum biennium *Georgii Vespuccii* hospitio usi sunt. Praeceptores, quorum congressus sedulo frequentabant, ei fuerunt *Marsilius Ficinus*, *Christophorus Landinus*, *Demetrius Chalcocondyla*. Haec ipse testatur *Ioannes Reuclinus* sub fine lib. I. *Rud. Ebraic.* & qui profert illa, *Io. Henr. Maius* lib. C. p. CXLI. Hs ducibus literis diligentissime incubuit & laudatissimos in iisdem progressus fecit. *Valemus omnes recte*, inquit, *Io. Straeblerus* in *Epistola ad Io. Reuclinum*, quae legitur lib. I. *Epist. Ill. Vir. ad Io. Reucl. Dionysius profecto bene studet; se non poenitebit impendiorum*, certo scio: nullis eget calcaribus, tamen *Italiam amare non vult*, semper autem plus cuperet vivere in *Germania*. Denique *Vespuccii*, *Christophori Landini*, & *Lippi Collensis*, praeceptorum *Dionysii* honorifica sit mentio a *Io. Straeblero* in *Ep. ad Io. Reuclinum* lib. I. *Epist. Ill. Vir. ad eum conscriptarum*.

(12) *Guilielmus Grocius*, natione Britannus, multiplici eruditione ditatus maxime excelluit, & Graecam Latinamque literaturam publice Oxonii professus est. Poëta quoque non contemnendus, & omni genere elegantiorum literarum ornatus. Diversae *Epistolae* eius ad eruditos, ad *Erasmum* imprimis, adhuc extant. Primis in Britannia Graecae, Latinaeque linguae rudimentis imbutus, per

Italiam iter suscepit, & Florentiae studiorum omnium alterice confedit. Docuit illa aetate literas Latinas *Landinus* noster, Graecas autem *Politianus*, & *Demetrius Chalconcondyles*, quorum praecepta duorum annorum spatio totis viribus hausit. Quod revera hac de re Florentiam venerit, fidem facit & *Guilielmus Lattmerus* in Ep. ad *Des. Erasmus*, obvia in *Epistolis Erasmi*, edit. Lugdun. p. CCXCIV. *Antonius Wodius* in *Athen. Oxonic* T. I. p. XIII. qui multa de *Grocino* memorat, & *Samuel KNIGHT* in *The Life of Iohn Colet* p. XXIV. (i) *G. Libus* Elog. quorundam Anglorum p. XCI.

(13) *Thomas Linacer*, Cantuariæ natus, *Grocini* ferme aequalis, a *Desiderio Erasmo* in *Ciceroniano* p. LXXXIII. Vir undequaque doctissimus vocitatur; & optimus Grammaticus, elegans Poëta, Rhetor disertus, Medicorum Phoenix ab *Io. Pitæo* in *Relatione Historicorum de Rebus Angl* seu de *Ill. Angliæ Scriptoribus* nuncupatur. Et profecto multum pro Literaria Rep. laboravit; scripsit enim *De structura Latini Sermonis* lib. VI. Grammaticæ Anglicæ rudimenta, Epistolarum Carminumque libros, *Galenum* integrum, *Sphaeramque Præcti* Latine reddidit. Fuit & in interpretando adeo felix, ut teste *P. Daniele Huetio* de *Claris Interpretibus*, nemo illo maiorem orationis nitorem; & castitatem, ad interpretationes contulerit. In Italiam cum ipso *Grocino* venisse suspicatur *Menckenius* p. LXXXI. n. f. ut Graecis Latinisque literis melius imbueretur, doctissimorum illius ævi virorum congressus frequentando, ut videre est apud *Guil. Lattmerum* in *Epistola ad Desid. Erasmus*. *Paulum*
Io.

Iovium in Elogiis Doctorum Virorum cap. VI. p. CVIII. Ant. Woodiot l. c. p. XVII. Sam. Knight l. c. n. (u) G. Lileum l. c. p. XC VII. P. Faclum in Dist. Hist. T. II. p. MDCCXVIII. Iacobum Gaddium De Script. non Ecc. T I. p. CCLXXVIII. Io. Balacum in Catal. Script. Ill. Maioris Britanniae Io Cbekum De Pronunt. Greca, Thomam Fullerm in the Worthies of England.

(14) *Arius Lusitanus nobilissimus Lusitaniae vir fuit, Aveiro, Portugalliae oppido, natus, Rhetorices in Salmanticensi Academia Professor; Poëta etiam nobilis claruit. Huius in Aratoris Presbyteri Poëma de Apostolorum gestis amplissimus Commentarius, de Profodia opusculum, & aliud Epometria inscriptum, cum Epigrammatum, seu operum poëticorum libello a Lusitanis maximo in pretio habentur, de quibus agit Nicolaus Antonius in Biblioth. Hisp. T. I. p. CXXXII. Is in Salmanticensi Gymnasio literarum primordia primum viriliter hausit, & deinde sublimioris acquirendae doctrinae causa Florentiam petiit, teste Io. Baptista Gyraldo Dial. II. de Poëtis suorum temporum p. m DLV. & Nic. Antonio lib. cit. ubi per aliquot annos Graecae, Latinaeque linguae cognitionem accepit, talesque brevi progressus fecit, ut reversus Salmanticam, statim docendae eloquentiae, & tam Graecae, quam Latinae, linguae, munus publicum obtinuerit.*

(15) *Ludovicus Tensira, & ipse Lusitanus, vir nobili genere natus, & praeclare doctus, sed nullis, quod constet, scriptis editis clarus. Is studiorum causa patria egressus in Italiam se contulit, & Florentiae commoratus est, ut eleganti-*
tio-

tionibus & ipsemet literis institueretur. Vid. *Giraldum* Dial. II. de *Poët. suor. Temp.* p. DLV. vid. *Ang. Politianum* lib. X. Ep. I. *Iovanni Iovissimo* Regi *Portugalliae* inscripta, necnon II. & III. eiusdem libri literas.

§. XVIII.

INcredibili omnium, qui litteras amabant, plausu ac veneratione cum exceptum se undique *Landinus* animadverteret, ut rei publicae eo magis prodesset, animum curamque intendit. Etenim inter praestantissimas virtutes, quae tantam ei nominis claritatem adtulerunt, primo se loco admiranda nobis sese offert insignis illa linguarum eruditissimarum peritia. Etenim sicut patrii sermonis *Etrusci* cognitione adprime fuit imbutus⁽¹⁾, & quicquid *Latii* nitoris, & antiquae dignitatis est, id omne ad stuporem posteritatis adsecutus⁽²⁾ fuit

fuit felicissime: ita etiam, si eius scriptis fides habenda est, haud levem Ebraicae linguae cognitionem habuisse credibile est. Hac insigni linguarum peritia factum est, ut Graeci, Latinique sermonis thesauros excuteret, singulos diuturni aevi sordibus purgaret, obscuritate deformatos pristinae luci nobilitatique redderet, mutilatos expleret. In illis vero illustrandis tanta illi felicitas contigit, ut communi eruditorum iudicio ipsi splendidum Summi Interpretis, & Illustratoris, nomen vulgo tribueretur (4). Quod negotii ut laudabiliter exsequeretur, legem hanc sibi sanxit, ut quoad fieri posset, a primis annis, in Scriptorum mente, sensuque verborum, exacte investigando, eoque concinna, & eleganti oratione exponendo laboris plurimum, & industriae poneret.

(1) *Fran.*

(1) *Francisci Petrarcae* poemata publice exposuit, ut inferius adparebit; & divinum *Dantis* Poëma eleganter edisseruit.

(2) Vide quae dixi, ubi de eius primis studiis supra disserui.

(3) Si consulantur profecto amplissima eius Commemoria, animadvertemus interpretationibus Ebraicis refertas esse. Deinde habemus ex supra adlata *Ioannis Caroli* Epistola nuncupatoria, seapropter sacrum illud opus *Christophoro* nuncupasse, quod novisset eum maximo studio totisque viribus sacras litteras discere coepisse, quas ut facilius perciperet, veluti ingeniosissimum Ebraicam linguam didicisse mihi persuadeo.

(4) Inter Claros Grammaticos laudatur a *Frid. Otth. Menckenio* in vita *Ang. Pol.* p. CCXLVII. lit. (c) ab *Ugolino Verino* De Illustratione Urbis Florentiae, & in Elegia MS. in Bibliotheca *Magliabechiana* supra adlata p. 176. Vide etiam *Paulum Iovium* in vita *Leonis X.* Io. Tritemium De *Scriptoribus Eccl. N. DCCCXCVIII.* Hieronymum *Ghillinum* in Theatro Vir. Illustr. Cinellium in Histor. Literar. Flor. MS. in Bibl. *Magliabech* verbo *Christophorus Landinus*, aliosque quamplures.

§. XIX.

Virgilii itaque carmina, quae vi-
tiata, hominum incuria, squal-
lebant in Bibliothecarum forulis, ad
pristinam nitorem reduxit, Notas-
que

que adiecit, quæ divinam vatis mentem mirifice patefacerent. Laborem hunc suum *Petro Mediceo* adolescenti *Magni Laurentii* F. misit, qui ut optimis disciplinis imbueretur, sub *Angeli Politiani* auspiciis, vehementer diligenterque curavit (1). Etenim in operis huiusce Prooemio laudes, ac eius Maiorum in literatos viros merita, profert, & denique *Iuliani* fratris miserandum exitium in barbara illa ac omnium sceleratissima *Pactiorum* coniuratione commemorat, in qua *Magnanimus Laurentius* liber strictos enses evasit. Sed deploranda Historia ab *Angelo Politiano* descripta atque edita fuit (2). Verum ut ad rem meam, ex qua discessi, revertar, *P. Virgilii* interpretationes ita prosequitur, ut *Servii* Scholia seorsim a suis in Codice describantur; cum vero ad

ÆEni-

AENEIDOS volumen devenit ea quoque, quae *Danati* sunt, in compendium redacta, atque per epitomen descripta, eius nomine inserenda curaverit (3). Verum ceteris omnibus praetermissis, quae Grammatici Rhetorisque partes esse viderentur, & a plurimis iisdemque doctissimis viris conscriptae essent, eos tantum sensus, quos tanti ingenii sublimitas mirificis figmentis per eam, quam Graeci allegoriam nominant, penitus abdidit, atque pulcherrimis integumentis operuit, sibi pro viribus declarandos delegit (4).

(1) Maxime Laurentium laudat Christophorus, eo quod Petrum filium Angeli Politiani curae commendavit. Ita enim inquit in fine Prooemii, *Virgilii* interpretationi praemissi. Sed dices, quorsum haec in prooemii angustiis intrudis, atque inculcas, quae vix longiori historia satis pro dignitate explicari possent? Nempe, ut intelligas, voluisse me, non externis, sed domesticis exemplis hortari Te, ut eadem via, qua Parens Tuus, pergens, iisdem virtutibus ad eandem nominis gloriam pervenires; praesertim cum ille, tam

exa-

*exacta cura ac diligentia operam semper dederit, neque ex his rebus, quibus bonas omnes artes facilius acquirimus, Tibi deesset. Plurima sunt, quae in illo admirer; sed illud prae ceteris, quod in liberis educandis indulgentioris quidem Parentis numquam, optimi vero ac sapientissimi semper, summa sedulitate officium compleverit. In Te vera in-
firmundo, atque erudiendo, quid umquam omisi? Nam quamvis ipse per se quotidie admoneret, praeciperet, ac iuberet, tamen cum sciret quanti esset, ne a Praeceptoris latere umquam discederes, ex omni hominum doctorum copia Angelum Politianum elegit, virum multa ac varia doctrina eruditum, Poëtam vero egregium, egregiumque Oratorem, ac denique totius antiquitatis diligentem perscrutatorem, cui puerilem aetatem tuam, & optimis moribus fingendam, & optimis artibus, ac disciplinis excolendam traderet.*

(2) De dira illa a *Pactiis* caede *Mediceis* Principibus *Laurentio*, & *Iuliano*, inlata A. MCCCC-LXXVIII. vix est Scriptorum Florentinorum unus, qui non amplissime mentionem faciat. Ac omnium primus rei tam nefarie gestae Historiam eleganti commentario ad posterum transmissit *Politianus*; quippe qui atrocissimae huius coniurationis initia aequae, atque exitum funestissimum spectavit. Ita vero *Landinus* Historiam illam Tragicam prosequitur in Praefatione Commentarii ad *Virgilium*: Dabis, suavissime Petre, hoc in loco roganti mihi veniam, si barbaricam illam, & omnium sceleratissimam ac sine exemplo coniurationem silentio praeterierim: qua in templo marmoreo inter sacra solemnia, & *Iulianus Frater* saevissime trucidatus, & ipse *Laurentius* inter scriptos,
& un-

& undique cum petentes gladios, iam iam castus, ita elapsus est, ut non humano, sed divino auxilio, & sua animi praestantia, quae audacissimum quemque terrere poterat, de manu inimicorum ereptus videatur. Quamobrem cum scelerausissimi homines, quod nefarie mente conceperant dolis perficere nequirent, id armis statim aggressi sunt, &c.

(3) Ita ad hanc rem l. c. : Quae quidem cum nos, a vix paucis pauca, a nullo autem omnia interpretata videremus, & ea tamen, quae interpretata essent, inter se dissidere, ad calcem persequi; itaque in tertio ac quarto nostrarum Camaldulensium Disputationum libro, rem universam perpetuo interpretationis tenore prosecuti essemus; id imprimis praestandum curavimus, ita ut cuncta procederent, & nihil ex consequentibus iis, quae prius dicta fuerint, pugnare videatur. Verum quantum in his meis lucubrationibus profecerim doctorum virorum iudicio reliqui. Laborum tamen meorum, quum Parentis tui Laurentii, viri plurimis literis, ac varia doctrina excellentis, & ingenio acerrimo praediti, iudicio eos approbatos sensi, me nunquam poenitebit.

(4) Epistolam cicatam Interpretationi Virgilianae praemissam ita claudit: Sed de sensu illo interno quid ego iudicarem, a nobis in duobus ultimis libris, qui sub titulo Camaldulensium Disputationum in lucem venerunt pro viribus ingenii, ut paulo supra diximus, demonstratum est. Quos libros cum edidissent rogarunt me amici tui, ut Dantis quoque Florentini, qui Maronem in suo Volumine duces sequitur, easdem prosequeretur allegorias: edidit quoque in Flacci Horatii volumina interpretationes. Sed cum eodem tempore & a me scriberentur, & scri-

& scripta, sed nondum emendata, imprimenda amici curarent, pauca in iis deprehendi, quae emendatione non indigerent. Sed redeo ad Maronem: nam quemadmodum in Camaldulensibus Philosophi interpretis munus obivimus: sic in his commentariis Grammatici Rhetorisque vices praestabimus. Placuit autem in maioribus illis rebus parentem tuum disputantem inducere. Haec autem, quibus adolescentulorum ingenia mirifice alii possant, cui potissimum, quam tibi optima indole, & exercitatissimo ingenio adolescenti, scribere malim; non tamen, quia praecpta Angeli Politiani viri multa doctrina, nec minus eloquentia exculsi, tibi satis superque esse ignorem; sed dedicavi tibi haec nostra, qualiacumque sint, ut essent testimonium summi amoris erga Te meum. Tu vale & XII Aeneidos libros, quo ordine in Codicibus conscripti sunt, perlegito.

Qua deinde in explanando Virgilii opere methodus usus fuerit vid. eius Epistolam Dedicatariam ad Guidonem Feltrium scriptam, & Horatii interpretationi praemissam. De huiusmodi vero Virgilii interpretatione, nescio quae de causa obloquitur Franc. Floridus Sabinus C. XXIII. lib. II. Lect. Subsec. V. & in Apologia contra Latinae linguae calumniatores p. CXV. his verbis Dignus igitur fuit Landinus cum suis aliorumque, qui Deorum effigies, ac templa tueretur, & Virgilii opus ad Evangelicam doctrinam in frequentis ociosarum mulierum conspectu traheret, quibus ne deesset, quod ante focum bene potae garrire, &c.

§. XX.

HOc labore feliciter perfunctus, *Q.* *Horatii* carmina illustrare adgressus est; cum enim intueretur quae ab *Acrone* *Porphyrione*que, doctissimis illis quidem viris, & Grammaticis non contemnendis, scripta essent, suae operae non mediocre pretium futurum duxit, si sapientiam huius Poëtae in rebus ipsis inveniendis, & mirificum consilium atque artificium in singulis disponendis, atque ornandis, in propatulo collocaret (1). Hae quidem diuturni laboris lucubrationes dicatae fuerunt *Guidoni Feltrio Magni Friderici Urbinatum Principis Filio*, cui *Quaestiones Camaldulenses*, ut inferius ostendemus, antea dicaverat; eo quod Lyricum *Horatii* carmen ad iuvenile ingenium

exci-

excitandum, & ad linguam expoliendam, atque exornandam, valere plurimum animadverteret (2). Maximo doctorum omnium plausu exceptus fuit huiusmodi labor, & in eius laudem *Angelus Politianus* concinnam elegantemque Odem contextuit, quae ideo in fronte operis impressa legitur (3).

(1) Haec de huiusmodi labore suo tradit In Epistola Dedicatoria ad *Guidonem Feltrium*. Nuper autem cum *Q. Horatii Flacci volumina* in manibus essent, ac propterea diligentius singula intuerer, & simul, quae in illum ab *Acrone*, *Porphyrione*que, doctissimis illis quidem viris, & Grammaticis non contemnendis, scripta essent sapientius repeterem, nostrae operae haud mediocrè pretium futurum duxi, si sapientiam huius Poetae in rebus ipsis inveniendis, & mirificum consilium atque artificium in singulis disponendis, atque orandis, pro viribus aperirem, ac postremo verborum vim, atque varias notiones, edocerem.

(2) Ita pergit in Epistola Dedicatoria: Quas quidem lucubrationes nostras, quo potissimum conferam, quam in eam domum, cui propter plurima Parentis in me Tui merita, omnia debere non ignoro? Elegi autem Te potissimum, illustrissime *Guido*; quoniam *Horatii* volumina huiusmodi artificio conscripta sunt, modo recte

intelligentur, ut eius lyricum carmen ad iuvenile ingenium excitandum, & ad linguam excoliendam, atque ornandam vehementer Te iuvare possit; Sermones, & Epistolas ad mentes humanas omni labe purgandas & optimis moribus informandas, non tantum valere intelligatur, sed etiam multorum Philosophorum libros doctrina quidem exaequent.

(3) Sequens lyricum carmen videre est in prima pagina memorati operis in hunc modum.

AD HORATIVUM FLACCUM ODE
DICOLOS TETRASTROPHOS
ANGELI POLITIANI.

Vates Threicio blandior Orpheo,
Seu malis fidibus sistere lubricos
Amnes, seu tremulo ducere pollice
Ipsis cum latebris feras.

Vates Aeolii pectoris arbiter,
Qui princeps Latiam sollicitas Chelina,
Nec segnis titulos addere noxios
Nigro carmine frontibus.

Quis Te a barbarica compede vindicat?
Quis frontis nebulam dispulit, & sum
Deterso restituit chionis,
Curata invenem cute?

O quam nuper creas nubilus, & male
Obductus senio, quam nitidos ardens
Nunc vultus seferes, docta fragrantibus
Cinctus tempora floribus.

Talem purpureis reddere solibus
Laetum, pubes nova post gelidas nives
Serpentem, positis exsuvias solet
Verni temperies poli.

Talem

Talem Te choreis reddidit, & Lyrae,
 Landinus veterum laudibus aemulus?
 Quais Tu solitus Tibur ad avidum
 Blandam tendere barbiton.

Nunc Te deliciis, nunc decet & levi
 Lascivire ioco, nunc puerilibus
 Insertum rhyasis, aut fide garrula,
 Inter ludere Virgines.

Hoc carmen inter *Politiani* opera non reperitur.

§. XXI.

TAntis igitur diturni laboris lucubrationibus Grammaticos Europae clarissimos stupore defixit; tanta enim in iis linguarum, doctrinarumque peritia emicat, ut desiderari ab erudito nihil amplius possit. Quapropter Latino eloquio pro viribus expolito, Tuscum sermonem, qui Civium incuria, atque ignavia, valde prociderat, ad nitorem pristinum restituere animum curamque intendit, & A. circiter MCCCCLX. Orationem inauguralem publice habuit, in qua Cives

suos, ut ad id praestandum toto animo incumberent, hortatus est, maiorum nostrorum, *Dantis* scilicet, *Io. Boccaccii*, *Francisci Petrarchae*, *Leonardi Arretini*, *Leonis Baptistae Alberti*, pro Rep. literaria praecclare gesta recensendo. Quod ut facilius adsequeretur, Tusca *Francisci Petrarchae* carmina auditoribus suis enucleanda sibi proposuit (1).

(1) In Bibliot. Stroziana extat Codex Chart. in IV. in quo variae orationes continentur, in primisque.

Oratione fatta per Messer Cristofano Landino Quando cominciò a leggere in Studio i Sonetti di Messer Francesco Petrarca. Incipit

Saranno per avventura alcuni prestantissimi Cittadini, i quali persuaderanno, o di già fino ad ora l'anno persuaso, questa mia impresa di volere in sì celeberrimo Ginnasio, & nobilitato studio, in tanto numero, dove molti dotti si ritrovano, leggere il Poema di Francesco Petrarca, essere più tosto di riprensione, che di laude degna, stimandosi forse, che questo medesimo tempo più utilmente nella investigazione, o delle Latine, o delle Greche lettere spender si potesse; ritati credo in tale opinione, perchè dubitano la lingua Toscana non esser nè così abbondante, nè sì bruciata, con la quale l'altrè, e degne cose, e luo-
ne,

ne, che nell' altre buone anzi si convengono, e le sentenze di molti acutissimi, e quasi divini ingegni sprimer si possono. Post Io. Boccaccii laudes, qui Florentinam elocutionem expolivit plurimum, ita sequitur. E ne nostri tempi avete auto Lionardo Aretino, & alquanti altri, e quali per non concitare loro invidia, non nominerò. Ma buono, che più industria abbia messo in ampliare questa lingua, che Batista Alberti, certo credo, che nessuno si trovi: leggete priegho i suoi libri, & molti, & di varie cose composti: attendete con quanta industria ogni & eleganzia, composizione, & dignità, che appresso i Latini si trova, si sia ingegnato a noi trasferire; & Matteo Palmieri ne suoi Dialoghi può non solamente per la gravità delle sentenze, ma per ordinata disposizione, & per ornata, & florida elocutione, ritenere gli auditori: ne è da stimare poco Buonaccorso da Montemagnio in quelle canzoni, le quali in laude di iustitia per antica consuetudine a tutti e Magistrati della Città si fanno, ec. = Et rursus, commemoratis in Poësi meritis Dantis, & Petrarchae, Scrisse versi Lionardo già detto, el quale benchè forse non adempiesse ogni leggiadria, pur perchè di dottrina e d' arte, si vede pienissimo, gioverà più a chi vorrà essere elegante, che molti altri, che tra corpi anno prodotto, e quali forse nella prima vista, perchè anno alcuna dignità di colori, dilettono chi gli vede, ma subito dipoi perchè son senza nervi, senza natural sugo, senza proporzione di membri, paiono isfichi, dalla natura lasciati, o mostri con disuguaglianza di membri prodotti. Ha scritto Battista Alberti & Ecloghe, & Elegie tali, che in quelle molto bene osserva, e

pasturali costumi, & in questo è maraviglioso ad esprimere, anzi quasi dipingere tutti gli affetti, & perturbationi amatorie. Ha scritto Leonardo detto, non solamente in questi nostri usati d'undici sillabe, ma versi saphici, & eroici, il quale perchè è buono acutissimo, & pieno di leggiadria, ha comodamente potuto tutti gli ornamenti, & colori, e quali ne Latini versi, in che lui è eccellentissimo, porre nella nostra lingua trasferire, &c. Probat denique, neminem posse evadere in Tuscanico sermone excellentem, nisi prius Latinis litteris imbutus fuerit.

Ad hanc rem faciunt ea, quae ipsemet tradit in Interpretatione Carm. Horatii lib. II. p. LXXV. ode, Nolis longa, ubi de risu in commune agit: Interpretabar olim nostri *Petrarchae* elegias, lyricosque, quibus *Lauram* canit; aderantque adversarii, qui *Lauram* fuisse negarent, assererentque non illo nomine puellam a se amatam intelligi, sed aliud allegorice ibi latere. Rogabam, quidnam illud esset, & ut id me docerent, summis precibus contendebar. Illi autem magnum profecto id esse, sed tamen quid sit nescire fatebantur. Hic ego ridiculi occasionem non praetermisi, sed in maxima auditorum frequentia, veluti convictus, & pudore conturbatus. Malo, inquam, ingenue fatendo insciam meam a vobis accusari, quam inique defendendo pervitaciam daminari. Duo sunt quae adversarii mei proferunt, Alterum, non fuisse mulierem *Lauram*, quod ego adhuc non do. Alterum, quod ego ita liberaliter eis concedo, ut etiam si quis illos mendaces in iudicium vocet, vadimoniumque facere cogat, vadem me praestare decreverim. Atque

que hic tum veluti pondere impeditos dubitabundus aliquantulum subsisterem; & illi victoria gessientes invicem se intueri, aliosque circumspectando meae confessionis testes citare, quodam nunc, viderentur; atque tota iam schola auribus erectis quid dicturus essem expectaret; tunc ego prosequens, Aiunt, inquam, quid tibi Poëta in *Laura* velit, se plane nescire, quod ego ita utraque manu do, ut iure me iurando obstringam, ut nisi hoc verissimum sit, nihil sit umquam futurum verum. Risit tota schola, cum dictum falsum fuerit, & illi ambiguitate orationis ad contrarium exitum, quam parabant, decipri decerantur.

§. XXII.

VErum non rigidi tantum Grammatici partes gessit *Landinus*, verum & Oratoris quoque manus honorificentissime obivit (1), ut ex eius orationibus deprehendere facile possumus, in quibus habes gravitatem orationis mira quadam lenitate temperatam. Nunc, prout res poscit, altius extollere sermonem videas, nunc demittere se, ac veluti humi serpere; nunc
expan-

expandere orationis vela, nunc contrahere; inque his omnibus priscorum auctorum indolem, ingeniumque praefert, & in verborum delectu prudentem, & cautum animadvertas auctorem; adeout nihil in eius scriptis durum, nihil horridum, nihil quod delicatas aures offendat, invenire possis.

(1) Praeter supra memoratam Orationem, quam habuit, cum in Florentino Atheneo *Petrarchae* opera esset declaraturus, legitur apud me oratio autographa, habita A. MCCCCLXXIII. quam suo loco proferemus. Ea est in funere *Donati Azaioli*, quae etiam in Tusculum sermonem translata legitur. In *Historia Urfsinae Familiae a Francisco Sansovino edita*, altera elegantissima extat oratio in tradendo Imperatorio baculo exercitus Reip. Florentinae, in qua illustres *Urfsinae* domus Heroës, & *Nicolai* praeclare gesta, accurate recensentur. Hunc autem titulum, atque initium praefert oratio:

Christophoro Landino alla Repubblica Fiorentina, quando ella dette il Bastone del Generalato al Signor Nicola Orsino Conte di Pitigliano. Ita incipit: Di tutte le cose pubbliche, le quali vengono in alcuna civil consulta, niuna è, prestantissima Senatori, che per la sua grandezza, e per la rarità degli Uomini eccellenti, o maggior difficultà

ad sece arretrahi, o maggior prudenza ad industria
ricbiegga, che l' elezione di quel Capitano, al qual
la somma di tutti gli eserciti, o d' ogni spedizione
ne militare della Natione. Orationem alteram,
quam silent Florentinae Literaturae Scriptores,
mihi apud Ambrosios reperire conauit, nitido cha-
rattere excusam in IV. cum hoc titulo:

*Christophori Landini Florentini in funere Ior-
dani Ursini Oratio incipit. Per vetustum sane in-
stitutum est, praestantissimi Cives &c. paullo post.
Quapropter cum ad praesens Iordani Ursini viri
& multis viriutibus praestantissimi, & Florentino
Populo amicissimi, morte vehementer commota sit,
nobis hoc munus demandavit, ut, huiusmodi ora-
tionis genere, tanti viri funus pro viribus bone-
starem. Opus profecto grave, & cui vires nostrae
impares omnino exstant. Ego tamen dum summo Rei-
publicae nostrae magistratui, cui omnes parere opor-
tet, obsequens obediensque sum, malui imprudentiam
eloquentiamque meam desiderari; quam, si onus de-
rectem, munusque refugiam, contumaciae crimen su-
bire. Notandus denique est orationis finis: E. S.
P. Q. F. memor virtutum tuarum non oblitus an-
tiquae sibi cum familia-hospitalitatis insignibus &
Christiano Guelpbarum partium vexillo, quod a tuis
omnibus maioribus summo semper cultu observatum
sit ornandum honestandumque publico decreto grate
pieque mandaverit. Qua de re summi Oratoris
nomen iure optimo obtinuit, ut testatur prae re-
liquis Auctor fere synchronus Franciscus Albertinus
in lib. cui titulus: De Laudibus Civitatum Flo-
rentinae, & Soanensis: In oratoria vero habuit
Florentia Baptistam Leonem de Albertis, Poccium
Blandolinum, lege Bracciolinum, & Lapum litte-
ris*

Ab Græcis & Latinis eruditissimum, *Guidonem de
Guercourtibus, Gabrielem Landinum, Nicolaum
de Salutaris, idest, Linum Coluccium Salutatum
in Epistolis, & Nic. de Nicolis. Omnes moder-
nos, scilicet Christophorum Landinum, & Ma-
thæum Palmerium, & ambos Rinuccinios, ac Bo-
nivienos, ac Lippos, viros doctissimos.*

F I N I S.

ERRATA.

Pag. 24. §. 11. post oppidum *adde*: quondam:

Pag. 45. §. V. post A. MCCCCXXIV. *adde*
die VIII. Februar. ut constat ex libro Appro-
bationum aetatis.

Pag. 59. Philelphus obiit MCCCCLXXXI.

Pag. 64 seq. lege Argyropylus.

Pag. 80. Corrige numeros Notarum 4. 5. 6. qui
Textui minime respondent, quasque Typogra-
phi me absente confuderunt.

Pag. 183. expungatur 2. 6. & sequatur Nota:
& aliae deinceps usque ad n. 8. respondeant
Textui.

*Alia Lectoris aequitati corrigenda
relinquimus.*

THE
SOCIETY OF
THE
SACRAMENT
OF THE
EUCARIST
IN THE
CATHOLIC
CHURCH
OF THE
UNITED STATES
OF AMERICA
AND
CANADA
AND
THE
CATHOLIC
CHURCH
OF THE
ENGLAND
AND
WELSH

THE
SOCIETY OF
THE
SACRAMENT
OF THE
EUCARIST
IN THE
CATHOLIC
CHURCH
OF THE
UNITED STATES
OF AMERICA
AND
CANADA
AND
THE
CATHOLIC
CHURCH
OF THE
ENGLAND
AND
WELSH

**SPECIMEN
LITERATVRAE FLORENTINAE
SAECVLI XV.**

THE
MUSEUM OF THE
CITY OF NEW YORK
AND
THE METROPOLITAN MUSEUM OF ART

S P E C I M E N
L I T E R A T V R A E
F L O R E N T I N A E
S A E C V L I X V.

I N 270

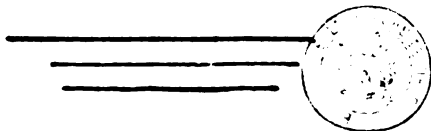
D V M C H R I S T O P H O R I L A N D I N I G E S T A
E N A R R A N T V R
V I R O R V M E A A E T A T E D O C T I S S I M O R V M
I N L I T E R A R I A M R E M P. M E R I T A
S T A T V S G Y M N A S I I F L O R E N T I N I
A L A N D I N O I N S T A V R A T I

E T

A C T A A C A D E M I A E P L A T O N I C A E
A M A G N O C O S M A E X C I T A T A E
C V I I D E M P R A E E R A T , R E C E N S E N T V R
E T I L L V S T R A N T V R .

*Omnia ex Codd. MSS. Laurentianis, Riccardianis, Magliabechianis,
Strozianis, Ambrosianis Mediolanensibus, et ex Archivis
publicis eruit, digestis, notisque locupletavit*

A N G M A R . B A N D I N I V S I . V . D .
P V B L I C V S B I B L I O T H E C A E M A R V C E L L I A N A E P R A E F E C T V S
A C A D E M I A E F L O R . A L I A R V M Q V E S O C I V S
T O M V S I I .

F L O R E N T I A E A N N O C I D . I D . C C . L I .
S V M T I B V S I O S E P H I R I G A C C I .
C V M A D P R O B A T I O N E .

THE
JOURNAL
OF
THE
ROYAL
ANTHROPOLOGICAL
INSTITUTE
OF GREAT BRITAIN
AND IRELAND
PART I
1901
LONDON
PUBLISHED BY THE
INSTITUTE
11, BEDFORD SQUARE, W.C.

CELSITVDINI SERENISS.

AC REVERENDISS.

D. I O S E P H I

EPISCOPI AVGVSTANI S. R. I. PRINCIPIS

LANDGRAVI HASSIAE ETC.

*Principis Hersfeldiensis, Comitis Cattimeliboci, Dioc. Ziegenheim,
Niddae, Schaumburgi, Tsemburgi, et Biedingae etc. Abbatis
Exempti Feldwariensis in Regno Hungariae, Equitis
insignis Ordinis S. Huberti etc. etc. etc.*

ANG. MAR. BANDINIVS

Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς
καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν

QVAMQVAM nec fortuna mea, nec
que eruditio eiusmodi est, ut
fas mihi putem tenues haece ingenii mei
lucubrationes CELSITVDINI TVAE

SERENISS. AC REVERENDISS. consecrare, tanta tamen est, tamque inusitata praestantissimi animi Tui in me, atque in universum propemodum genus hominum benignitas, ut quaecumque hoc obsequii mei pignus ad conspectum Tuum venerabundus sistere non pertimescam.

Inaudita profecto munificentia, qua litteras exsules passim, et vagantes liberali apud Te hospitio excipis, favor munificentissimus, quem doctis viris, cum in luce Aulae Tuae vitam degentibus, tum Academiam Tuam Dillinganam quovis doctrinarum genere inlustrantibus non denegas, Te Musagetem maximum, gloriosum, incomparabilem apud longinquas etiam nationes sine ulla invidia declarant.

Qui benigniore fortuna utuntur, ii fere insolescere, ac rebus prospere cedentibus, magno spiritu inflari, et omnes prae se turpiter despicere consuecunt. Tu vero bonis omnibus u-
ber-

berrime cumulatus, qua animi moderatione, quam liberali in egenos largitate, quam singulari in creditos Tibi populos humanitate praecellis?

Haud opus profecto, ut clarissima Tui Generis primordia repetens, et vetusta saecula evolvens, per immensam Maiorum nobilissimorum seriem ad Te usque descendam, cum ea ipse virtute, meritisque praefulgeas, ut avitis hisce praeconiis indigere minime videaris, quae clarissimorum scriptorum litteris memoriae prodita, in universo iam terrarum orbe celebrantur. Quem enim latet, Maiores Tuos Augustissimos, olim Romani Imperii Regimen, ac nuper Svecici Regni tenuisse, potentissimasque vires ex tot optimis ditionibus partas, inita etiam cum plerisque Germaniae atque Italiae Principibus adfinitate, confirmasse? Verum hisce praetermissis, ea quae in Te maximi facienda esse existimo, breviter repetam, ut reliqui Germaniae

Praefules habeant , quem imitentur , et Itali omnes Catholicae Ecclesiae gratulentur , quod in Te verum Sancti Pontificis exemplar divinitus sibi concessum agnoscant .

Ad meas aures saepe devenit , Sereniss. Antistes , et Princeps , ad Te iam a teneris annis exornandum , animi candorem , pietatem non fictam , prudentiam , ac gravitatem non vulgarem mirifice confluisse , ac progrediente aetate maiorem in modum crevisse , praecipue vero post Sacerdotale , atque Pontificium munus susceptum , in quo laudabiliter obeundo , adeo veram Ecclesiastici Principis imaginem , exprimere conaris , ut nullas umquam litteras posse reperiri putem , quae egregias animi Tui dotes immortalitatis memoria non prosequantur . Datur enim ubique intueri sacra Templa , quorum aliis vel auxisti fundos , vel comparasti , alia vel amplificasti , vel deteriso situ ac squalore , splendida reddidisti ;

sa-

facras vero suppellectiles, ac munera, quot quamque pretiosa Ecclesiae Tuae contulisti! unde, ut reliqua omittam, Augustanae aedes, in quibus, uti Pontifex degis, Te restauratorem depraedificant.

Dolebas vero, ac vehementer angebaris Celsis. Princeps, Christianam pietatem in ditione Tua, et in universa paene Germania involutam esse doctrinis novis, immo etiam commentitiis, atque absurdis, monstris, prodigiis, visis, somniis, gerris denique Germanis, ac superstitiosis quibusdam spectaculis nimis obnoxiam. Ad haec itaque penitus ex animis hominum eradicanda, difficile dictu est, qua animi altitudine imperitorum iras, et sycophantarum minas, atque impios conatus pertuleris. Enimvero sedulo animadvertens, cuiusmodi naevos ab oscitantia cleri, ac monachorum *Pseudodoxias* exoriri ut plurimum solere, edita per Te fuit, iuxta Apostolicas Constitutiones, et Concilii Tridentini Decreta.

In.

Instructio Ordinandorum, quorum ut pietas, et eruditio magis magisque in dies augeatur, munificentia Tua, patefacta sunt Gymnasia, ac Bibliotheca librorum omnigenae eruditionis refertissima Musis dedicata est.

Hisce itaque propugnaculis, Sereniss. ac Reverendiss. Princeps, errores, et haereses, quibus undique obsidetur Tua ditio, repellere conaris, ac propulsare. Quod sane nemini mirum videri debet: qua enim animi firmitate, et constantia avitae, atque Orthodoxae Religioni adhaereas, quam gaudeas eam ubique florentem, ac de erroribus quibuscumque triumphantem intueri, praeter alia permulta, et clarissima indicia, satis superque testantur litterae Tuae ad SS. BENEDICTVM XIV. P. O. M. missae, in quibus de nova quadam, atque omnino reiicienda Spiritus S. imagine summum Pont. consuluisti, itidemque litterae ab Eo ad Te datae, quibus industriam Tuam,

Tuam , vigilantiam , doctrinam , ac Sacerdotale robur mirifice extollit .

Atque hoc facis Tu quidem innata Tibi honestatis omnis ac publici boni cupiditate . Hinc illud est omnium voce iure optimo celebratum , salutem , dignitatem , decus , maiestatem denique Sacrarum Litterarum in Tua potissimum unius incolumitate verti , ac praesidio niti . Hinc constans , et consimilis opinio est , unum Te per totam Germaniam nostro saeculo existisse , qui universas humaniorum disciplinarum partes beatissima ingenii ubertate non solum sis amplexus , verum et ipse mirifice excolueris , unum , cui tota Musarum cohors adsurgat , cui princeps eruditorum caetus , veluti Apollini , atque Herculi , fasces submittat , quem propter miram in populis regendis mentis aciem universus orbis terrarum , mirabundus suspiciat .

Tu enim Dillinganam Academiam a Card. *Truchsessio* institutam , *Iulii II.*
Pont.

Ront. et Caroli V. Imp. amplissimis privilegiis decoratam, ut adversus haereticam pravitatem, quasi propugnaculum esset, temporum malignitate conlabentem fulsisti, nova luce, atque ornamento conlustrasti, atque, ut melior deinceps studiorum methodus, et sanius de rebus ad Religionem spectantibus criterium institueretur, sollicitè sapienterque curasti.

Verum neque hic substitit providentia Tua, Sereniss. ac Reverendiss. Praeful: manum enim Tuam beneficentissimam ad amplissimas aedes, quas veluti Princeps incolis, protendisti, et Gymnasium Phaffenhusanum a Sigismundo Palatino inceptum, ac profligata deinde opera intermissum, ad exoptatum finem perduxisti, ubi candidati ad maiores promovendi Ordines, ad quaelibet pietatis munia, ad Sacrae Scripturae, Historiae Ecclesiasticae, Iuris Canonici, et sinceræ Theologiae cognitionem erudiantur, aliisque ad bene

ne honesteque vivendum faciem praeferre possint. Omnia itaque, quae dilapsa iam fluxerant, per Te adeo severis legibus sancita sunt, ut una virtus, post severum examen explorata, non optimatum favor, ad Beneficia quemquam extollat, eique animarum curam commendet, unde adversus querelas, ne dicam maledicta hominum perditissimorum, Tuum semper animum obfirmasti. Immortale profecto hoc Tuum, non erga Deum modo, sed erga aedificia ipsa meritum, extinctis vitam, tenebris lucem reddere, reparare ruinas, labentia Tempora sustinere, ab interitu vindicare, et ad Religionem amplificandam nova templa construere; quae quamvis muta, sentire tamen, et gratulari sibi videntur, quod niteant, quod innumerabili concursu populi celebrentur.

Verum enimvero si Tua inaudita clementia, si in publicis, privatisque rebus temperantia, si tantus in
fuerit

ma potestate, rerum omnium modus, si latae leges, si statuta iudicia animadvertantur, quid inde aliud conici potest, nisi Tuo exemplo, sapientiaque hoc esse factum, ut integritas, pudor, ius, aequitas in Tuis ditionibus maneant? Hinc Te cives Tui tamquam Patriae Parentem, et humani generis delictum miro animi adfectu conclamitant; et quidem iure: quo enim alio appellent nomine, qui id unum laborat, ut eos felicissimos reddat, modo adfluente bonorum omnium copia, annonaeque ubertate eorum necessitatibus consulendo, nunc eas vires, ausaque propulsando, quae detrimenti aliquid publicae tranquillitati, et otio adlatura videantur? Cuius quidem Tuae erga se paternae benivolentiae, vel maximum superioribus annis fructum ceperunt. Cum enim universa ferme Europa tunc dissidiis ferveret, bellicae turbinibus agigaretur, cumque arduum satis esset, inter u-

tram.

tramque partem ita se medium gere-
re, ut in neutrius offensionem incide-
res, Populi tamen Tui, aurea pace
frui potuerunt, quae politioribus litte-
ris excolendis optanda maxime vide-
batur.

Quapropter, Celsiss. ac Sereniss.
Princeps, Te unum ex omnibus de-
legi, cuius numini meos hosce ingenii
foetus consecrarem, ut eodem tempo-
re, et aliquod grati animi signum Tibi
exhiberem, et mihi ipsi, monumentis-
que meis, quae fortasse obscuriora per
se futura essent, quasi claritatem, et
lucem, nominis Tui inscriptione dona-
rem.

Denique illud a Te tantum pe-
to, ut aliquid in praesens de maie-
state Tua remittas, et hosce industriae
meae fructus, tenues quidem, sed sin-
gularis observantiae in Te meae testes
perpetuos, pacato vultu clementer ex-
cipias.

Ipse interim Celsitudini Tuac Sc-
reniss.

reniss. ac Reverendiss. vitam longae-
vam, atque tranquillam, prospera,
ac fausta omnia a Deo Opt. Max.
precor, quo diutissime litteratorum
hominum felicitati sospes, incolumisque
serveris. Vale.

D. Florentiae ex Theatro Litterario Mar-
celliano x. Kal. Iulias cccccll.

RERVM GESTARVM
CHRISTOPHORI LANDINI

ALIORVM QVE
VIRORVM CLARISSIMORVM
PRO REP. LITTERARIA
COMMENTARIVS.

§. XXIII.

Christophorus Landinus multi-
plici Graeci, ac Latini Ser-
monis cognitione instructus,
ea, quae supra retulimus, ad
promovenda utriusque linguae incre-
menta feliciter gessit. At quoniam ei
Petrus Medicus Filiorum suorum *Lau-
rentii*, et *Iuliani* curam demanda-
vit (1), ut facilius in eorum animis ad
bene feliciterque vivendum praecepta
configeret, statuit disputationes quas-
dam

Tom. II.

A

dam

dam, quas Camaldulenses appellavit ;
 instituere. Anno igitur MCCCCLX. cir-
 citer *Landinus*, qui maximos in Phi-
 losophia progressus fecerat, (a) una
 cum *Petro* fratre suo cum aestus
 vitandi, tum animi relaxandi gratia
 Pratum Vetus contendens in Ca-
 maldulam Silvam adscendit antiqua
 Religione notissimam (b); in qua, dum
 vehementi, ardentique aestu syrius in
 mortales saevit, saluberrimo aere, ac
 temperatissimo caelo, per summam
 voluptatem frui licet. Dum itaque
 ad Heremitarum cellulas se confer-
 ret, nuntiatum illi fuit, paullo ante
Laurentium Mediceum cum *Iuliano* Fra-
 tre illuc venisse, secumque e Florentina
 Vrbe, *Alamannum Rinuccinum* (c), *Petrum* (d)
 ac *Donatum Acciaiolum* (e), *Marcum Pa-*
rentium (f), et *Antonium Canisianum* (g),
 viros litteratissimos adduxisse, qui cum
 a primis annis vim, copiamque dicen-
 di, exactissima arte, et longa exerci-
 tatione consequuti essent, pertinaci
 dein.

deinceps , ac diuturno labore maxime in philosophicis studiis processerant , et in *Platonis* doctrina , quae tum prope amissa ab inferis revocabatur , probati , et nobiles viri erant. *Olivarius* quoque *Arduinus* (1) vir ea tempestate *Aristotelis* sectator acerrimus , adesse debuerat , nisi publicis negotiis distentus fuisset .

(1) T. I. not. 5. p. 182.

(2) Hinc illum inter claros philosophos recenset *Petrus Lambecius* in *Prodromo Histor. Literar.* Saeculi post *Christum* natum XV. app. IV. Lib. II. §. V.

(3) Collegimus haec ex Prooemio ad Quaestiones Camaldulenses impressas Florentiae An. MCCCCLXXII. circiter.

(4) *Alamannus Rinuccinus* , natus Florentiae , ait *Franc. Bocchius* in eius *Elogio* , nobilissimo genere , optimis artibus adeo animum suum excoluit , ut se diuturno studio clarissimum effecisset . Hunc *Pocciantes* in *Catalogo Scriptorum Florent.* *Marsilii Ficini* auditorem fuisse testatur ; at neque *Ficinus* in *Ep. ad Martinum Vranium* , *Epistolar. Lib. XI.* ubi discipulos suos enumerat , de *Alamanno* mentionem facit , neque hic in sua ad *Philostratum* Praefatione , ubi Florentinos quamplures in literis illustres recenset , quidquam de *Ficino* loquitur , quod profecto ,

non omisisset, si eo magistro usus esset. Praeterea id a *Boccio* L. C. minime attingitur, qui tamen ait, *Rinuccinum* Io. *Argyropoli* in Graecis litteris fuisse discipulum. In celebri *Stroziana* Bibliotheca Cod. extat num. D X C V. in fol. autographus, in quo Epistolae *Donati Acciajoli* adhuc ineditae continentur: ex iis nonnullae sunt *Rinuccino* nostro missae, cuius non solum amicus, sed comes etiam fuerat, dum *Acciasolus* ab Io. *Argyropulo* Graecis litteris imbueretur. Inter reliquas, una legitur data Prid. Kal. Martii A. MCCCCLIV. dum *Alamannus* admodum adolescens erat, ex qua *Poggium Bracciolinum*, si non Praeceptorem, ipsius saltem moderatorem studiorum fuisse arguimus. *Rinuccinus* igitur in bonis litteris adeo progressus est, ut brevi inter eruditos viros habitus fuerit. Et revera *Philolphus* senior in quadam Ep. Lib. xxxi. ipsum appellat eruditissimum, et *Landinus* in Lib. I. Camald. Disp. inter viros litteratissimos eum recenset, qui cum a primis annis vim copiamque discendi exactissima arte, et longa exercitatione consequuti essent; vehementer deinceps, ac diuturno studio maximos in Philosophia progressus fecerant. Et profecto ipsum omni doctrinarum genere eruditissimum appellat Io. *Nesius* in Libro MS. de Moribus ad *Petrum Medicum* Dialog. III. his verbis: Ego una cum *Alamanno Rinuccino* amicissimo nostro, ac omni litterarum genere eruditissima relaxandi animi gratia *Chartusum* me conferam. Magnum in Patria sua locum tenuit, et unus ex decemviris fuit, qui III. Kal. Dec. A. MCCCXCV. calamitosissimis temporibus Reipublicae gubernacula obtinuerunt, quin et optima studia in.

Pi-

Pisano Athenaeo instaurandi munus illi demandatum fuit. Obiit Florentiae A. MDIV. et in Templo S. Crucis solemnī pompa sepultus est in Gentilitio sacello olim a *Thaddaeo Gaddio* saeculo XIV. egregie depicto. Historicam vitam, *Apollonii Thianaei* a *Philostrato* scriptam Latine vertit, quam *Friderico Feretrano* dicavit. Dedicatoria vero Epistola in omnibus, quotquot vidi, editionibus deest. Ea autem legitur in Bibliotheca *Stroziana* Cod. MCCCXIV. in fol. cuius initium est: *Ad illustrem Principem Federicum Feretranum Urbini Comitem Alamanni Rinuccini in libros Philostrati de vita Apollonii Tyanaei in Latinum conversos Praefatio incipit*. Primus omnium *Alamannus* fuit, qui opus hoc in latinum transtulerit. In insigni Bibl. *Laurentiana* Pl. LXVII. num. VIII. in nitidissimo Codice eadem versio legitur cum Ep. ad Urbini Comitem, cuius in fine haec adposita sunt: *Exscriptus Florentiae salutis nostrae A. MCCCCLXXV. primae aestate fuit hic liber, anno postquam translatus est iam tertio: sed cum archetypo collatus, emendatusque*. Iam *Rinaccinus* versionem suam A. MCCCCLXXII. absolvit, et inedita adhuc in Bibliothecarum forulis delitesceret, nisi *Philippus Beroaldus* senior hanc publici iuris fecisset, ut ipsemet testatur in Praefatione ad *Baptistam Contium* Io. Galeazzi F. nobilem Mediolanensem. Est autem alia editio, absque ullo loci, aut anni indicio, quam *Gothofredus Olearius*, cui plurimum debet Graeco-latina operum *Philoscriptorum* editio, omnium primam fuisse putat: verum ex *Beroaldo* colligimus, Libros hosce *Philostrati* ex Bononiensi Typographio *Benedicti de Hectore* desinente saeculo

xv. prodiiſſe , qui et *Beroaldi* ipſius opuscula A. mccccxcvii. mccccxcix. md. mdii. in quarto edidit. *Aldus* vero A. mdii. cum *Rinuccini* verſionem , tum Graecum *Philoſtrati* textum ſicut et *Io. Gymnicus* , recensente *Gylberto Longolio* , A. mdxxxii. in lucem protulere , *Gylbertus* tamen *Longolius* , qui *Chriſtopheri Longolii* patruus fuit , ſe omnia cum *Aldi* editione recognoviſſe aſſerit , et nonnullis in locis *Rinuccini* verſionem perperam criminatur . Eſt et alia editio Veneta Graeco-latina An. mdlxii. a *Draudio* relata in *Bibl. Claffica* p. mcllxxxviii. Verum *Parienſis* editio *Friderici Morelli* apud *Claud. Morellium* , A. mdcviii. tam elegantia Characterum , quam textus correctione reliquas omnes longe ſuperavit , cui addenda etiam alia , quae cura *Oleari* prodijt . Tam egratio labore , qui *Rinuccinum* ſummis laudibus extollerent , non defuerunt . In primis vero *Vgolinus Verinus* in ſua *Flor. Illuſtrat.* honorificam de eo mentionem facit. *Zenobius Acciaſolus D. Dominici* alumnus in *Praef.* ad Verſionem *Eusebii Caefarienſis* contra *Hieroclem* , quae poſt *Apolonis* vitam ſolet apponi , haec habet -- Qui , (ideſt liber) ſi ad manus olim *Alamanni Rinuccini* , veniſſet , utriuſque linguae ſtudioſi , Civis noſtri , qui temporibus his *Philoſtratum* , latine effecit , puto equidem in hoc potius vertendo laboraturum fuiſſe , aut illi ſaltem moderatorem hunc fuiſſe , correſtoremque adiuncturum , ut ſicut tibi officioſus vir , doctis auribus , multarum rerum cognitionem , et Cosmographiae notitiam comparabat , ita facem quoque ad evitandos ſcopulos praetuliſſet . Verum illi quidem , quod pro rei argumento ,
nullo

nullo malo consilio profuit, laus est danda, neque vero ceteris, siqua maioris boni datur occasio, relinquenda etc. *Bocchius* denique hae de re consulendus est in *Elogio Rinuccini* nostri pag. xx.

In Bibl. *Laurentiana* Pl. LXV. num. VII. volumen extat Membranac., quod *Plutarchi* vitas a multis auctoribus translatae continet, inter quas *Niciae*, et *Craffi* vitae leguntur a *Rinuccinio* latine redditae, quae etiam editae in antiquis *Plutarchi* editionibus occurrunt. In Eod. Pl. num. x. Codex alter prostat cum hoc titulo aureis literis exarato - *Alamanni Rinuccini in Niciae Atheniensis, Marisque Craffi vitas ad Clarissimum virum Petrum Medicem Praefatio incipit* - Ex eo apparet, duas hasce vitas numquam antea fuisse translatae, quas suorum studiorum primitias appellat. Opus hoc indicare videtur *Verinus* loc. cit. ubi cecinit:

Qui *Niciae*, et *Craffi* traduxit gesta *Leonis*,
Certaque *Plutarchi* tristis solatia luctus,
Qui quoque *Apollonium*, totum qui circuit Orbem,
Convertit nobis, longum volitabit in aevum.

In secundo versu aliam *Rinuccini* versionem indicat, de qua paullo post.

In laudata Bibl. *Laurentiana* Pl. LXV. n. ix Codex est cum hoc titulo - *Alamanni Rinuccini ad Cl. Petrum Medicem in Agidis, et Cleomenis vitam liber incipit* - Ex proemio arguimus, eiusmodi opus post *Niciae*, et *Marci Craffi* vitas fuisse confectum. In laudato Cod. ix. extat quoque *Agefilai* vita a *Plutarcho* conscripta, et a *Rinuccino* latine reddita. In eodem Pl. n.

xi. alter est Codex cum hoc titulo - *Alamanni Rinuccini in Agesilai Regis vitam ad egregium adolescentem Laurentium Petri F. Medicem Praefatio incipit* - De quinque hisce vitis loquitur ipse in Ep. ad *Fridericum Urbini Comitem*, *Philotrato* praemissa.

Io. Andreas Episcopus Alerienſis in Corsica, qui primus *Plutarchi* vitas a variis auctoribus versas edidit, auctorum nomina mire confundit, ut habet *Philelphus* in Ep. quam hac de re eidem Episcopo misit, unde et *Rinuccinus* in Ep. ad Urbini Comitem iure de hoc ipso queritur. *Plutarchi* opusculum, quod *consolatio ad Apollonium* inscribitur, latinum fecit, quod *Verrinus* memorasse videtur hoc versu -

Certaque Plutarchi tristis solatia luctus.

Inter *Plutarchi* opuscula Venetiis edita, alibique legitur: *De virtutibus mulierum Rinuccino interprete* - Est editio quaedam, quam Brixiae prodiisse credimus, cuius hic titulus - *Plutarchi de Cl. Mulieribus Rinuccino interprete* - Sequitur deinde *Parallelorum Plutarchi versio*, quam senior *Guarinus* confecit.

Orationem in funere *Matthaei Palmerii* elucubravit, ut ex *Barptolemaeo Fontio* colligitur in Annal. MSS. suorum temporum sub Anno MCCCCLXXV.

Eundem etiam *Iannottii Manetti* vitam scripsisse testis est *Boccbius* l. c.

Atque hic est *Alamanni Rinuccini* Operum Catalogus. *Boccbius*, et *Pocciantus* ll. cc. illi adscribunt etiam versionem Epistolarum *M. Bruti*, et *Hippocratis* a quodam *Ranuccio*, seu potius *Rizutio*, qui a *Rinuccino* nostro penitus differt, exaratam.

(5)

(5) *Petrus Acciaiolus* e nobilissimo genere natus, eximia doctrinae vir fuit. Eiusdem nonnullae extant Ep. MSS. *Pandolpho Pandolphino* missae, quibus eum ob *Iannocii* Patris obitum solatur. De hoc *Gamurrinus* loquitur Part. V. Nobil. Tusciae Familiar. ubi de *Pandolphinis* agit, et *Io. Marius Crescimbenus* in prima Classe Lib. V. Hist. Vulgaris Poeseos: in secunda vero editione hunc inter Claros Poetas recenset.

(6) *Donatus Nerei Acciaoli*, et *Magdalenae Pallae Strozae* F. natus est anno MCCCCXXVIII. In humanioribus litteris praeceptorem habuit *Iac. Ammannatum* Lucensem, qui postea a *Pio II.* Cardinalis renunciari meruit. In gravioribus vero studiis, et graecis praesertim litteris a *Leonardo Arretino*, et *Carolo Marsuppino* eruditus egregie fuit. Annum agens aet. suae xx. A. MCCCCXLVIII. in urbe, et extra pestifera grassante lue, incæptum studiorum curriculum intermittere aliquantisper cogitur, quae deinde sub *Poggii*, et *Io. Argyropoli* disciplina denuo auspicatus est. Excitata tunc Florentiae privata quaedam Academia fuerat, quae *Donato* commodam eloquentiae suae palam demonstrandae occasionem praebuit; funebrem enim in obitu *Francisci Vatrovae* Vngariae Ducis, qui contra Turcarum Imperatorem pro Christiana Fide tuenda strenue dimicaverat, orationem habuit, eodemque anno Commentaria in decimum Moral: *Aristotelis* librum confecit, quae deinde *Cosmo Mediceo* P. P. dicavit. Summam *Donati* in publicis negotiis pertractandis sagacitatem Florentina Resp. animadvertens, A. MCCCCLXI. eum in Galliam ad *Ludovicum XI.* qui

qui *Carolo VIII.* successit oratorem misit, ut vetus Regis foedus cum Florentino Populo renovaret, et in posterum confirmaret. Hac adrepta occasione, *Caroli* magni gesta a se latine edita huic Regi obtulit, cum Florentini omnes tanto urbis suae restauratori plurimum deberent. Haec MSS. extat in nostra Bibl. Cod. Chart. in fol. cum hoc titulo *Proemio di M. Donato Acciajoli alla vita di Carlo Magno a Lodovico Cristianissimo Re di Francia.* A. MCCCCLXV. Rex vero, ut palam faceret se *Donati* munus aequo animo excepisse, inter suos Consiliarios eum adscivit, ac Magistri cubicularii titulo cohonestavit. Idque aetatis suae A. xxxii. dum in Gallia degeret, consequutus fuit. In Patria vero sua, cum annum ageret xxxv. unus ex Supremi Magistratus Prioribus designari meruit, quo in munere obeundo consanguineum suum *Io. Oricellarium* collegam habuit. Publico functus ministerio librum conscripsit, ut ostenderet difficilius esse recte operari, quam contra. Oeconomicum quoque sermonem exaravit pro laudato *Oricellario*, quo ad effusas eius divitias, et ad *Filiorum* numerum, totamque familiam respexit, declaravitque horum omnium usum sine doctrina, doctrinam autem, sine iis, in se ipsa inutilem prorsus esse. A. MCCCCLXIV. *Cosmo Mediceo* fatis sublato *Donati* Amico optimo, ut ipse *Cosmus* Florentiae publico decreto Pater Patriae renunciaretur, curavit: *Petro* vero eius F. gubernacula Reip. adepto labores suos inscripsit, et deinceps cum eiusdem *Petri* Filiis firmissimam servavit amicitiae fidem, quam clarius ostendit, dum publici aerarii munus admi-

mi-

ministraret. Pistorii in seditionibus sedandis se mire gessisse traditur, itemque summa dexteritate usus fuit Volaterris, dum ibi post *Petri Medici* obitum dux merito renunciaretur. Paulo post, cum *Donatus* ad Mediolani Ducem orator mitteretur, cum, una cum Neapolitano Rege, in Florentinorum foedere iunxit. Legatus quoque ad Pontificem *Paullum II.* renunciatur, cum decimas universo Orbi Christiano, belli conficiendi gratia in Turcas a *Pio II.* incoepti, imposuisset. Defuncto *Paullo*, *Sixtus IV.* successit, statutaque de more a Rep. legatione, ut de nova dignitate Pontifici gratularentur, *Laurentius Medicus*, *Dominicus Marsellus*, *Petrus Minerbettus*, unaque *Donatus* Romam missi fuerunt, quorum postremus elegantissimam orationem dixit die iii. Octobr. mcccclxxi. quae in Cod. Chart. Bibl. Laurent. adservatur Pl. LIII. Cod. xxiii. Volaterris deinde seditione exorta, Reip. Decreto, auxilio a Senensibus implorato, Urbem in Florentinorum ditionem redegit. *Donatus* vero in Patriam reversus, ad Iustitiae Signiferatus dignitatem An. mcccclxxiii. electus fuit, eaque occasione *Aristotelis* Politicorum libros in compendium redegit. Mediolanum deinde Reip. Orator se contulit, ubi paullum commoratur, cum novae legationi ad Galliae Regem praeficeretur, in qua voti compos factus fuit. Gallos enim, ut Florentinis mercatoribus in mari ab iisdem deprædatis, quicquid eripuerant, redderent, summa dexteritate coegit; et ipse Rex damnum Florentinis inlatum pecunia sua reparavit. Cum autem Mediolanensium res maxime turbarentur *Galensis* Ducis obitu, qui a tribus coniuratis

ado-

adolescentibus interfectus, filios sub Matris potestate reliquerat: cumque ea occasione novi aliquid a Pontifice praesertim plerique pertimescerent, Florentini *Accaiolum* Romam miserunt, qui, licet *Sixtus* nihil *Laurentio Mediceo* faveret, magnam tamen ineundae pacis spem habuit, unde Florentiam revertus diutius ibi commoratus non est; talis enim ira accrevit, *Pactianum* in *Mediceos* proceres coniuratione detecta, ut rursus ad Pontificem missus fuerit. Et quamvis periculum subiret maximum, parendum sibi tamen duxit. *Laurentius* accusabatur, quod Ecclesiasticam immunitatem violasset, dum *Franciscum* Pisanum Archiepiscopum laqueo suspendi iussisset, ac *Riarum* Cardinalem Nepotem eius in carceres, coniurationis, ut ferebatur, participem, detrusisset. Vix igitur Romam *Donatus* venit, cum Florentini mercatores in *Adriani* mole clausi fuerunt, de eoque idem fieri decretum, verum in propriis aedibus detentus fuit. Ipse autem Florentini Populi maiestatem contra omnium gentium iura fuisse tali pacto violatam valde conquestus, ut primum liber evasit, propere Florentiam contendit, in quam, Papali excommunicatione indicta, apertum, & iamdiu cogitatum bellum intulit. Cum igitur Patria in magno discrimine versaretur, a Florentinis implorato Galliarum Regis praesidio, nec non Venetorum, Mediolanensis, ac Ferrariae Ducis Legatis in unum Mediolani collectis, una congregari constituerant, ut ibi quid cum Pontifice, ac Neapolitano Rege, qui se ei comitem adiunxerat, agendum esset, decerneretur. Et quamvis *Donatus* ob ante actas legationes pluribus angere-
 tur

tur incommodis, illuc tamen contendere nulla interposita mōxa voluit, qui tamen Vxori, se ab eo itinere ineundo deterrenti, dicitur respondisse. *Quid me oras? ergo me urbe tota laborante nos soli requiescemus?* E patria itaque profectus cum Mediolanum pervenisset, declinante *Iulio* mense, vix de rebus publicis agere coeperat, quum ipsum dira febris oppres- sit, qua nihil obstante numquam a conscriben- dis litteris destitit. Verum ingravescente mor- bo, obiit v. Kal. Septemb. An. mccccclxxviii. Quae cum ita sint, errare mihi videtur *Fon- tius*, dum in Annalib. suor. Temp. MSS. in Bibl. Riccard. in fol. Nn. num. mxxxix. ait sub eo- dem Anno - *Donatus Acciaiolus* genere, scientia, moribus ornatissimus, mihiq; semper, propter mu- tuum in me amorem colendissimus, dum ad *Ludovi- cum Francorum Regem Florentinorum Legatus* profi- ciscitur, in febrim incidens, Mediolani obiit V. Kal. Septembr. nona, et quadragesimo aetatis anno &c. Cadaver in patriam relatum, et in *Chartuio Coenobio*, extra Florentiam, in Sepulcro Gen- tilitio conditum est. Florentinus Populus eius exsequias publico aere celebravit, et *Christopho- rus Landinus* ante demortui aedes insigni ora- tione eum laudavit. Novem filios moriens re- liquit, quibus Flor. Populus tutores assignavit *Laurentium Mediacum*, *Thomam Rodulphium*, *Franciscum Carnescebbium*, et *Io. Bonsium*. Eius he- redibus onera imminuit, ac filias a publico dotandas esse decrevit. *Philippus Iuncta*, qui *Roberto* eius F. *Quintiliani* operum editionem, dicavit Florentiae impressam A. mdxv. haec de *Donato* habet - Has tam diligentes recognitio- nis lucubrationes tuas Tuo potissimum nomini

nun-

nuncupandas volenti mihi, persuasit, quod eo-
 esses nobilissimae familiae splendore, tanta
 bonarum artium eruditione, quae Cll. maiori-
 bus Tuis, ac proxime a *Donato* parente Tuo
 praestantissimo viro, suis scriptis immortalis,
 tibi haereditaria est etc. Praeter Commentaria in
 Ethicam *Aristotelis*, in quatuor Physicae libros,
 quemadmodum etiam in illos de Anima, *Leo-
 nardi Arretini* Historiam Italice vertit, duas
Plutarchi vitas latine reddidit, alteram *Alci-
 biadis*, *Scipionis* alteram. Aliae deinde eiusdem
 e Graeco in Latinum versiones extant in Bibl.
 Abbatiae Faesulanae Canoniorum S. *Salvato-
 ris*. Hunc natura mediocri corpore, sed fir-
 missimis viribus ditavit, quem etiam tam egre-
 gia forma praeditum fuisse tradunt, ut eius
 adhuc adolescentis effigies in publicis aedibus in
 Veteris scalae angulo collocata fuerit. Quam su-
 pra retulimus de *Donati Acciaoli* gestis brevem
 narrationem, ex quibusdam scriptis, excerpti-
 mus, quae apud nos sunt, cum hoc titulo -
*Vita di Donato Acciaoli Gentiluomo, e Filoso-
 so Fiorentino savata dalla distesa descritta
 da Angelo Segni* - Elegantissimam *Landini* Ora-
 tionem in eius funere habitam adservamus,
 quam his verbis memorat in Apologia Urbis
 Florent. - *Donato Acciaiole* ancorchè fosse dato
 tutto alla Filosofia, nondimeno riempì gli scritti
 suoi di molta eloquenza. Compose di molte Ope-
 re, e diverse ne tradusse dal Greco, siccome
 noi raccontammo nell' orazione funerale, che noi
 facemmo nella sua morte. Morì l' anno MCCCCLXXVII
 del mese di Agosto.

(7) *Marcus Parentius Petri Historici* pa-
 ter fuit, cuius historia ab Anno MCCCCLXXVI
 usque

usque ad Annum mccccxviii. MS. adservatur in Codicibus Florentinis.

(8) *De Antonio Canisano*. vid. ea, quae diximus T. I. num. ix. pag. 163. seq.

(9) *Oliverius Magistri Thaddaei Cambini de Oliverius*, e nobili genere ortus est, ut ex histor. Florentinar. familiar. a Petro Monaldio conscriptaprehenditur, dum ait - *La famiglia de' Boccacci, detti ancora Ardovini da un messer Ardovino Dottor di Legge, ebbe origine da Signa. E graduita di otto Signori, il primo nel mccccii. fu Domenico di Alessandro. Di loro fu Oliverio Canonico Fiorentino assai dotto in greco, e in latino. Hic adhuc iuvenis, tantam liberalibus studiis navavit operam, ut brevi, summam doctrinae laudem adsecutus fuit: quare in Pisarum Gymnasium, ut iuventutem in philosophia institueret, a Flor. Rep. arcessiri promeruit, ibique teste Poccianti l. c. Franc. Diaecetum, et Franciscum Verinum Auditores habuit. Peripateticae doctrinae sectator acerrimus evasit, ut Christophorus noster in Quaestionibus Camaldulensibus loquitur, et Mars. Ficinus in suis Epistolis, et praecipue in Ep. data Laurentio Mediceo pag. xxvii. prior. edition. Donatus Acciaiolus ei sequentem Ep. mittit, quae inter eius MSS. Ep. occurrit in Biblioth. Stroziana Cod. dxcv.*

OLIVERIO ARDVINO.

Virtus tua, et amicitia nostra postulat, ut ubicumque occasio tulerit, honori tuo non desim, utinamque declarare possim, quanti te faciam, quibusque praemis dignam iudicem do-
stri.

Arinam team. Sunt plerique, qui omnes machinas adhibent ad consequendos aliquos dignitatis gradus, et quisque suos habet fautores. Verum satis habet fautorum, qui virtutem habet. Quod vero ad me attinet, acceptis litteris tuis, hanc brevem Ep. scribendam putavi, ut Tibi persuadeas, ea, quae Te velle, quaeque ad ornandam virtutem tuam pertinere arbitror, me liberalissime esse facturum. Vale x. Maii MCCCCLXXI.

In quadam charta *Dominici Figbiniensis* publici tabellionis sub A. MCCCCLXXIX. appellatur: Eximius artium Doctor D. Oliverius Magistri Thaddaei Cambini De Ardovinis Presbyter Flor. et actu legens Pitius Philosophiam - Alibi vero dicitur ab eodem Notario sub A. MCCCCLXXXVII. Decretorum doctor, et sacrae paginae Professor, Canonic. Flor. et Rector Ecclesiae S. Mariae Vghi de Florentia. Clarus habitus est, non ut *Poicantes* tradit A. MD. sed A. MCCCXCVII. VII. Kal. April. de eius obitu ita loquitur *Petrus Parentius Marci* in *Histor. Flor. suorum temporum*, quae autographa in *Stroziana* adservatur Cod. CCXCV. in fol. *Morì Mes. Olivieri Ardovino Canonico di S. Maria del Fiore, et Filosofo eccellentissimo, quanto ai tempi suoi Italia avessi: di che la Città nostra fece grandissima perdita. Leggeva Filosofia pubblicamente, con sulario di fior. D. Franc. Sansovinus* in additione ad Apologiam Florentinorum, *Dantis* operi praemissa, de eodem ait, *Olivieri Arduino Canonico di S. Reparata lesse a Pisa Filosofia con sua grandissima gloria, e suoi discepoli furono il Diacceto, e Franc. Verini filosofo molto onorato dell' Accademia Fiorentina.*

§. XXIV.

S. XXIV.

ITaque recta in eam cellulam *Landinus* profectus, in qua socii itineris difficultate aliquantum defatigati vires reficiebant, illos sedentes invenit, qui vix ac novum hospitem praeter omnium expectationem intuentur, subito gaudio surrexerunt, atque post illa, quae inter familiarissimos primo congressu dici solent: Nihil, inquit *Laurentius*, exoptatius evenire potuit, quam quod nos in huiusmodi solitudine, *Landine*, offenderes. Nos enim per aliquot dies, dum intensissimis caloribus omnia exuruntur, ab urbanis rumoribus huc eo consilio devenimus, ut horum montium amoenitate, ac temperatissimo caelo, fruamur, et in aliqua animi voluptate versemur. Spero itaque, si hisce te Philosophis adiunxeris, nullum nos iucunditatis, suavitatisque, genus esse desideraturos. Ad haec quum respondere

Tem. II

B

Lan-

Landinus iam coepisset, subita res orationem interrupit. Nuntiatum est enim, *Leonem Baptistam Albertum* (a) paulo post adfuturum, nuper Roma profectum, qui quum via Arretina in Figlinensi agro apud *Marsilium Ficinum* (b), *Platonicorum* scriptorum interpretatione, et defensione, clarissimum, divertisset, statuerunt communi consilio non prius Florentiam ire, quam totam Canoniculam inter Casentini tempe declinassent. Hi igitur quum iam ad Coenobium devenissent, dimissis equis, lento passu, una cum *Mariotta Camaldulensi* antistite (c), viro et religione, et doctrina probato, ad novos hospites conveniendos, summo ardore simul adeundi, et colloquendi incensi, obviam processerunt; et pluribus ultro citroque habitis verbis, reliquum diei (ad occasum enim iam Sol vergebat) in *Baptistae* sermonibus consumtum est. Erat enim vir ille omnium, quos plura iam saecula noverint,

rius, omni humanitatis, ac salium;
genere cumulatissimus.

(1) *Leonis Bapt. Alberti* scripta nonnulla autographa a nobis adservantur. Huius vita inedita ab Anonymo scripta exstat in Codice chartac. Bibliothecae *Magliabechianae*. Historia quoque Coniurationis *Porcariæ* ab eodem *Alberto* conscripta in Codice Florentino adservatur. *Bernardus Orzellarius* in Collectione Rom. Antiquitatis ad *Pallantem* filium MS. in Biblioth. V. Cl. Subdecani *Riccardi*, *Albertum* nostrum nominans, haec addit -- Vir sane Architecturae peritissimus, ut eius scripta indicant, et qui in prosequendis antiquitatum monumentis, huius aevi omnes facile superavit -- De eo loquuti sumus Tom. I. p. clxiii.

(2) *Marsilius Ficini* vitam scripsit *Io. Curstius* discipulus. Exstat M.S. in Cod. Bibl. *Strozianae*, quam penitus ignoravit *Georgius Schelhornus*, qui nuper eius pro litteraria Rep. gesta collegit, in *Annotatibus Litterariis* Tom. I. In Epist. *Antonii Alci* ad *Petrum Cosmae F. Medicum*, quam videre est in P. I. Collect. *Cosmianarum Barptolemaci Scalae* in Bibl. *Laurent.* Cod. *Membranac.* in IV, P. LIV. num. x. et alibi haec leguntur -- Quid enim eam memorem? quod
„ nullus alius ingenuis, nullus bonis, nullus
„ egregia indole adolescentibus, eo (idest
„ *Cosma Mediceo*) plus favit, plus eos dilexit,
„ plus iuvit. En *Marsilius Ficinus* noster magna
„ indole iuvenis adest. testis. Ei enim,
„ et domus in urbe ab eo coempta; fundus
„ autem dono datus, ut nulla inopia, nulla

„ sollicitudine anxius , litteris operam dare
 „ iugiter valeat etc. -- *Ficini* quoque saepius
 meminit *Nic. Valerius* in *Laurentii Vita*. Vide
 ea, quae diximus Tom. I. p. cl. et seq.

(3) Hic est *Mariottus Allegrius* , ad quem
 plures misit Epistolas *Ambrosius* , quae publica
 luce donatae , opera Cl. *Laurentii Mebus* ,
 brevi prodibunt .

S. XXV.

POSTERO die , quum iam omnes con-
 surrexissent , ac sacris interfuissent ,
 placuit , valetudinis voluptatisque caus-
 sa , per superiorem Silvam montis
 iugum spectantem , deambulare : paul-
 latimque eo deventum est , ubi in
 florido prato fontem limpidissimum
 latis , umbrosisque , ramis patula fagus
 intexerat . Hic *Baptista* : En vobis , in-
 quit , optimi viri , arbor ipsa , et ri-
 vus suavi murmure perenni e fonte
 decurrens , platani , atque sedilia un-
 dequaque , a natura quidem in-
 choata , pastoralis autem opera paullum
 elaborata , commodissime nos recipient ,
 ut

ut post hanc per acclivem locum deambulationiunculam in amoenissimo hoc loco sistamus. Postquam ita resederunt, perbeatos esse dixit illos, qui quum litterati sint, in aliud tempus reiectis publicis privatisque curis, in aliquam solitudinem disputandi gratia se conferunt. Atque hic *Laurentium Medicum*, qui nondum iuventutem exegerat, cum *Leone Baptista Alberto*, de duplici, quod proprium hominis sit, vivendi genere disceptantem *Landinus* induxit, ostenditque hominem, neque ad inertissimum ocium, neque ad desidem voluptatem, casu natum; sed ad maximarum, divinarumque, rerum cognitionem, aut ad praeclarissimas quasdam et humano generi salutares artes excolendas, a summo rerum omnium Opifice esse procreatum. Postquam vero ea de re satis disputatum fuit, commodo itinere ad cellulas rediere.

S. XXVI.

VIx igitur bene postera dies illuxerat, quum ad sacra accessunt, quae idcirco matutino tempore *Mariottus* peragenda curaverat, ut manus ad *Baptistam* audiendum dici spatium superesset. Peractis itaque sacris, illos circumduxit *Mariottus*, qua natura eorum locorum ad summam voluptatem adliceret, tum etiam, quae multa priscorum virorum monumenta sanctitatis, ac vitae austeritatis, existunt; ut esset, cum oculorum ex regionis amoenitate, tum mentis, atque animi, ex antiquae Religionis vestigiis tanta voluptas; ut prius ad fontem pervenirent, quam a limine pedem protulisse animadverterent. Quod quidem eis satis ex sententia cessit; celerrime enim, nulloque incommodo, illuc devenere, ubi quum confediscent, *Baptista Albertus*, quae sint scitu homine libero digna sedulo perquisivit. Verum
ante-

antequam dicere inciperet, seorsim de bonorum, malorumque, finibus nonnulla protulit, licet de iis in hesternâ disputatione, sed alia quadam ratione, egisset. Tunc enim quæ potissimum via nos commodius illuc perduceret, quaerebatur; nunc vero, quid illud sit, quo duci optamus, investigandum supererat: atque hanc quaestionem duo *Acciaïoli* fratres, et *Alamannus Rinuccinus* egregie illustrarunt. Quapropter quum abunde *Laurentio Mediceo* satisfactum esset, Solque iam ad meridiem vergeret, omnes, hortante *Mariotto* hospite liberalissimo, surrexerunt, illumque sequuti hilares ad reficienda corpora concessere.

S. XXVII.

VErum quum matutino tempore ad consuetum locum se contulissent, mira *Albertum* audiendi cupiditate inflammati, voti compotes facti sunt: ille enim,

A 2

ut

ut *Laurentio* morem gereret ; *Virgiliū* mentem aperuit, declaravitque in *Virgiliano* opere quaedam siccitate sua, atque ariditate, placere ; quaedam vero, veluti flosculis illustrata, et distincta, delectare ; esse denique cuncta eo artificio constructa, ut inde omnia ad omne eloquutionis genus exempla in promptu habeas. Notavit etiam quam diligens antiquitatis, et non modo nostrarum rerum, sed et Graecarum, omniumque nationum investigator *Virgilius* exstiterit, quam priscorum verborum observantissimus, quam concinne quaedam nova ex se formaverit, quam proprie omnium vim tenuerit, quam instructus iure civili, et augurum caeremoniis, fuerit. Hisce breviter perpenſis, quod magis in obscuro latebat, et a nullo ex ordine patefactum fuerat, quod neque grammaticus, neque rhetor noverat, ex internis Philosophiae arcanis eruit, demonstravitque, quid *Maro* de *Aeneae* erro-

erroribus , deque eius in Italiam adventu , sibi voluerit . Ad *Didonis* amores producta disputatio haec fuerat , quum *Mariottus* , tum diei spatio iis , quae dicta erant , consumto , tum multitudine eorum , quae adhuc dicenda supererant , admonitus , ut in quartam diem orationem protraheret , hortatus est , et *Baptistam Albertum* manu prehensens , ad cellulas , ubi mensae paratae erant , reduxit .

S. XXVIII.

Q Varta denique die , quum eodem venissent , *Albertus* reliquum disputationis in *Virgilianas* allegorias insumsit , atque in hunc ferme modum finem doctis hisce disceptationibus imposuere . O felicia profecto ea tempora ! O beatissimi , omniumque linguis , ac litteris celebrandi , nobilium nostrorum mores : quippe qui , ut ex huius

huius Historiae progressu clarius patebit, non vili desidia; atque inani fastui, addicti dolosas saltatrices, et garrulos histriones fovebant, ac pro viribus promovebant, ut cum summo Florentini nominis dedecore, infelici hac tempestate, non sine lacrimis intuemur; sed plerique, aut in mercatura magna dexteritate exercenda, ingentem auri, argentique vim congeriebant, aut praeclara studia, ac praestantissimas facultates, excolendo, immortale sibi nomen apud posteros adquirebant. Atque haec notata sint obiter, ut nobilis Florentina iuventus se a parentum tramite longe aberrasse animadvertens tandem resipiscat, et diu deperditum studiorum curriculum rursus ingrediatur. Ut vero ad Historiam nostram revertamur, memoratas Disputationes confecisse *Landinum* constat, ut *Laurentium*, et *Iulianum*, *Mediceos* optimis, ac saluberrimis, praeceptis ad honeste vivendum imbueret (1).

No-

Noverat enim ; neminem nec se , nec Remp. optime posse regere , nisi prius et iis virtutibus , quae vitam , moresque , componunt , animum ab omni corporea labe expiaverit ; et iis , quae rerum maximarum cognitionem suppeditant , illum iam purgatum ita illustraverit , ut quid ipse , quid reliqui homines sint , et quam ad rem a summo Deo fuerint procreati , recte pernoscat.

(1) Consule harum Disputationum initium , unde haec hausimus . In fine vero Lib. iv. ita loquens inducitur Laurentius - *Iamdudum quid agas video , o Baptista , ac pro eo maximas tibi gratias habeo . Quis enim non videat , universam hanc disputationem non solum meis precibus datam , verum etiam ad me , fratremque meum , erudiendum elaboratam ? Nam etsi ceteri , qui adsunt omnes mirifice tua oratione delectentur ; tamen est eorum aetas , ac doctrina huiusmodi , ut etiam sine duce per se haec omnia cognoscere valeant . Hos igitur duos erudiendos quum subceperis etc. --* Consulenda quoque ea sunt , quae diximus Tom. I. p. CLXXII. et p. CLXXXII. in Notis . Has Disputationes pluribus in locis suorum Operum Landinus commemorat : in Comment. ad Dantem Flor. edit. An. MCCCCLXXXI. p. v. p. XLII.

p. XLII. a tergo, p. CXIV. p. CLVI. a tergo, p. CLXXXII. In *Horatio* Lib. II. Ode III. p. CIII. p. CLVIII. p. CCXXVII. p. CCXXXII. In *Virgilio* p. XCII. p. XCIV. p. XLII. De iisdem meminit etiam in Dedicatione *Virgilii* ad *Petrum Medicum*, et in Praefatione ante *Plinianam* versionem adposita. Si vero, quantus *Landini* in alumnum suum *Laurentium* amor fuerit, cognoscere cupias, vide sis eiusdem Praefationem in *Virgilium*.

§. XXIX.

TAm praeclara colloquia litteris *Landinus* tradidit, quae deinde in volumen redacta A. MCCCCLXX. *Friederico Feltrio* Vrbinatum Principi erudita praefatione consecravit (*). Erat ille, veluti noster praedicat, in conficiendis praeliis maximam celeritatem, ac consilio praeditus, planeque Punicis artibus *Annibalem* aequabat, quo nemo umquam callidius insidias parasse, nemo peritius intruxisse aciem, nemo arma promptius, atque ferocius, expediisse traditur. Enimvero praecoccupare imminentium hostium consilia,

muniri

munitiora loca castris circumdare, hostes imagine committendae pugnae distingere, diuque ludificare, ac denique mora longi laboris atque vigiliae pertaesos, alacri, repentinoque impetu superare, consueverat. Hanc perpetuam bellicae laudis existimationem splendidissime in eo cumulabant litterarum honos, et magnificentiae studium. Praetorium enim amplitudine, et structurae elegantia, celeberrimum Urbini aedificavit, in eoque Bibliothecam condidit codicibus disciplinarum omnium refertissimam (4). Ille in ociosa vita, et litterarum studio, a teneris annis adeo versatus est, ut quum pueriles doctrinas per summam a ceteris rebus vacationem mira aviditate combibisset, nullum deinceps tam negotiosum sibi tempus fuerit, quin quotidie partem aliquam occupationibus subtraheret, et variarum doctrinarum studiis impenderet; adeo ut, siue domi esset, siue peregre, siue etiam in castris, plurimos

rimos secum haberet, qui docte, qui eleganter, qui ingeniose de rebus maximis disserere possent, ut etiam inter magnorum bellorum strepitus, atque tumultus, assidue disputantium voces audirentur; ex quo factum est, ut quemadmodum in pace iustissimum, in bello fortissimum, et in utroque sapientissimum; ita et in litterarum ocio doctissimum omnes praedicarent. Verum quum praestantes eruditione viros apud se haberet; opibus foveret, dignitatibus honestaret, et egentes mirifica liberalitate sublevaret (1), minime mirum est, quod *Landinum* nostrum maximi fecerit non modo *Fridericus*, sed etiam *Guido* filius, cuius nomini suas in 2. *Horatium* lucubrationes A. MCCCCLXXXII. consecravit.

(1) De hoc opere referendum est iudicium *Marsilius Ficini* in Epistola *Barptolemaeo Scalae* scripta. Legi quaestiones *Christophori Landini Carmaldulenses*: in iis libris *Maronis* adyta penetras, *Ciceronis* dialogos imitatur ad unguem, felicem virum fabricat felicissime. Lege illos, et Tu scio

scio, mecum senties. Vale. Sed quare in laudando Christophoro tam brevis es, Marsili? quia habet nescio quid, quod exprimere nequeam. Vale. Io. Nescius in libro de Moribus ad Petrum Medicum, in primo dialogo haec habet - Si quis autem esset horum dimicantium philosophorum signa conlata, exercituique primo commissos spectandi studiosus, duos illos Christophori Landini praeceptoris vestri de Summo bono praeclarissimos libros adsumat in manus, in quibus quidem nec dialecticorum acumen, neque gravissimorum philosophorum doctrinam, nec verborum ornamenta, variisque respersam floribus orationem, desiderabit.

(2) De eo ita Landinus in Dedicatione secundae partis Camaldulensium Disputationum:
 „ Quamobrem quanto multi Te Principes fi-
 „ nium atque imperii magnitudine superant;
 „ tanto maioribus temper laudibus Graecae, La-
 „ tinae, Florentinaeque, Mulae tuum per futura
 „ saecula nomen ad coelum tollent: quandoqui-
 „ dem a ceterorum aulis exclusae tam libe-
 „ rali apud Te hospicio subscipiantur: imo non
 „ amplius hospites, sed civitate iam donatae,
 „ in exornatissimo, atque omnium voluminum
 „ genere refertissimo, sacello collocatae sunt,
 „ Tu enim et situ salubrem, et forma am-
 „ plam, atque insignem, et librorum copia
 „ nobilissimam, Bibliothecam Palladi, Apollinis,
 „ novemque Musis dedicasti - Ludovico Odasio
 „ Politiānus scribens Lib. III. Epp. de duobus
 „ saeculi sui Maecenatibus, scilicet de Lauren-
 „ tia Mediceo, et Friderico Urbinatē, haec prae-
 „ reliquis habet - Hi duo, si fallor, auli in
 „ tantis saeculi huius tenebris lucem sperare,
 „ qua-

„ quassique contra torrentem pessimorum mo-
 „ rum brachia dirigere - .

(3) Id *Landinus* praedicat in praefatione
 ad secundam Quaestionum Camaldulensium par-
 tem, tum in tertia, ubi haec prae ceteris -
 „ Vt quum reliqui Italiae Principes in eo o-
 „ mnem industriam ponant, ut quam maximos
 „ sibi thesauros comparent, aurique, atque ar-
 „ genti acervus magis, magisque, in dies cre-
 „ scat; tu maximam tuarum opum partem
 „ in Musarum, et eorum, qui Musas colunt,
 „ ornamenta liberalissime effundas - item in
 quarta Praefat. - Quorsum igitur haec? nempe
 „ ut intelligant, qui diligentius rem confide-
 „ raverint, magnificentiam tuam erga doctri-
 „ nas nostra tempestate non minorem esse, quam
 „ olim *Ptolemaeus* fuerit etc. -

S. XXX.

SEd non modo in Casentina regio-
 ne, verum et in Faesulano colle
 apud *Barptolemaeum Scalam*, et *Angelum*
Politianum, rusticabatur *Landinus* (1), qui-
 bus villam suam ad montis con-
 vallem sitam *Laurentius Medices* uten-
 dam dederat; ibique et ipse interdum
 congregiebatur, ut eruditae tantorum
 virorum sermonibus frueretur, quod

et

quod et antea *Petrus Laurentii* Pater optimus facere consueverat ⁽¹⁾. Quin et in Mucillano agro apud *Mediceos* Proceres ⁽²⁾, et in Asinario Monte ⁽³⁾, saepius degebat, ut, aere saluberrimo refectus, maiore conatu in Florentino gymnasio labores suos substineret.

(1) Villa haec ad Faesulei collis convallem sita erat prope scalam, qua ad Coenobium quondam D. *Hieronymi* aditus patet, quemadmodum nos edocet *Epistolarum* Lib. x. p. cccxciv. edit. Basil. MDXLVIII. *Politianus*, ubi *Marfilius Ficinus* invitat his verbis. Tu velim,
 „ quando Caregianum tuum Sextili mense nimis aestuat, rusculum hoc nostrum Faesulam ne fastidias. Multum enim hic aquarum habemus, ut in convalle minimum solis, vento certe numquam destituimur. Tum villula ipsa devia, cum paene media silva delitescat, totam tamen aestimare Florentiam potest. Et cum sit in proximo celebritas maxima, semper apud me tamen solitudo est mera, qualem profecto secessus amat: uti poteris autem duplici tpe. Nam saepius e Querceto suo me *Picus* invisit improvisus obrepens, extractumque de latebra secum ducit ad coenulam, qualem nosti, frugi quidem, sed et scitam, plenamque semper iucundi sermonis, et vocis. Tu tamen ad me potius; non enim peius hic coenabis, bibes fortasse
 Tom. II. C „ vel

„ vel melius : nam de vini quidem palma ,
 „ cum *Pico* quoque , valde contenderim - *Fride-*
ricus Orto Menckemus in vita *Angeli Politiani*
 p. ccccl. *Politiani* picturam quamdam memo-
 rit vetustissimam atque ut harum rerum pe-
 riti iudicant , ipsa *Politiani* aetate ab Artifi-
 ce Italo in ligno expressam , quam inter
 praeclara multa antiquitatis monimenta , pu-
 blica Lipsiensis Academiae Bibliotheca servat.
 Videas hac in tabula quatuor clarissimorum ,
 quos illa aetas tulit , Italorum vultus , *Marssi-*
lii Ficini , *Christ. Landini* , *Politiani* , et *Demetrii*
Chalcocondylae in rure Faesulano (ita enim amoe-
 nitas loci interpretanda est) iucunde hospi-
 tantium , et amice inter se confabulantium .
 Comitem praeterea *Polittiano* se adiungebat *Io.*
Picus familiaris , et amicus eius , et *Matthaeus*
Bossius vir doctus , et Abbatiae Canonorum ,
 Regularium , Congregationis olim *S. Frigidiani*
Lucensis , nunc *Lateranensis* , a *Cosmo Laurentii*
 avo instauratae , illo tempore constitutus Ab-
 bas . Huc itaque congressi mutuis sermonibus
 amicitiam confirmabant . Praedicat huius con-
 suetudinis iucunditatem *Polittianus* in litteris
 ad *Laurentium Medicum* non obviis quidem ,
 in Vol. Epp. eius , praemissis libello *Matthaei*
Bossii De veris ac salutaribus animi gaudiis , et
 inde a *Mabillonio* translatis in Mus. Ital. Tom. I.
 p. clvii. De laboribus litterariis eo in rure
 confectis a *Polittiano* , vide *Menckenium* l. c. p.
 lxi. et seq. *Petrus* quoque *Crinus* Faesulis
 rusticabatur , ut ipsemet sequenti Carmine ad
Marullum Tarcantiotam testatur , *De imagine , ac*
portento avaritiae , inscripto . .

„ Nu-

„ Nuper Faesuleis (ut soleo) iugis
 „ Mentem Lesbiaco carmine molliter
 „ Solari libuit : mox teneram chelyn
 „ Myrto sub viridi deposui , et gradum
 „ Placuit ad urbem flectere :
 „ Qua noster *Medices* Pieridum Parens ,
 „ *Marulle* , hospitium dulce tibi exhibet.
 „ At Te perpetuis muneribus fovens ,
 „ *Phoebum* non patitur tela resumere ,
 „ Laurens Camoenarum decus etc. -
 Hinc *Landinus* cecinit in Elegia , quam pro-
 tulimus p. cxii. -

„ Nam *Medicum* Fesulis stabunt dum fulta
 columnis
 „ Atria , magnanimis concelebrata viris etc.
 (2) *Vgolinus Verinus* in Elegia MS. in Bi-
 bliotheca *Magliabechiana* n. DCI. ita cecinit -

„ De Liberalitate *Petri Medicis* in omnes doctos.
 „ Visus enim Fesuli Montis recubare sub antro ,
 „ Nobile qua *Medicum* sidera tangit opus ;
 „ Tunc nec Lethaeo mersit mea tempora somnus
 „ Rore , nec omnino pervigil ipse fui.
 „ Tempus erat , *Therco* quo tunc *Phylomela* Ty-
 ranni
 „ Permemor , implebat questibus omne nemus :
 „ Pronaque caeruleas iam nox properabat ad
 undas ,
 „ Fessaeque mergebant astra sub aequoribus .
 „ Cum vixidi *Phoebus* redimitus tempora fronde ,
 „ Ante oculos subito visus adeste meos.
 „ Obstupui , ut crines per candida colla fluebant ,
 „ Splendor ut in toto corpore quantus erat.
 „ Vestis et ardebat Tyrio sibi murice tincta ,
 „ Atque erat Eoo gemma petita salo .

C 2

„ Tunc

- „ Tunc citharam auratam plestro pulsavit eburno,
 „ Et placido tales edidit ore sonos :
 „ O ter felicem , *Medicis* qui tempore *Petri*
 „ Inter Syllanides nomen habere cupis .
 „ Gaudeat Etrusci tellus veneranda Leonis ,
 „ Pro qua Cyrrhaei liquimus antra Dei .
 „ Liquimus Aonios lucos , et Theffala tempe ,
 „ Et quae sit Graiis nobilitata modis .
 „ Nec Fesulis habitare pudet , montesque Mugelli ,
 „ Nec pudet Etrusco fonte lavare chorum .
 „ Nam vivente *Petro* magnum speramus honorem
 „ Vatibus Etruscis , praemia magna dari .
 „ Haec similis pietas , hic Maecenatis in omnes
 „ Mos fuerat , vates percoluisse sacros .
 „ At nunc LANDINI , *Medicum* , *Petri* que , favore ,
 „ Cantatur toto nomen in orbe tuum ,
 „ Qui cecinit *Xandram* miro inflammatus amore ,
 „ Et mox magna *Petri* dicere gesta parat .
 „ At Tu , qui tanti sequeris vestigia vatis ,
 „ Haec illi nostro nomine dicta refer .
 „ Nec tua Lethaeas mergetur virgo sub umbras
 „ *Flammotta* , ardoris maxima flamma tui .
 „ Inter et Etruscas cantabitur ipsa puellas ,
 „ Et sua post cineres fama superstes crit .
 „ Haec ubi dicta dedit , Faunos , Nymphasque ,
     canentes
 „ Adspexi , et toto ducere monte chorum .
 „ Donec anhelantes nostrum super aethera
     Phoebus
 „ Duxit equos , et iam venerat alma dies . -

(3) In Elegia , quam supra retulimus p. xc.
 in funere *Poggii* ad *Petrum Medicem* , rustica-
 tiones suas ita memorat . -

„ Te

- „ Te propter Graios olim Florentia fontes,
 „ Et nemus, et Clarii linquimus antra Dei:
 „ Nec piguit Fesulos colles, nec Claustra Mugelli,
 „ Neve Casentini visere saepe iuga - .

(4) In libro secundo *Xandrae* legitur -

DESCRIPTIO MONTIS ASINARII AD

LAURENTIVM CRESCIVM

- „ Est mons, aeternum tribuit cui nomen Afellus,
 „ Quem Thusca octavus signat ab urbe lapis:
 „ Hinc densis tegitur silvis, et mollibus umbris,
 „ Floribus hinc rident prata decora novis.
 „ Necnon et varii passim per gramina rivi,
 „ Scabra inter rauco murmure saxa fluunt;
 „ Et purum innumerae circum sua rura volantes
 „ Effundunt liquido gutture carmen aves.
 „ Verticis at summo reginae Virginis aram
 „ Indigenae prisca religione colunt .
 „ Namque ibi miranda constructum ex arte facellum
 „ Sancta sacerdotum, pullaque, turba tenet .
 „ Huc nos, dum rapidi ferventia terga Leonis,
 „ Altior et flavas urit *Apollo* iubas ,
 „ *Laurentis* dulcis, saevos ex urbe calores
 „ Fugimus, hic placido nos foveat aura gelu .
 „ At Te, cui Patriae celebres debentur honores,
 „ Fas erit urbanae taedia ferre togae ,
 „ Solicitumque piis pectus componere curis,
 „ Civibus unde queas consuluisse tuis .
 „ At me, quem magnis fors adversissima rebus
 „ Inferiore dedit saeva iacere gradu;
 „ Sit fatis umbroso viridis sub tegmine quercus
 „ Ludere Pierio carmina grata choro etc. -

§. XXXI.

QVampluribus a *Landino* laboribus feliciter exantlatis pro bono publico, ac pro *Laurentii*, et *Alexandri*, *Mediceorum* educatione, brevi temporis intervallo uberrimos ingenii sui fructus percepit. *Laurentius* enim optimis praeceptis instructus viros doctissimos ex universo Italiae sinu Florentiam usque conduxit, in suiue amoris nexum, atque vinculum, devinxit, atque copulavit (1), ut vere aureo illo saeculo nemo, aut summo eloquii nitore, aut philosophandi delectu, celebris compertus sit, quem non iste iuverit, non ditaverit, non aethera ad usque devexerit (2).

(1) Haec testatur *Christophorus Landinus* in Codice membranaceo in iv qui in Bibliotheca Eminentissimi Principis *Neres Corsini* S. R. E. Cardinalis amplissimi adservatur, cui titulus-
 „ *Christophori Landini* Flor. ad magnum, vere-
 „ que nobilem *Laurentium Medicem Petri F. de*
 „ vera nobilitate liber. Verba *Landini* sunt
 haec

haec in Prooemio operis . - Nam (de *Cosmi* ,
 „ ac *Petri* , in litteras meritis agit) cum pro-
 „ pter adversam utriusque valitudinem domi as-
 „ sidere , plus etiam quam ipsa Resp. bonique
 „ omnes vellent , cogerentur : quis umquam
 „ in Italia doctus fuit , cui vestrarum aedium
 „ hospitalitas non liberalissime pateret ? Nam
 „ et cives , et quicumque in urbe peregrini
 „ essent , modo aliqua in illis eluceret doctri-
 „ na , quotidie eos salutatum domum venie-
 „ bant . Conveniebant itaque et qui de rebus
 „ variis , atque magnis , quaerent , et qui ad
 „ eas acute copioseque responderent . Erat enim
 „ creber apud eos de vita , et moribus ser-
 „ mo , ut modo de bonorum , malorumque fi-
 „ nibus , modo de officiis investigarent : quae-
 „ rebanturque multa tum de administratione
 „ Reip. tum de re militari ; ac denique de tota
 „ re civili , deque in omni vivendi genere re-
 „ tis , honestisque , actionibus disputabatur . Ve-
 „ niebant quoque in disceptationem abstrusio-
 „ res illae philosophiae partes , ut nihil ex iis ,
 „ quae aut ad physicen , aut mathematicen-
 „ pertinerent , intentatum , indisputatumque ,
 „ relinquerent . Neque terris ceterisque ele-
 „ mentis contenti , caelos ipsos penetrabant ,
 „ ac de divinis , secretisque essentiis , denique
 „ de ipso Deo , quoad homini scire fas est ,
 „ disputabant . Quid multa ? tanta erat opti-
 „ morum ingeniorum , atque eruditorum , vis ,
 „ totque eadem de re , tanque variae opiniones ,
 „ tanta denique subtilitate disputatae , ut in-
 „ tra magnificos illos lares , non modo Aca-
 „ demiam , Lyceumque , ac postremum Por-
 „ ticum ipsam Athenis migrasse , sed omnem

„ Parisiensem Scholam illuc convenisse puta-
 „ res. Tanto patri, tantoque avo tuo Tu,
 „ *Laurenti*, datus es successor, adolescentulus
 „ quidem, ac paene puer, sapientia autem,
 „ et consilio, ut deinde tot rebus, tantisque
 „ a Te gestis, cum tam magnae Reip. mo-
 „ lem solus sustinueris, experti sumus, nulla
 „ in re inferior: in litteris autem, et in littera-
 „ torum studiis multo ardentior; nam quot
 „ praeclara ingenia tuis opibus erexisti? quot
 „ viri tua opera, cum summam doctrinam sua
 „ industria adepti essent, ad maximas dignita-
 „ tes pervenerunt? Fuit enim semper domus
 „ tua viris litteratis hospitalis, liberalissimeque
 „ semper illis patuit, atque in ea disputan-
 „ di, investigandique, studia semper vige-
 „ runt. -

(2) Desumpta haec sunt ex rarissimo li-
 bro, cui titulus „ *Stephani Ioanninensis* I. V. Cons.
 „ Sen. in *Medicea* Monarchia Pentateuchus ad
 „ Divum *Clementem Medicum* Pont. Max. - In
 fine operis legitur - Ex Archetypo Anconita-
 „ nae Chalchographiae Typo *Bernardini Gualdi*
 „ *Vercellensis* mccccxxiiii. vi. Kal. Decembr. -
Petrus Valerianus in Castigationibus *Virgilianis*
 in Praefatione ad *Iulium Medicum* S. R. E. Vi-
 cecancellarium, ita ad rem nostram. Huius
 „ vero, quod vestro generi praecipuum fuisse
 „ studium adseveramus, testes illae omni do-
 „ ctrinarum genere politissimae Academiae Flo-
 „ rentinae, in quibus abolitus olim bonarum
 „ litterarum splendor nitorem pristinum coepit
 „ reparare, bonaque disciplinarum pars, quae
 „ temporum iniuria perierat, visa est revivi-
 „ scere. Testes *Alberti*, *Arretini*, *Landini*, etc. -
 Vid.

Vid. *Nicolaum Valorium* in Vita magnanimi *Laurentii*. *Io. Reuclinum* Lib. I. De Arte Caballica ad *Leonem X.* *Paullum Iovium* in Vita *Leonis X.* *Antonium Varillasum*, *Iosephum Blanchinium* in Historia domus *Mediceae*.

S. XXXII.

L*Aurentii* itaque imperio augustissimo antiqua bonarum artium gymnasia, ex umbra in lucem traiecta fuerunt; eiusdem liberalitate, atque opulentia, condigna doctis lucubrationibus, vigiliis, atque sudoribus, praemia reperta sunt, aucta, et propagata; adeo ut omnes litterati viri ad eius lares, veluti ad sapientiae simulacrum, certatim confugerent. Primo namque summa benivolentiae coniunctione *Demetrium* Graecis, Latinisque litteris disertissimum sibi devinxit, quem Florentiam ad publice profitemdum arcesserat ⁽¹⁾; *Scipionem Carteromachum* ⁽²⁾, *Hermolaum Barbarum* ⁽³⁾, viros Graeci idiomatis peritia praestantissimos, summa

ma beneficiorum congerie adfecit: *Domitio Calderino* familiarissime usus est (4): *Barptolemaeum Scalam* summopere dilexit (5), quem publicis rebus administrandis praefecit: *Io. Picum* *Mirandulae* Comitem inter suos habuit, virum sapientissimum, et conspicua scientiae laude eminentissimum (6). *Marsilius Ficinus*, et *Angelus Politianus*, plurima apud ipsum auctoritate polluerunt. Aluit *Landinum* nostrum, quem Academiae censorem constituit (7). Habuit et *Mathaeum Boffum* (8), Peripateticae scholae addictum, *Barptolemaeum Benevolentium* (9) patricium Senensem, Theologum ea tempestate clarissimum, qui ei litterarias suas lucubrationes, quod *De Verbo* opus inscribitur, consecravit. Summa benignitate prosequutus est *Donatum Acciajolium* (10), cuius oratorio munere crebro usus erat. *Io. Argyropulum*, Florentiam a *Petro, Cosmi F.* accitum, Civitate Florentina donavit. (11) Atque hic ex *Plutarcho Annibalem* in Latinum

tinum vertit , nisi proprio Marte composuit ; atque *Demetrium* , et *Commentaria in Aristotelis Ethicam* edidit . *Mathaeum Palmerium* ⁽¹²⁾ , qui senio languescens Epitomen temporum posteritati reliquit ; et *Io. Andronicum Peripateticum* ⁽¹³⁾ , qui Florentiae dum publice profiteretur , *Angelum Politianum* auditorem habuit , plurimum iuvit . Denique *Pomponius Laetus* ⁽¹⁴⁾ e Calabriae sinu originem ducens , *Io. Antonius Campanus* ⁽¹⁵⁾ , *Augustinus Dathus Senensis* ⁽¹⁶⁾ , *Lucas Pulcius* ⁽¹⁷⁾ , vates cordatissimus , *Barptolemaeus Platina* ⁽¹⁸⁾ , alique quamplures , in Academia Florentiae a *Laurentio Mediceo* excitata florere , quos ad omnes honorem , et opulentiae gradus evexit .

(1) *Demetrius Chalcocondyles* haud obscuri nominis Grammaticus , vir utique lenis , et probus fuit . Sub *Laurentii Medicei* auspiciis , ut habet *Nicolaus Valorius* in *Vita Laur.* p. XLVII. Scholam Florentiae instauravit , desertam ab *Argyropulo* , et a *Politiano* , deficientibus Graecis , occupatam . Verum ambitioso , peracrique aemulo , cum esset Latina longe facundia inferior , locum , nomenque reliquit ; honestum
tamen

tamen gratiae locum apud *Laurentium* non amisit: quo morte sublato, Mediolanum a *Ludovico Sfortia* accitus est, ubi laudabiliter profiterendo, rudimenta Grammaticae divulgavit: obiitque octogenario maior, paullo ante quam Galli *Iulii Pont.* et Venetorum armis Italia pellerentur. Vid. *Paullum Iovium* in Elog. Doct. Virorum, et *Nicolaum Reusnerum* in Iconibus Viror. Doct. *Barptolemaeus Fontius* in Epistolis MSS. nonnullas ad nostrum *Chalcocondylam* misit; nam Lib. II. Epistolarum, Ep. II. scripta est *Demetrio Chalcocondylae* Romae Prid. Kal. Ian. MCCCCLXXXII. et in eodem II. Lib. Ep. III. Io. Accatolo *Petri F.* missa haec habet - *Demetrio* nostro *Chalcocondilo* me plurimum commendato, immaturumque ei obitum *Andreae Brentii* discipuli quondam sui, nunc vero collegae, familiarisque mei, peste perendie absumpti nuntiato. Data est Romae Ib. Feb. MCCCCLXXXIII. - *Demetrii* vitam luculentissimam scripsit *Humphredus Hodius* Lib. II. de Graecis Illustr. Cap. II. *Iosephus Ant. Saxius* in Hist. Typogr. Litteraria Mediolanensi ad A. MD. fuse de eodem differit.

(2) Graecarum, Latinarumque litterarum peritissimus fuit *Carteromachus* Pistoriensis, id quod praeter ceteros satis testatur eius de *Laudibus Graecarum Litterarum* habita oratio, primum Venetiis edita A. MDIV. ac deinde pluries recusa. Iis, quos *Menckenius* in vita *Politiani* p. LXXIX. memorat, qui *Carteromachum* summis laudibus prosequuntur, addendus est *Petrus Delpbinus* Ab. Generalis Camaldulensis Lib. VII. Ep. n. XLV. ad *Leonardum Lauredanum* Venetiarum Ducem data ex Fonte Bono IX. Kal. Dec. MDII.

(3)

(3) *Hermolaus Barbarus Venetus*, natus est XII. Kal. Iunii A. MCCCCLIII. alacri ingenio, nec minori rerum publicarum usu, quam eruditione praeditus. Anno aetatis suae XVII. libros conscribere exorsus est, quos recenset *Freberus* in *Theatr. Illustr. viros*. P. IV. Tom. II. Multum valuit in rebus Physicis, Dialecticis, Rhetoricis, et Geographicis. Summis honoribus perfunctum, et tum supremam Romae Legationem agentem, *Innocentius VIII.* Pont. ob egregias, quas in eo miratus est, virtutes Patriarcham Aquileiensem renunciavit non probante Senatu Veneto, qui nihil vel inusitatae virtuti extra leges tribuendum censebat: cumque eidem purpura pararetur, morte, pestilenti morbo properata, praereptus est Anno MCCCXCIII. non autem MCCCXCIV. ut *Iovius* tradit, et sub Colle Hortorum ad Portam Flumentanam eleganti in sepulcro conditus, adposita inscriptione. *Petrus Paremius* in memorata Historia haec habet de peste agens, quae Iulio mense eiusdem anni per Italiam saevit -- *Da Napoli a Roma distesasi la Peste, cagione fu della morte di quella singolar persona di Ermolao Barbaro gentiluomo Veneziano, dottissimo nella latina, e greca lingua, sufficientissimo filosofo, come le sue composizioni, e traduzioni testificano, specchio veramente de' letterati, uomo di santissimi costumi, il quale dalla fortuna grandissima ingiuria sostenne. Imperocchè trovandosi a Roma per la sua Città Ambasciadore al tempo di Innocenzio VIII. il Patriarcato di Aquileia vacò. Lui dal Pontefice subito impetratolo, tanto sdegno et odio da' suoi Cittadini contrasse, che loro mai la possessione avere gli lasciarono, oltre di questo*

sto dalla patria il confinarono, et abitando quello in sacro Palazzo, indi ancora cagione furono di rimuoverlo; per il che il meschino involito a Roma dimorando, et a suoi studi attendendo, dal morbo, come decemmo, percosso fu: danno veramente universale delle lettere, et iattura irremediabile, e irreparabile - De Hermolao nostro plura apud Petrum Delphinum in Epistolis saeculo xvi. editis. Vid. Tom. III. Martene, et Durande. Bernardus Oricellarius in Collectaneis Antiq. Romanarum ad Pallantem filium pluries Hermolaum laudat, ac praecipue de P. Victore loquens, his verbis - Cui Hermolaus ille Barbarus multum detulerit, vir sagacis animi, et acprime eruditus - In Cod. Chart. in xv. Bibl. Cl. Subdecani Riccardii, n. cclv. ubi plures Vgolini Verini Epistolae adservantur, legitur - „ Quod si ullo umquam tempore docti reperti „ sunt, hac tempestate, meo quidem iudicio, „ reperiuntur complures, quorum inter pri- „ mos est Barbarus Hermolaus, qui tametsi no- „ bilissimus, ditissimus, eloquentissimisque est; „ tum Venetus, cui superbia innata esse cre- „ ditur; in eo tamen summa deprehenditur „ bonitas, communisque erga omnes sui sae- „ culi viros insignes propentia benivolentia ad- „ paret. - In eodem Codice alia exstat Verini Epistola, in qua de eodem Hermolao haec ha- „ bet. Haud tibi facile explicem, quanta cum „ voluptate, vel potius admiratione, multas „ heri cum Hermolao Barbaro iucunde horas ex- „ eg-rim, quem tametsi suis noverim libris „ admirandum, is est, pace dixerim omnium, „ soluti sermonis nostri saeculi facile princeps; „ cum eo tamen diutius colloquens cum Mi- „ ran-

„*randula Io. Pico*, viro mehercule omnium do-
 „*ctissimo*, nescio an plus mihi dederit admi-
 „*rationis ingenii acumen*, vel rerum copia,
 „*sive candor leporis*, blandaque hominis af-
 „*fabilitas*; quodque omnibus fere est Venetis
 „*innatum*, ab omni prorsus est superbia alie-
 „*nus*. Non facile quapropter Tibi dixerim,
 „*quo me primo congressu amoris indicio*,
 „*vel longissima mora*, vel in discessu, benivo-
 „*lentia me fuerit prosequutus*. Quamobrem
 „*tantum hominem ambiguum est*, plus anem,
 „*an admirer*.. In eodem Codice legitur quo-
 „*que Hermolai Epistola ad Vgolinum Verinum*.

(4) *Calderia Veronensis agri Oppidum Domitium* protulit. Eum, flagranti ingenio ad glori-
 „*am anhelantem*, *Bejjarion* Cardinalis excepit,
 „*et extulit*. Exinde cum Romae profiteretur,
 „*et obscura sensa duriorum poetarum* admirabili
 „*reconditae lectionis testimonio dilucidaret*,
 „*totius obicuritatis illustrator habitus est*.
 „*Edidit Interpretationum Commentaria in Iu-*
 „*venalis Satyras*, quas *Iuliano Mediceo Petri Cosmae* F. sacravit. Ambitioso quidem, et ni-
 „*mis aculeato dicendi genere ex aliena inscitia*
 „*nomen quaerebat*; sed cum aetate, laudeque
 „*florentem*, imbecilli verò stomachi tempera-
 „*turam nimis lucubrationibus deterentem*, quum
 „*digna multis saeculis opera conciperet*, rapida
 „*febris eripuit*. *Barptolemaeus Fontius* in An-
 „*nal.* ad A. MCCCLXXXVIII. - *Domitius Calderinus*
 „*familiaris meus Romae pestilentia periit*. Vid.
 „*Iovium* l. c. *Rensnerum* l. c. et Cl. *Marchio-*
 „*nem Maffei* in Verona Illustrata.

(5) De *Barptolemaeo Scala* fuse egimus in
 „*Praef. ad Collect. Veter. Monumentorum*.

(6)

(6) Maxima *Pici* *Mirandulae* Principis in praeclara litterarum studia merita, divinumque prope ingenium, neminem latere arbitror. Eius vitae brevis descriptio praemissa legitur ipsius operibus publici iuris factis. Huius praeterea tanti viri elogium nobis praeter ceteros intexunt *Paullus Iovius* l. c. et *Nicolaus Reusnerus* in *Iconibus Vir. Ill.* *Petrus* insuper *Parentius* ad Novembr. Anni *MCCCXCIV.* haec ad rem nostram habet - *Morì in Firenze el Sig. Gio. Pico della Mirandola uomo a tempi suoi sopra tutti gli altri in Teologia, e Filosofia dottissimo. Fu tale iattura delle lettere, che maggiore quasi pensare non si poteva. Imperocchè di anni xxx. superando lo ingegno di qualunque, et opere eccellentissime in Teologia, et Filosofia componendo, ferma fede dava di incompensabile beneficio concedere alla umana generazione. Così in brevissimo tempo tre singolari uomini mancorno, Ermolao Barbaro, Angelo Poliziano, e Gio. Pico della Mirandola; un quarto si aggiugnueva Giorgio Merula, uomo negli studi di umanità degnisfimo, il quale a Milano sua vita terminò, per la qual cosa congettura si fece, che alla Italia gravissimi mali soprastavano, da che tanto singolari uomini, et di sì prestante ingegno in sì breve tempo tutti mancati erano.*

(7) Ita *Petrus Ioanninensis* in libro citato de *Monarchia Medicea.*

(8) *Matthaeus Bossius* vir fuit admodum eruditus, et *Abbatiae* *Canonicorum Regularium* *Congregationis* olim *S. Frigidiani* *Lucensis*, nunc *Lateranensis*, a *Cosmo*, avo *Laurentis*, instauratae, illo tempore constitutus Abbas. Scripsit autem *De veris, ac salutaribus animi gaudiis* libellum,

lum, de quo vide *Mabillonium* in Museo Italico Tom. I. pag. CLVII. et *Marchionem Maffei* in Verona Illustrata.

(9) *Bartolemaeus Benevolentius* Patricius Senensis. Ita de eo loquitur auctor Libri Italice scripti, vulgo *Le Pompe Senesi* - Bartolommeo Benvoglianti nobil Senese, e Proposto della Metropolitana di Siena, insigne Dottore di Teologia, e Filosofia, quali scienze lesse pubblicamente lungo tempo nello studio di Siena, fu intendentissimo dell' antichità della patria; della quale fece un bellissimo trattato in lingua latina, a richiesta di Francesco Piccolomini allora Cardinale, e Arcivescovo di Siena, che poi fu Papa Pio III. il quale si dichiarò con il Benvoglianti, che veduta la sua opera averebbe procurato in Roma, che il figlio di Flavio Blondo da Forlì correggesse l'istoria del Padre, ne' punti che toccano l' antichità di Siena avanti che la stampasse. Ora questa Istorìa del Benvoglianti fu data alle stampe in Siena l' anno MDVI. li XXIII. Dicembre ec. Fu anche ottimo oratore; onde ordì in Siena nell' assunzione di Pio II. quando si fecero le feste per la nuova del suo Pontificato - .

(10) De Donato Acciaiuolo nobis iam dictum est satis pag. ix.

(11) Publice conductus fuit *Argyropulus* A. MCCCCLVI. ut *Fontius* ad hunc annum testatur, et nos retulimus Tom. I. p. LXX. seq. quibus adde, *Iohannem Argyropulum* a *Petro Cosmae F.* fuisse Florentiam vocatum, testari etiam *Nicolaum Valorum* in vita *Laurentii Medicei* pag. xii. his verbis - Opera enim et industria parentis (*Petri Cosmae F.*) *Argyropulus* ille Byzantius Florentiam venerat, ut *Laurentium*, et
Tom. II. D. alio

„ alios nobilitate primarios melioribus studiis
 „ erudiret, ex cuius ludo, tamquam ex equo
 „ Troiano quamplures prodire viri eruditissimi.
 „ *Donatus Acciaiolus*, *Argyropoli* discipulus, in
 „ Epistola ad *Petrum Medicem* praefixa versione
 „ vitae *Alcibiadis* ex Graeco *Plutarchi* in Latinum
 „ translatae, *Petrum* adloquens, haec habet - Tu
 „ vero, clarissime *Petre*, qui haec omnia
 „ nosti, cum multa praeclara officia in pa-
 „ triam tuam contuleris, tum hoc praecipue
 „ detulisse videris, quod bonarum artium di-
 „ sciplinas, quae post nonnullorum doctissimo-
 „ rum hominum interitum in hac Civita-
 „ te consensuisse videbantur, tua diligen-
 „ tia excitasti, operamque dedisti, ut *Ar-
 „ gyropulus* Byzantius, vir praestans ingenio,
 „ ac disciplina in hanc urbem veniret, a quo
 „ cives tui, antiquorum more, non solum
 „ graecis litteris erudiri, sed etiam his ar-
 „ tibus instrui possent, quae ad bene, bea-
 „ teque vivendum pertinere videntur.

(12) *Matthaeus Palmerius* vir fuit doctissimus.
 De eo fusius *Iulius Niger* l. c. loquitur, cui
 haec addas: *Leonardus Datus* Canonicus Flor.
 a secretis Pontificum Romanorum, postea Mas-
 sanus Episcopus, in Praefatione Expositionum
 in libros *Civitatis Vitae Matthaei Palmerii* Flor.
 haec habet - Cum ad aetatem devenisset (*Mat-
 „ thaeus Palmerius*) disciplinis idoneam, non
 „ servilibus se tradidit officiis, sed primis im-
 „ butus iam litteris, abaco sua paene natura
 „ studiose deditus, numerorum disciplinam ac-
 „ curatissime didicit. Maiora deinde sequutus
 „ ad humanitatis studia se contulit, et sub *Se-
 „ zomeno* Pistoriensi praecceptore nostro Gram-

„ ma-

37 mathematicam, atque Rhetoricam novit. Post haec
 37 ad profecquendum studia sedulo deditus, *Ambrosium*
 37 *Camaldulensis* Ordinis Generalem Ab-
 37 batem, et *Cerolum* Arretinum, viros suae ec-
 37 clesiasticis doctissimos diligenter audivit, et ab il-
 37 lis non solum Latinae linguae disciplinam, sed
 37 graecas quoque litteras didicit. Grandior post
 37 haec factus, et ad virilem aetatem proventus,
 37 et Reip. munera consequutus, adeo suis ci-
 37 vibus carus fuit, ut fere omnes Reip. ma-
 37 gistratus brevi tempore sit adeptus, et adhuc
 37 adolescens ad *Calloctum* III. Pont. Max. po-
 37 thea vero ad *Federicum* III. Imp. tunc Ro-
 37 mam euntem, ad *Alphonsum* Apuliae, Siciliae-
 37 que Regem, et ad *Paullum* deinde II. Ro-
 37 manorum Pontificem orator missus fuerit, et
 37 alias quoque publicas legationes suscepit.
 37 Inter haec studiis etiam diligenter incumbens,
 37 libros plures composuit: tres in prima ado-
 37 lescencia sua patrio sermone conscriptos, quos
 37 *Civilem Vitam* vocavit. Sermone deinde la-
 37 tino *Niccolai Acciaoli* vitam paene depinxit;
 37 post haec bellum, in quo Pisae sunt a Flo-
 37 rentino populo captae, disertissime scripsit,
 37 Ordinem temporum ab *Adam*, atque mundi
 37 principio, usque ad suam aetatem uno tan-
 37 tum libro ordinatissime demonstravit. Ora-
 37 tiones praeterea, Epistolasque elegantissimo
 37 conscriptas reliquit. Honestis moribus, vita
 37 civili, atque modesta, humanissimus vixit, et
 37 civibus omnibus suis adprae carus. Statura
 37 corporis longa fuit, et supra ceteros alta,
 37 atque elevata, habitudine, carnositateque me-
 37 dia inter remuem, et crassam; valitudine
 37 firma usque ad senectutis principium: post-

in ea vero longa interdum febris vexatus usque
ad mortis periculum laboravit: vixit annis etc.
Hae *Leonardi Datbi Expositiones in Civitatem Vi-*
gae Matthaei Palmerii adservantur in Codice
membranaceo Bibliothecae *Laurent.* et alibi.

(13) *Io. Andronici Theſſalonicenſis* vita descri-
bitur ab *Humphredo Hedio* Lib. II. Cap. III. de
Graecis Illustribus. Docuit is Florentiae graecas
litteras, quarum tanta polluit peritia, ut pro-
ximus a *Gaza* fuisse hac laude, immo aliorum
iudicio superasse eum dicatur a *Vossio* de Hist.
Lat. Lib. III. p. DCXXVIII.

(14) *Iulium Pomponium Lactam Sanſeverina*
inlustri familia in Picentinis natum ferunt.
Vallae praeceptoris, aequata eruditionis opi-
nione, locum exceperat, sed eum mox *Paullus*
II. iniuria percelebrem fecit, quum litteratos
quosdam, et in his *Platinum*, atque *Callimachum*,
tamquam impios, atque maleficos, tormentis
excrucciaſſet. Nam Venetiis ad dicendam cau-
ſam Romam pertractus, perpetua vitae inno-
centia tutus, ita terreri non potuit, ut potius
alacri constantique animo indigna quaecumque
eſſet paſſurus. Veterum enim ingeniorum inlu-
ſtria nomina ſibi ipsis indiderant, quum in coetu
ſodalium laureati Muſas colerent. Ea nominum
novitate, Pontifex elegantiae litterarum im-
peritus, ſuſpicioſuſque, vehementer offende-
batur, quaſi id eſſet occulta coniurantium
reſſera ad inſigne aliquod facinus obeundum.
Xyſto demum, *Innocentioque* faventibus, incre-
dibili nominis auctoritate, auditorumque con-
curſu in Gymnaſio publice docuit. *Floridus Sa-*
binus in Apologia adverſus calumniatores, eum
in ſcribendo infra neminem recentiorum purum,
can-

candidumque appellat : quemadmodum etiam *Erasmi* testimonio in *Ciceroniano*, et *Amberti Miraci* in *Auctario de Script. Ecclesiast. Anti-*
quitatis scrutator diligens, et purae dictionis
 amator dicitur ab *Paullo Frebero*, et a *Paullo*
Iovio in *Elog. Ludovici Vives* refert, eum adeo
 Romanae linguae deditum fuisse, ut Graecam
 attingere non ausus fuerit, ne qua peregrinitate
 latinam contaminaret. Scripsit *Compendium Hi-*
storiae Romanae, librum de *Mahomete*, de *Magi-*
stratibus Romanis. Obiit septuagenario maior.
 Vide *Nicolaum Rousnerum* in *Leonibus Doctorum*,
Io. Andr. Quenstedt in *Dialog. de Patriis Illustr.*
Vir. et *Abrahamum Bucholtzerum* in *Indic. Chron.*

(15) Sordido et obscuro loco natus est in
 Italia *Campatus*, quem mater inops rustica sub
 lauro enixa est; postea Parocho in famulatum,
 et disciplinam tradidit. Hic in studiis bonarum
 litterarum animum eius, ad Poesim praecipue
 inclinantem ita direxit, ut mox Neapolim eru-
 diendo nobili puero paedagogus mercede con-
 ductus fuerit. Tantos autem in studiis latinis
 quinquennio progressus fecit, ut Neapoli Pe-
 rusium demigrans, in Academia bonos aliquan-
 diu auctores professus fuor. Nec multo post
 a Perusinis Civitate donatus, Pii II. Pont.
 gratiam studiorum similitudine promeruit, a quo
 virtutis honore Interamnatum Praesul est
 creatus, et a *Paullo* successore locupletatus.
 Sed postremo cum *Xystus* immodice Tipherna-
 tium tyrannis faventem, quum multis urbibus
 integra nominis auctoritate praefuisset, in exi-
 lium egit. Fato functus est apud Senas, in-
 vidente non plane seni longiorem vitam comi-
 tiali morbo. *Festius* in *Annalibus MSS.* ad

A. MCCCXV. ait. His temporibus doctrina, et ingenio clari erant *Campanus* Romae, *Pontanus* Neapoli, *Baptista Albertus*, et *Landinus*, et *Scala* Florentiae. Multas reliquit orationes et multiplois filii opera, quae exstant. Vidi *Isidorum*, *Erbarum*, et *Reusnerum* in Elog.

(16) De celebri *Augustino Darbo* Senensi eruditissimum Commentarium publici iuris fecit Romae MCCCXXXIII. Io. *Nicolaus Baudius*.

(17) *Lucas Pulcius Bernardi* et *Aloysii* Florentinus A. MCCCCLXX. floruit. Poesim maxime excoluit, primusque poemata filo, ut aiunt, *Romanesco* conscripsit. Exstat Poema, cui titulus, *De Cirisso Calaneo*, qui nonnullos adiecit libros Io. *Baptista Iambullani*. Florentiae prodiit ex *Iunctarum* officina in m. A. MDLXXII. Varias eius leguntur: Epistolae *Flora* a *Barptolemaeo Misceminio* A. MCCCXXXVIII. et ab *Iunctis* A. MDLXXII. impressae. *Laurentii Medici* equestres ludos *Thusco* carmine descripsit, quod una cum memoratis Epistolis exstat. Vidi *Pocciantium*, et *Niptium* in Catal. Script. Flor. Io. *Marium Crescimbenium* Lib. I. Hist. Vulgaris Boetios, et Tom. I. Commentariorum; Auctores Vocabularii *Furfurei*, *Franc. Redium* in Notis ad *Dithyrambum* etc.

(18) *Barptolemaeam Platinam*, qui PP. Romanorum gesta collegit, multum iuvit. *Laurentius*, cui opusculum inscripsit *De Optimo Cive*.

§. XXXIIP.

EX memorato autem doctissimorum virorum coetu, nonnullos *Platonis* magis addictos selegit *Laurentius*, quorum ope *Academiam* ipsi *Platonis* sectam, quam antea *Cosmus* alta mentes conlegerat, renovaret. *Georgius* enim *Gemistius*, qui et *Pletbo* dicitur, vir graecae, praesertim *Platonicae*, Philosophiae peritissimus, primus, Florentino Concilio quum adesset, *Alexandrinorum Platonismum*, quem nemo fere inter Latinos, praeter Io. Scotum *Eriogenam*, pernoverat, apud Italos in lucem extulit, et occasionem praebuit *Platonicae* sectae post tot rerum vicissitudines resuscitandi. Plurimum itaque diligentiae magnanimus *Laurentius* in id consulit, ut *Christophorus Landinus*, *Marsilius Ficinus*, et *Petrus Mirandulanus*, in veterum *Platonum* libris vertendis, et explicandis, infunderent, omnesque tum discendi, tum

D 4

bene

bene vivendi, cupidos ad *Academiam Platoniam* excolendam vehementissime hortabatur. Hic enim iuvenes, vel inter iocandum praecepta morum, vel inter ludendum industriam differendi, iucunde admodum, et facile consequabantur: hic viri etiam, rei tum familiaris, tum publicae, disciplinam abunde perdiscebant: hic senes pro mortali vita, vitam sperabant aeternam. In *Academiae* hortis *Poetae* sub lauris, canentem *Apollinem* audire, in vestibulo *Oratores*, *Mercurium* declamantem spectare; in porticu vero, et aula Iurisconsulti, civitatumque gubernatores, *Iovem* ipsum sancientem leges, iura dictantem, imperia gubernantem; in ipsis denique penetralibus *Philosophi*, *Saturnum*, coelestium arcanorum contemplatorem, agnoscere poterant. Vbi-que praeterea *Sacerdotes*, rerumque sacrarum *Antistites* arma reperiiebant, quibus Religionem adversus impios strenue tutarentur. Huc igitur, huc omnes

ut accederent, qui liberales colere vel-
 lent disciplinas, invitabat *Laurentius*, eos-
 que praesertim, qui adsequendae verita-
 tis, et consequendae beatitudinis amore
 flagrarent (1). Quas vero Academici hy-
 potheses foverent, referre prolixum es-
 set, quum nobis integrum *Platonicae* Phi-
 losophiae systema explicare in animo
 non sit (2). Hoc pronunciare libere pos-
 sum, eorum opiniones tenebrosis al-
 legoriarum involucris, et dicendi ge-
 nere plusquam poetico, qui omnium
 ferme Academicorum mos erat, fuisse
 absconditas: eoque id factum consilio,
 ut entusiasmo Alexandrino mirifice
 fervirent, et recentiorum *Platoniorum*
 somniis fidem certissimam facerent,
 Hanc ineptientis ingenii labem, et cre-
 dulitatem philosopho indignam, dete-
 stabili superstitione demonstrabant, qua
 horamatis, somniis, ominibus, mi-
 rum quantum tribuerent; maximas
 praeterea rerum civilium vices, nescio
 quibus imaginationis terriculamentis, si-
 gni-

gnificari, vel siderum positionibus, et
 adparitionibus fuisse praemonstratas;
 indigna viro docto ratione, plerique
 contendebant. Quis enim sanus men-
 tis Philosophus dicet (4) - *Laurentii Me-*
dicis animam expirantem lactum ae-
 therem excepisse, grandiore stella in
Laurentiana tecta cadente, mirisque
 flammis ex alto in Caregianis agris
 coruscantibus? et biduo ante obitum
Iovem, rubente dextra saoras iacula-
 tum arces, terruisse urbem, mox
 orbem tanto patre futuram? - Quin
 et abdita mysteria in veterum Scripto-
 rum explanationibus investigare peni-
 tus solebant; adeo ut nonnumquam
 eorum ingessum, uberiori phantasia
 abreptum, ita luxuriaretur, ut rure
 merito in phantasticorum classem referri
 mererentur. Mündum esse animatum
 cum *Platonis* *Alexandrinis* credidero;
 esse quasdam veluti escas, quibus ani-
 mati Mundi, & Stellarum munera ad-
 licere possint mortales, sibi que vindi-
 care;

care ; inter Mundi animam , et corpus inesse spiritum , eumque necessario requiri , tamquam medium , quo anima divina , et inlit corpori crassiori , et vitam eidem penitus largiatur (1) ; hunc Mundi spiritum , sibi faventem reddendum ab eo esse , qui sanus esse cupiat . Alia , ne instituti mei limites excedantur , praeterimus , lectoremque ad Librum *Ficini De vita coelitus conservanda* remittimus , in quo auctor magno studio , eiusmodi ineptias inseruit . Tantum itaque addam , *Platonis* placita ita fuisse sectatos , ut Christiano , ac prudenti viro , sancitos fines audacter excederent .

(1) Ita *Ficinus* in Praef. ad *Plotinum* , renascentis *Platonismi* originem , et progressus , enarrat . Magnus *Cosmas S. C. Patriae* ,
 „ Pater , quo tempore Concilium inter Graecos ,
 „ cos , atque Latinos , sub *Eugenio* Pontifice ,
 „ Florentiae tractabatur , Philosophum Graecum ,
 „ cum , nomine *Gomastum* , cognomine *Plethonem* ,
 „ quasi *Platonem* alterum , de Mytheriis
 „ *Platonis* disputantem , frequenter audivit .
 „ E cuius

„ E cuius ore ferventi, sic est adflatus protinus, sic animatus, ut inde Academiam
 „ quamdam alta mente conceperit, hanc oportuno primum tempore pariturus. Deinde
 „ cum conceptum tantum magnus ille *Medices*
 „ quodammodo parturiret, me electissimi Medici sui *Ficini* filium, adhuc puerum, tanto
 „ operi destinavit, ad hoc ipsum educavit in dies; operam praeterea dedit, ut omnes,
 „ non solum *Platonis*, sed etiam *Plotini* libros Graecos haberem. Consule *Nic. Valorium* in *Vita Laurentii Medicæi*.

(2) Iisdem ferme verbis *Laurentium* adloquitur *Mars. Ficinus* in Praef. *Platonis*. Consule *Nic. Valorium* l. c. ubi de Academia loquitur.

(3) Consule *Cl. Iac. Bruckerum* P. iv. T. I. Period. III. Part. I. Lib. I. Cap. II. de Restaurat. Philosophiae *Platonicae*.

(4) Ita legitur in Praef. ad *Plotinum*.

(5) Confer *Georg. Schelbornium Amoenit. Litter. Tom. I. et Cl. Bruckerum* l. c.

S. XXXIV.

QVVM vero animadvertissent, *Platonem*, annos natum LXXXI. VII. Idus Nov. quo die ortus fuerat, in convivio discumbentem, remotis dapibus, exspirasse, eumque diem, quo et Natalitia, et Anniversaria *Platonis* pariter con-

continebantur, *Platonicis* omnibus ad *Plotini*, et *Perpbyrii* tempora sacrum, religiosumque fuisse; idcirco solemnes eiusmodi dapes, quae per mccc. annos fuerant praetermissae, cereali pompa, convivio opiparo, ac convocato doctorum hominum coetu, renovare, regia prorsus munificentia, voluerunt. Id negotii Florentiae suscepit *Franciscus Bandinius*, vir ea tempestate litteratissimus (1); ruri autem *Laurentius Medicus*, Academiae patronus beneficentissimus. Sermones iis in epulis habiti, fuse recensentur in *Prolegomenis, Platonis Convivio* a *Marsilio Ficino* praemissis; ubi convivii cuiusdam, vii. Idus Nov. in agro Caregiano celebrati, pompa describitur; aderantque ix. illius aevi in litteris principes viri, *Antonius Allius*, Canonicus Florentinus, deinde *Faefulanus Antistes* (2), *Ficinus Medicus* (3), *Christophorus Landinus*, *Bernardus Nutbius* Rhetor (4), *Thomas Benignus* (5), *Io. Cavalcantes* (6), *Marsilius Ficinus*,

cinus, *Christophorus*, et *Carolus Marsup-
pini* fratres, *Caroli* poetae filii (7). Re-
motis dapibus, *Bernardus Nutbius*, *Pla-
tonis* opera prae manibus habens, ex
iis Convivium, quod *De Amore* inscri-
bitur, selegit elucidandum, atque
convivas, ut orationes singulas expo-
nerent, exoravit. Iactis itaque forti-
bus, suam quisque disputationem ad-
gressus est. Prima *Phaedri* oratio, *Io. Ca-
valcanti*; *Pausaniae*, *Antonio* Theologo;
Oriximachi, *Ficino* Medico; Poetae *Aristo-
phanis*, *Christophoro Landino* Poetae; *Ag-
athonis* denique adolescentis, *Carolo Mar-
suppino* iuniori contigit exponenda (8).

(1) Inter *Marsilii Ficini* Epistolas, haec
Lib. I. legitur - *Marsilinus Ficinus* Jac. *Bracciolino*,
Poggii Oratoris Fil. paternae artis heredi S. D.
Platonici veteres urbana *Platonis* natalitia
quotannis instaurabant: novi autem *Plato-
nici*, *Bracciolino*, et urbana, et suburbana,
nostris temporibus celebrarunt. Suburbana
quidem apud Mag. *Laurentium Medicum* in
agro Caregio: cuncta in libro nostro *De A-
more* narrantur. Urbana vero Florentiae sumtu
regio celebravit *Franc. Bandinus*, vir ingenio,
magni-

„ magnificentiaque excellens; ubi Tu, et Bin-
 „ dactus Ricafolanus, et Lo. Cavalcanes nostri;
 „ alique Academici multi discubuerunt: ego
 „ quoque interfui. Atque ex multis, et va-
 „ riis, quae in eo convivio disputavimus, illud
 „ imprimis mecum ipse saepe meditor, ac
 „ tibi libenter hodie recensebo, quod ante
 „ epulas, de animae natura conclusimus. I-
 „ dem in Comment. ad Convivium Platonis Cap. I.
 „ Plato Philosophorum pater, annos unum, et
 „ octoginta aetatis natus, septimo Novembri-
 „ die, quo ortus fuerat, discumbens in con-
 „ vivio, rectoris dapibus exspiravit. Hoc au-
 „ tem convivium, quo et natalicia, et anni-
 „ versaria Platonis pariter continentur, prisci
 „ omnes Platonici, usque ad Plotini, et Por-
 „ phyrii, tempora quotannis instaurabant. Post
 „ vero Porphyrium mille, ac ducentos annos,
 „ solemnes hae dapes praetermissae fuerant.
 „ Tandem nostris temporibus vir clarissimus
 „ Laurentius Medices, Platonicum convivium in-
 „ novaturus, Franciscum Bandinum Architrictim
 „ constituit. Quum igitur vii. Novemb. diem
 „ colere Bandinus instituisset, regio adparatu
 „ in agro Caregio, novem Platonicos accepit
 „ convivas etc. -

(2) Antonii. Altii vitam Italice scripsit Ver-
 spasianus Philippi F. librarius Florentinus au-
 thor synchronus, quam Latino edidit Vgbe-
 rius in Italia Sacra. Huius meminit Frater Domi-
 nicus Ioannis, Theologus Flor. Ord. Praed. Lib.
 III. Sacri Operis Thorocon ad Petrum Medicem
 Illustrem Civem Flor. Antonii Altii Epistola ad
 Petrum Cosmae F. legitur in Collect. Cosmianae
 Barptolemaei Scular.

(3) *Ficinus Marfilii* Pater artem Medicam laudabiliter exercuit. Opus de Pestis natura, effectibus, ac remediis, ipsi a *Nigrio* tribuitur. *Nicolaus Angelius* Bucinensis, *Augustini Datbi* discipulus, humaniorum litterarum in Senensi primum Lyceo, deinde adnitente *Iacobo Salviato*, in Florentina Academia publicus Professor, haec habet in Epistola *Laurentio Medici Flor. Reip. Optimatum* Cl. praefixa editioni *Plauti*, factae Florentiae per heredes *Philippi Iuntae* MDXIV. - *Cosmus*, ne res altius repetatur, „Tibi abavus, quem natura finxit ad honestatem, gravitatem, temperantiam, magnitudinem animi, iustitiam, ad omnes denique „virtutes, magnum hominem, et excelsum, „quem Florentia, una Patrum, et populi „voce, Patrem Patriae, Lacedaemonio mar- „more inscripsit, *Marfilium Ficinum*, pueritiam adhuc agentem, a patre eius ad se „forte adductum intuens, ac pueri indolem „probans, ut fuit ille divino iudicio, ac sapientia vir, quaerit de patre, quod vitae „iter puer ingrederetur. Si fortunae nostrae „volent, inquit, cupio erudiri disciplinis. Tum „*Cosmus*, tu corporum (Chirurgus enim erat) alienis impensis, hic vero animorum „vulnera, ut spero, curabit. -

(4) Annum circiter MCCCCLXX. floruit *Bernardus Nutbius* Rhetor Florentiae insignis, et inter oratores sui aevi excellentissimos merito relatus. Et profecto si nullum aliud nobis de eo monumentum suppeditaret verustas, praeter *Marfilii Ficini* testimonium, non video quid a nobis desiderari posset. Haec enim in quadam citati auctoris Epistola leguntur - *Tullium* iam-

„ pri-

„ pridem noster *Nutius* ebibisse, et concoxisse
 „ videtur: in oratione eorum, mira quaedam
 „ vicissitudo perspicitur; nam illic et *Nutius*.
 „ *Tullianus* est, et *Tullius Nutbianus* adparet -
 Et paullo post. Persevera igitur in *Bernardi*
 „ nostri familiaritate; hic enim clarus est
 „ Rhetor, adde et optimus; quae enim per-
 „ suadere docet, sibi ipsi iam persuasit. In
 alia praeterea eiusdem *Marsilii Epistola* Lib.
 XI. tum in ea ad *Martinum Vranium* Germa-
 num missa; nec non in *Opusculo* MS. in
 Bibl. *Laurentiana*, de quo T. I. p. cciv. ver-
 ba fecimus, honorifica semper de eo facta men-
 tio occurrit. *Marsilii* laudibus aliquid detrahit,
Barptolemaeus Fontius, eius discipulus, qui Lib.
 III. *Epistolarum* MSS. Ep. XI. data Florentiae
 Kal. Martii MDXIII. ad *Bernardum Oricella-*
rium, se parvi praeceptorem suum facere, his
 verbis ostendit - Quum audirem *Bernardum Nu-*
 „ *tium*, *Ciceronis* Rhetoricos libros interpretan-
 „ tem, cum *Horatii* Epistolis, adverteremque
 „ cum scribendo, ac dicendo non excellere etc.
 Scripsit, teste *Pocciano* in Catalog. Orationes
 nonnullas incredibili audientium plausu.

(5) *Thomas Bencius* discipulus *Marsilii Ficini* fuit, ut patet ex huiusce *Epistola* ad
Martinum Vranium Germanum Lib. II. Epp. Hic
 e Latino in *Thuscum* sermonem transtulit *Mer-*
curium Trismegistum, Florentiae a *Ficino* impres-
 sum, quemadmodum et. ipsiusmet *Ficini* *Epi-*
stolas.

(6) De *Io. Cavalcante* vide quae diximus
 T. I. p. CLXX. quibus adde, hunc e nobili, ac
 vetusto, sanguine progenitum, maximos in phi-
 losophia, ac litteris progressus fecisse sub

Tom. II.

E

Mar-

Marsili Ficini disciplina, cuius Academiae immortale decus attulit. Singulari verecundia, ac modestia ditatus erat, eiusque suasu *Marsilius* Libros *De Amore* conscripsit, ut iuventutem ad caelestem pulchritudinem adpetendam, adliceret. Commendantur a *Ficino* eius Commentaria in Divi *Augustini* Soliloquia, quae numquam vidi. Honorificam de eo mentionem faciunt *Poeciantius*, et *Niger* II. cc. *Antonius Possevinus* Tom. II. Apparatus Sacri, *Marsilius Ficinus* pluribus ad ipsum datis Epistolis Lib. VIII. et XII. Epp. In Epistola vero ad *Marsinum Vranium* Lib. II. inter selectiores discipulos eum enumerat. Vide *Eugenium Gamurrinum* Part. III. Nobilium Familiarum Tusciae et Umbriae, in Familia *Puccia*, et *Cavalcanti*.

(7) *Christophorus*, et *Carolus Marsuppini*, Poetae *Caroli* filii, de litteris optime meriti exstiterunt.

(8) Vid. *Ficinum* in Comment. ad *Convivium Platonis* Cap. I.

S. XXXV.

Atque ut doctissima reliquorum conloquia omittamus, animadvertere tantum subficiat, *Landinum* nostrum obscuram, et implicitam *Aristophanis* sententiam enucleasse (1). Illa enim verbis obscurissimis involuta, in-

lu-

lustrationem adhuc , lucemque requi-
 rebat. Quod ut facilius adsequeretur
Landinus, cum *Aristophane*, Amorem,
 prae ceteris Diis generi humano bene-
 ficum, curatorem, tutorem hominum;
 et medicum saluberrimum esse con-
 tendit; tum qualis quondam homi-
 num natura fuerit, naturaeque adfe-
 ctus, sedulo perquisivit. Principio tria
 hominum genera posuit; non solum
 enim marem, et feminam, sed ter-
 tium quoddam ex utrisque compo-
 situm constituit. Praeterea cuiusque ho-
 minis speciem integram fuisse, atque
 rotundam voluit, dorsum, et latera,
 circuli instar, habentem, manus quat-
 tuor, et paria manibus crura, vultus
 item duos, tereti cervice connexos, et
 omnino consimiles: masculinum genus
 Sole genitum, femininum Terra, Lu-
 na promiscuum; unde elato robustoque
 corpore homines procreati, cum Diis
 ipsis pugnare, caelumque adscendere non
 pertimuerint; adeo ut *Iuppiter* singulos

in longum dissecare, duosque ex uno facere coactus fuerit. Divisa hoc pacto natura hominum, quemque sui dimidium cupisse tradit. Concurrebant igitur, iactisque brachiis, se invicem complectebantur homines, redigi in priorem habitum adfectantes: quapropter fame, et torpore defecissent, nisi Deus congressui modum imposuisset. Hinc utique in hominibus innatum fuisse amorem, priscae naturae conciliatorem, fabulatur. Est enim, iuxta illius placita, quisque nostrum, dimidium hominis, utpote sectus, non secus ac pisciculi quidam Psettae, et Auratae, nuncupati, qui scissi, ex uno, duo, ut fama est, efficiuntur. Quoties itaque dimidium suum alicui, cuiuscumque sexus avidus sit, occurrit, vehementissime concitatur, ardenti inhaeret amore, ac ne momentum quidem ab illo seiungi patitur. Totius itaque reficiendi cupido, nixus, amoris nomen adcepit, qui nos
in

in praesens summopere adiuvat, dum in sui dimidium olim amicissimum, quemque conducit; et in posterum spem summam iniicit nobis Deum pie colentibus, in veterem figuram restituendo, medendoque, se nos beatissimos effecturum. His itaque fuse expositis a Landino, alii, iuxta sortem, reliquas orationes inlustrare adgressi sunt.

(1) *Marsilius Ficinus* verba haec ante orationem *Landini* praemisit. - His dictis, familiaris noster verbis finem imposuit. Eum *Christophorus Landinus*, vir doctrina excellens, quem potissimum cognovimus nostris temporibus *Orphicum*, *Platonicumque* Poetam, sequutus est in hunc modum - Oratio haec MS. occurrit inter nonnulla *Landini* scripta, cum hoc titulo apud nos - *Orazione di Cristofano Landini, dichiarando l'oscura, et implicita sentenza di Aristofane, celebrata da Lui nel Convitto Platonico, fatto, et rinnovato dal famosissimo Sig. Lorenzo de' Medici nella sua regia Villa di Careggi l'Anno . . . . a 7. Novembre, alla presenza del medesimo Sig. Medici, et altri Platonici, compresi l'oratore, cioè Mes. Antonio degli Agli Vescovo di Fiesole, Marsilio Ficino Medico, Bernardo Nuti Rettorico, Tommaso Benci, Gio. Cavalcanti chiamato l'Eroe,*

E 2

Cris-

Cristofano di Mes. Carlo Marsuppini, Carlo di Mes. Carlo Marsuppini, e Francesco Bandini.

Dove si pone il testo di Platone della antica Natura degli Uomini. Cap. I. Benchè Gio. Cavalcanti per diligenza di sua disputazione ci ha liberati in parte di lunghezza di trattare ec. Haec quoque impressa legitur in libello edito A. MDXXXIV. cum titulo: *Il Convito di Platone. Platonicum deinde Convivium ex Latino textu Marsilii Ficini, iterum in Thuscum sermonem transtulit Cosmus Bartolus, una cum Platonis Convivio A. MDXCIV.*

S. XXXVI.

Qui vero fuerint reliqui inlustres *Platonicæ* Academiae socii, ex Epistola *Marsilii Ficini* (1) *Martino Vranio* missa deprehendimus, in qua omnium, qui in eodem ferme philosophandi genere versabantur, catalogus exhibetur. Sed Epistolam ipsam proferamus, quæ est huiusmodi. *Marsilius Ficinus* Flor. Martino Vranio Amico Vnico S. D. Nihil a me iustius postulare poteras, quam quod per *Ioannem Stracker* congerma-
num

„ num tuum , iam saepe requiris ;
„ amicorum videlicet nostrorum ca-
„ talogum , non ex quovis commer-
„ cio , vel contubernio confluentium ,
„ sed in ipsa duntaxat liberalium
„ disciplinarum communione conve-
„ nientium . Quum enim absque a-
„ micorum meorum praesentia esse
„ nusquam aut debeam , aut velim ,
„ ipseque sim , non in Italia solum in
„ me ipso , sed in Te etiam in Ger-
„ mania , merito amicos hic meos ,
„ illic etiam mihi adesse desidero .
„ Omnes quidem ingenio , moribusque
„ probatos esse scito : nullos enim ha-
„ bere umquam amicos statui , nisi
„ quos iudicaverim litteras , una cum
„ honestate morum , quasi cum *Iove*
„ *Mercurium* , coniunxisse . *Plato* enim
„ noster in Epistolis , integritatem vitae
„ veram inquit esse Philosophiam ; lit-
„ teras autem , quasi externum Philo-
„ sophiae nuncupat ornamentum . Idem
„ in Epistolis ait , philosophicam com-

„ munionem, omni alia non solum be-
 „ nevolentia, sed etiam necessitudine
 „ praestantiorē stabilioremque existe-
 „ re. Sed ut mox veniam ad catalo-
 „ gum, cunctos summam amicos ita
 „ laudatos adcipito. At si proprias cu-
 „ iusque laudes singulatim narrare vo-
 „ luero, opus inceptavero longe pro-
 „ lixum; si quos praetermisero, non
 „ aeque laudatos, prorsus invidiosum.
 „ Omnino vero absurdum fuerit, si
 „ dum amicos ordine disponere tento,
 „ interim comparationibus omnia per-
 „ turbavero, odium pro benevolentia
 „ postremo reportans. Primum sum-
 „ mumque inter amicos locum patro-
 „ ni nostri *Medices* iure optimo sibi
 „ vindicant, Magnus *Cosmus*, gemini
 „ *Cosmi* filii, viri praestantes, *Petrus*,
 „ atque *Ioannes*, gemini quoque *Petro*
 „ nati, magnus *Laurentius*, et inclitus
 „ *Iulianus*; tres *Laurentii* liberi, magnani-
 „ mus *Petrus*, *Ioan.* Cardinalis plurimum
 „ venerandus, *Iulianus* egregia indole
 prae-

„ praeditus. Praeter Patronos, duo sunt
„ nobis amicorum genera. Alii enim,
„ non auditores quidem omnes, nec
„ omnino discipuli, sed consuetudine
„ familiares, ut ita loquar, confabu-
„ latores, atque ultro, citroque con-
„ siliorum, disciplinarumque liberalium
„ communicatores. Alii autem, prae-
„ ter haec, quae dixi, nos quandoque
„ legentes, et quasi docentes audive-
„ runt, etsi ipsi quidem quasi disci-
„ puli, non tamen revera discipuli;
„ non enim tantum mihi adlogo, ut
„ docuerim aliquos, aut doceam, ,
„ sed *Socratico* potius more sciscitor
„ omnes, atque hortor, foecundaque
„ familiarium meorum ingenia, ad par-
„ tum assidue provoco. In primo ge-
„ nere sunt *Naldus Naldius*, e tenera
„ statim aetate mihi familiaris, post
„ hunc in adolescentia nostra *Peregri-
„ nus Allius*, *Christophorus Landinus*, *Ba-
„ ptista Leo Albertus*, *Petrus Pactius*, *Bene-
„ dictus Accoltus Arretinus*, *Ptolemaeus*
„ *Va-*

„ *Valor, Antonius Canisianus, paullo post*
 „ *Io. Cavalcantes, Dominicus Galectus, An-*
 „ *tonius Calderinus, Hieronymus Rossius, A-*
 „ *merigus, et Thomas, ambo Bencu, Cberu-*
 „ *binus Quarqualius Geminianensis, Anto-*
 „ *nus Seraphicus, Michael Mercatus, am-*
 „ *bo Miniatenses, Franciscus Bandinus,*
 „ *Laurentius Lippius Collensis, Bernardus*
 „ *Nuthius, Comandus, Baccius Vgolinus,*
 „ *Petrus Fannius Presbyter. Horum pluri-*
 „ *mi, exceptis Landino, et Baptista Leone,*
 „ *et Benedicto Accolto, primas lectiones*
 „ *nostras nonnumquam audiverunt. In*
 „ *aetate vero mea iam matura familia-*
 „ *res, non auditores, Antonius Allius, Ric-*
 „ *ciardus Anglariensis, Barptolemaeus Fla-*
 „ *tina, Oliverius Aduinus, Sebastianus*
 „ *Salvinus Amitinus noster, Laurentius*
 „ *Bonincontrius, Benedictus Biliottus, Geor-*
 „ *gius Ant. Vespuccius, Io. Baptista Be-*
 „ *ninfegnius, Demetrius Byzantius, Io.*
 „ *Victorius Soderinus, Angelus Politianus,*
 „ *Pierleonus Spoletinus, Io. Picus Miran-*
 „ *dula. In secundo genere idest in*

„ OR-

ordine auditorum, sunt *Carolus Mar-*
suppinus; *Petri* quinque, *Nerus*, *Guic-*
ciardinus, *Soderinus*, *Compagnius*, *Paren-*
tus; *Philippi* duo, *Valor* scilicet, et
Carducci; *Ioannes* quattuor, *Canaccius*,
Nesius, *Guicciardinus*, *Rosatus*; *Bernar-*
di quattuor, *Victorius*, *Medices*, *Ca-*
nisianus, *Micheloctius*; *Francisci* quat-

tuor, *Berlingberius*, *Rimicinus*, *Gaddus*,
Petrasantia; *Amerigus* *Cursinus* (1), *An-*
tonius *Lanfredinus*, *Bixdaccius* *Ricasu-*
lanus, *Alamannus* *Donatus*, *Nicolaus*
Micheloctius, *Matthaeus* *Rabatta*, *Ale-*
xander *Albitus*, *Fortuna* *Ebraeus*, *Se-*
bastianus *Presbyter*, *Angelus* *Carductius*,
Andreas *Cursus*, *Alexander* *Borsius*,
Blasius *Bibienius*, *Franc.* *Diacctus*, *Ni-*
colaus *Valor* - Quibus addendi sunt
Franciscus *Marescalcus* (2), *Lotterius* *Ne-*
ro (4), *Io. Aurelius* *Ariminensis*, *Io.*
Petrus *Cortusius* (5), *Franciscus* *Berlingbe-*
rius *Nicolai* *filius* (6), *Petrus* *Leo* (7), *Do-*
minicus *Benivieni* (8).

(1) Lib. XI. Epistolar.

(2) *Americi Corsini*, cuius nulla extaret scripta *Nigrinus* testatur, in nostra Bibliotheca. Poema in duos libros divisum adservatur De Laudibus Magni *Cosmi*. Legitur primo *Americi* Epistola ad Magnanimum *Laurentium Medicem*, inde sequitur *Compendium Americi Corsini in vitam Cosmi Patriae Patris ad Laurentium Medicem virum magnanimum*: tum Poema incipit: *Candida lux mundi, datum sanctissime custos.*

(3) Illum conphilosophi titulo compellat *Ficinus* Lib. III. Epp. p. DCCXXXVIII. Lib. VI. p. DCCCXXV. DCCCXXXVI. et DCCCLVII.

(4) Eiusdem *Ficini* vide Lib. VI. Epp. p. DCCCXXV. DCCCXXXVI. et DCCCLVII.

(5) *Ficinus* Lib. IV. Epp. p. DCCCLIV.

(6) *Ficinus* Lib. VI. Epp. p. DCCCXXXII.

(7) *Ficinus* Lib. VIII. Epp. p. DCCCLX. DCCCLXIV. DCCCC. DCCCCIII. DCCCCVIII. DCCCCXIV. DCCCCXX. DCCCCXXV. DCCCCXXVIII.

(8) *Ficinus* Lib. VIII. Epp. p. DCCCLXXIII.

S. XXXVII.

Satis itaque exposito Academiae *Platonicae* statu, dum vitam ageret *Laurentius*, videamus nunc, eo vita functo, quid ipsa fati subierit. *Bernardus Oricellarius* (1), vir nostrae urbis, non tam bonis illis, quae a fortuna pro-

profluunt, quam iis, quae a natura proficiscuntur, inlustris, celeberrimum hunc litteratorum coetum, fautore beneficentissimo orbatum, in hortos suos, ad disputandum mirifice idoneos (2), summa humanitate, ac munificentia exceptum transduxit: quam quidem praeclarissimam de rebus omnibus disserendi consuetudinem deinceps filii eius, *Petrus* (3), *Cosmus* (4), *Pallas* (5), *Ioannes* (6), et alter *Cosmus* (7), memorando exemplo sequuti, plurimum adiuvare.

(1) *Bernardus Oricellarius*, *Ioannis Pauli F.* et *Pandolphi* frater, Historicus percelebris fuit, ideoque dignus, ut a *Vossio* inter Latinos Historicos Lib. III. De Histor. Latin. referretur. Consulenda est Editio Epistolarum *Petri Delphini*, Ordinis Camaldulensium Generalis, impressa in fol. Venetiis arte, et studio *Bernardini Benatii* MDXXIV. ubi libri VI. Epistolæ XL. scripta est *Bernardo Roscellario* Florentino, qui procul dubio noster *Bernardus* est. In Lib. VII. Ep. XLV. legitur, *Leonardo Lauredano* Ducis Venetiarum data ex Fonte Bono ix. Kal. Dec. MDXII. quae incipit - *Bernardus Oricellarius* Civis Flor. vir gravis, et eruditus etc. Lib.

Lib. quoque X. Ep. xxviii. Data ex Muso-
lea v. Kal. Octob. MDXI. scripta est *Bernardo*
nostro *Oricellario*. Historiarum plura volumina
posteritati reliquit, adeo ut ab *Erasmo* huius-
modi elogium meruerit Lib. VIII. Apophthegm.
p. dcccvii. - Novi Venetiae *Bernardum Oricel-
larium*, (lege *Oricellarium*) cuius Historias
si legisses, dixisses alterum *Sallustium*, aut
certe *Sallustii* temporibus scriptas - *Vgolinus Ve-
rinus* Lib. IV. de Illustrat. Urbis Flor. hono-
rificam de eo mentionem facit; et *Io. Nefius*
vir doctus in Libro De Moribus ad *Petrum Me-
dicem* MS. in Bibl. Mediceo - *Laurentiana*, haec
ait. - Nam cum nudius quartus domum hanc
,, tuam venissem, Teque cum *Bernardo Oricel-
,, lario*, ac *Io. Cavalcante*, ingenio, et doctrina
,, praestantibus, de animorum perturbationibus
,, disputantem invenissem etc. - *Antonius Fran-
cinus Varchiensis* in Epistola *Pallae Oricellario*
Patricio Flor. scripta, ac praemissa Collectioni
Historicorum Lat. in viii. impressae Floren-
tiae opera, et sumtu *Philippi Iunctae* MDXVII.
haec de *Bernardo* habet. - Quid enim dicam,
,, ut alios omitam, de *Bernardo* Patre tuo?
,, quis illo in scribendo facundior, quis in re
,, gerenda, vel publica, vel privata, pruden-
,, tior? ut iure optimo *Petrus Medicus*, qui
,, erat ingeniorum acerrimus pensitator, et
,, iudex, illum sibi in generum adsciverit. -
Ipsum, uti Historicum Cl. summis laudibus
prosequuntur *Paulus Cortesius* in Dial. De Ho-
minib. Doctis, *Marssilius Ficinus* pluribus eidem
datis Epistolis Lib. I. *Pierius Valerianus* Lib. II.
De Litteratorum Infelicitate, *Leander Albertus*
in Descript. Italiae, *Poccsantes*, *Niger*, ll. cc. *Fer-*
di-

dinandus Vgbellius Tom. II. Ital. Sacr. in serie Episc. Pisarensum, ubi de *Franc. Oricellario*, *Gamurrinus* in I. Vol. Familiar. Nobil. Thusciae, *Morerius*, et *Baylelius* in Lexico Historico-Critico, *Petrus Crinitus* De Honetta Disciplina Lib. IV. C. IX. Lib. V. C. XIV. Lib. VIII. C. V. Lib. X. C. X. Lib. XI. C. XII. Lib. XXI. C. IV. Lib. XXIII. C. XII. Idem in praevia Epistola Poetis Latinis ad *Cosmum Pascium* Episcopum Arretinum - In quo
 „ testes habemus locupletissimos, tum alios
 „ plures, tum *Bernardum Oricellarium*, cuius
 „ libri de Vrbe Romana facile probaturi sunt
 „ omnibus posteris, quantum illius diligentiae
 „ iure optimo sit concedendum in observandis,
 „ atque inlustrandis antiquorum monumentis -
Franc. Cattanius a Diacceto in Praef. ad Libros De Amore ad *Bindaccium Ricafolanum* - Quam
 „ (civitatem nostram) *Bernardus Oricellarius*,
 „ vir priscae eruditionis, ac gravitatis, veluti
 „ impiam novercam abominatus effugit. - Tum
 in Praef. ad Libros De Pulcro ad *Pallantem*,
 et *Io. Oricellarium*, haec inter alia refert -
 „ Multa me *Bernardo*, obnoxium fecerunt,
 „ ingenii candor, bonarum artium studia,
 „ multarum, magnarumque rerum peritia,
 „ imprimis autem morum nitor, ac gra-
 „ vitas plusquam prisca, quae ei viro in
 „ paucis Dii dedere etc. - Idem etiam scri-
 bit Epistolam *Bernardo* nostro, quae incipit -
Franc. Cattanius Diaccetus Bernardo Oricellario etc. -
 Alia praeterea eiusdem Epistola ad *Bernardum Oricellarium* legitur p. cccxliv. Operum eiusdem. Inter Epistolas ineditas *Philippi Redditi* MSS. in Cod. membr. Bibl. Laurent. Pl. XLVII. num.

num. XXI. Ep. VIII. et IX. scripta est *Bernardo Oricellario*. *Barptolemaeus* quoque *Fontius* plures Epistolas adhuc ineditas eidem misit, Libri nempe II. Ep. V. et Lib. III. Ep. V. et XI. De hoc *Bernardo* pluribus agit vir. Cl. *Ant. Magliabechius* in suis Adversariis MSS. in Bibl. *Magliab.* Cod. Chart. fol. num. IX. Class. IX. p. XXIII. seq. Ex nonnullis Io. *Cinelli* Schedis, quae MSS. ab *Apostolo Zeno* adservantur, Philosophiae Professore in Pisano Athenaeo fuisse colligimus. Denique minime praetereunda est eius effigies, quam nobis graphice delineatam exhibet *Scipio Ammiratus* Tom. II. Opuscul. p. cclvii. Exstat eius Calumniae Triumphus, inter Carmina vulgo *Carnescaleschi* impressus. Quae vero *Bernardo* nostro multum laudis peperere, ea sunt opera, partim publici iuris facta, partim in Bibliothecarum foris delitescencia; quorum hic numerum referimus. Sunt itaque:

I. Bellum Mediolanense in IV. quod in Bibl. *Stroziana* num. CCCCLXXVI. adservatur.

II. Bellum Pisanum, quod Londini typis *Gulielmi Bowyer* in lucem prodiit MDCCXXXIII. Huius meminit *Philippus Redditus* in Epistola ad *Bernardum Oricellarium* MS. in Bibl. *Magliab.* his verbis. Tu quoque posteros cogitans, „memorabilem illam Pisanam Historiam, ut audio, docte, sciteque perscripsisti, quae Te, „ut auguror, reddet immortalem - Oratio De Auxilio Tiphernatibus adferendo exstat post Bellum Pisanum in memorato volumine.

III. Bellum Tiphernatium. In *Magliabechiana* exstat.

IV. Historia de *Caroli VIII.* Gallorum Regis

giti in Italiam adventu: quod opus in nonnullis MSS. exemplaribus titulum habet - *De Bello Italico*, et *de Bello Gallico*. In Bibliothecis *Laurentianis* et *Magliabech.* prostat: editum, vero Londini fuit Anno superius citato.

V. *Historia Urbis Romae*. Haec olim sparsim legebatur, ut *Cinellius* in Schedis Litterariis testatur; magno deinde volumine comprehensa a *Manfredo Macigno* adservabatur, cum ad eum ex hereditate pervenisset, ut accuratus *Salvius* notat p. cccclxvi. Fastor. Consulaz. Nunc autem in Cl. Subdecani *Riccardi* ditissima Codd. MSS. Bibliotheca prostat. Hoc de Urbe Roma *Bernardi* opus post exactos *Mediceos* confectum fuit, inscriptumque: *Collectanea Antiqq. Roman. ad Palladium*. De hoc honorifice meminit *Cicero* in Praef. Poet. Latin. de quo supra, et Lib. VIII. C. III. De Honest. Disciplina. *Marcus Antonius Placidus* in Epistola IV. ad *Laurentium Serozzam* Florentinum, praemissa Libello *Pomponii Guarici* Neapolitani De Sculptura, impresso Florentiae A. mdiv. vocat *Bernardum Oricellarium* Romanae Urbis instauratorem, his verbis - Cum ad nostras manus pervenisset hic *Pomponii Guarici* De Sculptura non iam libellus, sed qualem *Domitius Piso* oportere esse aiebat, Thesaurus, quod et ipse Romanae Urbis instaurator *Bernardus Oricellarius* focer tuus iudicavit etc. -

VI. Florentinorum etiam Historia; si *Pocciantio*, *Gamurrinio*, et *Nigrio* fides habenda est; quamquam id nullis nixus argumentis *Apostolus Zenns* inficias eat Tom. xxxiii. pag. ccclii. Ephemerid. Litteratorum Venetorum: apud quem duae sunt *Bernardi* Epistolae Latine
 Tom. II. F exa.

exaratæ, quas nondum, quod sciam, publicè iuris fecit.

Dignus quoque est *Bernardus Oricellarius*, ut inter Criticos sui ævi recensatur; nam *Antonius Francinus* in Epistola ad *Pallantem Oricellarium Bernardi* F. de qua supra egimus, commemorat *Livii Decadas a Bernardo patre castigatas*, his verbis. - Ego cum præteritis diebus ad amplissimas, ac sane regias aedes tuas, suasu *Nicolai Angelii* Bucinensis, viri doctissimi, *Livii Decadas a Bernardo tuo castigatas* petiitum veni.

Cum itaque tot, tantisque animi dotibus emineret, plures legationes obivit, et ad *Vexilliferatus* dignitatem A. mccccxxx. Mensibus Novembris, et Decembris evectus fuit. Vxorem duxit *Nanniam*, *Petri Medicei* filiam, ex qua filios suscepit, *Petrum*, *Cosmum*, *Pallantem*, *Ioannem*, et *Lucretiam*, quam A. mdui. connubio sibi iunxit *Laurentius*, *Philippi Strozze* F. ex eaque ortum duxit ille haud obscuri nominis vates *Io. Baptista Strozza*.

(2) De hortis istis pluries *Petrus Crinitus* mentionem facit, ac præsertim Lib. V. De Honestâ Disciplina, C. XIII. ubi ait - Legebatur nuper in hortis *Oricellaris* Historia de *Commodo Antonino* Imperatore, qui inter alia scelera, atque flagitia, ut traditur, etiam *Mythriaca* sacra homicidio polluit. Quo loco dubitarum est a quibusdam non indoctis viris, qui aderant, quatenam sacra hæc forent, aut cui potissimum Numini dicata: quod a nobis exponendum est paullo copiosius pro nostro studio, atque diligentia in veterum disciplinis. Et rursus Lib. XI. c. xii. Numquam

„ quam videor magis in otio, et honestis li-
 „ teris versari, quam eo tempore, quo cum
 „ *Ioanne Corseo*, et *Nigro*, de optimis studiis,
 „ atque omni antiquitate differitur; quod qui-
 „ dem persaepe accidit, quum utriusque eru-
 „ ditio multiplex, et abunde elegans iure opti-
 „ mo censi possit. Itaque nuper in hortis
 „ *Oricellarii* inter alia complura, quaesitum,
 „ est de *Sedigae Volatip*, deque eius iudicio
 „ etc. - p. DCCCXXVII. exstat Ode eiusdem de
 „ hortis *Oricellarii* ad *Faustum* de silva *Oricellaria*.
 Ipsemet *Bernardus Oricellarius* in memoratis
 MSS. Collectaneis. Romann. Antiquit. hortorum
 suorum meminit his verbis - Et nos ipsi ha-
 „ bemus domi in hortis nostris monumentum
 „ Marmoreum e *Graccia Pisas* antiquitus deve-
 „ num, deinde *Florentiam* translatum, quò in-
 „ sculptus ludus equester cum piscibus *Neptunus*,
 „ dicatus -

(3) *Petrus* adolescens immaturo funere
 sublatus est.

(4) *Cosmus Petri Victorii* nepos primo aetatis
 flore quamquam invido fato praereptus,
 nonnulla tamen ingenii sui monumenta posterita-
 ti commendasse fertur. Obiit Anno circi-
 ter MD. Vxorem duxit *Ioannam Malaspinam* ex
Marchionibus Fossae Novae. De hoc ita *Scipio*
Ammiratus l. c. Di un padre *Istorico* uscirono duo
figliuoli Poeti, *Cosimo*, e *Giovanni Rucellai*;
 ma il primo de' quali per la breve vita, che egli
 ebbe, sarebbe stato di picciol grido, se egli non
 fosse stato illustrato dagli scritti di *Niccolò Ma-*
chiavelli. Huic vero *Machiavellum* Sermones
 suos dicasse, falso adserit *Ammiratus*, ut aperte
 innuit *Cl. Apostolus Zenus* Tom. XXXII. p.
 F 2 CCCLV.

ccclv. Art. VI. qui etiam probat, nullis prorsus argumentis, eidem tribui tragicum illud Carmen, *Rosmundo* vulgo dictum, et illud, quod occurrit p. ccxxxviii. inter Rhythmos variorum Cll. Poetarum, Venetiis A. mdxlv. impressos; cum Eclogas, quas *Cosmo Alamandus* inscripsit. Quae omnia non huic nostro, sed alteri *Cosmo*, vulgo *Cosmano* nuncupato, de quo inferius, tribuenda esse manifeste apparet.

(5) *Pallar* ortus est A. mcdlxxiii. Kal. Iulii. Unus hic fuit, qui maturiori aetate e vivis excesserit. Floruit enim tunc, cum A. mcdxxvi. *Cosmo Mediceo* Florentinae Civitatis regimen, nostro miserabili fato, et excidio, traditum fuit. Is itaque, ut cum *Pocciano* loquar, bonis disciplinis cumulatissimus fuit, et ad quaeque abditissima Philosophiae arcana respondere iugiter paratus. Eius nihil aliud exstat, quam Epistola quaedam *Trissino* missa, dum illi Patris sui de Apibus Carmen inscriberet: nec non in MSS. Epistolis *Trissino* missis, tres ab ipso met exaratae leguntur. Orationem quoque habuit, cum Legati munus A. mcdxxiii. apud *Clementem VII.* sustineret una cum ix. aliis nobilibus Civibus, ut *Varchius* testatur initio II. Lib. Histor. Flor. Quamplurima tanti viri praetate gesta, a *Varchio* praecipue, tum ab *Amirato*, et *Gamurrino* p. cclxxx. seq. recensetur. *Deiamentem*, *Petri Francisci Ridolphi F.* in uxorem duxit, ex qua *Cosmum*, *Petri Vistorii* discipulum, *Bernardum*, et *Clementem* filios habuit. Ex Libro, quem ei *Bernardus Pater* inscripserat, necnon ex Cod. membran. Inscriptionum *Fr. Iovandi Veronensis*, qui *Pallantis*

lauris fuit; MS. in Bibliotheca Magliab. Class. XXVIII. num. v. in VIII. maximo ingenio, et in antiquis monumentis investigandis sollicitum fuisse, colligitur.

(6) *la. Oricellarii* vitam amplissimam nobis exhibet Cl. *Apostolus Zonus* T. XXXIII. Art. VI. l. 6. *Ortus A. mccccxxv. obiit anno circiter mdxv.*

(7) Hic in sacro fonte *Bernardus* vocatus, *Cosmi* deinde nomen adcepit. Haud exiguos in litteris progressus fecit, quas egregie a *Franc. Cattanio Diacceto* doctus fuit, ut ait *Euphrosynus Lapinius*, *Ang. Politiani* discipulus, a *Menkenio* omisus, in vita eiusdem - *Pallas*, „ inquit, et *Ioannes Oricellarii*, et *Cosmus* eorum nepos ex fratre; cuius immaturam mortem Florentina Civitas flevit, nempe quae „ Civem optimum, eundemque doctissimum, „ deque *Thufcarum* Musarum eloquentia bene- „ meritum amiserat. - Quod et *Varchius* in eiusdem *Cattanii* vita commemorat, ubi ait - *Palla Rucellai*, et *Mes. Giovanni suo fratello*, che fu poi *Castellano di Castel S. Agnolo*, e *Cosimo* lor nipote, nel quale (essendo egli morto ne' suoi più verdi anni) fecero la Città di Firenze, e le Muse Toscane, danno, et perdita inestimabile - Emenso feliciter studiorum suorum curriculo, itinera per Germaniam suscepit, ut ex nonnullis verbis eruitur, quae inter *Epistolas MSS. variorum Trissino* missas obcurrunt. In hisce forsitan itineribus, lue Venerea infectus fuit, quae adeo illum ex cruciavit, ut vita tandem privarit, teste *Jac. Nardio* pl. clxxvii. *Histor. Flor.* Obiit autem circa Annum *mdcxvii. aut incunte mdxviii. ut auctores*

Innuat Ephemerid. Litterat. Venet. T. XXXII. p. ccxxxix. et seq. In Bibl. Magliabech. Codex exstat MS. saec. XVI. qui Equitis *Francisci Marquis V. Cl.* olim erat, ubi Italica Epigrammata continentur, quorum nonnulla *Cosmi Oricellarii* nomen praefecerunt; sed *Cosmus*ne pater, an filius illorum auctor fuerit, incertum. *Aloysius Alaminnus*, quanto amore *Cosmum* suum prosequeretur, IV. Eclogis ostendit, quibus eius deflet interitum, qui in Annum circiter MDXIX. incidit, uti ex his Eclogae III. verbis eruitur -

*Compie il terz' anno, che nel Ciel salio
La ben nata alma (obime) del nostro Cosmo -*

et rursus -

————— *Gid d'un' anno è 'l mezzo ,
Cb' altro colpo mortal ci diè la morte ,
Quando ci tolse poi Menalca , e Mosso . .*

Vid. T. XXXII. Art. VIII. p. ccxxxix. Ephemer. Litter. Venet. Nic. Machiavellus sub *Cosmi* huiusce, ac *Zenobii Bondelmontii* auspiciis, suos in *Livium* Sermones in lucem extulit.

S. XXXVIII.

ITaque sub *Oricellariae* domus auspiciis, paullo post se *Platonicae Academiae* comites coniungere, *Iacobus Dia-*
cetus

cetus (3), *Io. Canaccius* (2), *Io. Corsinius* (3), *Petrus Martellius* (4), *Franciscus Victorius* (5), *Franciscus Guidettus* (6), *Aloysius Alamanus* (7), *Zenobius Bondelmontius* (8), *Antonius Bruciolus* (9), *Nicolaus Martellius* (10), *Petrus Crinitus* (11), aliique, qui *Platonis* disceptationibus aliquantulum sepositis, de ea recondita dicendi arte, qua nostri sermonis instauratores, *Dantes* videlicet *Aligherius*, *Io. Boccaccius*, et *Franciscus Petrarca*, usi fuerant, agendum sibi quoque proposuerunt (12). His sese adiunxit celebris ille *Nicolaus Machiavellus*, ex cuius eruditis sermonibus maximam doctrinae cognitionem *Academici* hauriebant. Ille enim, ut cum *Varebio* loquar, si summae doctrinae, atque intimae *Politices* cognitioni morum integritatem coniunxisset, cum veteribus doctissimis viris esset iure optimo aequiparandus (13). Is igitur animadvertens, quanta inter se, et ceteros illos doctrina praestantes viros, consuetudo intercederet, *Aloysio Alaman-*

manno, Castrucci vitam, Bondelmontio vero, et Cosmo Oricellario, suas in Livium animadversiones dicavit (14).

(1) De Iacobo Diacceto ita Scipio Ammiratus in Familiis Florent. loquitur - Dei figliuoli di Lapo, e di Taddea degli Albizzi, perciocchè Francesco di Agnoletta de' Bardi non ebbe figliuoli maschi, Gio. Batista si morì di peste l'anno MDXXVII. avendo prima veduto l'infelice suo di Iacopo suo figliuolo, il quale avendo per gli studi delle lettere umane, molta domestichezza con Luigi Alamanni, e con Zanobi Buondelmonti, i quali contra il Cardinal Giulio de' Medici, che fu poi Clemente VII. per diverse cagioni dovevano congiurato, ancor egli si lasciò a quella congiura tirare - Consule Nigrum in verbo Iacopo Diacceto etc.

(2) De Ioanne Canaccio mentionem facit Benedictus Varchius Lib. V. Histor. sub A. MDXXVII. sub anno vero MDXXVIII. unus ex Decemviris, Libertatis, ac Pacis Florentinae Reip. conservatoribus, et deinde bis inter Dominos Reip. adscitus fuit, teste eodem Varchio.

(3) De Io. Corsino nihil, quod proferam, in promptu habeo.

(4) Petrus Martellius vir cultae litteraturae fuit, Ebraicam, Graecam, Latinamque linguam optime calluit. Verum summis vitae cruciatibus obnoxius, obiit ineunte saeculo xvi. Scripsit libros quattuor in Mathematicas disciplinas, de quibus Ephemeridum Litteratorum, quae

quae Venetiis prodierunt A. mcccx. Scriptores, haec tradunt, ubi de Petro Alcynio agunt - *A questa voce (cioè di plagiatario) diede gran fondamento un'altra, che se ne sparse, per testimonio del Valeriano De Infelic. Litt. cioè, che quattro libri Mattematici di Pier Martelli Fiorentino, i quali Baccio Martelli, suo figlio, aveva salvati, dopo la morte di lui, in Castel S. Angelo dalle mani de' soldati, e dursi poscia in potere dell'Alcynio, erano stati levati dal mondo, senza che più in alcun tempo se ne fosse avuta notizia* - Epistolas quoque plures, et elegantes, nec non Epigrammata non pauca, et acutissima, exarasse, Negrinus testatur.

(5) *Franciscus Victorius* nobilissimo genere factus, quamplura Florentinae Reip. munera, et honorificas legationes obivit apud Galliae Regem, diversosque Pontifices, praecipueque cum Lateranense Concilium Romae celebraretur. Anno mdcviii. a Florentina Rep. ut Montis Feretri possessionem pro eadem caperet, missus est, ac duobus post annis, Praefidis titulo decoratus, eam regionem laudabiliter rexit, ac gubernavit. In negotiis administrandis cum esset summo opere versatus, posteritati reliquit Sermones sub hunc titulum praeferentes - *Del governo della Città di Firenze dopo l'assedio patito, a Fr. Niccolò Arcevescovo di Capoa* - Hi per multorum manus MSS. vagantur cum variis eiusdem Epistolis, atque exemplis ad instruendos Principes mirifice idoneis. Vide Iacobum Gaddium in Elegio, et Negrinum l. c.

(6) *Franciscus Guidettus* A. mcccxciii. lucem adspexit. De eo nullam mentionem facit

Ni-

Negrinus; attamen iste in Poesi, ac Thusco eloquio instaurando plurimum valuit; Florentinamque Academiam Consul rexit, ac decoravit. Hunc tanti fecit *Areostus*, ut illi Poema suum, vulgo l' Orlando, castigandum dederit; teste *Carolo Lenzonio* p. xxv. et xxvi. in *Dantis Apologia*, ubi ita *Gellium* loquentem inducit. Di questa urbanità non s' ingannarono ancora nè il Sanmazzaro, nè l' Ariosto, che l' uno in Napoli aveva tanto piacere, e grazia, quanto egli poteva godersi la conversazione, e i ragionamenti de' Fiorentini, da' quali trasse finalmente non poca utilità, e molto onorata: l' altro in Firenze, dove egli stette due anni a questo fine, se ne dolse più volte con Francesco Guidetti amicissimo suo, e nostro, e però invitò lui, e molti altri de' nostri Toscani alla correzione dell' opere sue. Hinc idem *Areostus* Cantu xxxvii. Carm. xii. ita amicum suum *Guidetum* adloquitur.

Appresso a questi un Ercol Bentivoglio
Fa chiaro il vostro onor con chiare note,
E Renato Trivulzio, e il mio Guidetto,
E il Molza al dir di voi da Febo stette.

quorum Carminum occasione *Simeon Formarius* in prima parte Expositionis ad *Areosti* Poema p. dcxxxii. itade *Guidetto* loquitur. Francesco Guidetti essendo anch' egli buon compositore da Toscano rime, è degnamente dall' Ariosto annoverato tra gli altri buoni Poeti - idemque adfirmat lo. *Baptista Vbaldinus* in *Historia familiae Vbaldinorum*, *Varchius* in suis *Italicis Disceptationibus*, lo. *Georgius Trissinus* in *Dialogo*, cui titulus: Il Castellano; in quo de Thusco Idiomate agitur.

Fer.

Ferrariae A. MDLXXXIII. impresso. *Cosmus* de-
nique *Bartolus* eundem loquentem inducit, in
suis in *Dantem* Animadversionibus. Consule hac
de re *Iacobum Rellium*, et *Salvinum Salvinium* in
Annalibus Consulum Academiae Flor.

(7) Quanti nominis Poeta fuerit *Aloysius Alamannus*, neminem latere arbitror, quum e-
gregia eius opera, tanti vatis nomen universae
posteritati commendent. Hic e Florentina Vrbe
profugus, ad magnanimum *Franciscum I. Gal-*
liae Regem, se contulit, cuius Principis fa-
vore, ac liberalitate, poemata, quae in omnium
manibus versantur, feliciter elucubratus est.
Eius vitam scriptis tradidere auctores Epheme-
ridum Litterat. Venet. Tom. XXXII. Art. VIII.

(8) *Zenobium Bonduellum Nardius* in Histor.
Flor. et lo. *Maria Mezucbellius* socium huiusce Aca-
demiae fuisse, et in *Iulium Cardinalem Medicum*
coniurasse adserit. Quod et innuit *Bernardus Se-*
*gni*us his verbis Lib. II. Histor. Flor. *Era in Fi-*
renze allora Luigi Alamanni, giovane di nobil fami-
glia, e di costumi virtuosi adornato, e di lettere; co-
stitui pochi anni innanzi nel MDXXII. quando Giulio
de' Medici Cardinale, che fu poi Papa Clemente,
governava in Firenze, gli aveva congiurato con-
tra con Zanobi Buondelmonti, e Batista della
Palla, e certi altri, per cagione, come io ste-
mo, di ridurre la Città a viver più libera; fu
la congiura scoperta, ed essi appena campati dal
furor del Principe, furono mandati in esilio.

(9) *Antonius Bruciolus* magno ingenii acu-
mine, linguarumquae peritia praeditus fuit.
Scripsit autem Biblia Italice ex Ebraica, et
Graeca veritate translata, quorum prima edi-
tio hunc praefert, titulum.

*La Bibbia, che contiene sacri libri del Vecchio Testamento, tradotto nuovamente da La Ebraica verita in lingua Toscana per Antonio Brucioli, con divini libri del Nuovo Testamento tradotta da Greco in lingua Toscana per medesimo, con privilegio de lo inclito Senato Veneto, et lettera a Francesco I. Rege Cristianissimo: in fol. Venetis Lucae Antonii Iunctae MDXXXI. Mense Maio. - In Indice librorum prohibitorum iussu Concilii Tridentini confecto, inter auctores primae classis notatur Bruciolus, et in Indice Expurgatorio ab Ant. de Sottomaior anno MDCXL. recognito additur - Ant. Bruciolas Italus, qui Italice utrumque Testamentum vertit, et alia in Scripturam commentaria italice edidit apud Lucam Ant. Iunctam MDXXXII. MDXXXIV. MDXLVI. MDXLVII. Ille vero cum Ebraicam linguam, non egregie calleret, Latinam Sanctis Pagnini versionem exscripsit, et in errorem interdum lapsus est, quod verborum huiusce obscurae versionis sensum non fuerit semper adfectus; quin etiam stilum Pagnini rudem, et barbarum imitatus est. - *Richardus Simon* Hist. Crit. V. T. Lib. II. Cap. xxii. Verum diversas huiusce operis editiones fuisse, et erudite recenset *Iacobus Le Long* in Bibliotheca Sacra Tom. I. Art. II. Reliqua eius opera sunt - *Dialoghi della Naturale Filosofia sopra i libri della Filosofia di Aristotele con i suoi commentari* In Venezia MDXLIII. et MDXLIV.*

Dialoghi della Filosofia Morale sopra i libri della Morale di Aristotele. Ibidem.

Dialoghi della Metaffisica Filosofia. Ibidem.

Dialoghi Faceti MDXXXV. Venetis.

Libri tres Hymnorum, Canticorum, et Psalmorum,
Modo

Modo di far Danari, usato dalle Repubbliche, Re, Imperadori antichi, e moderni; estrarso da autori Greci, e Latini, a Cosimo Medici Duca di Fiorenza. MS. adservari in Bibliotheca Medicea-Palatina dicitur.

Del governo dell' ottimo Principe. In multorum manibus vagari MS. testatur Niger.

Dell' Amore Divino, e Cristiano MS.

Iosias Simlerus in Bibliotheca, verbo *Antonius Brucialis*, adserit scripsisse Commentarium novum in Acta Apostolorum, Venetiis MDXLVII, Piam explicationem Decalogi, et Orationis Dominicae, Venetiis eodem anno; Epistolam contra pertinaciam Iudaeorum, eodem anno; sed omnia Italice.

(10) *Nicolaus Martellius* Nobilis Florentinus ortus An. MCCCXCVIII, maximum decus Patriae adtulit ingenio suo foecundo, et hilari. Plurima eius impressa, et MS. Poemata, et Epistolae recensentur ab *Iacobo Rulio* l. c. et *Salvino Salvini* Canonico Florentino in Fastis Consularibus Academiae Florentinae. Parisiis studiorum gratia plurimum commoratus est, ut patet ex eius Epistolis, Florentiae impressis A. MDXLVI. unde eius scriptis vitio vertit *Ant. Franc. Dominus* in Libro I. suae Bibliothecae, quod nonnulla verba, quae Florentinam eloquentiam minime redolent, quandoque usurpaverit. cc. Tuscanica Epigrammata De nonnullis amicis suis *Cassarinae Mediceae* Galliarum *Delfinae*, c. Duci Florentiae, aliaque de amoribus agentia Duci Aurelianensium, dicavit. In Bibliotheca *Seropsiana* varia eius poemata MS. adservantur in codice CLXXVIII. et in Cod. DCCXXXIX. sunt plurimae eius Epistolae, quas

quas in unum conlegit, ac *Sylviae* summae Balnei Comitissae misit. De eo agunt *Ghillinus* in *Theatro Virorum Illustrium*, *Io. Marius Crescimbenius* Lib. IV. *Histor. Vulgaris Poeseos, Pocchiantes*, et *Nigrius*, in *Catalog. Scriptorum Florent.*

(11) *Petrus Crinitus* iuendo, eruditoque ingenio iuvenis, cum a crispa Patris coma Etrusco nomine *Riscius* vocaretur, idque nomen fastidiret, *Crinitus* adpellari maluit. Is non iniquo iudicio habitus est inter *Polissani* discipulos disertissimus. Exstant enim praeter elegantissima Poemata, libri De Honesta Disciplina supra xx. peramoena, et copiosa varietate delectabiles, in quibus pluries de Academia nostra mentionem facit, ac item quinque de Poetis Latinis laboriose, eruditeque perscripti: quae omnia *Io. Andr. Quenstende* in *Dial. De Patriis Illustr. Viror.* plurimi facit. Verum in Scandiciana *Petri Martelli* villa, post hilarem coenam, cum perulantis convivae manu, inter iocosam rixam, frigidae cantharo perfusus obriguisset, insolentis iniuriae dolore faucium, paucis post diebus interiisse tradunt, cum nondum xl. aetatis annum attigisset, ut ait *Paullus Iovius* in *Elogiis. Barrolemacus Fontius* Lib. III. *Epistolarum MSS. Ep. VI. Francisco Zeffio* data *III. Idus Sept. MDX. Crinitum* commemorat, eidem *Landinum, Picum, Nesium*, aliosque viros doctissimos, adiungens his verbis - Nam *Polissiano, Picinoque* exceptis, quos belle adducis, longe alia fuit ratio *Scalae, Landini, Pict, Nesi*, et *Criniti*, qui dare in lucem, quae poterant, etiam debebant, nulla religione impediente.

(12)

(12) Io. Bapt. Gellius in Sermone, quem cum Cosmo Bartolo habuit, *Della difficoltà di ridurre a regola la nostra lingua* - p. x. et p. xxxiii. ita ad rem nostram. -

Que' dotti Elogi non potevan lasciar di maravigliarsi di alcuni litterati poco avanti la loro età, che avevan composto in verso, et in prosa di questa lingua senza alcuna osservazione, parendo loro impossibile, che avendo per occhio gli Scrittori di que' ire. famosi, e non avessero aperto gli occhi alle loro osservazioni, et non si fossero accorti in quanta corruzione fosse incorsa la bellissima lingua, che noi parliamo. Da questo avvenuti Cosimo Rucellai, Luigi Alamanni, Zanobi Buondelmonti, Francesco Guicciardi, et alcuni altri; i quali praticando con essa, Cosimo si trovavano spesso affatto, con que' più vecchi, cominciarono a cavar fuori le dette considerazioni, et a mettersi mano innano, che la lingua n'è poi tornata in quel pregio, che voi vedete. -

(13) Lib. II. Histor. Flor. Varchius de quadam Machiavelli legatione ad Franciscum Guicciardinum agit, atque haec de eo sentit, il qual Niccolò, se all' intelligenza, che in lui era de' governi delle Stati, ed alla pratica delle cose del Mondo avesse la gravità, e la sincerità della vita aggiunto, si poteva per mio giudicio più tosto con gli antichi ingegni paragonare, che preferire ai moderni. -

(14) Vita Nicolai Machiavelli a nobis scripta legitur in Prolegomenis nostrae Collectionis Veterum Monumentorum.

S. XXXIX.

Florentina interim Civitas in duas partes scindebatur, in Piliferos scilicet, qui *Mediceis* Principibus favebant, et Populares, qui publicam libertatem adferebant, ac pro viribus tutabantur. Cumque ab excessu *Leonis X.* Pontificis Maximi, *Iulius* Cardinalis *Mediceus* tyrannidem urbis exercere adgressus esset, quam funestissimo deinceps, ac deplorabili fato, nec sine plurimo Optimatum sanguine constitutam, ad nostram usque aetatem, tamquam pestilentem morbum, *Cosmus* propagavit; nonnulli magnanimi, ac cordati animi iuvenes, publicae libertatis praedoni invicta pectora pro Patria obicere non timuerunt. Inter praecipuos itaque publicae quietis adsertores recensendus est *Iacobus Diacetus*, qui id temporis in Florentino Atheneo Rhetoricam profitebatur. Hic magnanimos

mos iuvenes hortatus est, ut hominem illum nefarium, ac perniciosum, patriam in servitutem redigere conantem, e medio tollerent, atque interficerent ⁽¹⁾. Quod profecto faustis ominibus evenisset, quum praesertim iste in nonnullos Academiae Socios, et praecipue in *Aloysium Alamannum* se inique gessisset ⁽²⁾, nisi coniuratione detecta, A. circiter MDXXIII. in carcerem detrusus fuisset *Diacetus*. Quo consilio admonitus *Antonius Bruciolus*, metuens, ne quid simile sibi contingeret, *Aloysium Alamannum*, amicum suum, tunc ad Sanctum *Carbonem*, supra Figlinensem agrum, una cum *Ioanne Serristorio*, rusticantem, adiit, eumque, ut saluti suae sine mora consuleret, enixe rogavit. Quo nuntio audito, tantus in eum timor inrepsit, ut sociorum salutis immemor, fuga se in tuto conlocarit ⁽³⁾; quod utinam et alii fecissent, quorum obitum Pastoralis Carmine deflevit *Aloysius*, ⁽⁴⁾;

Tom. II.

E

qui

qui variis post peregrinationibus, Parisiis confedit, ubi *Francisci I.* Galliarum Regis, amicitia sibi conciliata, sub tanti Maecenatis auspiciis ea, quae exstant, insignia ingenii sui monumenta posteritati reliquit. Humanarum itaque rerum vicissitudine, *Platonica* Academia toto orbe percelebris, deperierat; quum aliquot post annis eam rursus instaurare sapienti consilio voluit Magnus *Leopoldus* ab Etruria, adnuente *Ferdinando* fratre, magno Duce (5). Hosce enim ambos, ad exemplum Principum natos, ad omnem bonarum artium culturam praefecerat Etruriae Deus. Incredibili igitur munificentia viros natalibus, doctrina, ac multiplici eruditione excellentes, qui ea tempestate florebant, summa beneficiorum congerie adfecerunt. Orationem habuit in solemni Academiae instauratione *Nicolaus Arrighettius* (6); ac deinceps memorati doctissimi viri apud suos Principes convenientes, *Dantem*,
Poetam

Poetam doctissimum, gravissimumque, perlegebant, atque Academicum in morem conloquendo, clarum, perspicuumque reddebant; deinde vero ipsius Platonis monimenta in manus sumere, atque edisserendo, in eius sensum pervadere constituerunt (1).

(1) Scipio Ammiratus T. II. Histor. Flor. p. CCCXLV. - Aveva in quel tempo la lezione di Umanità nello Studio pubblico di Firenze Jacopo da Diacceto, giovane ancor egli, che molto con Luigi, e Zanobi usava: il quale le male soddisfazioni di questi giovani udendo, e atti a far qualunque grande impresa stimandoli, con addur loro li antichi esempi, con questo splendidissimo nome di Liberatori della Patria, a dover uccidere il Cardinale grandemente gli confortava ec. -

(2) Scipio Ammiratus l. c. - Presò di notte coll' arme, e convenutoli la pena, poco dianzi per ordine del Cardinale messa, pagare, recandosi questa cosa ad onta, come se egli per lo favor, che aveva col Cardinale, e per altre sue qualità sotto la legge non dovesse esser compreso, tutto di rabbia fremeva, ed opportunità di vendicarsi aspettava. -

(3) Miserabilis huiusmodi Academiae Platonicae exitus fuisse ab Iacobo Nardio exponitur Lib. VII. Histor. Flor. In quodam Florentinarum Familiarum Catalogo, vulgo dicto il Priorista, haec notata invenio - Anno m^dxxi. di

Maggio fu preso un Corriere Franzese , che portava lettere contro a Medici ; e non avendo modo da provar nulla , gli feciono dare per astuzia il rendimento dell' animo : onde chiesto il Confessore , gli mandarono uno Spione di cambio . . . . . quale li disse , che se su questo punto non diceva ; onde il caso costava , perderebbe l' anima ; dove disse avere una lettera cucita nella fascia della cappa , la quale trovata , si scoperse il tutto , e ne fu mozzo il capo a Iacopo di Diacceto , Luigi di Tommaso Alamanni , capi della congiura , per voler ammazzare il Cardinale Giulio de' Medici , et altri confinati . -

(4) Quarta est inter eius Eclogas , ubi inter alia -

Cosmo tolto ne fu da morte acerba ,
Non son molti' anni , e poi Menalca , e Mosso ,
Da fortuna crudel : noi l' empie mani
Pur fuggendo , viviam , che il credo appena .

(5) Consule Iosephum Bläncbiniū in Libro Dei Granduchi di Toscana p. xciv.

(6) Legitur in Libro , cui titulus : Prose Fiorentine etc.

(7) Ita Paganinus Gaudentius Orationem , habuit in solemni instauratione studiorum , quae inter eius opera impressa legitur cum hoc titulo - De Platonica Academia Serenissimi , mi Principis Leopoldi ab Etruria , Nuncius ad , latus Kal. Nov. in magna aula celeberrimi , Gymnasii Pisani - .

S. XL.

Satis itaque expositis celeberrimae huius *Platonicae* Academiae primordiis, progressibus, ac fatis, cuius *Landinus* noster Princeps a *Laurentio Mediceo* fuerat iure optimo constitutus; antequam ad eius praeclara gesta enarranda iterum revertamur, unum superest notandum, Marchionem nimirum *Franciscum Castellionem*, virum nostra aetate, ingenio, magnificentiaque excellentem, *Platonis* Natalitia splendidissimo convivio quotannis celebrare solitum fuisse: verum, offensa inter viros doctos exorta, tam praeclari instituti rationem defecisse: quod quidem discidium eo dolendum magis censemus, quo maiora ex continuata in Florentinos Litteratos Marchionis *Castellionis* munificentia, in optimas disciplinas commoda, atque emolumenta emanare potuisse non ignoramus. Sed ad

institutum redeamus. *Landinus* itaque A. MCCCCLXI. quum ingentem auri, argentique vim propriis sibi laboribus, ac vigiliis adeptus esset, aedes sibi commodas comparavit (1). Anno deinde MCCCCLXVII. aetatis vero XLIII. cum Florentinae Reip. qui erat a secretis obiisset, ipse vero *Partis Guelphae* esset Cancellarius (2), et in defuncti locum subfici maxime adpeteret, elegantissimam *Laurentio Mediceo* misit epistolam (3), qua eundem, ut tantae dignitati praeficeretur, enixe rogavit; et licet voti compos minime tunc factus esset, inter eos tamen, qui Reip. ab Epistolis et Sanctioribus consiliis cooptatum postea fuisse, aliunde adparet (4). Quod profecto litterarum scribendarum munus, cum dignitate, sui que magnitudine, ac pondere ceteris antecelleret, homini cum gravissimo, et honestissimo, tum summa fide, probitate, scientiaque, praedito demandabatur.

(1) Ex

(1) Ex publicis libris Magistratus, vulgo delle Decime, haec habentur sub A. mccccclxx. Mes. Cristofano di Bartolommeo Landini nel mccccxxvii. non era descritto a detti libri, et andò dall' Anno mcccccli. che si fece Cittadino in circa per Quartiere S. Spirito, Gonfaloniere Sferza, et l' Anno mccccclxx. volse andare per Quartiere S. Croce, Gonfaloniere Lion nero.

Una casa per mio habitare posta nel Corso de' Tintori nel popolo di S. Iacopo tra le Fosse, confina primo, e secondo via, a terzo renajo, a quarto una mia casetta: e si fatta di nuovo di casette comprai parte dallo Spedale di S. Noferi, Carta per mano di Ser Gio: di Dino Peri sotto li xx. di Novembre mccccclxi. per f. dcx.

mccccclxx.

Mes. Cristofano anni xliv.

M. Lucrezia mia Donna xxv.

Laura mia figlia v.

Piero mio fratello xi.

(2) In Codice, cui titulus: *Locationes Praediorum*, apud publicarum viarum Curatores, invenio p. vii. sub A. mccccclvii. - Item dicto „ Anno, Indictionis loco, die vero secunda „ Iunii, praesentibus testibus Domino Christo- „ phoro Barptolemaci Landini Cancellario, et Ioan- „ ne Bartoli Stradae - p. ix. die xx. Augusti mccccclxvii. - Dominus Christophorus Landi- „ nus Cancellarius, ut supra, omni meliori „ modo locavit ad pensionem etc. - Eadem verba leguntur p. ix. a tergo, et p. xiii. pariter a tergo. Sub die vero viii. Ianua-

G 4

rii

rrii MCCCCLXVII. - Item postea dicto Anno mil-
 „ lesimo quadringentesimo sexagesimo septimo,
 „ Indictione prima, die vero octava mensis
 „ Ianuarii actum, ut supra, praesentibus testi-
 „ bus *Smeraldo lo. de Davanzatis*, et *Antonel-*
 „ *lo Nicolai de Benivento*, Dominus *Christo-*
 „ *phorus Barptolemaei Landini*, Cancellarius di-
 „ ctæ Partis, secundum ordinamenta Syndacus,
 „ et Procurator ad infra-scripta facienda etc.
 „ non obligando praeterea se, sed bona di-
 „ ctæ Partis, omni meliori modo, locavit ad
 „ pensionem etc. - Ibidem sub die xvi. Ia-
 „ nuarii MCCCCLXVIII. - Dominus *Christophorus*
 „ *Barptolemaei Landini*, Cancellarius Partis, Syn-
 „ dacus, et Procurator secundum ordinamenta
 „ ad infra-scripta facienda omni meliori modo,
 „ non obligando praeterea se, sed bona tamen
 „ Partis, locavit ad pensionem etc. - In eius
 „ Formulario de conscribendis epistolis, ubi de ti-
 „ tulis cuique tribuendis agit, haec habentur - *Al*
 „ *Primo Cancelliere di Parte Guelfa di Firenze:*
 „ *Eximio, et praestanti viro Christophoro Landino,*
 „ *utriusque linguae peritissimo, Primo Cancel-*
 „ *lario inclitæ Partis Guelphae Civitatis Flo-*
 „ *rentiae* - In Libro tandem Magni Consilii p.
 „ xcii. haec notata sunt sub A. MCCCCXCV. -

M. Cristofano di Bartolommeo Landini Can-
 celliere de' Magnifici Signori.

Bernardo di Mes. Cristofano di Bartolommeo. -

(3) Hanc apud nos autographam protuli mu-
 in nostra Veterum Monumentorum Confectione.

(4) Id patet ex Libro, vulgo *De' Partiti de'*
Signori, qui in Archivo, vulgo *Delle Reforma-*
zioni, adservatur: ubi p. cxxii. sub Anno
 MCCCCXCVIII. tam praeclarum eiusmodi munus
 illi

illi, dum viveret, demandatum legitur, mercede constituta C. florenorum Lib. A. *Barptolemaeus Scala* in Epistola ad *Politianum*, quae in Confectione Epistolarum *Polis.* exstat Lib. V. ita ad hanc rem scribit - Ac soleo id saepe cum *Landino* no-
 ,, stro, quicum propter commune litteras scri-
 ,, bendi publicas munus congregior frequentius
 etc. - *Vasarius* quoque in Libro, vulgo *De' Ragionamenti*, de hoc eius munere mentionem obiter facit - P. *Ma questa figura intera qua innanzi vestita di rosso, e che tiene quella palla della Terra in mano, con quelle feste, ditemi il nome suo.* G. *Questi è Cristoforo Landino, allora Segretario della Signoria, che fu da Prato Vecchio di Casentino, che comentò il nostro Dante: perchè la parte dell' Inferno, per quello che si dice, egli la intese meglio, però gli ho fatto in mano la palla della Terra, perchè sotto la gran secca, come la chiama il nostro Poeta, misurò, e distinse bene, e meglio intese le bolgie, di quello che non fece il Cielo.* -

S. XLI.

INterim quum in nonnullorum hominum insolentiam incidisset *Landinus*, eorum videlicet, qui, ut nostra etiam aetate contingit, sola familiae vetustate nixi, nulla vero ipsi virtute, bonaque arte praediti, ceteros,

ros, quibus nullum generis sui vetustum stemma proferre licet, pro nihilo habere, et alio paene genere, quam humano, natos contemnere solent; Disceputationem instituit, in qua *Pbilotimum* quemdam, *Laurentii Medicei* hospitem, in convivio quodam disceptantem induxit, id nimirum spectans, si forte huiusmodi hominum sive insolentiam, sive temeritatem, refringendo, eos ad veram rationem a falsa opinione revocaret. Causa vero, quare convivium celebratum fuit, eiusmodi est. A. MCCCCLXIV. quum *Petrus*, magni *Laurentii* pater, summo bonorum omnium maerore, e vivis excessisset, *Pbilotimus* Constantinopolitanus, qui tunc temporis Romae morabatur, Florentiam, *Laurentium* solandi gratia, concessit. Vir erat ille divitiis pollens, iisque natus maioribus, qui a priscis *Constantini Caesaris* temporibus, eam urbem, non sine dignitate tenuisse tradebantur; secumque adduxerat *Aretophilum*.

lum Atheniensem Philosophum . Tanti Principis adventu cognito *Laurentius* , ex urbe ad iv. usque lapidem obviam illi processit , clarissimumque hospitem humanissime exceptum , multis in itinere de paterna morte verbis ultro , citroque habitis , domum suam perduxit (1) ; ubi cum iam diei tempus , ut convivium inirent , postularet ; *Laurentius* (sic enim et eius liberalitas , et hospitis fortuna , atque ingenium , postulare videbatur) splendide , lauteque homines excepit . Sedebant in eodem convivio a *Laurentio* vocati , praeter *Christophorum* nostrum , *Gentiles Arretinus* (2) , quo praeceptore , et doctrina , et moribus probato , ipse ad illud usque tempus usus fuerat , et *Antonius Allius* (3) , cuius in sacris litteris eruditione magnopere delectabatur . Horum alter *Arretinus* , *Volaterranus* alter erat *Antistes* . Duos hosce Pontifices , duo sequebantur Canonici , *Cosmianae* domus adprimae familiares , *Georgius Ant. Vespucius* (4) ,
Lati-

Latinis, Graecisque litteris eruditus, et *Angelus Politianus*, Poeta egregius, et totius antiquitatis scrutator diligentissimus. Arcessitus et *Leo Baptista Albertus*, quem, *Landino* teste (s), nulli suae tempestatis viro postponendum, quisque prudens, aequusque rerum aestimator iudicabit; quique ad mirificam quamdam, et omnino Atticam eloquentiam, omnes paene liberales artes adhibuerat; qui denique ad naturae arcana investiganda natus videbatur. Aderat etiam *Marsilius Ficinus*, qui divinam *Platoniorum* disciplinam, plurimam iam saeculis, situ temporum, hominumque tenebris obrutam; in lucem revocavit. Venit postremo, quum se pergratam *Laurentio* rem facturum arbitraretur, et ut civem, amicumque suum, tamdiu non visum, salutaret, *Io. Argyropulus* (t), cui quidem omnium Graecorum in universo Philosophiae genere principatum ea aetate plerique concedebant. Hunc sequuti sunt ex
eius

eius auditoribus, viri nobiles, *Acciaiuoli* duo, *Petrus*, ac *Donatus* (7), et *Alamanus Rinuccinus* (8), qui quum iamdiu dicendi artificio, assiduisque declamationibus, haud mediocri eloquentia ornati essent, summo deinceps studio sese in Philosophia *Argyropulo* erudendos tradiderant, tantumque in ea profecerant, ut iam non obscurum, quemadmodum superius diximus, apud suos eorum nomen esset. Horum igitur, quos retuli, virorum discubitu, non minus voluptatis animo, mentesque, ex vario disputandi genere, quam palato, ex epularum suauitate, ac varietate, convivae capiebant. Itaque *Landinus* adserit (9), tanta urbanitate, festivitateque a plerisque graviores Philosophiae locos fuisse discussos, ut *Laurentianum* huiusmodi convivium *Platonico* Symposio non dissimile videretur (10); eaque occasione suum *De Vera Nobilitate* opus conscripsit, quod *Laurentio Mediceo* Maecenati suo consecravit (11).

(1)

(1) Ita rem omnem enarrat *Landinus* in Opere MS. De Vera Nobilitate ad *Laurentium Medicum*, Romae in Bibliotheca Eminentissimi Cardinalis *Corfini* existente. En eius verba - Na-
 „ vigaverat autem per ea tempora e Graecia
 „ in Italiam *Philotimus* Constantinopolitanus,
 „ vir quidem maximis divitiis pollens, et ab
 „ iis maioribus ortus, quos fama constans,
 „ a priscis *Constantini Caesaris* temporibus eam
 „ urbem non sine dignitate habuisse tradebat.
 „ Adduxerat secum *Arctophilum* Atheniensem,
 „ Philosophum, hominem quidem obscuro ge-
 „ nere, humilique fortuna productum, sed iis
 „ litteris, atque eloquentia insignem, ut,
 „ quamvis a Stoicis integra sententia non dis-
 „ cederet, antiquam tamen illam Academiam
 „ et admiraretur, et coleret. Hi quum Ro-
 „ mam pervenissent, atque fama de *Petri*
 „ morte passim vagaretur, indoluit sane *Phi-*
 „ *lotimus*, quippe cui vetustum sane, atque
 „ semper observatum cum *Cosmo*, *Petroque*
 „ hospitium fuisset. Itaque Florentiam prope-
 „ rat, ut et *Laurentis* maerorem levaret, et
 „ paternae, avitaeque, hospitalitatis iura re-
 „ novaret. Haec horum, qui Romae erant,
 „ litteris praedoctus *Laurentius*, ex urbe ad
 „ iv. usque lapidem obviam venit, familia-
 „ riterque exceptum, atque deosculatum, quum
 „ prius multa, quae ad adolescentis luctum,
 „ levandum pertinere arbitraretur, ipse lacri-
 „ mans protulisset, multaque de paterna morte
 „ indoluisset, vicemque Reip. quae tam acer-
 „ bam calamitatem accepisset, tamque gra-
 „ vem omnibus bonis iacturam fecisset, vehem-
 „ enter deplorasset, in urbem, atque ita
 „ recta domum perduxit etc. - (2)

(2) *Gentiles*, *Georgii de Becchis* F. Vrbinas, Decretorum Doctor, variis praefectus Ecclesiis in Etruria, Canonicus Flor. atque Pisanus, Pontificius Scriptor, et Familiaris, inter praestantissimos suae aetatis viros omnino est recensendus. Plures illi conscripserunt Epistolas *Mars. Ficinus*, *Io. Ant. Campanus*, *Iacobus* Card. Papiensis, *Philadelphus*, alique non pauci. Eius item multa cum laude meminere *Politianus* in suis Carmin. *Calderinus* in Ep. Dedic. ad *Martianum*, *Valorius* in Vita *Laurentii Medicei*, *Brutus* in Histor. Flor. Legationes quasdam egregie gessit, ut notat *Vgbellius* Tom. I. Ital. Sacr. p. ccccxxxii. Denique summa omnium laetitia ad Arretinum Pontificatum euectus est. Obiit A. mcccxcvii. Vide ea quae diximus Tom. I. p. clxxxii. n. ii.

(3) *Antonius Allius* Flor. Praefulus primum Praeful, ad Volaterranam deinde sedem translatus est A. mcccclxxvii. Sepultus in Ecclesia Plebaniae de Impruneta viii. ab urbe lapide, ubi quondam fuerat Plebanus; in eiusque magnificentissimo tumulo, elegantissimi versus inscripti sunt, quos refert *Casottus*, de eo non semel agens in Historia sua De *Virgine Imprunetana*, edita. Flor. A. mdccxiiii.

(4) *Georgius Ant. Vespuccius* Canonic. Flor. vir Graecae, Latinaeque linguae peritissimus fuit. Multa de eo protulimus in Commentario nostro De *Americo Vesputio* p. xix. et seq.

(5) In Libr. De Vera Nobilitate, et alibi.

(6) De *Io. Argyropulo* satis egimus Tom. I. p. lxx. Vide etiam quae superius dicta sunt p. ii.

(7) Vide supra p. ix.

(8) Vide p. iii.

(9)

(9) L. c.

(10) Ita occasionem Disputationis exponit
L. c.

(11) Incipit Praefatio *Chriftophori Landini*
in Librum De Vera Nobilitate his verbis - Cum
„ nostrae civitatis vetusta multis iam saeculis
„ monimenta, quam longe possum, animo
„ repeto, illaque annorum perpetua quadam serie,
„ diligenti investigatione perscrutor, nulla
„ omnino domus ex innumeris paene familiis,
„ quae multis, magnisque rebus nobilitatae
„ sunt, mihi sese offert, magne *Laurenti*,
„ quam cum tua comparare audeam. Nam
„ sive Reip. varias partes, sive universam Imperii
„ administrationem consideremus, quae
„ iam ullo umquam tempore in civitate nostra
„ fuit, quae tam longo, tam continuato cursu,
„ tanta denique gloria apud suos cives, suis
„ meritis rei summae praefuerit? Nam ut *Verum*,
„ atque *Sylvestrum Medicum* praeteream,
„ qui summa sapientia, summaque et apud
„ suos, et apud externos auctoritate, tum reliquis
„ Reip. vulneribus, tam praesentanea, tam
„ salutaria, remedia adtulerunt: tum civilibus
„ discordiis, atque seditionibus, etiam
„ iis temporibus, quibus summo ardore, atque
„ acerrimis studiis, universa Civitas, veluti incendio
„ quodam, conflagraret, sedandis, componendisque
„ rebus, summa ingenii prudentia, et animi magnitudine
„ usi sunt; ut etiam
„ duos *Ioannes* ex eadem domo transeam, et
„ antiquiorem illum, cuius in bello primo Insubrico,
„ et multa alia quidem ingenii, corporisque
„ praecellera facinora exstant etc. -

§. XLII.

S. XLII.

Maxima doctrinarum omnium cognitione *Landinus* mirabiliter instructus, quum eius nominis magna non solum laus, verum etiam esset auctoritas, Epistolam *Paullo Guinigio* Lucensi conscripsit, qua multis ipsum, validisque rationibus redarguit, quod *Guelpham* partem, quae Pontificem sequebatur, palam in sacris Sermonibus nimis acriter, et audacter insectaretur (a). Ex hac quoque *Landini* existimatione factum est, ut *Alphonsus* (b), Siciliae Rex invictissimus, auctor ei fuerit *Plinianae* Historiae e Latino in Thulcum sermonem transferendae. Quod quidem sibi munus impositum, incredibile est, quanto animi studio, ac sollicitudine exegerit. Tantum igitur Opus magnificentissime impressum prodiit in folio A. MCCCCLXXII. (c) *Alphonso* Regi iure optimo nuncupatum (d);

Tom. II.

H

In

In hoc enim Rege, qui primus Hispanici sanguinis stirpem, ut in ea diu regnaret, Italiae inseruit, nulla civilis, bellicaeque virtutis ornamenta defuerunt. Vigebat in eo perpetuum parandae laudis studium, quam singulari, vereque regia in omnes beneficentia, totiusque aulae splendore incomparabili consequebatur. Quoad porro vixit (vixit autem propter adsidua ferre bella laboriosissime) nullam se maiorem, gratioresque (quod certe in homine Hispano mirum videri possit) voluptatem capere praedicabat, quam cum virorum insignium, qui ceteris una praecipue eruditionis commendatione praecellerent, caetus, ac conloquia celebraret. Quapropter condita Bibliotheca sumtuosissimae suppellectilis Graecorum, Latinorumque scriptorum, rem litterariam, paene intermortuam, non excitare solum, verum etiam locupletiores reddere, mirum in modum nitebatur (1) ; utpote qui

Ca.

Castrensibus vigiliis summum decus in bello adeptus, in ocio quoque, ac per intervalla incertae pacis, uberrimam ex litteris laudem lectitando, audiendoque semper adpeteret. Fato concessit non plane senex, febris conreptus, in quam incidit propter assidua falconum aucupia, apud Nolanos campos, Sarnensium paludum insalubri caelo subiectos, quum regnasset annos xxii. (6). Et de hoc quidem satis. *Landinus* interim quum in morbum incidisset, *Stephanus* Mediolanensis ex *Turris* familia, in Pisano Gymnasio Medicinæ Professor, A. mccccclxxiii. ut eius saluti consuleret, aditus fuit, ut patet ex duplici Curiatorum Academiae benigna concessione, quarum altera vi. Kal. altera iii. Nonas Iulii eiusdem Anni data legitur (7). Quo quidem ex morbo ubi convaluit, ad pristina studia capessenda rursus animum convertit. Praeter *Plinianae* Historiae versionem, etiam *T. Livii* Decadas Italice reddidisse *Christo-*

phorum, fidem faciunt Jo. Albertus Fabri-
cius (1). M. Anton. Sabellicus (2), & Franc.
Floridas (3); verum ex istorum simplici
mentionem nequaquam eruitur, alterum
hoc eius Opus in lucem produsse, quod
magna licet diligentia pervestigarim,
reperire tamen nondum mihi contigit.

(1) In quodam Cod. Chart. Ant. *Maria*
Bisignorum V. Cl. Epistola legitur, hoc profus
modo exarata. Messer Christophoro Landino
a Maestro Paolo Guinigi da Lucca S. dice
fatto del mese di Marzo MCCCCLXXI.

Intesi da molti, che riprendendo tu nelle tue
prediche le sette, le quali nelle Città per sedi-
zioni, e gare di Cittadini nascono, etiam la
parte de' Guelfi acerbamente dannasti, il perchè
se cerchi spegnere nelle Rep. non solamente le di-
scordie civili, ma etiam le vestigia di quelle,
commendo sommamente el tuo buon proposito, per-
chè è proprio officio di chi predica lo Evangelio,
da quello non si partire, nel quale l'autore della
nostra salute afferma, che ogni Regno diviso in
se, rimarrà dissolto, e l'una sopra l'altra casa
caderà. Preterea dovendo noi sopra ogni altra vir-
tù amare la carità, senza la quale etiam che
tutte l'altre virtù possedessi, niente di meno con-
fessa l'Apostolo niuno essere, che non veda, nessu-
na cosa essere tanto contro alla carità, quanto
la discordia, e massime tra Cittadini: il che può
essere moltissimo, e per l'autorità di Salustio, af-
fer-

fermando lui, che come per la concordia le cose piccole crescono, così per la discordia le grandi rovinano; per la qual cosa, che tu abbi in abominazione le parti, e le sette nelle Rep. lodo, come ò detto el proposito, e il consiglio tuo, ma che vituperi la parte de' Guelfi mi duole assai Rev. Padre, che tu sia male informato di quello, il che se ti fusse manifesto, non dubito, che essendo tu uomo veramente buono, e di somma dottrina ornato, e molto religioso, saresti di diversa opinione. Tu dannì quella cosa, della quale se l'origine, se il progresso, se il fine ti fussi noto, con ogni generazione di lode alzeresti al Cielo. Tu dici che in una Rep. non debbono essere di diversa parti, il che io volentieri ti confermo, ma non per questo ti concedo, che ogni parte meriti di esser dannata etc. Ma ritorno a Guelfi, e in brieve parole udirai l'origine loro. Fu in tempo, nel quale la crudele, e empia casa de' Barbarossi, la quale lo imperio non reggieva, ma opprimeva, si levò contro Iddio, e il suo Cristo, el proposito della quale era l'Apostolica sedra, et il successore di Pietro; e Vicario d'Iddio mandare in ultimo estermínio: in forma che i Sommi Pontefici di quei tempi furono costretti pigliare le pietose armi contro la dispietata, e crudelissima tirannide, e colla forza reprimere la forza. In questi tempi, come il più delle volte interviene nelle cose umane, tutta Italia in due parti si divisè, l'una al Sommo Pontefice, l'altra al falsa Cesare favoreggiando. Imperocchè essendo in tutte le Città d'Italia molti per ricchezza, nobiltà di sangue, e saguino superbi, e quali molto più la pecunia, che la libertà amavano, facilmente si persuasero potere con favore dell' Imp. occupare la tirannide
nella

nella loro patria , et in questo messono ogni loro cura , e chiamaronsi Ghibellini . Un'altra parte d'uomini era , e quali desideravano , che e nelle loro Rep. vivesse la giustizia , e l'equità ; e nella Cattolica Ecclesia el principato , e somma potestà fusse nel Vicario di Dio . Questi con ogni industria , e forza la volontà del Sommo Pontefice seguitarono , e furono e Guelfi chiamati . Ma lasciando gli altri al presente , solo de' Fiorentini tratteremo . Questi adunque da crudeltà , e perfidia de' Ghibellini cacciati dall' antica patria con gran prudenza , e franchezza d'animo , la loro avversa fortuna vinsono , lascio quante nobili prove in Bologna , quante in Parma , quante in Reggio feciono ; ma finalmente in Puglia bene a punto d' arme , e di cavalli arrivarono , dove con gli eserciti del Pontefice accozzati , potissima cagione furono col senno , e con la spada , che Manfredi inimico di Cristo , e del grembo della Chiesa cacciato , insieme con tutto l' esercito perisse , e tutta l' Apostolica Sedia l' antica sua dignità , e iurisdizione recuperassi , la qual cosa tanto grata fu al Sommo Pontefice , el quale era Clemente , che nella presenza del Collegio de' Cardinali , con somme , e immortali lodi commendò e Fiorentini Guelfi , e a quelli le proprie insegne donò , le quali sono un Aquila rossa sopra un verde drago , concesse loro molti privilegi , volle , che la parte de' Guelfi fosse chiamata Cattolica , e Cristianissima . Hai dunque l' origine della cosa , etc. Chi non sa quanto sangue per la difesa della libertà , e dell' Apostolica Sedia , e della loro Rep. sparsono e Fiorentini Guelfi , in forma che tutti e Guelfi , che virilmente combattendo , nella battaglia morirono , benemerito , martiri si possono
 chia-

chiamare. Ma procediamo avanti. Tornarono con
 sommo trionfo in Firenze e Guelfi, e la Patria
 già più anni oppressa da crudel Tirannide nella
 pristina libertà ridussero: e costituito el domici-
 lio, dove e Capitani de' Guelfi faceffino residen-
 za, la rabbia de' Ghibellini ripressono. Molti
 di quelli, che maggiori delitti avean commesso,
 furono condannati, ma con somma clemenza, e
 maravigliosa mansuetudine. Imperocchè excepto e
 capi, e principi di quella setta, e quali erano
 stati crudelissimi, a tutti gli altri infra pochi
 anni, fu perdonata ogni colpa: et a poco a po-
 co con successo di tempo non solamente nella Cit-
 tà richiamati, ma ancora a' magistrati, e all'
 altre pubbliche onoranze assunti; in forma che ne'
 nostri tempi nessuno per Ghibellino è conosciuto,
 ma tutti nel grembo de' Guelfi ricevuti, di tut-
 te le dignità insieme con quelli partecipano. Im-
 perocchè sempre osservò questa inclita parte quel-
 lo che per somma laude a Romani Virgilio attri-
 buisce, il che è in somma perdonare a chi si sot-
 tomette, e con franco animo levarsi contro a' su-
 perbi. Potrei molte altre cose riferire de' loro
 ottimi instituti, ma questo è tra' primi, che qua-
 lunque quel Magistrato piglia, con solenne sacra-
 mento giura, che l'Apostolica Sedia sempre a-
 vranno in reverenza, le vedove, i pupilli, e
 tutti gl' uomini men potenti difenderanno, favo-
 reggeranno la giustizia, vieteranno le rapine,
 l' unione, e la concordia nella Rep. nutriranno,
 e che e tempi di Dio, de' quali molti hanno in
 tutela, siano nelle cose divine, e umane bene
 amministrati, eureranno colle sue ricchezze, le quali
 già furono molte, e spesse volte alla Rep. sov-
 venne la Guelfa parte, e inverso de' poveri
 sem-

sempre è stata liberalissima ; e in questi tempi gran parte ne' pubblici Navigi se ne spende , e tanto gli rimane , quanto alle spese necessarie basti , e niente di meno : se alcuna cosa avanza , pietosamente si dispensa . Vive del suo quest' inclita Casa , a nessuno toglie , niuno offende , a molti giova , e quelli che la servono , colle sue entrate paga , in forma che molti buomini , con le moglie , e con i figliuoli sostenta la Città in molte cose , onora per lei , l' amicizia di molti principi , e popoli si mantiene , molti Cittadini co' suoi Magistrati consola , e quali senza quelli si stimerebbero forestieri . Ma potresti dire , che non ti piacesse in una libera Rep. il nome di parte resti , ne a me piacerebbe , se questa fosse tal parte nella Città , che il popolo in due sette si fosse diviso : Ma tutto il popolo d' un animo , e d' un volere fa professione essere quella parte de' Cristiani , la quale sia sempre pronta , secondo e precetti de' suoi antichi , difendere l' autorità della Sedie Apostolica , e la propria libertà , il perchè mentre che questo glorioso Seggio durerà , sarà sempre ottimo exemplo , che el Popolo Fiorentino seguiti le vestigie de' preclarissimi fondatori di quello . Voglio adunque tutte queste cose ti sieno note , acciocchè per la tua prudenza , et equità muti l' opinione , la quale detta cosa de' Guelfi avevi etc. Bene vale , e nell' orazioni ricordati di me , il quale te , e perchè sei uomo , et buono uomo , amo , e perchè sei dotto , t' è in riverenza , e perchè sei molto religioso , come Rev. Padre ti onoro . -

(2) Quum ille Princeps litteratissimus esset , nostraque in urbe ea tempestate viri doctissimi quamplures florent , non poterat non
in

in deliciis habere Florentinos *Alphonsus*, plurimisque eos beneficiis cumulare; praecipue quum, et ipse a Florentinis praesidii non parum adceperisset, ut patet ex Epistola quadam *Io. Lanfredini*, autographa in nostra Bibliotheca, quam publici quoque iuris fecimus in nostra Veterum Monumentorum Confectione.

(3) Impressum fuit Romae in Aedibus *Maximi* cum hoc titulo - *Istoria di Caio Plinio secondo delle Cose Naturali tradotta da Cristoforo Landino* - Vide Biblioth. Italicam Praefulus *Iusti Fontanini*. Doctissimus Marchio *Scipio Maffei* in Libro cui titulus: *Traduttori Italiani, o sia notizia de' volgarizamenti di antichi Scrittori Latini, e Greci, che sono in luce*: pag. VII. Opus hoc, hisce verbis indicat - *Plinio da Cristoforo Landino Ven. MCCCCLXXVI. per Niccolò Ienson con la magnificenza, e pulitezza di quelle stampe. Professa il Landino nella Dedicatoria a Ferdinando Re di Napoli di aver tradotto per comando di esso Re* - De reliquis operis huius editionibus tum verba faciemus, cum *Landini Operum Catalogum* in calce Libri exhibebimus. Animadvertere tantum sufficiat, de admirabili hoc opere obloquutum fuisse *Anonimum Vtopiensem* in Libello, vulgo inscripto: *La Sferza degli Scrittori*, pag. XVII. a tergo, hisce verbis - *Ma che vi pare di questo Cristofano Landino, il quale nel tradur Plinio, fece dccc. falli notati per difetto della sua stomacosa impresa dal Poliziano, e dal buon Pico?* - Quod et observavit *Ioseph Mannuccius* pag. LXVII. *Delle giunte alle glorie del Clusentino*.

(4) Vt id eo magis confirmem, ipsissima
I Lan-

Landini verba adferam, quae ita sese habent in Prooemio Operis - *Di nessuna cosa, Serenissimo, et invittissimo Re Ferdinando ec. inferius - Cbi non intenderà, quanti siano i meriti di Caio Plinio secondo inverso quegli, i quali hanno cognitione delle Latine lettere, havendo lui in sei et trenta libri tutto questo ordine compreso? Ma senza dubbio alcuno in nessuna parte si dimostra minore la liberalissima tua clementia, invittissimo Re Ferdinando, el quale conoscendo gran parte degli uomini essere ignari delle Latine lettere, hai voluto ancora in questa parte sovvenire a quegli, e dare opera, che Plinio di Latino divenni Toscano, et di Romano Fiorentino, acciocchè essendo scripto in lingua comune a tutta Italia, et a molte externe nationi assai familiare, l'opera tua giovi a molti etc. Memoratis deinde Principis rebus gestis, ita subdit - Et al presente intendendo quanto sia utile, et gioconda la cognitione delle cose scritte da Plinio per farle comuni a quelli, che non fanno le Latine lettere, hai voluto, che io in lingua Fiorentina le trasferisca. Il che se non ho fatto con quella celerità, desiderava la Tua Sacra Maestà, perdonerà alle occupationi mie, imperocchè quando questa provincia mi imponesti, non havevo ancora condotto al debito fine i IV. Libri Latini in Dialogo Latino, intitolati al mio Cesareo, et Invittissimo Federigo Principe degli Urbinati, le cui credibili, stupende, innumere, et varie virtù, et l'Alessandrina liberalità verso di me, mi infiammano ogni giorno più a celebrare le sue laude. Dipoi finito questo libro, niente di tempo intermessi, infino che si lunga, et varia opera condussi a fine.*

(5)

(5) *Theopbilus Spizelius* in Differtatione Praeliminari ad Sacram Bibliothecam, Augustae Vindelic. A. MDCLXVIII. ait - Eadem erga litteras propensione, atque in MSS. Codices existimatione, *Alphonfus* Aragonum Rex, de exstruenda Bibliotheca admodum sollicitus, recepit a *Cosmo Medice* Florentino Principe, quas dono obferebat, *Livii* Decadas. Egregium hoc *Alphonfi* facinus, quoniam de eo sermo incidit, referendum putavi, ex *Petri Crispii* Libro XVIII. De *Honestâ Disciplina*, Cap. ix. desumptum, cui sequens ab eo praefigitur titulus - Egregie factum a Rege *Alphonso* in legenda *Livii* Historia contra imperium Medicorum, et de similitate inter eum, et *Cosmam Medicem*.

„ Minus indignum fore putamus, neque improbandum ab iis, qui paullo humaniores sunt, si et eorum exempla in litteras referamus, quibus maiores nostri etiam viventibus plurimum concesserunt. Solent enim quidam sic in omnes antiquitatem admirari, ut ingenium, resque gestas, iuniorum prorsus despiciant. Sed aetate quidem superiori exstiterunt viri aliquot magno animo, et egregia prudentia, cuiusmodi habiti sunt, *Alphonfus* Rex Neapolitanus, *Franciscus Sforzia*, *Osbomanus* Turcarum Princeps, et *Cosmas Medices*: de quibus si quando incidit, nonnulla a nobis relata sunt. Sed illud celebre *Alphonfi* Regis de *Liviana* Historia visum est, quod hoc loco legeretur. Nam quum inter *Cosmam Medicem*, maximae auctoritatis virum, et *Alphonsum* Regem, suborta similitas crederetur, misit muneri *Alphonso* *Cosmas T. Livii*

I 2

„ Com-

„ Commentarios: librum quidem, ut par est,
 „ quam ornatissimum: quoniam Rex idem *Li-*
 „ *vianae* Historiae maxime fuit studiosus. Id
 „ autem quum Medici Regis, qui aderant, in-
 „ telligerent, statim *Alphonso* imperant, ut cau-
 „ tim agat cum Flor. ingenio, neque ullo
 „ modo librum attingat, librum illum ab ho-
 „ ste missum, in eoque venenum obculti
 „ posse, atque inter legendum contrahi. Qui-
 „ bus auditis, *Alphonsus* adtentior factus est,
 „ quasi adsentiri monentibus videretur. Sed
 „ ecce interim *Livianum* opus in medium ad-
 „ fertur: quod ubi Rex caepit adspicere, no-
 „ lentibus Medicis aperuit, legit, evolvit:
 „ simulque, ut homo summi spiritus, Inepti-
 „ re, inquit, desinite: nam Regis animus haud
 „ privati cuiuspiam regitur arbitrio: nec enim
 „ de nihilo dicebat *Homerus*, sub *Iovis* cly-
 „ peo, ac patrocinio versari Principes. Itaque
 „ *Ioannes* Roman. Pont. in Ep. ad Imp. *Iusti-*
 „ *nianum* vetus illud ex Historia Sacra mutua-
 „ tus est: *Cor Regis in manu Dei*.

(6) Ita *Paullus Iovius* in Elog. Vide etiam
Barptol. Facium De Viris Illustr. p. LXXVI.

(7) Consule Cl. *Stephanum Mar. Fabbruc-*
cium in Recens. Conduction. p. LII. §. X. et seq.

(8) *Fabricius* ad *T. Livium*: - Italice pri-
 „ dem vertit praeter *Christophorum Landinum*,
 „ *Rugerus Ferrarius*, ut notatum a *Lambecio*
 „ Lib. II. Bibl. Vindob. pag. DCDXLVII. Prodiit
 „ eius *Livius* Romae MCCCCLXXVI. fol. ur. Vol.
 „ atque exinde Venetiis. -

(9) *Sabellicus* in Dialogis De Linguae *Lati-*
nae Reparatione.

(10) *Franciscus Floridus Sabinus*, pueriliter
 post

post Quaestionum Camaldulensium inrisionem ,
 haec habet in Lectionibus Subsecivis - In fre-
 „ quenti ociosarum mulierum concione , qui-
 „ bus ne deesset , quod ante focum bene po-
 „ tae garrissent , T. Livium , maioremque Pli-
 „ nium , gravissimos , et elegantissimos auctores ,
 „ in vulgarem linguam convertit , ut inter
 „ lanas de antiquorum gestis differere , et Or-
 „ bis situm , Solisque , ac Lunae meatus fufis in
 „ cinere describere possent - Ad Landini gloriam
 labefactandam adcedit Raphael Volaterranus Com-
 mentar. Vrbanor. Lib. XXI. his verbis - Christo-
 „ phorus Landinus , quamquam ingenio supradictis
 „ (scilicet Ficino , et Politiano) inferior , iuventuri
 „ tamen Florentiae , Latina docendo , admodum
 „ profuit , nec Graeca penitus ignoravit - Cl.
 Marchio Scipio Maffei in Libello citato p.
 LXXX. ita de huiusmodi versione sentit .

T. Livio

*Terza e quarta Deca , senza nome , Roma MCCCCLXXVI.
 Ven. MCCCCLXXVIII. MCCCCLXXXI. Alberto Fabrizio
 ne crede autore Ruggero Ferrari sotto a un Codice
 Cesareo del MCCCXLVIII. presso il Lambecio ; ma
 quella mi parrebbe nota anzi di trascrittore , che di
 traduttore . Altre ne citano il Salviati , e il vocabo-
 lario . Una delle vecchie versioni della prima Deca
 fu creduta dal Bembo opera del Boccaccio . Si
 trova ancora . Ven. MCCCXCIII. quasi intero . Le De-
 cbe emendate , ed eziandio in molti luoghi ritradotte ,
 aggiunto il terzo libro , e la quinta Deca , Ven.
 MDXXXV. in IV. Da Iacopo Nardi ; l'edizione terza
 MDLIV. fogl. fu migliorata dall' autore : In quella del
 MDLXXV. si dice , che il supplemento della secon-
 da Deca , è di Francesco Turchi . Fu anche*

trasportato da Cristoforo Landino, lasciando le fatiche del Segretario Fiorentino, e di altri sopra questo autore. Mannuccius quoque p. lxxviii. Lib. cit. haec habet, Tradusse in nostra lingua Tito Livio, per quello asserisce il Sabellico nel Dial. De Ling. Lat. reparat. ove in qualche cosa lo loda, e in qualche altra lo biasima, della qual traduzione non ne fa menzione l'allegato Poccianti. -

S. XLIII.

TAntorum itaque Principum favore, atque patrocinio subfultus, Anno circiter mccccclxxx. magnum aliud opus meditari caepit *Landinus*; nam quum abdita *Maronis* sensa Dissertationibus Camaldulensibus, ac locupletissimo commentario inlustrasset, amici illum, ut *Dantis* quoque, qui *Maronem* in suo volumine ducem sequitur, easdem prosequeretur allegorias, enixe rogarunt ⁽¹⁾: praecipue quum in Florentino Atheneo doctissimas in Poema illud disceptationes iam elucubrasset ⁽²⁾. Nam quum multa in eius libris deprehendantur, quae
et

et sapientissime excogitata , et distincte conlocata sunt , a plerisque tamen nostrorum civium ignorata , placuit , iis , qui neque Graecis , neque Latinis litteris satis instructi essent , sapientiae simul , et eloquentiae vim in propatulo conlocare ⁽³⁾. Et profecto , divino prorsus numine tantum opus absolvit , illudque habita oratione ⁽⁴⁾ Florentinis Civibus consecravit Anno MCCCCLXXXI. ⁽⁵⁾. Ex eo patriam historiam agnoscere possumus , descriptiones temporum , Haeresiarcharum seriem , Sacrorum iura , domesticam , et bellicam disciplinam , sedem plurium regionum , et locorum , denique omnium fere divinarum , humanarumque rerum nomina , genera , officia , et causas . Cum *Dante* enim , mare , terras , caelumque conlustrat , et ad superos paullatim adscendens , quidquid in Lunae , quidquid in Mercurii , quidquid in Veneris sit orbibus , iuxta illorum temporum sententias , demonstrat : am-

bitum Solis ingressus, magnitudinem, aeternamque eius lucem admiratur: Atque haec singula tam clare profequitur, ut quibus inde nos igniculis ad beatam vitam adsequendam incendamur, non mentibus solum nostris, verum oculis quoque subiiciat. Ad supremas denique Caelestium sedes penetrat, et ad Dei thronum sempiternum adscendit. Apologiam, in qua Florentinos ab obrectatorum calumniis vindicat, tanto operi praemisit auctor (6): tum Poetae ipsius gesta brevi commentario persequitur. *Marsilii* deinde *Ficini* Epistola quaedam impressa legitur, in qua Florentia iamdiu maelta, sed tandem laeta, *Danti* suo *Aligherio* post duo ferme saecula iam redivivo, et patriae restituto, ac denique coronato gratulatur (7). Splendida est editio, nitidissima charta, et perquam elegantibus typis excusa, lectorisque oculos ea iucunditate adficit, ut parum absit, quin de hac editione dici posse

posse existimem, quod de *Iosephi*, et *Philonis* operibus, in Gallia, et Germania excusis, pronunciavit *Michael Neander* (8); ea scilicet scripta adeo pulcris typis esse expressa, ut si Angelis tales litterae pingendae essent, non sint picturi pulciores. Quanti tantum opus ab omnibus factum fuerit, praeter diversas, tum synchronorum, tum recentiorum sententias, quarum nonnullas referre, haud supervacaneum putavi, ex eo etiam coniici potest, quod Florentina Civitas ea occasione *Dantem* perpetuo exilio damnatum, publico decreto, post duo ab eius obitu saecula, maximo omnium plausu, revocaverit (9); statuit enim, ut in Templo D. *Ioannis*, eius simulacrum laurea corona donaretur; quemadmodum sibimetipsi in XXV. Paradisi Cantu, multo ante praedixerat (10): Quod quidem Florentinae Civitatis gaudium eleganter, et, ut ita dicam, graphice a *Marsilio Ficino* Epistola supra

pra relata, quae etiam inter *Ficini* Epistolas legitur, ad perpetuum tam praeclari honoris monumentum impressa, describitur. Omnes denique litterati viri tam insigne *Landini* opus ad caelum usque summis laudibus extulerunt (1), eoque plurimum, et ii, qui *Dantem* postea novis animadversionibus inlustrarunt, veluti acutissimi interpretis testimonio, usi fuere.

(1) En *Landini* verba in Epistola nuncupatoria ad *Petrum Medicum*, praemissa Interpretationibus *Virgilianis* - Sed de sensu illo in-
 „ terno, quod ego iudicarem, a nobis in-
 „ duobus ultimis libris, qui sub titulo Ca-
 „ maldulensium Disputationum, in lucem ve-
 „ nerunt, pro viribus ingenii, ut paullo su-
 „ pra diximus, demonstratum est. Quos Li-
 „ bros cum edidissem, rogarunt me amici tui,
 „ ut *Dantis* quoque Florentini, qui *Maronem*
 „ in suo volumine ducem sequitur, easdem pro-
 „ sequeretur allegorias - Anno vero MCCCCLXXX.
Dantis Poema sese inlustrasse iis innuit verbis,
 quae in C. I. Inferni, versu *El Sol montava ec.*
 adnotavit; ita enim inquit - *Ma nel presente*
anno MCCCCLXXX. el Sole entra di Marzo nell'
Ariete - Et inferius versu - *Rispossemi non uom*
ec. - de *Virgilii* die natalitio agens - Sono a-
 dunque anni MDXXII. in quest' anno MCCCCLXXX.

(2)

(2) *Prima Landini oratio habita in publico Lyceo MS. exstat in memorato Cod. Chartac. in iv. apud Cl. Antonium Mariam Biscionium, quae ita incipit - Avendo con tempo per mio giudicio, prestantissimi Cittadini, quanto per consiglio di chi nè di prudenza manca, nè d'autorità messomi a tale impresa, quale a ogni docto onorificentissima, ma a me nè di doctrina, nè di eloquenza ornato non vacua di temerità forse imputare si potrebbe; ho giudicato, nè all'ufficio mio essere alieno, ne agl'orecchi vostri non giocondo, se innanzi che alla esposizione di questo preclarissimo, e divino Poema di Dante mi conduce, con quanto più posso brevi parole vi dimostri, non solamente che cosa sia poesia, onde abbia sua origine, onde sia detto poeta etc. - ita vero explicat - Ma la brevità del tempo, e le vostre molte occupazioni m'ammoniscono, che più tosto a voi volgendomi, con quanto più posso onorificentissime parole infinite grazie vi renda, che colla vostra autorità, e presenza vi sete degnati questo mio primo ingresso, e principio onorare: della qual cosa tanto obbligato vi resto, quanto più tosto coll'opere, che colle parole dimostrarvi desidero. Adunque imponendo qui fine, la esposizione del testo nel seguente di si trasferisca.*

(3) *Id noster testatur in Prooemio ad Interpretationes Horatii ad Guidonem Heltrium, et in Prooemio Dantis operi praemisso.*

(4) *Edita exstat Oratio sine ullo anni indicio cum hoc titulo - Orazione di Messer Christophoro Landino Fiorentino havuta alla Illustrissima Signoria Fiorentina, quando presentò el Comento di Dante - Incipit - Dimostrano tutti e Filosofi, Excelsi et Illustrissimi Signori nostri ec. -*

(5)

(5) In fine operis legitur -

FINE DEL COMENTO DI CHRISTO
PHORO LANDINO FIOREN
TINO SOPRA LA COMEDIA DI DAN
THE POETA EXCELLENTIS
SIMO ET IMPRESSO IN FIRENZE
PER NICHOLO' DI LORENZO
DELLA MAGNA A DI XXX. DA
GOSTO. M.CCCC.LXXXI.

(6) *Antonius Teißerus* in catalogo Aucto-
rum, et Bibliothecarum de memorato opuscu-
lo haec habet - *Christophorus Landinus* Flor.
„ edidit Italice Tractatum De Florentinis ex-
„ cellentibus in Doctrina, in Eloquentia, in
„ Musica, in Pictura, et Sculptura, in Jure
„ Civili, in Mercatura, et *Dantis Aligerii*
„ vitam praemissam *Dantis* operibus ab eo-
„ dem *Landino* commentariis illustratis in iv.
„ Venetiis per *Bernardinum Stagninum* MDXX.-

(7) Epistola *Ficini* est quae sequitur - Flo-
„ rentia iamdiu maesta, sed tandem laeta,
„ *Danti* suo *Aligberio* post duo ferme saecula
„ iam redivivo, et in Patriam restituto, ac de-
„ nique coronato congratulatur.

„ Vaticinatus es quondam, mi *Dantes*, in
„ exilio constitutus, fore tempus, quo pietas su-
„ perans impietatem feliciter Te Patriae redde-
„ ret, atque in excelsa *Baptistae Ioannis* aede
„ fertis *Apollineis* coronaret; non frustra augu-
„ rium vani docuere Parentes. Siquidem nu-
per

„ per Tuus Pater *Apollo* , et longum fletum ;
 „ meum , et diuturnum Tuum exilium misera-
 „ tus , mandavit *Mercurio* , ut pie *Christophori*
 „ *Landini* divini vatis menti prorsus illabere-
 „ tur , *Landineosque* vultus indutus , alma pri-
 „ mum virga dormientem Te suscitaret : dein-
 „ de alarum remigio Te sublatum maeni-
 „ bus Florentinis inferret : denique *Phoebea*
 „ Tibi lauro tempora redimiret . Hodie tan-
 „ dem divinitus impletum est mandatum *Phoe-*
 „ *bi* , *Mercurii* , *Landinique* pium opus , vati-
 „ cinium *Dantis* , Florentiae votum . Venisti
 „ tandem , iter monstrante *Minerva* , viae duce
 „ *Mercurio* , clarissima Poetarum omnium co-
 „ mitante caterva . Denique ingredientem Gra-
 „ tia Te feliciter exceperunt . Amplexus et
 „ oscula Tibi Pierides , Tibi Nymphae dedere .
 „ Venisti tandem , modoque expectata Parenti
 „ Vicit iter durum Pietas . Datur ora tueri ,
 „ Nate , Tua , et notas audire , et reddere vo-
 „ ces . Sic equidem ducebam animo , rebarque
 „ futurum , Tempora dinumerans , nec me mea
 „ cura fefellit . O quam pulchriorem , quamve
 „ beatorem nunc Te dulcis nate recipio ,
 „ quam amiserim ! conversus est Tibi morta-
 „ lis prior ille vultus , in immortalē , at-
 „ que divinum . Conversa Florentia , ut nox
 „ in diem . Conversus Florentinis Tuis maeror
 „ omnis in gaudium . Gaudete omnes , et
 „ exultate felicissimi . Cives , quibus iam mi-
 „ rabiliter pro uno sole , sol geminus oritur :
 „ neque flammis tamen , sed radiis geminatis .
 „ Hodie felicitati vestrae Caelum ipsum , non-
 „ ne videtis ? apertissime gratulatur . Suspici-
 „ te Caelum parumper ; suspici- te Caelum , Ecce
 „ nunc ,

„ nunc, ecce, dum noster hic coronatur Dan-
 „ tes, panditur interea domus omnipotentis
 „ Olympi, empyrei caeli flammae nullis am-
 „ plius visae, hodie nobis manifeste coruscant
 „ coronato *Danti* gratulabundae. Proinde quem-
 „ nam putatis esse tantum hunc, tam no-
 „ vum, tam dulcem sonum, aures nunc ve-
 „ stras implentem? Profecto sonus Prophetarum,
 „ Musarumque novem nullis alias au-
 „ ditus saeculis, hodie palam coronationi
 „ *Dantis* applaudit. Eia audite dulces Domi-
 „ nationum cantus a *Phoebe* globo: audite rur-
 „ sum miros Archangelorum hymnos, ab ipso
 „ *Mercurii* globo canentium: Gloria in excel-
 „ sis *Apollini* summo, Gloria Musis: Gloria
 „ *Gratiis*, Pax, Lactitia, Felicitas Florenti-
 „ nis, gemino iam Sole gaudentibus. -

(8) In Praefat. Theolog. *Bernhardi*, et *Tha-
 leri* praemissa.

(9) *Iulius Niger* in *Histor. Script. Florent.*
 verbo *Dante* - *E quasi fosse sfancata, o penti-
 ta Firenze della sua durezza verso un suo sì
 degno cittadino, non avendo voluto riaverlo vi-
 vo, nè potuto recuperare morto, quasi dugent'
 anni dopo il suo esiglio, con un pubblico decre-
 to del Senato richiamandolo, lo restituì al suo
 seno, l'abilità a tutte le caviglie, e a tutti i
 privilegi, e per compimento della sua gratitu-
 dine ec. -*

(10) Cantu XXV. Par.

*Se mai continga, che 't Poema farò,
 Al quale ha posto mano, e cielo, e terra,
 E che mi ha fatto per più anni macro,*

Vinca

*Vinca la crudeltà , che fuor mi ferra
 Del bello ovile , ove i' dormi agnello ,
 'Nimico a' Lupi , che li danno guerra ,
 Com'altra voce homai , con altro vello
 Ritornerd Poeta , et in sul fonte
 Del mio Battesimo prenderò il capello .
 Perocchè nella fede , che fa conte
 L'anime a Dio , quivi entrài , e poi
 Pietro per lei sì mi girò la fronte .*

*Huiusmodi in Patriam restitutionem indicasse vi-
 detur Hieronymus Benivienius in Carmine quodam
 impresso ante Dantis opus a Philippo Iuncta A.
 MDVI. cum hoc titulo. Canticò di Hieronimo
 Benivieni Cittadino Fiorentino in laude dello ex-
 cellentissimo Poeta Dante Alighieri , et della se-
 guente Commedia da lui divinamente composta : -
 Iub finem Carminis ita Dantem Benivienius ad-
 loquitur -*

*La Patria , che a me madre , a Te waverca
 Fù , et non è , con sì benigno stile
 Hor le sue condition travaglia , e merca ,
 Che suo fero Leon , che ogn' altro a vile
 Haver solea , et che sì crudo , et acro
 Fù in Te , or come agnel s'è fatto umile ,
 Che 'l dolce suon del tuo Poema sacra ,
 Al quale ha posto mano et cielo , et terra ,
 E che molti anni già ti fece macro ,
 Vinta a la crudeltà , che allor ti ferra
 Fuor dello ovile , ove dormivi agnello ,
 Nimico a' Lupi , che gli facien guerra .
 Onde hor non pur sotto il suo grato vello
 T'accoglie , e nel suo sen , ma del tuo pregio ,
 Della tua gloria ogn'or si fa più bello .
 Quinci*

*Quinci non sol gli cuor del sua collegio ,
Ma le porte , li muri , i pavimenti
Dell' immagine tua s' an fatto fregio .*

(11) *Antonius Manetti Florentinus* in Dialogo, cui titulum fecit - *Circa al sito, forma, e misura dello Inferno di Dante Alighieri Poeta excellentissimo*. Interlocutori Antonio Detto, e Hieronimo Benivieni - impresso Florentiae per *Philippum Iunctam* A. MDVI. die xx. Augusti. Et in altero Dialogo, in quo loquentes inducuntur *Hieronymus Benivienius, Antonius Migliorotius, et Franciscus a Meleto. Vgolinus Verinus* De Illustratione Urbis Flor.

„ Tu vates pariter lyricos, elegosque sonantes
„ Fingis, et enodas obscura aenigmata *Dantis*.

tum in elegia quadam Tom. I. p. 176. a nobis relata ita ad hanc rem. -

„ Fidus es interpret vatum, *Landine* Poeta.

„ In dubio prosa promptior, anne pede:

„ Explicuit nobis obscura volumina *Dantis*,

„ Aeternaeque animae nobile fecit opus etc.

Ioannes Tritemius in catalogo *De Scriptoribus Ecclesiasticis*, de eius commentario mentionem facit, sicut et alii, qui *Landini* operum Catalogum prodiderunt.

Io. vero *Matthaeus Thuscianus* in *Peplo Italiae* lib. I. c. XLV. hoc in eius laudem Epigr. adposuit.

Christ. Landinus.

„ Aurea quid prodest caecis retrusa cavernis

„ Vena, nisi hanc solers eruat arte labor?

„ Ni

„ Ni *Landinus* idem praestaret, carmina *Dantis*;
 „ Fulva velut terris abdita vena, forent.
 „ Nam sophiae tegitur verborum cortice duro
 „ Nucleus, et ceris abdita mella latent.
 „ Eruit ille aurum venis, testaque medullam
 „ Excudit, è cera mellea dona liquans.
 „ Plus huic nostra igitur debent, quàm saecula *Dantis*,
 „ Dum dat, quas *Dantes* ipse negavit, opes.

„ *Landinus* Florentinus Philosophiae, Poeticae-
 „ que illustre ornamentum, Latinis commen-
 „ tariis *Virgilium*, et *Horatium* exornavit. Scri-
 „ psit praeterea Camaldulenses Disputationes, et
 „ Ethica. In primis vero in pretio habentur,
 „ quibus *Dantem* obscurissimum Poetam illustra-
 „ vit, recondita eruditione referti commentarii.
Leander Albertius in Descriptione Italiae p. XLIII.
 - *Cristoforo Landino*, dal quale furono copiosamen-
 te, e dottamente chiosate le Commedie di Dante
 con *Virgilio*: - et p. XLIV. - Altri assai singolari Uomini
 da prodotto questa Patria, che troppo lungo sarei in
 nominarli, ma chi vago di così fatte cose vorrà vedere,
 legga le Chiose di *Cristoforo Landino* sopra Dante.
Barptolemaeus Bapbius in Oratione de Florenti-
 nae Urbis Felicitate - *Christophorus* vero *Landi-*
 „ nus ingenuis artibus instructus, quod speci-
 „ men suae virtutis non dedit, cum super
 „ *Dantis* opera subtilia, et limata commen-
 „ taria conscripsit, et alia multa in lucem de-
 „ dit? - lo. Bapt. Dominus in sua Bibliotheca, lit. C.

Cristoforo Landino.

Cbi non a letto il Comento del Landino so-
 pra Dante, non a veduto una delle dotte cose,
 che sia stato fatto mai, nel qual si comprende
 K la

la virtù grande, e la sapienza dell' autore, e si gusta la dottrina del Comentatore, opera veramente di fatica d' intelletto, e piena d' intelligenza - Hieronymus Gbilius in Theatr. Viror. Ill. p. xlii.

Cristoforo Landino...

Cedano tutti i Professori di far commenti sopra a buoni autori a Cristoforo Landino nato in Firenze; poichè non è mai stato alcuno in quella professione, che abbia con maggior sottigliezza interpretata la grande opera di Dante Alighieri, che per l' eccellenza del suo dotto ingegno si è meritato tra gli Italiani Poeti unico luogo, di quello che egli fece, il cui commento sopra quel dottissimo Autore chi non ha letto, privo rimane di aver veduta una delle belle opere, che ancor oggi s' fiano in simile materia uscite alla luce, nella quale non solo si comprende la dottrina profondissima del Dante per tutto sparsa in quella sua profondissima Commedia in tre parti divisa, e di Platonici concetti sommamente adorna, ma si gusta anco la varia, e dilettevole dottrina del Landino, la cui famosa, e faticosa opera intorno a quella esposizione benissimo dimostra, di quanto sublime intelletto, e di quanto grande intelligenza egli dotato fosse. Et essendo straordinariamente difficile il Poema di Dante, straordinaria deve ragionevolmente esser la lode dello espositore, e siccome il suo commento vivrà eternamente presso gli uomini letterati, così egli sarà del continuo con meritati onori celebrato non solo per la suddetta opera, ma anco per le altre, che vanno attorno, cioè:

Degli Abiti, e de' Magistrati di Fiorenza.

I Dialoghi dell' anima.

Le Questioni Camaldolesi della vita attiva, e contemplativa, e del sommo bene.

I

I Commentari sopra *Virgilio*, e *Orazio*; e la *Morale*.

Cinellius in Schedis MSS. Hist. Litter. Flor. in verbo *Landinus* - Acciocchè Dante fuisse in *Patria* rimesso, benchè morto, ancorchè invano, molto adoperossi, ma quella grazia, che e' non potè fargli ottenere nella persona molti anni prima morta, come non stanco di favorir l'amico, del quale l'opere sommamente amava, procurò le sue ceneri onorare con fargli ottenere la corona di *Lauro*, come Poeta, come pubblicamente per decreto seguì nel tempio di S. Gio. Batista. - *Cosmas* denique, *Rena* in suo de antiquis Etruriae Ducibus, ac Marchionibus libro, *Landini* plurimum auctoritate utitur. Verum inter quamplurimos huius operis laudatores vir unus existit sane teterrimus, qui sub ficto nomine *Anonimi Vtopiensis* libellum scripsit, cum hoc tit. *La sferza degli Scrittori*: hunc igitur p. xx. de Dante nostro verba dum faceret, in illum non puduit talia effutire - Grande ardire per certa ebbe *Cristofano Landino* a voler esporre le costui bizzarrissime chimere, e fantastiche visioni; ma a qual cosa è egli finalmente buono? forsi per rapotirsi la lingua con que' suoi vocaboli contadineschi, *Romagnuoli*, *Lombardi*, e *Calabresi*? fu costui veramente un diabolico intelletto, e di lingua latina al tutto ignorante. - *Fontaninius* vero in *Eloquio Italico* p. cxxxi. Lib. II. c. xiii. *Landinum* carpit, eo quod vitam *Dantis* ab *Artetino* conscriptam, desumeret, et ante sua in *Dantem* commentaria ediderit,

S. XLIV.

Senatus , Populusque Florentinus beneficii memor, quod et *Dantem* pristino splendori, patriaeque reddidisset *Landinus* (1), totque ad eius laudem, decusque non servandum modo, verum etiam amplificandum non sine maxima omnium admiratione gessisset; nec non, quanta eius in adolescentibus bonis artibus egregiè instruendis cura, studiumque antea fuisset, quotidieque esset, animadvertens, magnificas illi aedes in oppido ad Collem sito in agro Casentino dono dedit (2), summisque praeterea honoribus insignivit.

(1) Ipsum *Dantis* exemplar rubeo ac villosa serico involutum, et argenteis laminis, ac Reip. Flor. insignibus exornatum exstat in Biblioth. Magliabechiana.

(2) In Poemate de Bello Campaldinensi, MS. apud *Ambrosios*, ubi de *Dante*, qui adhuc iuvenis in hoc bello pugnauerat, mentio obcurrit, haec margini adscripta reperio - *Mes. Cristofano Landini comento la grande, et oscura opera di Dante Alighieri, e la dedica alla Rep. Fiorentina l' A. mccccclxxxi. e in pre-*
mo

mie gli donò il palazzo nel Borgo alla Collina in Casentino, sulle mura Castellane, e dove si morì l'Anno MDIII. di anni LXXX. nella qual Chiesa è sepolto sopra terra il suo corpo - Eadem pæne, ubi de Dantis opere auctor loquitur, iterum adnotata margini leguntur. Verum huiusmodi aedes Landino a Rep. dono datas, quum eius hæredibus auferre tentassent Partis Guelphæ Præsides, Cosmo Florentiæ Duci hoc supplici libello possessionis titulum vindicare, coacti sunt. -

Illustriss. et Excellentiss. Sig. Principe.

M. Lucrezia di Bernardo di Mess. Cristofano Landini, et Cristofano, et Alessandro suoi figliuoli, fidelissimi servi di V. E. Illustriss. espongono a quella, come havendo il detto Mes. Cristofano l'anno 1480. fatto il comento sopra la Commedia di Dante, indirizzò detta sua opera all' Eccelsi Signori all' ora della Rep. Fiorentina, et ad essi la presentò scritta in carta buona, con borchie, e piastre d' argento, come V. E. I. può haver visto: nel qual tempo gli fu dalli prefati Signori sotto nome di compera, per remunerazione, concesso una Torre esistente sopra le Mura del Castello del Borgo alla Collina, nella quale da detto tempo fino ad hoggi detto Mes. Cristofano, e Bernardo suo figliuolo, come per i loro libri si vede, et ancora detti supplicanti hanno speso per ridurla per loro habitare più di sc. 250. e perchè essi sono stati, e sono molestati da Signori Capuani di Parte, con allegare che detta Torre è in su le mura Castellane, e però appartenersi al Comune di Firenze, et havendo essi mostro con quanto giusto titolo la si sia tenuta per loro per

rescritto di S. E. I. fu commesso a detto Magistrato, che ne facessero un Punto alla Ruota, avanti alla quale hanno prodotto le loro ragioni, et sperono che da essa di tutto doverà essere informata nel rapporto, che per detta Ruota si farà a V. E. I. Per tanto la supplicano, e pregano che la si degni per grazia speciale conceder loro detta Torre, et commettere non sieno da alcuno molestati: il che sperano, e confidano da quella, come giustissimo, ed ottimo Principe ottenere, sendone stati in possessione per anni 80. e più, e lo riceveranno per dono singularissimo, del quale terranno perpetuo obbligo con V. E. I. la quale N. S. Dio felicitì, et esalti ec.
inferius legitur- *Concedesi, et non siano molestati.*

Ex libro Deliberationum Urbis Florentiae signato L. O. adparet.

Die Veneris XI. Februarii 1563.

„ Praefati Magnifici Domini Capitanei Par-
 „ tis Civitatis Florentiae in sufficienti nume-
 „ ro adunati etc. servatis servandis, et ob-
 „ tento partito etc. deliberaverunt, et deli-
 „ berando virtute rescripti Illustrissimi D. Du-
 „ cis, ut apparet in 7. filo supplicationum,
 „ concesserunt D. Lucretiae Filiae olim Ber-
 „ nardi D. Christophori de Landinis, et Vxorì
 „ olim Vincentii Sebastiani del Zaccaria, et
 „ Christophoro, et Alexandro eius Filiis, Tur-
 „ rim, sive Palatium positum super muris Ca-
 „ stri Burgi Collinae, liberantes ipsos ab omni
 „ molestia, quae sub praetextu bonorum publi-
 „ corum a dicto Magistratu eisdem inferetur.
 „ Quoniam constat dictis Dominis Capitaneis

„ ex

„ ex pluribus documentis, et praesertim ex re-
 „ latione Dominorum Iudicum Rotae Floren-
 „ tinae, quae relatio extat in eodem filo sup-
 „ plicationum, dictam Turrim, sive palatium
 „ largitum fuisse ab olim Excelsis Dominis Flo-
 „ rentinis dicto D. *Christophoro Landino* in com-
 „ pensationem Commentii Commediae *Dantis*,
 „ quod ipse donaverat praefatis Excelsis Domi-
 „ nis. Omni meliori modo etc. mandantes etc.

Ego *Benedictus Maccius* sub Canc. Partis,
 et Not. pub. Florent.

S. XLV.

QUum verò A. MCCCCLXXXIII. in ef-
 fodienda humo prope *Minerbet-
 tiae* gentis aedes ad S. *Trinitatis*, vetus
 Romana inscriptio reperta esset, ad eam
 interpretandam *Landinus*, uti Philolo-
 gus summae gravitatis, et in Historia
 cum veteri, tum recenti adprime ver-
 satus, adcitatus est (1). In eundem quo-
 que Annum, *Michaelis Verini*, *Vgolini*
F. mors immatura quum incidisset,
 eius funus pereleganti Carmine *Landi-
 nus* prosequutus fuit (2): et quidem iu-
 re; quis enim non eximia dignum
 lau-

laudatione putasset eum adolescentem ,
 qui quum optimos mores et ingenium
 alacre miro inter se foedere copulasset
 (quod sub auspiciis *Pauli Saxii* Ronci-
 lionensis, Grammaticis, Rhetoricis, Poe-
 ticisque studiis excoluit), adeoque se
 Musarum studiis addixisset (3), ut vi-
 tae tamen integritatem prae oculis
 semper haberet (4), mortem potius ob-
 ire , ut eam servaret , quam , ut diu
 viveret , eam amittere voluisset ? Hoc
 itaque integritatis amore adolescens
 id est assequutus , ut ad eius memo-
 riam aeternitati commendandam , cer-
 tatim viri doctissimi studium , ope-
 ramque omnem insumere non dubi-
 tarint (5). Sed ad *Christophorum* rever-
 tamur ; qui eodem pariter anno Iu-
 dex artis , ut vocant , Iudicum , et
 Tabellionum Florentinae Urbis renun-
 ciatus fuit (6) ; anno vero MCCCCXCVI.
 auro , argento , aere flavo feriundo
 praefectus est (7) .

(1)

(1) Vide Cl. *Dominicum Mar. Mannium* De Thermis Florentin. Lib. II.

(2) Carmen hoc mihi reperire minime contigit, maxima licet diligentia perquisierim. *Pocciantes*, et *Niger* illius tantum meminerunt, locum, in quo exstet, haud innuentes.

(3) Musas hunc vehementer excoluisse, praeter plurium Scriptorum testimonia, satis superque eius illa testantur Carmina, quibus hunc praefixit titulum. De Puerorum moribus, Disticha *Paullo Saxio* Roncilionensi praeceptoris, suo inscripta. Florentiae in IV. MCCCCLXXXVII. Impressa iterum fuere Lugduni, et Salamantiae, docto *Martini Guerae* Cantabri Commentario illustrata A. MDLX. In linguam quoque Gallicam translata legantur, et Lugduni rursus excusa. Eiusdem Epistolae candidissimae, et absolutae servantur in Bibliotheca *Gaddiana* Florentiae MSS. inter quas una est ad *Petrum Medicum*, *Laurentii F.* qua adhuc iuvenis, *Politiani* opus a se lectum commendat. Hunc vero inter claros Poetas iure recensent *Iacobus Gaddius* in Corollario, *Ludovicus Vives* in libro de Trad. Discipl. alique quamplures.

(4) Morum illi candorem adeo cordi fuisse, ut mori potius, quam foedari, ut ipse inquit, voluerit, fusius refert *Franciscus Verinus*, *Secundus* dictus, in libello inscripto: *Del Premio della Virtù* p. CIV.

(5) *Hieronymus Benivienius*, *Vgolinn Michaelis* parenti Carmen Italicum de immaturo filii adolescentis funere misit, quod inter eius opera legitur p. CXIX. edit. *Nic. Zoppini* Venetiis MDXXXI. Eius corpus honorificentissime in Templo S. Spiritus tumulatum fuit, hac adposita inscriptione.

„ Re-

- „ Regia Pyramidum cedant monumenta, viator,
 „ Huic lapidi, quamquam marmora nulla vides.
 „ *Verinus Michael* decus immortale pudoris
 „ Clauditur hoc saxo, siste parumper iter.
 „ Quod latet ingenii sidus? quae gloria *Phoebi*?
 „ Delicias orbis quam brevis urna capit?
 „ Disticha composuit gravibus distincta figuris,
 „ Quae profint sacris aequiparata libris.
 „ Est brevis, argutus, facilis, sine felle pudicus,
 „ Littera plus nervi, quam sua carnis habet. -

Angelus item *Politianus* sequens de eo Epitaphium scripsit. -

- „ *Verinus Michael* florentibus occidit annis,
 „ Moribus ambiguum maior, an ingenio.
 „ Disticha composuit docto miranda Parenti,
 „ Quae claudunt gyro grandia sensa brevi.
 „ Sola *Venus* poterat lento succurrere morbo,
 „ Ne se pollueret, maluit ille mori.
 „ Hic iacet, heu Patri dolor, et decus, unde iuventus
 „ Exemplum, vates materiam capiant. -

(6) Id patet ex Historia Societatis Iudicum, ac Tabellionum MS. apud Cl. *Dominicum Mar. Mannium* sub A. MCCCCLXXXIII. MCCCCLXXXIV. et MCCCCLXXXVI.

(7) Id eruitur ex libro membranac. in quo notantur *Priores Pecuniae*, quique exstat in Archivo *Guelphae* Partis, ubi p. LXXXVIII. inter alios hac dignitate decoratos *Christophorus* quoque recensetur.

S. XLVI.

QUamquam vero a rerum publicarum cura plurimum abstraheretur *Landinus*, eumque, dicam enim ut res est, ambitio, honores, caussae, officium, implicatum, et constrictum teneret; doctrinarum tamen recondita penetralia, quae mente inclusa habebat, ne obsolescerent, nunc, dum licebat, legendo, nunc meditando renovabat. *Thuscam* enim reddidit, ac publici iuris fecit A. MCCCCXC. *Historiam Sfortiae* gentis ab *Io. Simonetta* conscriptam (1). *Opusculum* praeterea de varietate anni, deque triplici annorum specie elucubratus est (2). Tum ut perenne aliquod monumentum officii, quo fungebatur, *Guelphae* Partis a secretis, posteritati relinqueret, libellum de conscribendis quibuscumque litteris, civium suorum rogatu, exaravit (3), qui Florentiae A. MCCCCCLXXXII.

ē Ty.

è Typographio Antonii Miscominii prodiit, Herculi Ferrariensium Duci, a quo maiora in dies beneficia recipiebat, dicatus (4).

(1) Mediolani fuit excusa in fol. cum hoc titulo - *La Sforziade di Gio: Simonetta Lib. xxxi. tradotta in Italiano da Cristofano Landino. In Milano per Antonio Zarotti Parmigiano MCCCXC.*

(2) *Iac. Gaddius* in *V. Landinus* huiusmodi opusculum MS. existare adserit cum hoc titulo - *Trattato della varietà dell' anno presso gli antichi, e di tre specie di anni - Landinus* vero in commentar. in *Dantem C. xxxiii. Inferni*, haec de se loquitur - *Come distesamente scriviamo in una Epistola a Francesco Baldovini della intercalazione, e del bisesto - Epistola* haec MS. adservatur a *Cl. Ant. Mar. Biscionio* Laurent. Biblioth. Praefecto in memorato Vol. Chartac. in iv. in quo *Stephani Porcari*, et *Christophori Landini* Orationes continentur. Eius autem haec est inscriptio - *Epistola facta per Mes. Christoforo Landino a Francesco di Bartolomeo Baldovini della varietà dell' anno, e del Bixesto, et di tre spezie d'anni appresso agli antichi. Incipit. Cristoforo Landino a Francesco Baldovino salute. Domandastimi nel dì bisextio Kalendas, essendo noi in casa di Cosimo, non solamente dell'origine di questo dì, e del nome; ma etiam perche cagione piu tosto el vigesimoterzo di Febbraio, che in altro tempo dell' anno si intercalsi, cioè si intermetta. A che, benchè allora*

allora molte cose rispondesti, niente di meno per soddisfare alla onestissima tua voglia in questa parte, tornato poi a casa, m'ingegnai con quanta maggior brevità potevo, accuratamente ridurre in questa Epistoletta, con che ordine, e numero di d'gli antichi segnaressero e loro anni, e quante specie di anni si trovino. Sappi adunque cc. - In Thomas Baldinotti Poetae Pistorientis laudem Carmen exarasse Landnam, testatur Gamurrinus T. V. p. cccclxxx.

(3) Ex initio Praefationis huic Opusculo adpositae id deprehenditur: ita enim se habet - Sono più tempi trascorsi, Illustrissimo, et Excelso Sig. mio, che per lungo stimolo di alcuni Cittadini, et Genitissimi, avidissimi di ornarsi di laudata perizia, fui compulso ad alquanto esercitare el mio esiguo ingegno, circa la loro virtuosa istruzione. Onde per adempiere el suo desiderio, non con mediocre difficoltà composi la presente operetta cc. -

(4) Ita in Epistola dedicatoria - Et volendo io per l'affezione, servitiù, et fede porto alla V. E. fare nelle addimandate occorrenze, secondo le mie debile forze apertissima dimostrazione, esaminata la umile, et inculta composizione, ho statuto farne oblazione, et dono a Vostra Illustrissima Signoria, non come meritevole presente, ma come cordiale attestazione, et fede della mia perpetua voluntaria servitiù, et in qualche riconoscenza delli piaceri, et innumerabili benefici, che già ricevetti dalla vostra sublimità. Et se il favore di qualche accidental dottrina lo avessi comportato per lo preterito, o che me avessino i Cieli alcun naturale, et chiaro lume di intelligenza porto, et per esse fatto sicuro, io non barei

barei posto tanto intervallo, et dilazione di tempo a visitare la prefata vostra Celitudine con questo mio libretto, nel processo del quale ho scripto molti Exordi, et Epistole missive, et responsive in ogni facultà, et altri parlamenti opportuni, et necessari da esporre ambasciate al Sommo Pontefice, a Cardinali, Episcopi, a Comunità, a Signori, et a qualunque altro reggimento in diverse occorrenze - In editione Miscominii exstat Landini effigies in Florentino Liceo in media Iuvenum corona sedentis. In altera quoque editione paullo post evulgata, eadem ferme figura inspicitur. Impressum quoque Venetiis fuit idem opus per Bernardum Zucbettam in VIII. A. MDXVIII. Atque hoc loco minime praeterendum est, me idem opusculum invenisse, nullis mutatis, rursus Venetiis, sine ullo Anni indicio, sub nomine Bartolemaei Minii pictoris evulgatum, cum hoc titulo - *Formulario, ovvero Epistolario volgare, cioè modo de insegnare a dittare lettere missive, et responsive et. In Vinegia.* Sequitur deinde -

Lettera d'Amore bellissima da scrivere ad una tua amorosa, alla quale tu non avesti più scritto - Post haec opus cum eodem Landini titulo, incipit -

Formulario de Epistole volgari missive, et responsive, et altri fiori di ornati parlamenti all' Eccelso, et Illustrissimo Principe Sig. Hercole da Heste dignissimo Duca di Ferrara, composto per Bartolommeo miniatore suo affezionato, et fidelissimo servo. Prohemio: Sono ec. Ipsissimis Landini verbis opus sequitur, iisdemque subscriptionibus clauditur, quae in nostro sunt.

S. XLVII.

S. XLVII.

VErum antequam ad reliqua extremae *Christophori* vitae gesta enarranda deveniam : paucis indicare lubet, eius auctoritate Florentinam Remp. in designanda aetate Exemplaris Florentini Pandectarum, toto orbe celebratissimi, usam fuisse. Etenim post primum illarum Pandectarum volumen, recenti manu, in eiusdem voluminis initio repetitum, Graecum Epigramma legitur, quod plerumque Digestorum editionibus praemitti solet, quodque cum interpretatione interlineari refert post alios *Henricus Brenemannus* (*) testis ocularis, idemque gravissimus; subscriptaque sequentia :- Epi-
 „ pigramma hoc superius sex versuum
 „ reperitur in praecedenti volumine.
 In fine Tabulae Codicis: *Christophorus Landinus*, manu propria - Sequitur autem eadem manu, ut laudato *Brenemanno*
 exa-

examinanti diligenter visum est - *Ego* Marsilius Ficinus *interfui*, dum hoc reperiretur ⁽¹⁾, idque manu propria scripsi, die 1x. Aprilis MCCCCLXXXVI. Petro Berardi de Berardis *sedente Vexillifero Iustitiae*. Feruntur insigne hoc Pandectarum volumen, quod Pisis olim adservabatur, in Amalphitanae urbis excidio depopulati fuisse milites: quod verisimile non esse, luculentissime ostendit vir doctissimus *Guido Grandius* ⁽²⁾, qui palam fecit, Pisanos illud a Constantinopoleos Imperatore dono adcepisse, cui et ego adsentior. Sed quicumque se res habeat, Pisani penes se summo in pretio illud habuere, donec Florentini per *Giunum Capponium*, nobilem, et strenuum virum, anno reparatae salutis MCCCXVI, Pisis in potestatem suam redactis, volumen hoc, tamquam in servitutis symbolum, Florentiam transfulerunt. Liber itaque nostra in urbe, illo ex tempore summa cura, et religione, tamquam e coelo delapsus servatus est ⁽³⁾.

(1)

(1) In nitidissima Historia Pandectarum Florentinar. Lib. III. c. 1. p. cxc.

(2) Epigramma scilicet, ut ait I. G. Sebelornius T. I. Amoenit. Litter. p. lxxxix.

(3) In variis operibus, quae nos in eius vita retulimus, p. lxi. et lxi.

(4) Hinc Bernardus Oricellarius in MSS. Collectaneis Antiquit. Romanar. scribit - In Pandectis illis vetustissimis, quae ex Pisanis manubiis apud summum Magistratum nostrae Civitatis in publico sacrario sanctissime custodiuntur - Fontius in Annalibus MSS. suorum temporum ad A. mcccccliv. - Evangeliorum Graecus liber Constantinopolitana clade subductus a Malcho quodam, Graeco homine, Florentiam perlatus, ac magno emptus in Supremo Magistratus palatio collocatur, ubi et Pandectarum libri, Pitarum spoliū, adservantur - Vt eo magis deprehendatur, quanto in pretio a Florentinis volumina illa haberentur, lubet huc religiose transcribere ea, quae Cambius in sua Historia Flor. MS. tradit, ubi mentionem facit de alio codice Graeco Evangeliorum, qui Florentiam translatus ex excidio Constantinopolitano fuit, sub Anno mcccccliv. - *Al tempo di Tommaso di Lorenzo Soderini Gonfaloniere di Giustizia per S. Spirito mcccccliv. Ariciepto Nobile Uomo di Choxantinopoli, nel tempo che fue prexo detto Choxantinopoli, che si chiamava Mes. Charlo Chaxtinselmo, Gentiluomo di Choxantinopoli, si trovava in Alexandria chon merchantie per cierti suz affari, et era molto amico dell' Omperatore, e tornando d' Alexandria, e trovato anco Choxantinopoli, e disfatto, si ricordò di cierte Reliquie,*

L

liquie , e gioie , che detto Signore teneva in un Munistero , sicchè si mise segretamente a cercare , e infine trovò solo un Chaxettino , che vera queste gioie , e traxelo di là segretamente , e venne alla volta di Firenze , le quali Reliquie son queste , che lui mostrò chon grandissima riverenza alla nostra Signoria , e prima :

Una Croce di legno della Croce sottile di lunghezza circa un terzo di braccio .

Un pezzo della veste propria del nostro Signore Gesù Christo di quella gli fè la Madre Maria .

Un pocho di spugna chon la quale gli fue dato bere in Croce .

Un pocho di quel pane , che benedixse quando chomunicò gl' Apoxioli ,

Le quali Reliquie sono tutte involte chon detta Croce , e dipoi messe in un'altra Croce tutta d'argento , e doro chon molti balasci , e altre pietre preziose , e perle di gran valuta , e chon dette cose vera un libro assai grandemente scritto in greco , dove erano scritti e Vangeli de quattro Vangielisti , fatto fare al tempo di Choxtantino Imperatore , adornato molto maravigliosamente , e riccamente , chon gran quantità di perle , e Balasci , e Zaffiri , e altri colorì , legbato a loro modo , chon oro mirabilmente , e con dette cose molti antichi privilegi d'imperatori antichi di Choxtanti-nopoli . Di che vixto dette reliquie , e libro , la nostra Signoria lacettò molto gratamente , e chon molta devozione , e ordinarono gli fuxi dato F. 1000. doro , che valevano più ducati , non gli deptono F. che ne pagbò F. 400. doro el comune per il libro , e tolxelo la Signoria , e mexelo insieme chon le Pandette in Palagio , e F. 600. doro pagbòrno e Consoli dell' arte della lana , chome Gbo-ver-

vernatori della Chiesa Cattedrale di S. M. del Fiore, e stanno con altre Reliquie in S. Maria del Fiore, che oggidì stanno nella Chapella della Croce. Dipos- si chiuse la chupola, e lanterna di detta Chappella a mano manca a andare all' altar Maggiore sotto la Tribuna, che piglia el nome di detta Croce di Christo di sopra nominata . -

S. XLVIII.

QUam modo vellem Christophorum nostrum penitus lectori meo, uno ictu oculi, notum reddere, eiusque, cum animi, tum corporis, sinceram effigiem viva colorum luce depingere! Verum contentos nos esse decet illum exiguis, et rudibus lineis, quas ex eius scriptis passim desumimus, exhibere. Ingenti igitur Landini ingenio, par corpus natura concessit. Amicitiam semper coluit; et licet a sociis nunquam dissideret, concordiae tamen vincula nunquam dirupit. Quapropter etsi cum Marfilio Ficino, Platonem quasi ab inferis revocasset, nihilo tamen minus dogmata illius, non vi,

L 2

sed

sed mira modestia in suis operibus propagare contendit ⁽¹⁾, longe diversus a *Georgii Trapezuntii* more, qui eadem propemodum aetate, ut *Aristotelem* extolleret, *Platonem* depressit, eiusque doctrinam acriter infectatus est, eademque vehementia, et mordacitate depressum dedit *Bessarion*. Adcedebat etiam in eo Christianae Theologiae singularis quaedam, atque exquisita cognitio ⁽²⁾, eaque non scientiae modo, aut ostentationis, disceptationisve, sed vitae, ac disciplinae causa comparata: ad eius enim praecepta animum, mentemque referens, omnes suas cogitationes, consilia, actiones, vitam denique omnem ad eam conformaverat, atque direxerat; ut non modo iuxta Philosophorum regulas bene beateque, sed etiam iuxta divinum Christianorum praescriptum pie, sancteque viveret. Summa post iuveniles furores integritas, ac pietas in illo effulsit, non ea, quae facie, motu, amictuque commendatur, quam

in multis cernimus, simulata;
 specie, atque oratione hominum,
 unionem captans; sed solida, nuda,
 atque sincera, quaeque in mente, at-
 que in animo inest, ac residet. Nec
 vanae ambitionis amor ipsi adscribi pot-
 est, nisi forte eum callide dissimu-
 lasse dixeris: eius quidem scripta a-
 nimia gloriae cupiditate, tumentique
 fastu auctorem vindicant: quod pro-
 fecto raro contingere videmus in eo
 homine, cuius adhuc vivi magnum,
 et memorabile apud principes aequae,
 ac litteratissimos viros nomen, po-
 steritati, monumentis aere ipso peren-
 nioribus fuerit commendatum. Pieta-
 tis in Deum non parva supersunt ve-
 stigia; nam rerum omnium Parentem
 devota oratione, antequam se ad opera
 conscribenda conferret, compellare so-
 lebat, ut suae fulgeret menti, volun-
 tatiue faveret (3). Societatem quamdam
 frequenter adibat, ut sacro adesset,
 quod in sacello Divis illis Principibus,

qui *Magi* vulgo vocantur, dicato, in Caenobio S. *Marci* Florentiae celebrabatur (4). Sacras enim conciones hic habuisse *Christophorum* patet, quae in *Stroziana* (5), et *Riccardiana* Bibliotheca MSS. delitescunt. Et profecto mirum est, quod inter tot Atheos, et aliqua haeresi infectos, qui Florentiae ea tempestate disseminati erant, noster tam ab ea nota procul esset. Enimvero *Marsilium Ficinum* eodem vitio inquinatum fuisse nonnulli dixerunt, inter quos acriter in illum invehitur Cl. *Schelornius* (6). Praeterea *Angelum Politianum* nostri discipulum, Atheum dixerere *Philippus Melancthonius* (7), et qui huius auctoritatem sequuti sunt, *Gisbertus Voëtius* (8), *Burch. Gotth. Struvius* (9), *Io. Franciscus Buddaeus* (10), et sexcenti alii, quos exacte refert Cl. *Mencknius* (11).

(1) *Aristotelem* quoad *Physicam*, quoad *Metaphysicam* *Platonem* vehementer excoluit. Vide iudicium *Landini* de duobus hisce Philosophis in

in Commentario ad Cantum iv. Inferni *Dantis*.

(2) Id ex eius operum lectione per se quisque eruet: unde Io. *Tribemius* De Scriptoribus Ecclesiasticis n. dcccxcviii. haec de eo profert - *Christophorus Landinus* natione Italus, „ Civis Florentinus, vir saecularium litterarum apprimè eruditus, Philosophiae etiam, „ ac Divinae paginae non ignarus, longis annis Musarum Cathedrae praefuit, publicoque munere poeticam edocuit, ingenio praecclarus etc. -

(3) Nonnulla *Landini* probitatis indicia, qui cupiat, consulere potest singulas, quas tribus suorum in *Dantis* Poema Commentariorum partibus Praefationes praemisit; istae enim totae verbis, ac sententiis Christianam vere pietatem redolentibus abundant. Quapropter *Marsilius Ficinus* ei Epistolam misit cum hoc titulo: - *Marsilius Ficinus Christophoro Landino*, „ viro bonitate, doctrinaque singulari - Ep. est de natura hominis. Consule T. I. p. clii. ubi hanc proferimus.

(4) In calce Orationis hic a *Landino* habitae, quae MS. ab *Ambrosiis* adservatur, manu non ita vetusta, haec notata invenio - *Nota, come la Compagnia de' Magi oggi disfatta era la medesima Sagrestia oggi di S. Marco, nella quale ancora vi si conserva la Tavola dell'altare, che è l'istoria de' Magi, Compagnia in que' tempi di concorso, e di grandissima nobiltà fiorita. Nella medesima Chiesa diceasi in quei tempi esservi state altre Compagnie, et in particolare la Compagnia di S. Marco, era dove oggi è il Noviziato, et ora si raguna per luogo*

capacissimo in via di S. Gallo, la porta della quale è la medesima, che era in S. Marco, et nell' architrave di pietra forte vi è l' arme de' Medici, che ciò fu errore, perchè denota, che quel luogo sia stato fabbricato da questa Famiglia, il che fu fatto dalle borse de' Fratelli di quei tempi, ma per risparmio parve servirsi delle medesime pietre, avendole mandate a terra per metterle a uso di celle del Noviziato. Vi era ancora la Compagnia de' Tessitori in sul cimitero rispondente sulla piazza; oggi si raguna da S. Maria Nuova.

(5) In Bibl. Stroziana Cod. Chartac. in iv. adservatur, in quo hi Sermones continentur: -

Alamanni Rinuccini Sermo habitus in Cena Domini anno MCCCCLXX. die XIX. Aprilis.

Orazione del Corpo di Cristo di Gio. di Mes. Donato Conti composta da lui, e recitata nella Compagnia della Nunziata MCCCCLXXIV.

Sermone di Piero di Marco Parenti della Umiltà, e Carità, da lui composto, e recitato nella Compagnia di S. Vincenzio l'anno MCCCCLXXVII.

Ioannis Nesii adolescentis Oratio de Humilitate, habita in Fraternitate Nativitatis die XI. Aprilis MCCCCLXXVI.

Sermone fatto per Pier Filippo Pandolfini, e da lui nella Compagnia de Magi recitato die XI. Aprilis MCCCCLXXVI.

Sermone di Maestro Matteo Broccardi composto, et da lui nella Compagnia di S. Vincenzio recitato l'anno MCCCCLXXIV.

Oratio Io. Nesii adolescentis de Eucharistia die XXIII. Martii MCCCCLXXIV.

Orazione del Corpo di Cristo da Gio. Nesi composta, e da lui nella Compagnia di S. Antonio

tonio da Padova recitata die VII. Aprilis
MCCCCLXXIII.

Sermo in Passione Iesu Christi fatto per Rini-
nieri Buonafè, e da lui recitato in S. Dome-
nico a dì IV. Aprile MCCCCLXXVII.

Sermone di M. KRISTOFANO LANDINO fatto in
commendazione del Corpo di Cristo, e recitato
nella Compagnia de Magi da lui.

Exhortatio ad poenitentiam di Francesco Ber-
linghieri.

Io. Nesi adolescentuli Oratio apud Rectores S.
Nicolai, habita die XIII. Decemb. MCCCCLXXII.

Exhortatio ad poenitentiam di Francesco Ber-
linghieri.

Exhortatio ad osculum Crucis Francisci Ber-
linghieri in S. Vincenzo.

Exhortatio ad Osculum Crucis di Pier An-
tonio Buondelmonti fatta a dì IV. Aprile
MCCCCLXXVII. in S. Vincenzo.

Exhortatio ad poenitentiam di Tommaso di
Zanobi Ginori, e recitata in S. Vincenzio,
MCCCCLXXVI.

Exhortatio ad poenitentiam Ioannis Zocchi
in S. Antonio di Padova.

Exortatione di Maestro Matteo Broccardi
fatta nel Vincenzio.

Exhortatio ad Poenitentiam Bartholomaei
de Scalis.

Altro in detta materia.

Altro della Pace.

Altro della Obbedienza, e Silenzio.

Exhortatio ad poenitentiam Bernardi de Ca-
nifianis.

Sermone familiare per Giovedì Santo alla
Compagnia MCCCCLXXVII.

Oratio.

Orazione del Corpo di Cristo fatta per Iacopo Boninsegni da Siena, recitata nella Compagnia di S. Antonio di Padova in Firenze addì IV. Aprile MCCCCLXII.

Alii Sermones sine auctoris nomine leguntur; exinde exstat

Exortatione di Bernardo d'Alamanno de' Medici sopra il Crocifisso recitata nella Compagnia de' Magi.

Adservantur etiam hujusmodi orationes in Bibl. Riccardiana S. III. N. XXXIV. cum his titulis:

Sermoni fatti nelle Compagnie,

Di Gio. Nesi in S. Niccolò a XIII. di Dicembre MCCCCLXXII.

Del detto in S. Antonio da Padova.

Del Sacramento addì VII. d'Aprile MCCCCLXXIV.

Del detto dell' Eucaristia a XXIII. di Marzo MCCCCLXXIV.

Del detto della Umiltà, nella Compagnia della Natività addì XI. d'Aprile MCCCCLXXVI.

Di Gio. Cocchi del Sacramento nella Natività a XXIII. di Marzo MCCCCLXXIV.

Di CRISTOFANO LANDINI del Sacramento ne' Magi.

Di Donato Acciajoli del Sacramento ne' Magi a XIII. d'Aprile MCCCCLXVIII.

Di Mer. Gio. Ant. Vespucci ne' Magi al baciare la Croce.

Di Filippo Carducci a penitenza ne' Magi a XXX. d'Aprile MCCCCLXXV.

(6) Amoenitat. Litter. Tom. I.

(7) In Orat. de dicto Paulli, I. Timoth. IV. quae exstat Tom. III. Declamat. p. CCCLXXV.

(8) In Disp. de Atheismo S. III. et VI.

et

et in Addendis ad Part. II. Disp. Select. Theolog.
p. MCCLXXIII.

(9) In Program. de Docto Atheo p. xv. seq.

(10) In Lib. de Atheismo Cap. I. §. XXIV.

p. cx. et cxliii.

(11) In Vita *Ang. Politiani* p. cccclxxiii.

§. XLIX.

AMicos habuit plurimos *Landinus* ; praeter eos enim , quos in hoc opere memoravimus , quique nostrum impense colebant , addendi sunt eximius Legum Doctor *Laurentius Ridolphius* ⁽¹⁾ , eques *Aloysius Guicciardinus* , et ex eadem Familia Decretorum Doctor *Raynerius* , *Ioannes Petrus Cascesius* de Puppio , *Simeon* de Colle I. V. D. Cl. Erat et extra Thusciam apud Principes , et viros doctos eius nomen gratum , et , ut ita dicam , venerabile. *Bernardus* enim *Bembus* ⁽²⁾ , *Picus Mirandulanus* , *Antonius Vinciguerra* ⁽³⁾ , viri cum ingenii acumine clarissimi , tum admirabili quodam lepore praediti , vehementi amore *Christophorum* sunt prosequuti .

(1)

(1) Huius vitam Italicè scripsit *Vespasianus* Florentinus vulgo a *Bisticci* nuncupatus, quae MS. ita inscribitur - *Commentario de la vita di Mes. Lorenzo Ridolfi composta da Vespasiano* - Incipit - *Mes. Lorenzo Ridolfi fù degnissimo Cittadino, et di onorati parenti ec.* -

(2) Lib. IV. *Epistolarum Marfilii Ficini ad Bernardum Bembum* p. DCCLXXI. - *Christ. Landinus*
 „ *Minervae, Musarumque decus, et Ioannes Ca-*
 „ *valcantes conphilosophus noster bene valent* -
 Item Lib. V. p. DCCLXXXVII. - At video *Bem-*
 „ *bum* meum, neque posse, neque velle, absque
 „ delitiis suis, bene valere. *Bernarde, Landinus*, et
 „ *Bracciolinus* tui, tibi bene valent; igitur bene
 „ vale. - Ipsemet *Landinus* in Praefatione ad Li-
 brum suum de Vera Nobilitate ait - Erat *Philoni-*
 „ *mus* minime indoctus vir, quippe qui et
 „ multa audisset, et multa legisset. Extant
 „ quidam partim natura producti, partim li-
 „ beralibus artibus exculpti eximii viri, et
 „ multa sapientia praediti, in quibus Tuum,
 „ *Bernardum Bembum*, o *Landine*, praecipuum
 „ numero, qui de Nobilitate haud aliter, quam
 „ *Atheniensis Socrates*, et sentiunt, et praedi-
 „ cant. - In Bibliotheca Vaticana codex
Xandrae exstat nitidissimus membranaceus in IV.
 n. MCCCXXXVI. quem ipsemet dono *Landinus*
Bembo miserat. In fronte codicis Epistola haec
 legitur, auctoris manu exarata - *Bernarde Bembo*
 „ *Senatori Veneto*, viro probitate, et litteris
 „ insigni, *Christophorus Landinus* S. D. Quod
 „ ais, Te elegis nostris mirifice delectari, id
 „ me, ut verum fatear, immortaliter dele-
 „ ctat. Tanti enim nostra semper facere con-
 „ suevi, quanti illa ab iis viris fieri intelligo,
 „ quo-

„ quorum et ingenium perspicacissimum, et
 „ doctrinam summam, ac multiplicem, et iudi-
 „ cium sapientissimum esse constat. Quid ergo,
 „ inquires? Tu carmen tuum, verborum nostro-
 „ rum lance ponderabis? movent me profecto
 „ ea, quae dixi, quae quidem omnia in Te
 „ maxima, exactissimaque esse cognovi. Sed
 „ vereor interdum, ne mirificus Tuus in me
 „ amor perstrigator adsit. Novi enim, quam
 „ indulgentes sint, qui amant, quamque lyn-
 „ ceis, ut aiunt, oculis, siquid boni in amato
 „ est, admirari consueverint, quam contra ad
 „ omne mendum Tyresiam agant. Verum ego
 „ quoque, me ipsum amans, mihi indulgebo,
 „ atque in huiusmodi Tuo de nobis iudicio,
 „ non quantum nos amas, sed quantum in-
 „ genio, ac litteris possis, recordabor. Librum
 „ autem ipsum cum iamdiu flagitanti Tibi de-
 „ negare non sustineam, ad Te mitto. Ad-
 „ iunxi etiam illi Elegias nonnullas, quae,
 „ mutui, atque immortalis in Te nostri a-
 „ moris testes futurae sint, quibus ego in-
 „ genium omnino animi Tui amorem expri-
 „ mere conatus sum. Vidi enim Te nihil ter-
 „ renum, quia terrenum sit, adamare, sed i-
 „ psius divinitatis, e qua animi nostri sint, si-
 „ militudine, ubicumque illa reperiatur, ve-
 „ hementer delectari. Ea igitur in re si versi-
 „ culos nostros generositati mentis Tuae pares
 „ non reperies, erit eius humanitatis, atque
 „ clementiae, quibus omnes facile superas,
 „ non quid potuerim, sed quid voluerim,
 „ considerare. Vale - Post tres libros *Xandrae*,
 Elegiae iv. sequuntur ad eundem *Bembum*.

(3) *Marfilus Ficinus* Lib. vi. Epp. Episto-
 lam

lam datam *Bernardo Bembo*, et *Ant. Vinciguerrae*
 Viris Cll. ita claudit - Sed cur nam *Landinum*
 „ nostrum modo praetermisimus, Mu ac Phoe-
 „ nicem? Quia cum in ipsa salutatione *Fici-*
 „ num dixi, putavi me dixisse *Landinum* -

§. L.

AD annum MCCCCXCVII. aetatis suae
 LXXIII. *Landinus* maximis merito-
 rum suorum praemiis cumulatus de-
 venerat: quum a Rep. Florentina de-
 cretum fuit, ut ob publicum a secre-
 tis munus, quod ingravescente aeta-
 te, exercere amplius non poterat, sti-
 pendium adciperet (*). Exinde vero in-
 specta *Mediceae* gentis calamitate, Pra-
 tum Vetus concessisse, atque aedes,
 quas a Florentina pariter Rep. dono
 adceperat, ut ex superius relatis pa-
 tet, suas delicias fecisse, facile cre-
 diderim, ne se barbaris *Mediceorum*
 hostibus, nefariisque insultibus expo-
 neret; quippe qui illorum defensor a-
 cerrimus quum fuisset (*), plurimas in
 se

se coniuratorum turbas concitarat (3): Hic itaque laboribus, curisque intermissis, optatoque perfruens otio, ad vetera se studia contulit; quam per aliquot annos vitam traduxit, diutius forsan victurus, nisi regionis illius natura, quae iucunda huic, atque amoenae videbatur, paullatim, ac ne sentienti quidem, exitium comparasset. Aura enim illa lenis, quae flabat, frigidusque aer, quum habitudo corporis ipsius annorum pondere rarior esset, parvoque momento saepe commoveretur, facile ad imas partes penetravit. Morbo itaque gravi conreptus, diem suum obiit ad diem XVII. Kal. Aprilis A. MDIII. (4), vel, ut alii volunt, A. MDVIII. (5), annos natus LXXX. menses x. dies XIII. non sine maximo Florentinae Urbis, ac totius Eruditi Orbis maerore; cuius in funere elegantissimam Orationem habuit *Barptolemaeus Fontius* (6). Eius cadaver in Templo sito in Oppido vulgo *della Col.*

Collina tumultatum fuit , ubi adhuc incompactum in ligneo quodam loculo adservatur ; et eruditis viatoribus ostenditur (7). Quum verò ab urbe procul degeret , neque ullum scriptorem de eius obitu agentem , neque alia ulla in eius laudem excitata monimenta , reperire adhuc mihi contigit , nisi Inscriptiones quasdam , ab erudito viro *Antonio Francisco Landino* A. MDCLXXXIII. elaboratas, et sub eius marmoreo simulacro in propriis aedibus adpositas (8).

(1) In Archivio vulgo delle Riformagioni legitur sub A. mccccxcvii. *Desiderando i nostri Magnifici et excelsi Signori Priori di Libertà, e Gonfaloniere di Giustizia del popolo Fiorentino remunerare chi si porta bene, e dare speranza agli altri che facciano el medesimo, e vedendo che Mes. Cristofano Landini è stato più tempo al servizio della loro Signoria nello Ufficio d' uno de' Segretari di quella, et essendo oramai vecchio in modo che non si può più esercitare, non volendo al tutto lasciarlo senza salario, giudicorno essere conveniente nello infra scritto modo provvedere, per tanto provvidono, et ordinarono, che per virtù della presente provvisione il*
desto

detto Mes. Cristofano di Bartolommeo Landini
 si intenda essere, e sia ex nunc confermato, e
 di nuovo eletto all' Ufficio d' uno de' Segretarij
 della Signoria per servire, e supplire alla prima
 Cancelleria, o altrove dove fusse di bisogno, co-
 me infino a qui ha servito ec. durante la sua
 vita con salario di fiorini 100. l' anno di lire 4.
 per fiorino in grossi, colle retenzioni consuete di
 danari 9. per lira. ec.

(2) Quod Mediceae gentis propugnator fue-
 rit, ex eo constat, quod pluries celebrem Pa-
 ctiorum coniurationem publice execratus est, ac
 praesertim in Prooemio ad Commentaria Operis
Vergiliani, ubi haec in illos refert - Cum paul-
 „ lo post subita, et praeter omnium opinio-
 „ nem ex improvviso exorta procella Te, uni-
 „ versamque simul Civitatem e tranquillissimo
 „ portu rursus in medios fluctus, ac caecos sco-
 „ pulos retraxit, ut non paullo post timen-
 „ dum, sed praesens, inevitabileque naufra-
 „ gium appareretur. Dabis, suavissime Petre, hoc
 „ in loco roganti mihi veniam, si barbaricam
 „ illam, et omnium sceleratissimam, ac sine
 „ exemplo coniurationem silentio praeterierim,
 „ qua in Templo maximo, inter sacra solem-
 „ nia, et Iulianus frater saevissime trucidatus,
 „ et ipse Laurentius inter strictos, atque undi-
 „ que cum petentes gladios, iam iam casurus,
 „ ita elapsus est, ut non humano, sed divino
 „ auxilio, et sua animi praestantia, qua au-
 „ dacissimum quemque terrere poterat, de ma-
 „ nu inimicorum ereptus videatur. Quam-
 „ obrem cum sceleratissimi homines, quod nefas
 „ erant, mente conceperant, dolis perficere ne-
 „ quirent, id statim armis adgressi sunt etc.

M

cum

cum iis quae sequuntur. Et in Orat. in funere
Donati Acciajoli alia haec scribit. Quo quidem
 „ tempore barbarica illa, ac potius ferina,
 „ et omnino tragica coniuratio, non sine viri
 „ omnium innocentissimi *Iuliani Medicei* caede,
 „ patefacta est, qua die Templum in nostra ur-
 „ be maximum, et maximae omnium Virgini
 „ consecratum, sanguine eius resperitum vidi-
 „ mus, qui virum sanguinum, et dolosum sem-
 „ per abominatus fuerat: vidimus in Eucharis-
 „ tiae fractione crudelissimis vulneribus illius
 „ miserandum corpus fractum, atque confos-
 „ sum, qui pietatis, clementiae, religionis,
 „ atque denique totius humanitatis exemplar,
 „ et immanissimis barbaris esse potuit: vidimus oh
 „ monstrum! etc. - Tum in fine Orat. ipsius Pa-
 „ triam ita loquentem inducit. Qui nec labores
 „ maximos, nec pericula gravissima pro mea
 „ dignitate umquam detrectaverit: qui deni-
 „ que dum meam salutem suae saluti antepo-
 „ nit, in medio professionis cursu, procul a
 „ me, procul a civibus, procul ab amicis, a co-
 „ gnatis, a suavissima coniuge, a iucundissimis
 „ liberis, alieno in solo, acerbam morte extinctus
 „ est! Sed ego meam culpam esse fateor, quae,
 „ dum mihi consulo, tibi parum consulo. O
 „ me igitur miseram! O te felicem! Nam tu,
 „ cum ea iam omnia, quae, et ad veram glo-
 „ riam, et ad vitam sempiternam comparan-
 „ dam pertinent, vigiliis laboribusque multis
 „ tibi vindicasses, integra adhuc aetate, inte-
 „ gris sensibus, ex huiusmodi miseriis ad su-
 „ premam lucem devolasti. Ego vero durissimis
 „ temporibus meis, in quibus me immanissimi
 „ hostes, et antea nefarii insidii petierunt,
 „ et

et nunc cum omne exercituum genus in me
impie effuderint, ferro, ignique laceffunt,
Te, mi carissime *Donato*, in quo non medio-
praesidium reposueram, carendum esse video.

(3) Quod ita revera esset, satis est argu-
mento, quod non furtim, sed, ut ex pro-
xime dictis conicitur, palam, et in ipsa ubi
his luce *Mediceorum* rebus favebat *Landinus*.

(4) Ex notis supra adlatis p. cxli. patet
A. mdm. obiisse; quod ex scripturis nonnullis,
quae in Archiepiscopali Archivo servantur, de-
prehenditur. In Schedis enim *Ant. Franc. Lan-*
dini ita notatum legi: *Mort Mer. Cristofano* *fi-*
pensa l' A. mdiv. e Bernardo suo figliuolo ripudiò
l' Eredità, e la Beatrice figliuola di detto Mer.
Cristofano l' accessò con beneficio di lh. et inven-
te cava da una lite, che detto crede ebbe l' Anno
mdiv. contro Luigi della Stufa co. il processo è
nell' Archivio dell' Arcivescovado di Firenze nella
filza di Ser Raffaello Baldesi di detto anno.

(5) Inter nonnulla scripta ad *Landinum* per-
tinentia, hanc *Ant. Francisci Landini* notulam
invenio. O vixte un ritratto di *Mer. Cristofano*
Landini dipinto con il lacco nero, e berretta
alla civile, in su l' asse; con cornica di noce,
alto circa a braccia dua, e sopra il suo capo
scritto a lettere gialle: Addì xvi. di Marzo
mdviii. morì S. D. *Christofano Landini*. Questo
ritratto in oggi a dì xiv. Aprile mdclviii. è
posseduto dal *Groppi Cancelliere de' Forni di S. A. S.*
e dice essergli pervenuto da parentado di *Donna*
coniugata ne *Landini*, et essere originaria di *Gio.*
Barista di Matteo di Iacopo Landini, e di *A-*
lessandro Landini suo figliuolo, et *Gio. Barista*
ovvero l' anno mdclxvi. possedere in casa sua di
M 2 detto

Questo ritratto. Errat itaque *Angelus Rocca*, referens *Ficinum* anno MD. obiisse post deploratum *Laurentii Medicei*, *Hermolai Barbari*, *Io. Mirandulae Comitis*, *Christophori Landini*, et *Hieronymi Savonarolae* obitum. Quae uti certissimis firmata documentis probavit *Cl. Georgius Schelornius* in vita *Marsilii Ficini*. Quae quum ita sint, allucinantur etiam *Bardius* in *Chronolog.* *Hieronymus Gbillinus* in *Theatr. Miror. Illustr.* p. XLIII. et *Gesnerus*, dum *Landinum* A. MCCCXCII. et MD. floruisse testantur: quos deinde sequutus est *Georgius Musbias Konigius* p. cccclv. Biblioth. ubi nonnullorum *Landini* operum seriem profert.

(6) Ante tres libros MSS. *Epistolarum Barptolemaei Pontii*, *Americo Curfio* dicatos, qui ex autographo auctoris, pridie Nonas Januarii, MDXIII. exscripti fuerunt, idest, quum adhuc viveret *Pontius*; quippe qui Mense Octobris ejusdem anni, annos natus LXVII, obiit; ante hos, inquam, libros legitur *Catalogus Operum* ejusdem *Pontii*, atque inter XVII. *Orationes*, quas scripsit, memoratur tertio loco *Oratio in Christophori Landini funere*.

(7) In Itinerario quodam ad S. Domum *Lauretanam* a *Societate Lauretana* peracto A. MDXLI. sub die XVI. Maii ita de eius corpore fit mentio - Nel passar dal Ponte a Poppi, si faceva la Processione delle Rogazioni, e quella medesima ci seguìd alquanto con molta devozione del popolo. Giugnemmo al Borgo alla Collina per la solita posata, riscontrati da quel M. Rev. Sig. Priore con Cotta, e Stola et. ci quì vedemmo il corpo di Cristofano Landini famoso Commentatore di Dante, che ancora è in-

è intero . . In quibusdam scriptis ad Familiam *Zachariam* pertinentibus apud *Ambrosium* haec notata reperi . Il Capitano Savignani Bolognese , Capitano della Banda di Peppi circa anni xx. che dopo il contagio di pochi anni circa al MDCXXXII. nel passare al Borgo alla Collina , chiese in grazia di vedere il corpo di Mes. Cristofano Landini ; e quando il Prete non vedeva , gli messe le dita in bocca , e gli cavò due denti mascellari , e fece se gli porò , sicchè d' allora in qua da quella banda a fatto la bocca affossata , sicchè in questa parte gli è levato la perfezione , che prima mostrava .

Atque hic praeclarum facinus Dominae nostrae *Violantis Beatricis* Principis splendidissimae haud praeterire possum . Illa enim , quum Prato Veteri transiens , Alverniam peteret , ut sibi *Christophori* corpus ostenderetur , mandavit . Quare Ecclesiae Rector , antequam eam voti compotem faceret , cadaveri , utpote nudo , verenda resecauit , ne Principis modestia laederetur . Illa vero , quippe quae nil nisi praeclarum , aeternaeque memoria dignum meditaretur , quum a recenti vulnere , id sua causa factum agnosceret , in haec prorupisse fertur : *Qui hoc facinus patravit , talionis poenam subire profecto mereretur .* - *Mabillonius* , ut habet in Museo Italico , et *Iulius Niger* , tam insignis viri corpus inviserunt ; quemadmodum nostra quoque aetate eruditi viatores se illuc eadem de causa conferunt .

(8) Inscriptio est , quae sequitur , marmore incisa in aedibus *Ambrosiorum* . -

LANDINO FIGLIVOLO DI NATO PADRE
 DI IACOPO PITTORE ILLVSTRE AVO DI
 FRANCESCO CIECO FIGLIO DI D. IACOPO
 IL QVARTO LAVREATO FIORENTINO
 CORONATO PVBLICAMENTE IN VENETIA
 DAL RE DI CIPRI E DAL DVCA VENETO
 L'ANNO 1360. AVO TERZO DEL DOTTISS.
 CRISTOFANO DI BARTOLOMMEO DE
 CRISTOFANO DI D. IACOPO IL COMEN-
 TATORE DI DANTE SEGRETARIO DELLA
 NOSTRA REPUBBL. FIORENTINA A VITA
 L'ANNO 1498. D'ANNI 74. E PADRE DI
 BERNARDO DE SIGNORI PRIORI PER LA
 MAGGIORE NEL 1526. IL QVALE LANDINO
 DINATO NELLA GVERRA DI CAMPALDINO
 CONTRO GL' ARETINI NEL 1289. NEL
 CONFLITTO DI QUELLA CON VALORE
 ERGE L'INSEGNA DELL' ESTINTO ALFIERE
 E NE TORNO VITTORIOSO E SVCCESSORE
 DI QUELL' ONORE MORI NEL 1343.
 D'ANNI 75. E VIVENDO NE POSTERI
 ANTONFRANCESCO DI SANTI D'ANTONIO
 DI SIMONE DI DOMENICO DI PIERO DI
 STEFANO DI PIERO DEL MED. LAND.
 DI NATO LANDINI ERESSE A PERP. MEM.
 L'AN. MDCLIII. D' AN. LXV.

S. LI.

VXorem reliquit moriens *Landinus*,
 quae tamen paullo post prae do-
 lore e vivis excessit A. MDVIII. (1) &
 quattuor filios, *Beatricem* scilicet, quae
 paternam hereditatem adiit A. MDIII. (2),
Laurem (3), *Thaddaeum* (4), & *Bernar-*
dum, quorum postremus A. MCCCXCIV.
 unus fuerat ex iis, qui tranquillitati
 Reip. consulunt, et A. MDXVI. unus
 ex Praesidibus Civitatis, tandemque
 ad Vexilliferatus honorem A. MDXXX.
 evectus est. Hisce muneribus optime
 defunctus, meruit a Florentina Rep.
 Oppidi, quod vulgo *Scarperia* vocant,
 Gubernator renunciari A. MDXXXI. (5);
 quo anno *Mariam* ex nobili *Caccinia*
 familia (6), uxorem duxit; ex qua
 nullos suscepit filios: tandemque A.
 MDXXXII. quum se morti proximum
 agnosceret, testamentum condidit,
 diemque suum clausit A. MDXLI. *Lus*

cretiam naturalem filiam, paternae hereditatis compotem relinquens (7).

(1) In Schedis *Antoni Franc. Landini* haec seperi - *Maria Lucrezia Donna di Mes. Cristofano di Bartolommeo Landini, e figliuola di Adovardo degli Alberti f-cc. testamento, e fidecommissa a v. Giugno MDVIII. rogato da Ser Niccolò Rovai.* -

(2) Haec bona patris pleraque dissipavit, eiusque Bibliothecam cuidam ex nobili Nerliorum familia vendidit, ut ex Instrumento Archivi Publici per Io. Carcidoniam patet.

(3) *Laura* oritur A. MCCCLXV.

(4) In Camera Fisci in Libris Deliberationum Dominorum, ad diem x. Kal. Febr. MDIII. haec habentur - Item dicti Domini simul „ adunati, et servatis etc. deliberaverunt praecipui *Taddeo Domini Christophori de Landinis*, „ Civi Flor. quatenus in triduum proximum, „ futurum personaliter compareat coram di- „ tis Dominis ad parendum eorum mandatis „ sub poena eorum indignationum. -

(5) In Praetoriis aedibus *Scarpatae* haec eum *Landinorum* Familiae insignibus inscriptio legitur - *Bernardo di Mes. Cristofano Landini Vicario l' Anno MDXXXI.* -

(6) Haec *Maria Alexandri Caccinii F.* antea uxor *Nicolai Bilioffi de Bilioffi* fuerat. De ea mentio obcurrit in Libris publicis Decumarum, Classe S. Crutis MDXXXIV. p. CCXIII. Reperire autem mihi contigit Instrumentum connubii inter hanc *Mariam*, et *Bernardum* nostrum, initum; quod eo in Magistratu, ubi, quae con-

trahuntur connubia recensentur , Florentiae servatur , L. c. Anno MDXXXII.

(7) Inter memoratas *Ant. Francisci Landini* Schedas haec invenio - Bernardo di Mes. Cristofano Landini fece Testamento a dì XXIV. Ottobre MDXXXI. rogò Ser Lionardo di Francesco Orlandi , e lasciò erede universale la Lucrezia sua figlia naturale , e legittima , e di più fa altri legati a Mona Maria sua Donna , come al registro B. XXIV. p. LII. alla Gabella de' Contratti , all' Archivio al Protocollo di detto Ser Lionardo Orlandi a p. CCCL. dice rogato in casa di detto Bernardo Landini nel borgo de' Greci popolo di S. Firenze , sepoltura in S. Croce - Item alio loco - Bernardo di Mes. Cristofano Landini a XXVII. Ottobre MDXLI. come si vede al libro de' Morti esistente nell' Arte de' Medici , e Speciali , segnato D .

S. LII.

Diversae exstant picturae , Landini nostri effigiem exhibentes , quarum unam memorat *Fridericus Otto Menckonius* (1). Haec vetustissima tabula est , ab artifice Italo picta , adservaturque in Bibliotheca publica Lipsien-
sis Academiae. Visuntur hic quattuor clarissimorum virorum , quos aetas il-
la

la tulit, videlicet *Marsilii Ficini*, *Christophori Landini*, *Angeli Politiani*, *Demetrii Chalcocondylae* in rure Faesulano amice inter se confabulantium imagines vivis expressae coloribus. Haedem prorsus imagines habentur in aere a nescio quo incisae, in libro rarissimo, sed omni et loci, et anni, et artificis iudicio destituto, cui titulus: *Imagines Virorum Illustrum*, *Tabulae* CIV. Similem *Landini* faciem, inter triumviros *Marsilium Ficinum*, *Angel. Politianum*, *Demetrium Chalcocondylam*, eosdem nempe, quos Lipsiense monumentum ostendit, constituti, et cum illis familiariter, ut videtur, de *Historia D. Io. Baptistae*, quam ibi expressit artifex, colloquentis, vivis coloribus pictam a *Dominico Ghirlandaro* Pictore Florentino, apud Monachos *D. Dominici* in Templo *S. Mariae Novellae* Florentiae adhuc videmus (1). Alia *Landini* tabula in *Medicea* Pinacotheca, alia apud *Ambrosios*, aliaque in Veteri Palatio inspicitur, ubi

ubi *Laurentii Medicei gesta picturis a Georgio Vasario expressa sunt.*

(1) In *Vita Angeli Politiani* p. ccl.

(2) De ea loquitur *Georgius Vasarius* in Libro II. Operis inscripti: *Vite de' più eccellenti Pittori, Scultori, e Architetti*, p. cccclxi. et *Franc. Bocchius* in Libro, cui titulus: *Delle Bellezze di Firenze*.

4.

*Christophori Landini Flor. Xandra
Libri tres ad Petrum Medicem.*

Hoc opus elucubratum fuit A. circiter mcccclxv. editumque maxima ex parte inter Carmina Illustr. Poetar. Latinor. quae Florentinae prodierunt. MSS. vero exstant in Bibl. Mediceo-Laurentina Cod. Membr. in xv. Pl. xxxiii. n. xxv. in cuius fine legitur. *Liber Petri de Medices Cosmae filii*. Item Cod. Chart. in xv. p. xxxiii. In initio Codicis haec leguntur. *Xandra libri tres usui mihi Galvano Monacho Cisterciensis*. Item Cod. Chart. in iv. num. xxlv. In fine obcurrit Elegia Naldi de Naldi ad Petrum Medicem in obitu Magni Cosmi eius genitoris, qui vere dum vixit optimus Parens Patriae cognominatus fuit. Obiit enim hic generosus Parens Patriae Cosmus Kal. Aug. hora circiter xxii. mcccclxiii. *Xandrae Liber Primus* Cod. Chart. in xv. num. xxvii. in hac sequuntur Disticha Mich. Vesini.

Kerini ad Paullum Saxiam. Item Cod. Chart. in
iv. num. xxvi. in fine additur *Maximiani Liber*
De Senectute.

Exstat quoque in Bibliotheca Magliabecchia-
na, Riccard. L. iv. num. xxvii. et *Vaticana*,
Cod. Membr. in iv. n. cccxxxvi.

Postremo huic exemplari praemittitur *Lan-*
dini Epistola autographa *Bernardo Bembo* Sena-
tori Veneto scripta, quam supra protulimus p.
CLXIV.

Sequuntur *Xandrae* libri tres, ac deinde
Ad Bernardum Bembum Senatorem Equitemque Ve-
netum Elegiae iv. quarum initium est:

Hoc age nunc *Exato*, *Bembi* referamus amores,
Sed quos caelestis comprobat ipsa *Venus*.

In Bibliotheca *Vrbina* Cod. Membranac.
in fol. eximiis picturis ornato n. cccclxviii.
litteris aureis legitur in adversa libri pagina.
In hoc pulcherrimo Codice continentur non-
nulli Poetae Latini iuniores, qui in circum-
scriptis cithullis sunt adnotati. *CHRISTOPHORUS*
LANDINI *XANDRA*: *Nic. Perotti* Epigrammata,
et Fabulae. *Barptolemei Contradae* Ecloga,
Mbrassi Siculi Elegiae, *Francisci Patritii* Ec-
loga, *Antonii Panormitae* Hermaphroditus,
Callimachi Epigrammata.

In fine codicis haec habentur. - MDXVII. *Fri-*
dericus Peterlinus Vrbinae Bibliothecarius ad rei
memoriam.

Ne careat lacrymis liber hic post fata *Feretri*,
Hic me subscripsi, cumque dolore gravi.
Hunc ego iamdudum *Federicus*, stante *Feretro*
Transcripsi, gratus vel fuit ille mihi,
Quem

LIPERAT. FLORENT. 481

Quem modo vel semper fas est lugere parentem |

Et dominum, qui me nutrit, atque diu.

Pagina testis erit, lacrymis interlita nostris

Haec tibi, qui mista his carmina pauca legis,

Et si dissimilis conclusit littera librum,

Scriptorem ignatum me dolor ipse facit.

Ac profecto tota pagina, in qua haec scripta
sunt carmina, a me saepius visa, lacrymis ubi-
que interlita est.

II.

De Nobilitate Animae Dialogi, de qua

Carolus Marsuppinus, Landinus, &

Paullus quidam mathematicus

in vicem confabulantur.

Exstant in Bibliotheca Vaticana, ut ex eius-
dem indice patet, et Riccardiana Cod. Chart.
in iv. K IV. n. xxiv.

Huius operis excerpta Bartholomaeus Fon-
tius exhibet MSS. in Riccard. N III. n. xxvii.
Vide ea quae ipsemet Landinus de Dialogis
hiscis suis loquitur in Commentar. ad Purga-
tor. Dantis C. xxv. et in Notis ad librum iv.
Aeneidos, et Iacobus Gaddius de Script. non
Ecclesiastic. V. Landinus.

III.

III.

Christophori Landini de Prato Veteri Eulogium in funere Magnifici, ac generosi Florentini Civis Nerei Capponi ad Iobannem Canisianum Cicerem etiam Florentinum, qui Nerius obiit die . . . .
MCCCCLVII.

Incipit .

Non ergo immerito tam clari in funere Civis,
Sollicitas pectus, Canisianae, tuum .

Prostat in Bibl. Riccardiana Cod. Membr.
in IV. M II. n. XIX. & Cod. Chart. in IV. n. I.

IV.

Christophori Landini Flor. in P. Virgilium interpretationes ad Petrum Medicem Magni Laurentii F.

In fol. in fine legitur . Florentiae impressum
xv. Kal. Aprilis MCCCCLXXXVII. p. CCCLXXX. In Bi-
bliotheca Laurentiana prostat Cod. Membr. in fol.
Pl. LIII. n. xxxvii. In prima pagina picturis ele-
gantissimis ornata legitur . In hoc volumine conti-
nentur interpretationes Christophori Landini in Publii
Virgilii opera, quae in circulis sunt adnotata, ad Pe-
trum

trum Medicum Laurentii F. - In circulis autem legitur *Bucolicum Carmen, Georgica, Libri Aeneidos*. Eadem Commentaria in *Virgilium*, et Allegorias *Platonicas* in eiusdem *Aeneidem* adservari in Bibliotheca Cardinalis *Palatii Alterii*, fidem facit *Nigerus l. c.* Editi rursus fuerunt Venetiis A. MDVII. et MDXXIV. additis *Tib. Donati*, et *Damiani Calderini* notis, itemque *Mancinelli, Augustini Datbi etc.* Huius editionis mentio incidit in Bibliothecae *Tellerianae* Catalogo excuso Parisiis MDCXCIII. *Ludovicus Vives* Lib. III. De Tradendis Disciplinis in fine ait, quod *Landinus* in *Virgilio* enucleando nimis philosophatur, ut *Petrus Marsus* in *Officia Ciceronis* loquacitate plane intolerabilis.

V.

Christophori Landini Florentini in Q. Horatii Flacci libros omnes ad Illustrissimum Guidonem Feltrium Magni Federici Ducis Filium interpretationes incipiunt Feliciter.

In prima Operis pagina occurrit - Ad *Horatium Flaccum* Ode discolae *tetrastrophae Angelis Politiani*. In fine vero haec habentur - *Christophori Landini Florentini in Q. Horatii opera omnia interpretationum sine divina auxilio felix. Impressum per Antonium Miscominum Florentiae Anno Salutis MCCCCLXXXII. Nonis Augusti. in fol. p. cclxiv.* Huius operis MSS. Codex *Membranæ*.

branac. in fol. eximiis picturis ornatus exstat in *Vaticana Urbinati* n. ccclvii. Additur auctoris effigies in littera initiali Epistolae Dedicatoriae. In fronte autem primae paginae haec notata reperi. QVAECVMQVE . SIVE . OBSCVRE . NIMIS . SIVE APERTE . PARVM . VT . POETAE . SOLENT . Q. HORATIVS . SCRIPSIT . EA . OMNIA . CHRISTOPHORVS . LANDINVS . PERSPICVA . REDDERE . HOC . VOLVME . CONATVS . EST . TV . LEGE . ET . VALE . Iterum Venetiis prodierunt Anno mccccclxxxiii. per Io. de Forlivio, et Socios in fol. A. mccccclxxxvi. per Bernardum de Fridino ex monte Ferrato. Legitur initio elegans Carmen *Argeli Polissani* in *Landini* laudem.

VI.

Orazione fatta per Mes. Cristofano Landino, quando cominciò a leggere in studio i Sonetti di Mes. Francesco Petrarca.

Adservatur in Bibl. Siroziana Cod. Chart. in iv. in Magliabechiana, ac Salviata, & apud Cl. Ant. Mar. Biscionium D. Laurentii Canonici, et Bibliothecae Laurentianae Praefectum. Cod. Chart. in iv. Incipit - Saranno per avventura etc. In Codice memorato Ant. Mariae Biscionii leguntur quoque sequentes orationes.

VII.

VII.

*Orazione di Messer Christoforo Landino
quando cominciò a leggere la divina
Commedia di Dante Alighieri.*

Incipit - Havendo per tempo etc.

VIII.

*Orazione di Messer Cristoforo Landino
Fiorentino baruta alla Illustrissima Si-
gnoria Fiorentina quando presentò el co-
mento di Dante.*

Incipit - Dimostrano tutti e Filosofi etc.
Oratio haec edita etiam fuit sine ullo anni
indicio in iv. pag. xi.

IX.

*Eulogium Landini in funere Donati Ac-
ciaioli.*

Autographum mihi videtur, et in privata no-
stra Bibl. extat Cod. Chart. in iv. incipit - *Grave
profecto onus* - legitur quoque in Bibl. *Riccardia-
na* Cod. Chart. in iv. M III. n. 1. Italice tra-
ductum fuit in collectione orationum *Iacobi
Sansovini*, quae prodit Venetiis A. MDXCI. Quae
N cum

cum ita sint errare mihi videtur *Ant. Teisserrus* in Catalogo Auctorum, & Bibliothecarum Coloniae Allobrogum MDCCV. ubi ait - *Christophorus Landinus Florentinus scripsit italice orationem funebrem Donati Acciajoli. Extat inter Orationes a Francisco Sansovino vulgatas Venetis MDLXXV. in iv. Huius orationis mentio incidit apud Iacobum Gaddium T. I. De Scriptor. non Ecclesiast. qui de Donato Acciajolo agens, subdit - magnis laudibus est obonestatus a Landino in oratione funebri. Bocchini in Elogiis Viror. Illustr. - Laudavit eum, scilicet Donatum, Christophorus Landinus, nactusque dicendi miram facultatem et rei propositas, copiose, et suo officio satisfecit. Inter memorabilia inclitae familiae Acciajolae Florentiae in officina Barpt. Sermaselli impressa, MDLXXXVIII. et a Donato Acciajolo collecta, qui vitam Nic. Acciajoli a Matthaeo Palmerio conscriptam in Thulcum Sermonem transtulit, ibique impressit p. CLXXX. haec leguntur - *Leonardo fatto portare il suo corpo a Firenze, gli fece fare a spese del pubblico essequie oratorissime, nelle quali fece, e recitò l'orazione funebre Mef. Cristofano Landini, e gli donò ancora due sue figliuole, e a tre masti, perchè eran rimasti in età tenerissima, destinò tutori il Magnifico Lorenzo de' Medici con tre altri Cittadini.**

X.

Christophori Landini Flor. in funere Iordani Vrsini.

Oratio edita est absque ulla loci aut anni nota in iv. p. VI. Incipit - *Pervetustum sane.*

XI.

XI.

*Christophoro Landino alla Rep. Fior. quando
dette il bastone del Generalato al Signor
Niccola Orfino Conte di Pitigliano.*

Incipit- Di tutte le cose etc. in xv. Flor.
mccccclxxxv. Hanc *Franciscus Sansevinus* in Histor.
Vrsinae Gentis retulit, eamque *Gaddius* memo-
rat l. c. in v. *Landinus* - ut orator complures ha-
buit exornativas, scilicet de *Nic. Vrsino* Comite
Pitiliani Heroes insigni, dum militare Sceptrum et
Imperium exercituum Florentinorum obtinuit.

XII.

*Lettera di Cristophoro Landino pel Conte
Niccolò Orfini alla Rep. di Firenze.*

Hanc Ep. *Nigrius* l. c. meminit, quam tamen
numquam vidi.

XIII.

*Elogium in Carolum Arretinum Reip. Flor.
Secretarium.*

MS. auctoris manu exstat in Bibl. *Gaddiana*
Florentiae, ut testatur *Iacobus Gaddius* l. c. ver-
bo *Landinus*, ac *Cinellius* in Schedis MSS. Histor.
Florentinorum Scriptorum in Bibl. *Magliabe-*
chiana, idemque fortasse erit, quod in libris

Xandrae legitur , ac T. I. p. 83. protulimus.

XIV.

*Christophori Landini Florentini ad Illustrem
Fridericum Principem Urbinate[m] disputa-
tionum Camaldulensium Lib. IV.*

In primo agitur De Vita Activa. In secundo De Summo Bono. In tertio De Publii Virgilii Maronis Allegoriis. Florentiae , licet absque loci , aut anni indicio , opus produsse videtur post A. MCCCCLXXII. Constat paginis CXXI. in fol. MS. extat in Bibl. Laurentiana Cod. membr. in rv. elegantiss. Pl. LIII. n. XXVIII. In fine legitur - *Exscripsit Florentiae Petrus Ceminus , atque ad Archetypum emendavit. A. S. MCCCCLXXVI. declinante vere.*

De hoc Petro Ceminio , Bernardi F. nonnulla hic adnotare lubet , cum is fuerit , ut eum *Ficinus* lib. 1. Epp. adpellat *pietate litterisque apprime versatus* . Codicem varia continentem , qui in Bibliotheca Magliabechiana olim exstabat , summa fide transcripsit . Occurrunt primo industria *Alphonsi Neapolitani* Regis facinorae , exinde haec notata sunt - *Haec cum proderentur LX. Annum agebat Alphonsus . Editi in lucem hi libri fuerunt A. D. MCCCCLV. Neapoli.* Inde alia haec leguntur - *Quisquis hunc libellum , aut viderit , aut legerit ; sciat emendatum esse , atque ab eo suppletum , et transcriptum exemplari , quod Antonius ipse Panbormita , generi Siculus , operis auctor , dono dederat Ioan-*
vi ,

ni, seu potius Ioviano, (sic enim ma-
pellari) Pontano, Vmbro, viro doctissimo. A-
gebat vero Antonius, cum haec edidit primum
et sexagenarium suae aetatis annum, quem qui-
dem ego post, cum essem Neapoli Cancellarius
nobilissimi, ac splendidissimi equitis Florentini An-
tonii Rodulphi ad Regem Ferdinandum Legati,
quinarium, et septuagenarium (in margine ipse
Cenninus adnotavit) - Pontanus tamen assererat,
cum esse nonagenario maiorem - et vidi, et saepe
sum adlocutus. Erat statura grandi, facie non
adeo liberali. Nasus enim ad ipsa supercilia te-
nuis, ad nares crassus, alioquin etiam curtus,
parvusque, faciem paullum debonestabat; compone-
bat autem eo tempore Ferdinandi Regis gesta,
iamque ipsius perfecerat Tyrocinium, stylo ele-
gantis, atque maturo: Et habebatur annus sala-
ris nostrae millesimus quadringentesimus sexagesi-
mus nonus. Post hanc notam, altera sequitur
rubro colore conscripta - Scripsit Neapoli Pe-
trus Cenninus Bernardi nobilissimi Auriscis F. Pa-
tria Florentinus A. D. MCCCCLVIII. Indictione II.
mense Augusto. Praeterea legitur Epistola Pan-
bormitae Iacobo Peregrino Viro magno conscripta,
quae incipit - Si honestissimae tuae voluntati non
facio in praesentiarum satis etc. Poemata Latina
Pambormitae ad Lamblam Virum Cll. nonnullae
eiusdem Epistolae, Barptolemi Facii de origi-
ne Belli inter Gallos, ac Britannos opuscu-
lum; atque haec omnia Cenninus Neapoli se
exarasse testatur. Denique in eodem volumine
continetur Iov. Pontani Tractatus de Principe,
ex ipso Autographo Florentiae transcriptus.
De hoc Petro Cennino pluries Fontius memi-
nit in Epp. eidemque scripta est Ep. III. VI.

VII. IX. X. XX. Lib. I. In Ep. vero XI. Lib. I. ita de eo loquitur, ad *Donatum Accaiolum* scribens - *Etsi Petrum Cenninum probum, et doctum virum, propter summum ingenium, suavissimos mores singularem modestiam satis per se ipsum, sine meis litteris commendatum fore confido etc.* Atque hic animadvertendum est, quod *Bernardus Cenninus Petri* Pater primus omnium Florentiae Typis libros edidit: eius enim industriae debemus nitidissimam editionem *Commentarii Servii ad Virgilium*, quae primo Florentiae prodiiit in fol. A. MCCCCLXXII. et profertur in Bibliothecis *Laurentiana*, et *Magliabechiana*.

Post Bucolicon Carmen leguntur haec verba.

AD LECTOREM

FLORENTIAE VII. IDVS NOVEMBRES
MCCCCLXXI. BERNARDVS CENNINVS
AVRIFEX OMNIVM IVDICIO PRAESTAN-
TISSIMVS, ET DOMINICVS EIVS FILIVS
EGREGIAE INDOLIS ADOLESCENS expres-
sis ante calibe characteribus, ac deinde fufis
litteris volumen hoc primum imprefferunt.
Petrus Cenninus Bernardi eiusdem filius quan-
ta potuit cura, et diligentia emendavit, ut
cernis. Florentinis ingeniis nihil ardui est.

Post Georgica.

AD LECTOREM

FLORENTIAE V. IDVS IANVARIAS
MCCCCLXXI. BERNARDVS CENNINVS
AVRIFEX OMNIVM IVDICIO PRAESTAN-
TISSIMVS ET DOMINICVS EIVS FILIVS
EGREGIAE INDOLIS ADOLESCENS expressis
ante

ante Calibe characteribus , et deinde fasis literis Georgica imprefferunt. Petrus Cenninus Bernardi eiusdem Filius quanta potuit cura , et diligentia emendavit. Florentinis ingeniis nihil ardui est.

In fine vero Aeneidos.

AD LECTOREM

BERNADVS CENNINVS AVRIFEX OMNIVM IVDICIO PRAESTANTISSIMVS. ET DOMINICVS EIVS FILIVS OPTIMAE INDOLIS ADOLESCENS. imprefferunt. Petrus eiusdem Bernardi filius emendavit: cum antiquissimis autem multis exemplaribus contulit, imprimisque illi curae fuit, ne quid alienum Servio adscriberetur, neu quid recideretur, aut deesset, quod Honorati esse pervetusta exemplaria demonstrarent. Quoniam vero plerosque iuvat, manu propria, suoque more graeca interponere, eaque in antiquis codicibus perpauca sunt, et accentus quidem difficillime imprimendo notari possunt, relinquendum ad id spatia duxit, sed cum apud homines perfectum nihil sit, satis videri cuique debebit, si hi libri, quod vehementer optamus, prae aliis emendati reperientur. Absolutum opus Nonis Octobribus MCCCCLXXII. Florentiae.

Haec autem ad gloriam Florentini nominis proferenda putavimus, atque ut Cll. *Mazzari* in Annalibus Typographicis error pateat, ubi adserit Typographicam artem A. MCCCCLXXII. Florentiae fuisse inventam, minime animadvertens iam ab A. MCCCCLXXI. opus supra relatam fuisse incaeptum.

Sed

Sed ut ad *Landini* Camaldulenses Quaestiones revertar, eiusdem operis exemplar in Vaticana adservari ex indice Bibliothecae patet, verum ubi delitesceret, reperire non potui: eas vero in Tuscum sermonem transtulit *Andreas Cambinius* *Landini* discipulus, ut ipse ait in Comment. ad Cant. I. Inferni *Dantis*. Hoc *Landini* opus *Iac. Gaddius* L. C. et *Aubertus Miraeus* in *Austario* Scriptor. Eccles. saec. xvi. laudant. Alias vero recusum fuit, ut ex mox dicendis patebit: ac primum quidem cum hoc titulo.

Liber Primus.

Christophori Landini Florentini ad Ill. Federicum Principem Urbinatum Disputationum Camaldulensium Liber primus De vita contemplativa, et activa Feliciter incipit. Atque haec rubro colore notata sunt, in anteriori pagina-LIBRO PRIMO DE VITA ACTIVA ET CONTEMPLATIVA. LIBRO SECUNDO DE SUMMO BONO, LIBRO TERTIO, ET QUARTO ALLEGORIE IN VIRGILIVM. Nulla anni, aut loci nota habetur; videntur tamen anno circiter mccccxxv. impressae. Aecedem Argentorati prodierunt opera *Matthiae Schurerii* die xxvi. Augusti A. mdviii. atque huius editionis meminit *Aubertus Miraeus* l. c. *Wolpius* in Monument. Typogr. Hamburgi mdcxl.

Initio voluminis hoc Epigramma legitur.

Ioannes Kierherus Lectori suo.

Christophori Lector Landini candide librum
Perlege, qui latuit, tabulis ante situ,
Hunc

Hunc Tibi iam pressit docta schurerius arte,
 Qui dedit humatis vivere saepe viris.
 Hac est depromptus sophia liber ille celebri
 Caecropius caelo quam tulit arte Senex:
 Duplicis hic melior quae sit lege portio vitae,
 Quae ratio summi certa deinde boni.
 Quidque sibi voluit nudis sub cortice verbis
 Vergilius vates, arma virumque canens.
 Maxima sit Thomae, lector dic, gloria Truchses,
 Hunc sua quod librum Bibliotheca dedit.

In fine adnotata haec sunt.

*Has Camaldulenses disputationes pulchrioribus
 Typis Matthias Schurerius Artium Doctor excudit
 in Officina sua litteraria Argentorati die XXVI. Au-
 gusti A. Christi MDVIII. Regnante Caesare Massi-
 miliano Augusto.*

Exinde legitur Beati Arnoaldi ad lectorem
 Epigramma.

Lector habes sacrae mellita volumina, linguae
 Candida, quae multo scripta lepore tenent;
 Profuit hic sacro-sapidum de fonte fluentum;
 Vnde fugat turpem culta Minerva suem.
 At quibus hic dabitur mundis bibitare labellis,
 Nectare erit dulci dulcior ille liquor.
 Haec Tu, quo sapient duplicis discrimina vitae,
 Vt valeant animo cernere vera pio;
 Addiscentque virum, nitido qui carmine vatis
 Cantatur: noscent fortis et arma viri.
 Fonte hoc Palladio facilis te prole Lector,
 Splendidulumque librum suscipe amica manu.

Cum eodem ferme titulo rursus impressae fue-
 runt, sine ullo loci aut anni indicio.

XV.

Orazione di Cristofano Landini, dichiarando l'oscura, & implicita sentenza di Aristofane, celebrata da lui nel convito Platonico, fatto, & rinnovato dal famosissimo Sig. Lorenzo de' Medici nella sua regia villa di Careggi l' A. . . . a 7. Novembre alla presenza del medesimo Signor Medici, & altri Platonicocompresoci l'Oratore, cioè Mess. Antonio degl' Agli Vescovo di Fiesole, Ficino Medico, Bernardo Nuti Rettorico, Tommaso Benci, Gio. Cavalcanti chiamato l'Eroe, Cristofano di Mess. Carlo Marsuppini, Carlo di Mess. Carlo Marsuppini, e Francesco Bandini.

Incipit - Benche Giovanni per diligenza di sua disputatione etc. Cod. Chart. in iv. in nostra Bibliotheca. Impressa aurem legitur huiusmodi oratio in libello edito A. MDXXXIV. cum titulo Il Convito di Platone. Platicum vero convivium a Marsf. Ficino conscriptum in quo memorata oratio legitur, thuscum fecit, ediditque Cosmus Bartolus A. MDCCIV.

XVI.

XVI.

Christophori Landini ad Laurentium Medicem Epistola deprecatoria .

Cod. Chart. in iv. apud nos autographus, ut videtur: Ep. in nostra collectione veterum monumentorum proferimus.

Incipit - Ego cum a Te, ut in ceteris omnibus etc.

XVII.

Christophori Landini de vera nobilitate ad Laurentium Medicem.

Cod. membr. in iv. nitidissimus in Bibl. Eminentiss. Principis Nerei Corsini Romae. De eo ne verbum quidem proferunt Florentinae Litterariae Historiae Scriptores.

Incipit - Cum nostrae Civitatis vetusta multis iam Saeculis monumenta etc.

XVIII.

Messer Christophoro Landino a Maestro Paolo Guinigi da Lucca salute dice fatta nel mese di Marzo MCCCCLXXI.

Exrat in Cod. Chart. in iv. apud Cll. Ant. Mar.

Mar. Biscionium Laurentianae Bibl. Praefectum.

Incipit - *Intesi da molti, che riprendendo Tu nelle Tue prediche le sette, le quali nelle Città per sedizioni, e gare di Cittadini nascono etiam la parte de' Guelfi acerbamente dannasti etc. eam proferimus p. 116. In eodem Codice, legitur quoque,*

XIX.

Epistola facta per Messer Cristoforo Landino a Francesco di Bartolommeo Baldovini della varietà dell'anno, e del Bisesto, e di tre specie di anni appresso agl' antichi.

Hanc memorat ipse Landinus in Commentario ad C. xxxiii. Inf. Dantis, et Iac. Gadius in libro de Script. non Eccles. v. Landinus.

XX.

Storia di Caio Plinio secondo delle cose naturali tradotta da Christoforo Landino.

Prodiit Romae in Aedibus Maximi MCCCCLXXIII. in fol. Regio ac nitidissimis characteribus expressa. Eadem Venetiis impressa fuit A. MCCCCLXXVI. in folio Regio in fine legitur - OPVS Nicolae Iansonis Gallici impressum Anno salutis MCCCCLXXVI. Venetiis. Huius egregiae editionis meminit Fabricius T. I. Lib. II. C. XIII. B. L. Prodiit iterum Tarvisii per Mich. Manzolinum MCCCCLXXIX. in fol. pluries

pluries Venetiis recusa fuit, videlicet per *Philippum Petri Venetum* MCCCCLXXXI. in fol. Rursus per *Marchium Sessam*, et *Petrum Ravannum Brixianum* MDXI. fol. per *Antonium Bruciolum* NDXLIII. in iv. qui eam quoque castigavit; item per *Alexandrum Bruciolum* MDXLVIII. in iv. per *Ludovicum Dominicum* MDLXI. MDLXXX. MDLXXXIX.

XXI.

Le Deche di Livio.

Eas Italice vertisse tradunt, ut supra pag. 124. seqq. animadvertimus: verum huiusmodi *Landini* opus neq. MSS. neque editum numquam inveni.

XXII.

Comento di Christophoro Landino Fiorentino sopra la Commedia di Dante Alighieri Poeta Fiorentino.

In fol. Reg. p. 732. In fine autem legitur.

FINE DEL CÖMENTO DI CHRISTOPHORO LANDINO FIORENTINO SOPRA LA CÖMEDIA DI DANTE THE POETA EXCELLENTISSIMO ET IMPRESSO IN FIRENZE PER NICCOLO' DI LORENZO DELLA MAGNA A DI XXX. DA GOSTO. . M. CCCC. LXXXI.

Ex

Ex Commentario *Beneventati Imolensis* suum desumpsisse *Landinum* ait *Hieronymus Claricius* in Apologia, cui titulus *Contro a' detrattori della Poesia di Gio: Boccaccio al Molto Magnifico Mess. Gio. Filippo di Roma gentiluomo milanese*. Nonnulla vero in *Landini* opus reprehendit *Io. Bapt. Gellius* in *Lectione* IV. & VII. ad *Inf. Daniss.* Trium priorum canticorum historia figuris ligno expressis exhibetur: aecedemq. usque ad cantum XIX. *Inferni* in exemplari quodam apud *Ambrosios* observantur. *Landini* commentaria in *Dantem* pluries recusa fuere, ac primo quidem venetiis cum hoc titulo.

Comento di Christoforo Landino Fior. sopra la Comedia di Dante Alighieri P. F. impresso in Vinegia per Ottaviano Scoto da Monza addì XXIII. di Marzo MCCCCLXXXIV. in fol.

Dante col Landino in fol. in *Brescia* per *Bonino de' Bonini* MCCCCLXXXVII. Prodiit cum eodem ferme titulo *Venetiis* MCCCXCI. in fine legitur - *Finita è l'opera dell'inclito e divo Dante Alighieri, Poeta Fiorentino, rivista, ed emendata per lo Reverendo Maestro Piero da Figino, Maestro in Teologia, ed eccellente Predicatore dell'ordine de' Minori, ed ha posto molte cose in diversi luoghi, che ha trovato mancare in tutti i Danti li quali sono stati stampati, eccetto questi impressi in Venezia, per Bernardino Benali, e Matteo da Parma del 1491. addì III. Marzo, come ne' detti Danti si potrà vedere, si in lo testo, come nella iosa e questo per negligenza, e difetto de' correttori passati.*

Prodiit iterum MCCCXCI. per *Pietro Piasii Cremonese, detto Veronese*: in fol. *ex Mattaire Annal.*

Annal. Typograph. T. I. p. 310. Ibid. per Matteo Capcasa mccccclxxxiii. Ibid. per Matteo di Codeca da Parma mccccxciii. in fol. ibidem per Piero di Giovanni de' Quarengii da Palazogo, Bergamasco. mccccxcvii. *Mattaire* T. I. p. 348. - Ibid. per Zanes de Portefe mdvii. adl xviii. de Zugno in fol. *Mattaire* T. II. P. I. pag. 185. Ibid. mdxi. in 4. ex *Bibliotheca Hohendorffiana* pag. 153. - Ibid. ad istanza di Luca Antonio Giunta, ornato di novissime postille, e di infiniti errori purgato. mdxxx. Ibid. per Giovanni Gialisa in 4. mdxxxvi. Ibid. una cum notis *Alexandri Vellutella* cura, et studio. *Franc. Sanfousini* per Io. Bapt. Marchium Sejjam, et fratres in fol. mdlxiv. Ibid. per eisdem impressores A. mdxcvi. in fol. atque haec est editio, quae nominatim defenditur in Indice Expurgatorio Hispaniae. Qui vero *Dantem* post *Landini* aetatem illustrarunt, eiusdem *Landini* notis plurimum usi sunt ac praecipue quidam *Ferdinandus* de *Villegas*, qui ferme totum *Landini* commentarium transcripsit in libro, cui titulus. - La traduccion del Dante de lengua Toscana en verso Castellano por el Reverendo Don Pero Fernandos de Villegas Arcediano de Burgos: y por el comento allende de los otros glosadores, por mandado de la muy excelente Sennora Donna Ivana de Aragon, Duquesa de Frias, y Condesa de Haro, hija del Muy poderoso Rey Don Fernando de Castilla, y de Aragon. etc. Impri- miose esta muy provechosa y notable obra en la muy noble y mas Leal cibdad de Burgos por Federique Aleman de Basilea, ac abo- lunes a dos dias de Abril del anno de nuestra redempcion de mill y quinientos y quinze años. In fol.

XXIII.

Elegia in obitu Michaelis Verini :

Hic in flore aetatis mori potius , quam virginitatem foedere maluit , ut praeter alios tradit *Irenaeus Carpenterius* in eruditorum caelibum centuria novissima Vittembergae MCCCXVII. Carmen hoc summa diligentia a me perquisitum reperire non potui . *Poccianus* , et *Nigrius* in Catalogis Florentinorum Scriptor. illius tantum meminerunt , locum in quo exstet , haud innuentes .

XXIV.

Formulario di Lettere , et di Orazioni volgare con la proposta , et risposta composto per Christophoro Landini , allo excelso , et Illustrissimo Principe Signore Hercule da Hesti dignissimo Duca di Ferrara etc. In Firenze per Antonio Miscomini MCCCCXCII.

In 8. p. XLIV. Prodiit paullo post fine ullo anni , et Typographi indicio , et per *Bernardum Zucchettam* Florentinum MDVIII.

XXV.

XXV.

Commentaria in Ethicam Aristotelis.

Jacobus Gaddius ita de his loquitur l. c. p. 284. - ut *Philosophus* scripsit commentaria in *Ethicam Aristotelis*.

XXVI.

*Tractatus de Vestibus , et Magistratibus
Flor. Resp.*

Memoratur ab *Anton. Franc. Donio* in secunda Parte Biblioth. p. xciii. his verbis *Christoforo Landino degli abiti , e de' Magistrati de' suoi tempi , et a Nigrio* l. c. verum in meas manus nunquam devenit.

XXVII.

Bellum Arbiae, seu infelix conflictus Montis Aperti Carmine Heroico conscriptum.

De hoc carmine mentio fit a *Cimellio* in Bibl. volante , verum illud repazire nondum potui .

O

XXVIII.

XXVIII.

*Sermone di Messer Christoforo Landino in
commemorazione del Corpo di Cristo, et
recitato nella Compagnia de Magi.*

In Bibl. Riccardiana. Cod. Chart. in fol.
V. V. n. XLIV.

XXIX.

*La sforziade di Giovanni Simonetta libri
xxx. tradotta in Italiano da Cristofano
Landino. In Milano per Antonio Za-
rotti Parmigiano MCCCCXC. in fol.*

De hac editione loquuntur Auctores Ephe-
meridum Litterator. Venetor. T. X. p. 289.

Prodiit iterum cum hoc titulo - *Historie
di Giovanni Simonetta delle memorabili, e ma-
gnanime imprese fatte dallo invittissimo Francesco
Sforza Duca di Milano nell' Italia. Tradotta in
lingua Toscana da Cristoforo Landino Fiorentino
con la vita, e costumi di esso Sforza: ordina-
ta, corretta, e divisa in Capitoli, ai quali sono
posti li sommari, et argomenti di tutto cid, che
in loro si contengono. Appresso una copiosissima ta-
vola alfabetica, con molto artificio, e diligentia
fatta di tutte le cose notabili, e degne nell' ope-
ra descritte nuovamente con ogni studio posta in
luce*

lucē. In Venezia al segno del Pozzo MDXLIII.
in 8. per Bartolommeo desso lo Imperatore, e
Francesco suo genero.

En itaque Landini operum Catalogus, a nobis maiori, qua posuimus cura, et diligentia conscriptus. Quamplures illum, sed mutilum protulerunt, inter quos praecipue recensendi sunt Io. Trithemius in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis n. dcccxcvii. Gesnerus in Bibliotheca magna, Liscnius in Biblioth. Ant. Teisserus in catalogo Auctor. et Biblioth. Poccianus in Catalog. Scriptor. Florentinor. Hieronymus Gbilius in Elogiis Viror. Illustr. Cinellius in Schedis MSS. Histor. Literar. Flor. Cornelius a Beurgbem in Incunabulis Typographicis, Julius Nigrus in Catal. Script. Flor.

Alii deinde summis laudibus Landinum prosequuti sunt, quorum iam in historia nostra mentio occurrit: Marsilius insuper Ficinus de eo pluries in Epistolis suis honorifice loquitur Lib. I. III. IV. V. Epistolar. et alibi Fr. Georgius Benignus Salviatus in opere de VII. mirabilibus, Christophorum Landinum disertissimum, et Politianum facundissimum vocat. Idem testantur Laurentius Valerius in vita Laurentii Medicei, Barptolemaeus Fontius eius discipulus a nobis omissus T. I. p. .... in Excerptis MSS. Cod. Chart. in iv. M. r. n. xxv. in Bibl. Riccard. Franciscus Albertinus in libello de laudibus Civitatum Florentinae, et Soanenſis, Paullus Iovius in vita Leonis X. Io. Mich. Brutus lib. VIII. Florent. Histor. Scipio Admiratus T. III. opusculor. Borghinus in libro Italice scripto il Riposo, Franciscus Sansovinus in additamentis ad Apologiam Florentinorum Landini,

Paulus Minius in libro, cui titulus - *Le nobiltà di Firenze* . *Bartholomaeus Bapheus* in oratione da Felicitate Urbis Flor. alique quamplures ipsum summis laudibus prosequuntur, ut ex historia huc usque relata quam apertissime patet. Commentarium hoc de Vita et Scriptis *Christophori Landini* aliorumque Virorum doctissimorum, quinque abhinc annis, animum solandi gratia, conscriptam, *Iosephus Rigaccius* Flor. Bibliopola a nobis enixe petiit, atque impetravit, se illud vertente A. MCCCXLVIII. publici iuris facturum promittens: verum ille cum promissis non steterit, cumque ego exinde variis itineribus ac praecipue per Italiam ac Germaniam initis, distentus ad hanc diem, fuerim, Ideo ne mixeris, benigne Lector, si aliquid in hoc opere obscure nimis, aperte parum, errore aut incuria mea, sive Censorum, scriptum occures, meque excusatum habeas, oro atque obtestor. Vale.

F I N I S .

IND.

I N D E X

SCRIPTORVM, VIRORVM ILLVSTRIVM,

Ac Rerum notabilium, de quibus in hac Historia
mentio incidit.

*Numerus Romanus Tomum, Arabicus paginam,
& littera n. notam denotat.*

A

- A** Cademiae Florent. Professorum catalogus. Tom. I.
pag. 178. seqq.
Acciaïoli Donatus, ac Petrus, eorumque elogia. II. 9.
seqq. Mediceo Convivio interfuerunt ibid. 107.
Acciaïoli Donati Epist. Oliverio Arduino scripta. II. 12.
n. 9. ejusdem laudes ibid. 42. Oratio Sacra ibid. 161.
Acciaïolo Iac Carmen inscribit Landinus in Cosmi, &
D. Angeli Acciaïoli laudem. I. 103 seqq.
Accoltus Bened. Ficini amicus, II. 73.
Ademarius Alex. Carmen Landini Thuscum reddit. I. 176.
Alamanus Aloyf. Cosmi Oricellari amicus. II. 86. n. 7.
laudatur 87. A Francisco Primo Galliarum Rege exci-
pitur 97.
Albertus Leander agrum Casentinatem descripsit. I. 4. n. 2.
Bernardum Oricellarium laudat. II. 78.
Albertus Leo Bapt. laudatur. I. 163. n. 7. 151. II. 19.
n. 1. 22. seqq. 40. n. 2. & 54. n. 15. Landini amicus.
I. 149. seqq. Disputationibus Camaldulensibus interfuit.
II. 18. Ficini amicus 73. Convivio Mediceo interfuit 108.
Albitius Alex. Ficini Discipulus. II. 75.
Alexandram puellam mirifice adamavit Landinus. I. 118.
seqq. Al-

- Allegrius Mariottus** laudatur. II. 18.
Allius Ant. Convivio Platonico interfuit. H. 61. Ficius familiaris 74. Convivio Mediceo interfuit 107.
Allius Peregrinus Carmen in Landini laudem conscripsit. I. 174. seqq.
Alphonfus Aragonensium Rex Franciscum Philclphum equestri dignitate donavit. I. 38. n. 9. Bellum Florentinis infert 119. Huic Regi Matth. Palmerius Orator missus. II. 51. Idem Pliniana Historiae Thufce reddendae auctor Landino. 113 Eiusdem laus ibid. seqq. Eiusdem praeclare dictum in legenda Livii Historia 123. Item eius gesta quis scripserit 188. seqq.
Alvernac Mons. I. 5. n. 3.
Ambrosius Camaldul. laudatus. II. 31.
Ambrosius Everardus. I. 28.
Ammannatus Iacobus Card. Landini amicus. I. 149. seqq. Landino Epistolam scribit 154. aliam 200. Acciaoli praeceptor. II. 9. n. 6.
Ammiratus Scipio Bernardum Oricellarium laudat II. 30. item eius Filium Cosmum 83. n. 4. tum lac. Diacretum 88. n. 1.
Andronicus Io. laud. II. 43.
Angelius Nic. Bucinensis Augustini Dathi discipulus. II. 64. n. 3. laudatus 81.
Antonius a Prato Veteri I. C. percelebris fuit. I. 26.
Apollonii Thianaei vitam Latine vertit Alamannus Rinuccinus. II. 5.
Aragonensis belli descriptio. I. 137. seqq.
Arduini Oliverii elogium. II. 15. n. 9. idem Ficius familiaris 74.
Areofus Lu lov. Poema suum Francisco Guidetto castigandum dedit. II. 60.
Aretophilus Atheniensis Philos. II. 106.
Argyropulus Io. a Mediceis Florentiam recipitur. I. 64. laudatur. II. 42. Alamanni Rinuccini praeceptor fuit 4. item Donati Acciaoli 9 n. 6. a quo laudatur. 30. n. 124. Convivio Mediceo interfuit 108.
Aristophanis de Amore sententia. II. 67.
Aristotelis libros Politicor. in compendium redigit Don. Acciaiolus. II. 11. Commentaria in eiusdem Ethicam, in IV. Physicae libros, & in illos de Anima conficit 14.
Arnoldi B. Epist. in Landini laudem. II. 193.

- Arretianus Carolus. I. 133. eius funus 81. seqq.
 Arretinus Franc. in Iure Civili ab Antonio de Prato Veteri instituitur I. 26.
 Arretinus Leonardus. I. 46. 75. II. 40. n. 2. Donati Acciaïoli praeceptor 9. n. 6. Eius Historia a Donato Acciaïolo Italicè versâ 14.
 Arrighetti Nicol. Oratio habita in solempni instaurat. Platonicae Acad. II. 97.
 Asinari Montis descriptio. II. 37. n. 4.
 Aurelius Io. Ariminensis Ficini discipulus. II. 75.

B

- B**aldinotti Thomae obitum Carmine deflevit Landinus. II. 149. n. 26.
 Bandiera Io. Nicolaus laud. II. 54. n. 16.
 Bandinius Franc. Platonicum Convivium in urbe parat. II. 61. Ficini amicus 74.
 Barbarus Hermolaus laudatus. II. 41. eius obitus 48. n. 6.
 Barbosa Arias Landini discipulus. I. 209. 217. n. 14.
 Bargetani Petri Epigr. in laudem Rontii. I. 147.
 Barlaam Monachus primus omnium Graecas litteras Florentiam invexit. I. 59. seqq.
 Barptolemaeus de Prato Veteri humaniorum litterarum professor. I. 26.
 Bartolus Cosmus Platonicum Convivium Thufce vertit. II. 70.
 Baylletius cit. II. 79.
 Becchi Gentiles Arretinus Convivio Mediceo interfuit. II. 107.
 Bembo Bernardus Landini amicus. II. 163. Bembo Epist. scribit Landinus 164. n. 2.
 Bencii Americus, & Thomas Ficini familiares. II. 74.
 Thomas Platonico Convivio interfuit 61.
 Benevolentius Barptolemaeus laud. II. 41.
 Benivenius Dominicus Ficini discipulus. II. 75.
 Benivenius Hieronymus Dantis in patriam restitutionem innuit. II. 135. Elegiam in Mich. Verini obitu scribit. 145. n. 5.
 Berlingherii Io. Carolus, & Franciscus. I. 135. n. 1. Landini familiares 149. seqq. Franciscus Landini discipulus.

- lus. I. 173. seqq. Eius laus 203. Idem Ficini discipulus. II. 75. Eiusdem Oratio sacra 261.
 Bernii Franc. elogium. I. 21. n. 12.
 Bessarion Card. Calderinum excipit. II. 49. n. 4. Aristotelis sc̃l̃ator 154.
 Biliottus Benedictus Ficini familiaris. II. 74.
 Biscionius Ant. Mar. II. 116. n. 1. 131. n. 2. 184.
 Blanchinius Ios. II. 41. n. 2.
 Blasius Bibienius Ficini discipulus. II. 75.
 Blondus Flavius de aedibus Cosmi Medicei honorifice loquitur. I. 99. n. 1.
 Bocaccius Graecas litteras a Leontio Pilato hausit. I. 60.
 Bonase Raynerii Oratio sacra. II. 161.
 Bondelmontius Zenobius. II. 87.
 Bondelmontii Petri Ant. Oratio sacra. II. 161.
 Bonincontrius Laur. Ficini familiaris. II. 74.
 Boninsegnius Io. Bapt. Ficini familiaris. II. 74.
 Boninus Io. II. 13.
 Borso Herculi Dialogos de Anima dicat Landinus. I. 135. eius laudes 142. seqq.
 Bossius Matthaeus. II. 42. Cum Landino rusticabatur 34.
 Bracciolino Iac. Epist. scribit Ficinus. II. 62.
 Brenemannus Henricus. II. 151.
 Brentii Andreae obitus. II. 44. n. 1.
 Broccardi Matthaei Oratio sacra. II. 160.
 Bruciolus Ant. II. 87. fugam arripit 97.
 Bruckerus Iac. I. 212. n. 9. II. 60. n. 3.
 Burchielli laus. I. 19. n. 13.
 Bullieres Io. de Guid. Arretini invento agit. I. 3. n. 3.

C

- C**alderinus Ant. Ficini amicus. II. 74.
 Calderinus Domitius. II. 42.
 Callixto III. Matth. Palmerius orator. II. 51.
 Camalduli Eremus. I. 5. n. 5.
 Cambinus Andr. Landini discipulus. II. 173. seqq. Eius elogium 201.
 Campaldinense praelium. I. 24.
 Campanus Io. Ant. II. 43. Gentili Arretino Epist. scribit. 111. n. 2.
 Ca-

- Canacius Io. landatus. II. 87. Ficini auditor 73.
 Canisiani Ant. & Bernard. Landini amici. I. 149. seqq.
 Antonius laud. II. 2. Ficini amicus 74. Bernardus Ficini audi or 75.
 Capponius I'erius Casentinates in Florentinorum potestatem redegit. I. 4. n. 2. Eius funus Carmine prosequitur Landinus 173. seqq.
 Carduccius Ang. Ficini discipulus. II. 75.
 Carduccius Philippus Ficini auditor. II. 75. Eius oratio sacra 162.
 Caregiana Villa. II. 33. n. 1. Ibi Platicum Convivium celebrabatur 61.
 Carnesecchius Franc. II. 13.
 Carolus Io. D. Dominici alumnus, Landini discipulus. I. 173. Eius elogium 189. n. 7.
 Caroli Magni vitam Don. Acciaiolus scribit. II. 10.
 Caroli VIII. Gallorum Regis Historiam Bernard. Oricellarius scriptit. II. 81.
 Cartegomachus Scipio. II. 41.
 Cascesius Io. Landini amicus. II. 163.
 Casentini descriptio. L. 1. seqq. Viri illustres 3. seqq.
 Casottus de Ant. Allio agit. II. 111. n. 3.
 Castellioneus Franc. Marchio. II. 101. Platicum Convivium instaurat. ibid. solvitur paucos post annos. ibid.
 Cattanius Franc. a D. acceto laud. I. 14. n. 11. Bernard. Oricellarium laudat. II. 79. Cosm. Oricellarii praeceptor 85. n. 7.
 Cavalcantes Io. Landini amicus. I. 149. 170 n. 10. Landini discipulus 173. seqq. Platonico Convivio interfuit. II. 61. Ficini amicus 74.
 Cenninius Bern. primus omnium libros Florentiae edidit. II. 190. seqq.
 Cenninius Petrus. II. 188. seqq.
 Chalcoconylae Demetrii picta effigies. II. 34. a Laurentio Mediceo arcessitur 41.
 Chrysolora Emmanuel Florentiam ad Graecas litteras profectas vocatur. I. 80. seqq. Eius in Graecis litteris discipuli 72. seqq.
 Circulus Vierius militiarum Florentinarum dux. I. 14.
 Circulae gentis antiquitas 19. n. 3.
 Cocchii Io. Oratio sacra. II. 162.

- Coluccii Benedicti Declamationum libri. I. 203. n. 14.
 Columbaria Societas. I. 179.
 Comandus Ficini amicus. II. 74.
 Compagnius Petrus Ficini auditor. II. 75.
 Contii Donati sermo sacer. II. 160. n. 5.
 Corellae Fr. Dominic. elogium. I. 14. n. 12.
 Cornelius à Prato Veteri. I. 27. n. 2.
 Coronellii error. I. 9. n. 7.
 Corfinianus Angelus. I. 13. n. 17.
 Cortesius Paullus Bernard. Oricellarium laudat. II. 78.
 n. 1.
 Cortusius Io. Petrus Ficini discipulus. II. 75.
 Corvinus Mathias Vngariae Rex in deliciis habuit Barptolem. Fontium. I. 148.
 Cosmianae Confectiones. II. 63. n. 2.
 Cosmo Mediteo librum inscribit Don. Acciaiolus. II. 9.
 n. 6. Patriae Pater Cosmus declaratur 10.
 Crescimbenius Io. Marius. II. 94. n. 10.
 Crescio Laurentio Asinarii Montis descriptionem Landinus dicat. II. 37. n. 4.
 Criniti Petri amores. I. 120. n. 1. Idem Faeculis rusticabatur. II. 34. Bernardum Oricellarium laudat 79. n. 1.
 De Hortis Oricellariis agit 81. Eiusdem elogium 87.
 Idem egregium Alphonfi Aragon. Regis factum refert 123. n. 5.
 Crucis S. fragmentum Florentiam perlatum. II. 154. n. 4.
 Cursinii Nerci Card. Biblioth. II. 38. n. 110.
 Cursinius Io. II. 87.
 Cursinus Americus Ficini discipulus. II. 75. Cosmi Magni laudes Poemate Latino complectitur. 76.
 Cursius Andreas Ficini discipulus. II. 75.
 Cursius Io. Marfilii Ficini Vitam scripsit. II. 19. n. 2.

D

DAntes post duo ferme saecula in patriam restituitur, ac publice coronatur. II. 128. seqq. Eius Vaticinium de sua in patriam restitutione 134. n. 10. Eius exemplar a Landino Florentinae Reip. dono oblatum 140. n. 1.
 Dathus Augustinus. II. 43.

Da-

- Dathus Leonardus. II. 50. n. 12.
 Demetrius Byzantius Ficini familiaris. II. 74.
 Diacetus Franciscus Oliverii Arduini auditor. II. 15. n. 9. Ficini quoque discipulus 75.
 Diacetus Iacobus laud. II. 87. In Card. Iulium Medicum coniurat 96. seqq. In carcerem detruditur 97. Capite plectitur 100. n. 3.
 Dominicus Ioannis cit. II. 63. n. 2.
 Donatus Alamannus Ficini auditor. II. 75.
 Donus Io. Bapt. Burchiellum commentario inlustrat. I. 19. n. 13.

E

- E**vangeliorum Graecus Codex. II. 153. n. 4.

F

- F**abbruccius Stephanus Mar. laud. I. 27. n. 1. II. 124. n. 7.
 Fabricius Io. Albertus T. Livium transulisse Landinum refert. II. 116.
 Fannius Petrus Ficini amicus. II. 74.
 Feduccii Ang. Episcopi laus. I. 6. n. 6.
 Feltrio Guidoni interpretationes in Q. Horatium dedicat Landinus. I. 226.
 Ferrarius Ruger. T. Livium Italice vertit. II. 124. n. 8.
 Ficinus Marsilius à Cosmo Mediceo alitur. I. 99. Eius Epist. Christophoro Landino data 151. seqq. Eundem ad Institutiones Platonicas conscribendas hortatur Landinus 149. Eiusdem effigies picta. II. 34. laudatur 42. Platonico Convivio interfuit 61. tum Convivio Mediceo 108. Landino gratulatur de Dantis in patriam restitutione 128.
 Ficinus Medicus Convivio Platonico interfuit. II. 61.
 Figlinensis ager. II. 97.
 Florentinae litteraturae primordia. I. 25. seqq. praefertim

- tim in Graecis litteris 59. seqq. 71. seqq.
 Florentini populi Historiam carmine descripsit Dominicus a Corella. I. 18. n. 12.
 Fontaninus Landinum carpit. II. 139.
 Fontius Barptolem. excerpta Dialogorum de Anima selegit. I. 135. De eo nonnulla 146. seqq. Landinum laudat 177. Citatur. II. 13. 94. n. 11. De Domitio Calderino loquitur 47. n. 4. De obitu Campani agit 53. n. 15. Bernardi Nuthii discipulus fuit 63. n. 4. Plures Epist. Bernardo Oricellario scribit 80. n. 1.
 Fortuna Ebracus Ficini auditor. II. 75.
 Franciscus Primus Galliarum Rex Aloysium Alamannum excipit. II. 91. n. 7.
 Friderico Feretrano opus dicat Alamannus Rinuccinus. II. 5. Eius Principis laudes 12. 112. n. 4.
 Friderico III. Imp. Matth. Palmerius Orator missus. II. 31. n. 12.

G

- G**Addius Thaddaeus pictor. II. 5.
 Galeacii Mediol. Ducis obitus. II. 11.
 Galectus Dominic. Ficini amicus. II. 74.
 Gaudentius Paganinus de Platonica Acad. Orationem habuit. II. 100. n. 7.
 Gemistius Georg. primus Florentiam Platonica doctrinam invexit. II. 55.
 Ginorii Zenobii Oratio sacra. II. 161.
 Grandius Guido. II. 152.
 Grocini Guilielmi Landini discipuli elogium. I. 209. n. 12.
 Gryphonius Matth. Episc. laudatus. I. 7.
 Guaricius Pomponius. II. 81.
 Guelphae, ac Gibellinae partis origines. II. 116. n. 1.
 Guicciardinus Aloysius Landini amicus. II. 163.
 Guicciardinus Io. Ficini auditor. II. 75.
 Guicciardinus Petrus Ficini auditor. ibid.
 Guidettus Franciscus. II. 87.
 Guido Arretinus musicam artem novis inventis auxit. I. 2.
 Gui-

Guidones Comites Puppli . I. 3. seqq.
 Guinigio Paullo Epist. scribit Landinus . II: 116. n. 1.
 Gymnicus Io. II. 6.

H

Hodius Humpredus Demetrii Chalcocondylae vitam scribit . II. 44. n. 1. tum Io. Andronici 31. n. 13.

I

Iacobus a Prato Veteri . I. 27. n. 1.
 Innocentius VIII. Hermolaum Barbarum Patriarcham Aquileiensem renunciat . II. 44. n. 1.
 Ioannes a Prato Veteri I. C. percelebris fuit . I. 26.
 Ioanninenſis Monarchia Medicea . II. 40. n. 2.
 Iocundi Fr. liber Inscriptionum . II. 84. n. 5.
 Iulii Card. Medicei in Platonicae Academiae socios sacrae vitae . II. 96. seqq.
 Iuncta Philippus Quintiliani operum editionem Ruperto Acciaiuolo dicat . II. 13.
 Iuuenalis Latinus orationem habet in funere Bernardi Tarlati . I. 10.

K

Kierheri Io. Epigr. in Landini laudem . II. 192. seqq.

L

LAetus Pomponius laud. II. 43.
 Lamius Io. laud. I. 16. n. 12. 66. n. 1.
 Landinae gentis origo . I. 24.
 Landinus Ant. Franciscus I. 28. n. 2. 54. n. 3. Lan-

Landini Christophori dies natalis. I. 45. seqq. Studia invenit 74. seqq. Volaterris Latinis litteris operam dat, & Doctoris lauream consequitur 75. Ad causas agendas destinatur 96. seqq. A Mediceis excipitur 99. seqq. Eius de Laudibus Magni Cosmi Elegia 102. seqq. Petri Medicei in Landinum benivolentia 107. seqq. Laurentio Mediceo Epist. scribit in funere Magni Laurentii 109. seqq. Eius progressus in Aristotelica, Stoica, ac Platonica Philosophia 117. Eiusdem amores 118. Romam petit 119. Dialogos de Anima conficit, 133. seqq. Ficinum hortatur, ut libros IV. ad Platoniam disciplinam edocendam conficiat 149. Epp. Landino scriptae 152. 154. 157. 183. 200. Elegiam de Primordiis Urbis Flor. ad Ant. Canisianum mittit 166. seqq. Florentinae Iuventutis instituendae provinciam suscipit 171. seqq. Laurentii Medicei praeceptor 172. 182. Florentinum gymnasium instaurat 172. Eius celebriores discipuli ibid. & 209. Huic Fr. Io. Carolus Florentinus opus suum dicat 191. seqq. Landini nuptiae 207. seqq. Virgilium commentariis inlustrat 210. item Q. Horatium 216. seqq. Praelectionem habet in Interpretationes Operum Franc. Petrarcae 230. Orationes ab eo habitae recensentur 234. Idem Laurentii, & Iuliani Mediceorum praeceptor. II. 1. 26. seqq. Cum iis Camaldulam silvam adscendit 2. Camaldulenses Quaestiones habet 4. seqq. Orationem habet in funere Donati Acciaoli 13. Paefulis apud Scalum, & Politianum rusticatur 32. Eius picta effigies 34. Laudatur 40. n. 2. A Laurentio Mediceo alitur 42. Laudatur a Fontio 54. n. 15. Platónico Convivio interfuit, & Orationem habuit, sententiam Aristophanis de Amore exponens 66. seqq. Ficini familiaris fuit 73. AEdes sibi comparat 102. Cancellarius Partis Guelphae ibid. A secretis Reip. munus petit ibid. Libros de Nobilitate Laurentio Mediceo inscribit 105. à quo vocatur ad Convivium 109. Epist. Paulo Guinigio Lucensi mittit 113. Plinianam Historiam Italicè vertit idid. Eius aegrotatio 115. T. Livii Decadas transtulisse fertur ibid. Commentaria in Dantem conficit 126. seqq. Orationem ante Dantis expositionem habet 131. n. 2. aliam deinde, cum Commentarium suum Florentinae Reip. offerret ibid. n. 4. AEdes in oppido ad Col-

Collem sito ei dono dedit Florentina Resp. 140. Romanam Inscriptionem interpretatur 143. Elegiam scribit in funere Mich. Verini ibid. seqq. Iudex artis Iudicium, & Tabellionum renunciatur 144. Auro, argento, aere flavo feriundo praeficitur ibid. 10. Simonettae Sfortiadam Italicam fecit 147. Formularium scribendi Epp. edidit ibid. seqq. De varietate anni, deque triplici annorum specie Epist. scribit ibid. Carmine Baldinotti Thomae obitum deflevit 149. n. 2. Pandectas Florentinas invisit 151. Orationem sacram habet 161. 162. Eius amici recensentur 163. Pratum Vetus secedit 166. ibique obit 167. seqq. Eiusdem Operum catalogus 179. seqq. Landinus Franc. Caecus dictus à Rege Cypri laurea coronatus donatur. I. 36. seqq. Eius vita à Philippo Villano conscripta 41. Landinus Gabriel Poeta Camaldulensis Monachus. I. 43. Landinus Iacobus Pictor egregius. I. 25. seqq. Landinus Petrus. I. 45. seqq. Lanfredinus Ant. Ficini discipulus. II. 75. Lanfredini Io. Epist. II. 121. n. 2. Lapinius Euphrosynus. II. 85. n. 7. Leo Petrus Ficini auditor. II. 75. Linacri Thomae Landini discipuli Elogium. I. 209. n. 13. Lippius Laur. Ficini amicus. II. 74. Ludovico XI. Galliarum Regi Donatus Acciaiolus orator mittitur. II. 9. n. 6.

M

MAchiavellus Nicolaus laud. II. 87. Eius protector Cosmus Oricellarius 86. n. 7. 88. n. 14. Maffei Scipio. II. 47. n. 4. 121. n. 3. 125. n. 10. Magorum pia Societas. II. 158. n. 4. Manettus Ant. II. 136. n. 11. Mannetti Iannocii vitam scripsit Alamannus Rinuccinus. II. 8. Mannius Dominic. Mar. I. 52. n. 2. II. 145. Marescalcus Franc. Ficini auditor. II. 75. Marmius Franc. II. 86. Marsuppinus Iunior Landini discipulus. I. 173. seqq. Eius laus 203. Ficini auditor. II. 75. Mar.

- Marsuppinus Carolus a Landino** in *Dialogis de Anima* loquens inducitur . I. 132. **Donati Acciaoli** praeceptor fuit . II. 9 n. 6. laudatur 31. n. 12.
- Marsuppini Carolus & Chrystophorus Platonico Convivio** interfuerunt . II. 61.
- Martellius Dominicus** ad **Sixtum IV.** legatus missus. II. 11.
- Martellius Nicolaus** II. 87.
- Martellius Petrus** laud. *ibid.*
- Martino Vranio** *Epist.* scribit **Ficinus**, in qua suos discipulos recenset. II. 70. *seqq.*
- Medices Bernardus** **Ficini** auditor . II. 75.
- Mediceae Catharinae** *Epigrammata* sua dicat **Nic. Martellius** . II. 91. n. 10.
- Medicei Cosmus, & Laurentius** **Graecos** exsules excipiunt. I. 64. *seqq.* **Bibliothecam** instruunt *ibid.* **Cosmi** mors 67. *seqq.* **Cosmus** **Academiam Platoniam Florentiae** instaurat. II. 55. **T. Livii** *Decadas Alphonso Aragonensium Regi* dono misit 122. n. 5.
- Medicei Bernardi** *Oratio sacra* II. 162.
- Medicei Ioannes, Sylvester, & Verius** laud. II. 112. n. 11.
- Mediceus Io. Card. Bern. Tarlati** curae committitur . I. 9. n. 7.
- Mediceo Iuliano** *Commentaria in Iuvenalem* inscribit **Domitius Calderinus** . II. 47 n. 4.
- Mediceus Iulius Card.** *libertatem Florentinis* eripit . II. 96. *Coniuratio in eum* inita *ibid.*
- Mediceus Laurentius** ab intimis *Epp* utitur **Bernardo Tarlato** . I. 8. *Eidem D. Io. Gualberti vitam* dicat **Hieronymus Radiolensis** 22. n. 15. suasque in **Virgilium** interpretationes **Christoph. Landinus** 221. *Idem ad Sixtum IV.* orator missus. II. 11. Cum **Landino**, aliisque viris doctis rusticabatur 32. *seqq.* **Academiam Platoniam** instaurat 38. *seqq.* *Vt Platoniorum libri Latini* reddantur, curat 55. *Convivium Platicum ruri* celebrat 61.
- Mediceus Leopoldus** **Platonicam Academiam** instaurat. II. 97.
- Mediceus Petrus** **Christophori Landini** **Maecenas** pluribus *Elegis* laudatur. I. 107. *seqq.* *Eius mors*. II. 110. n. 1.
- Medicei omnes** **Ficinum** adiuvant. II. 72. *seqq.*

Me-

- Melanchthonus Philipp. Atheum dicit Politianum. II. 158.
 Menckenius cit. II. 85. n. 7.
 Mercatus Michael Ficini amicus. II. 74.
 Micheloctius Bernardus Ficini auditor. II. 75. huic Valerium Flaccum dicat Benediclus Philologus. I. 148.
 Micheloctius Nicol. Ficini auditor. II. 75.
 Minerbettiæ aedes. II. 143.
 Minerbettus Petrus ad Sixtum IV. legatus mittitur. II. 11.
 Mirandulanus Picus Ficini familiaris. II. 74. tum etiam Landini 163.
 Monaldius Petrus Arduinum Oliverium laudat. II. 15. n. 9.
 Mucillanus ager. II. 35.

N

- N**aldius Naldus Ficini amicus. II. 73.
 Nardius Iac. exitum Acad. Platonicae exponit. II. 99.
 Nathius Franc. Comes Stabuli Reip. Florentinae. I. 12. n. 9.
 Nero Locterus Ficini discipulus. II. 75.
 Nerus Petrus Ficini discipulus ibid.
 Nefius Io. Alamannum Rinuccinum laudat. II. 4. Ficini auditor 65. Bernardum Oricellarium laudat 78. n. 1. Eiusdem adolescentis Orationes sacrae 160. 161. 162.
 Nicoli Nicolai laus. I. 46. A Leonardo Arretino maledica oratione adgreditur 75. seqq.
 Nobilitas vera quæ sit. II. 105. seqq.
 Nobilium Florentinorum desidia. II. 16.
 Nuthius Bernardus Platónico Convivio interfuit. II. 61. Ficini amicus 74.

O

- O**ricellario Bernardo Elegiam scribit Christoph. Landinus. I. 97. n. 2. Idem Antiquitates Romanas conlegit. II. 19. 46. n. 3. Huic Epist. Fontius scribit 65. n. 4. Idem de Pandectis Florentinis meminit. II. 155. n. 4. Eiusdem elogium 77. n. 1.

Q

Ori-

- Oricellarii Petri elogium . II. 77. n. 3. Cosmi ibid. n. 4. Pallae ibid. n. 5. Ioannis ibid. n. 6. alterius Cosmi ibid. n. 7.
 Oricellarius Pallas. II. 84. n. 5.
 Oricellarii 10. Reip. Florentinae Prioris effusae divitiae . II. 10.
 Oricellariae Familiae horti, eorumque descriptio. II. 82.
 Othomanus Turcarum Princeps. II. 123. n. 5.

P

- P**actiana coniuratio ab Aug. Politiano. describitur . I. 221. n. 2.
 Pactius Hieronymus laud. I. 179.
 Pactius Petrus Ficini amicus. II. 73.
 Paleottus Vincentius in Iure Civili ab Ant. de Prato Veteri instituitur . I. 26. n. 1.
 Palmerius Matthaeus laurea corona donavit Carolum Arretinum, & Orationem habuit in eius funere . I. 81. n. 6. seqq. Aliam in funere Alamanni Rinuccini . II. 8. laudatur 43. I. 131. n. 1.
 Pandectarum Florentinarum brevis historia. II. 131. seqq. Easdem memorat Bern. Oricellarius 153. n. 4.
 Pandulphini Philippi Oratio sacra. II. 160. n. 3.
 Pandulphinus Pandolphus. II. 9. n. 5.
 Panhormita Ant. Hermaphroditi libros Cosmo Medicea dicat. I. 66. Eiusdem statua & effigies. II. 188. seqq.
 Papiensis Iac. Card. Landino Epist. scribit . I. 183. aliam Gentili Arretino . II. 112. n. 2.
 Papinius 10. Ant. Burchiellum Commentario illustrat . I. 19. n. 13.
 Parentius Marcus Historicus laudatur . II. 14. n. 7. De Oliverii Arduini obitu agit 16. De peste loquitur, quae sub Innocentio VIII. per Italiam saevit 45. De 10. Picci obitu agit 48. n. 6. Eiusdem sermo sacer 160. n. 3.
 Parentus Petrus Ficini auditor. II. 75.
 Paullus Secundus Pont. Pomponium Laetum insequitur. II. 52. n. 14. Platinam quoque, & Callimachum ibid.
 Paulli Florentini Mathematici aedes . I. 52. n. 2. Idem in Dialogis de Anima introducit a Landino 131. Eadem

- dem elegiam inscribit Landinus 137. seqq.
 Perusini Campanum civitate donant. II. 53. n. 15.
 Peruzius Bindo Simon laud. I. 187.
 Petrarcha omnium primus Graecas litteras Florentiae excoluit. I. 59. seqq.
 Petrasanta Franciscus Ficini auditor. II. 75.
 Philolphus Alamannum Rinuccinum laudat. II. 4. Eiusdem laus. I. 46.
 Philotimus Constantinopolitanus Laur. Medicei hospes. II. 106.
 Picus 10. cum Landino rusticabatur. II. 34. laudatur 42. 46. 47. n. 3. 48 n. 6.
 Pierleonus Spoletinus Ficini familiaris. II. 74.
 Pilatus Leontius Graecas litteras Florentiam invexit. I. 60.
 Pisanum bellum describit Bernard. Oricellarius. II. 80.
 Pius III. Pont. Max. laud. II. 49 n. 9.
 Platina Barptolem. lau. II. 43. Ficini familiaris 74.
 Platonica Academia sub Leopoldo ab Etruria instauratur. II. 97. Eius Academiae socii 55. seqq. Eorumque placita, ac videndae opiniones 57. seqq.
 Platonicum Convivium a March. Francisco Castellioneo quotannis celebratur. II. 101.
 Platonis anniversaria Convivio Florentiae celebrabantur. II. 61. seqq.
 Plutarchi vitas aliquot, aliaque ejusdem opuscula latine vertit Alamannus Rinuccinus. II. 7. seqq. Alias vitas vertit Donatus Acciaiolus 14.
 Poggii laus. I. 46. Obitus ejusdem Elegia a Landino laudatur seqq. Landini fuit amicus 149. seqq. Alamanni Rinuccini Praeceptor. II. 4. Don. Acciaiolum Graecas litteras docet 9. n. 6.
 Politiani amores. I. 110. Landini fuit auditor 173. Eius elogium 186. seqq. Eiusdem Ode in Landini laudem. 228. n. 3. Picta eius effigies. II. 34. laus 42. obitus 48. n. 6. cum Ficino familiaritas 74. Mediceo Convivio interfuit 108. Gentilem Arretinum laudat 111. n. 2.
 Pontanus laud. I. 212. n. 8. II. 54. n. 15.
 Porcaria coniuratio. II. 19. n. 1.
 Prati Veteris descriptio. I. 24.
 Pulcius Lucas. II. 43.
 Pultrius Laurentius. I. 13. n. 9.

Q

QVarqualius Cherubinus Ficini familiaris. II. 74.

R

RAbatta Matth. Ficini discipulus. II. 75.
 Rainaldus a Casentino. I. 13. n. 9.
 Raynerius Landini amicus. II. 163.
 Redditus Philippus. II. 80.
 Reuclini Io. Landini discipuli elogium. I. 209. n. 10.
 Eiusque fratris Dionysii ibid. n. 21.
 Riarius Cardin. Sixti IV. nepos in carceres detrusus.
 II. 12.
 Ricasulanus Bindaccius Landini auditor. I. 173. seqq. tum
 Ficini. II. 75. citatur 79. n. 1.
 Riccardi Marchiones laudati. I. 99.
 Riccardus Subdecanus land. II. 19. n. 3. 46. n. 3. &c.
 Riccardus Anglariensis Ficini familiaris. II. 74.
 Ridolphius Laurentius Landini amicus. II. 163.
 Rimicinus Franca. Ficini auditor. II. 75.
 Rinuccini Alamanni elogium, & scripta. II. 3. n. 4. seqq.
 Sermo sacer 160. n. 5. Mediceo Convivio interfuit 109.
 Romanae Urbis historiam descripsit Bernard. Oricellarius.
 II. 81.
 Romena Iacobus concionator eximius. I. 13. n. 10.
 Rosatus Io. Ficini auditor. II. 75.
 Rossius Hieronymus Ficini amicus. II. 74.

S

Sabellicus M. Ant. T. Livium Landinum transfuisse re-
 fert. II. 116.
 Sabinus Floridus Pomponium Lactum laudat. II. 52.
 n. 14.

Sal-

- Salvetto Iac. Elegiam mittit Landinus de laudibus Magni Cosmi. I. 102. n. 3.
- Salviatus Franc. Pisanus Archiepisc. laqueo suspensus. II. 12.
- Salviatus Iac. Nicolaum Angelium Bucinensem Professore Florentiam arcessit, II. 64. n. 3. Eiusdem laus. I. 162.
- Salviatus Robertus Landini amicus. I. 149. seqq. Huic Epist. scribit Landinus 158. seqq.
- Salvinus Salvinus. I. 21. n. 2.
- Salvinus Sebastianus Ficini amicus. II. 74.
- Salutati Geluccii laus. I. 46.
- Saxius Paullus Verini Mich. praeceptor. II. 144.
- Scala Barptolem. Altieram Albitiam amore prosequitur. I. 120. n. 1. Ei elegiam scribit Christoph. Landinus 122. Landino familiariter unitur 149. seqq. eique Epist. scribit 157. n. 5. Huius Cosmianae Collectiones. II. 19. n. 2. Aliam Landino Epist. scribit 50. n. 1. laudatur 42. 54. n. 15. Cum Landino munere scribendi publicas litterasungebatur 105. n. 4. Eiusdem ad poenitentiam exhortatio 161.
- Schelhornius Georg. II. 19. n. 2. Atheum dicit Ficinum 158.
- Sebastianus Presbyter Ficini discipulus. II. 71.
- Seraphicus Ant. Ficini amicus. II. 74.
- Serristorius Io. II. 97.
- Sfortia Franc. II. 123. n. 5.
- Sfortia Ludovicus Dux Mediol. Chalcocondylam apud se vocat. II. 44. n. 1.
- Simeon de Colle Landini amicus. II. 163.
- Simonettae Io. Sfortiae gentis historiam Thuscarn fecit Landinus. II. 147.
- Sixto IV. legatio a Florentinis constituitur. II. 12. Eius in Florentinos ira 12.
- Soderinus Paullus Landini auditor. I. 173. seqq.
- Soderinus Petrus Ficini auditor. II. 75.
- Sottomajor Ant. Antonii Brucioli opera defendit. II. 92.
- Sozomenus Pistoriensis. II. 50. n. 12.
- Stracleri Io. Landini discipuli elogium. I. 209. n. 9.
- Strozze Pallantis vitam scripsit Io. Argyropulus. I. 71.
- Strozza Laur. II. 81. 82.
- Sultanus Aegypti Rex Mediceo Laur. legatum misit cum muneribus. I. 68. n. 2.

T

- T** Anius Io. vir sanctitate inlustris. I. 13.
 Tarcaniotae Marullo carmen Crinitus inscribit. II. 34. seqq.
 Tarlati Bernardi elogium. I. 7. n. 7.
 Tensira Ludovicus Landini discipulus. I. 209. 217.
 Thiphernatium bellum descripsit Bernardus Oricellarius.
 II. 80.
 Thomas a Casentino. I. 13. n. 10.
 Thomadini Clementis elogium. I. 23. n. 16.
 Thuscani Matth. Carmina in Landini laudem. II. 136.
 n. 11.
 Traversarius Ambrosius laud. I. 43. 46.
 Trithemius Io. II. 136. n. 11.
 Tudertinus Angelus Landinum nostrum aluit. I. 74.
 Turrius Stephanus Mediolanensis ad Landinum curandum
 accessit. II. 115.
 Tuscanella via. I. 51. n. 2.

V

- V** Aivodae Francisci Vngariae Ducis funus. II. 9. n. 6.
 Valor Barptolem. Ficini amicus. II. 74.
 Valor Nicolaus Ficini auditor. II. 75.
 Valor Philippus Ficini auditor ibid.
 Varchius Cosmum Oricellarium laudat. II. 85. n. 7.
 Vasarius Georgius vitam Iacobi Landini descripsit. I. 30.
 n. 5. seqq. De Puteo Tuscanello loquitur 52. n. 2.
 Vbaldinus Io. Bapt. cit. II. 90. n. 6.
 Verini Michaelis mors, & elogium. II. 143. seqq. Epita-
 phium a Politiano conscriptum 146. n. 5.
 Verinus Vgolinus de favore Mediceae gentis in Landinum
 loquitur. I. 100. n. 2. Flammettam puellam adamavit
 120 n. 1. Landini fuit auditor 173. Carmen Landino
 inscribit 177. Eiusdem elogium 199 Elegia. II. 35.
 n. 2. Epistolae mss. 46. Landinum laudat. 136. n. 11.
 Vespa-

- Vespasianus librarius Florentinus Ant. Allii vitam descri-
psit. II. 63. n. 2.
Vespuccius Georgius Io. Reuclini amicus. I. 213. n. 10.
Eiusque fratris Dionysii 215. n. 12. tum Ficini. II.
74. Convivio Mediceo interfuit 107. Eiusdem Oratio sa-
era 162.
Vgolinus Baccius Ficini amicus. II. 75.
Victorius Bernardus Ficini auditor. II. 74.
Victorius Franc. laud. II. 87.
Villanus Philippus vitam edidit Franc. Landini. I. 41.
Villegas Ferd. totum ferme Landini in Dantem Commen-
tarium exscribit. II. 199.
Vinguerra Antonius Landini amicus. II. 163.
Vmbrosæ Vallis asceterium. I. 5. n. 5.
Vngarus Io. postea Callixtus III. Antipapa. I. 12. n. 8.
Volaterranus Raphael de Landino obloquitur. II. 125.
n. 10.
Volaterris Academia fuit. I. 78. n. 2. seqq.
Vossi error. I. 81. n. 6.
Vranio Martino Epist. scribit Ficinus, qua suos amicos
enumerat. II. 70. seqq.
Vrsini Iordani funus oratione Landinus prosequitur. I. 235.
Vrsini Nicolai laudes a Landino celebrantur. I. 234 n. 1.
Vtopiensis Anonimus Landinum carpit. II. 121. n. 3. 139.

Z

- Z**effio Francisco Epist. Fontius scribit. II. 94. n. 11.
Zenus Apostolus cit. II. 80. 81. 83. n. 4. 85. n. 6.
Zocchi Io. exhortatio ad poenitentiam. II. 61.

